

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**BİR DİNİ GRUP ÜZEİNE SOSYOLOJİK ARAŞTIRMA (GALİBİLER -
ANTALYA)**

BUŞRA BAŞEĞİT

1230209522

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

PROF. DR. HÜSEYİN BAL

ISPARTA - 2015

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA
SINAV TUTANAĞI

Tez Savunması 2

(İkinci kez sınava girenler için)

Enstitü Yönetim Kurulunun 04/06/2015 tarih ve 714-05/le sayılı kararıyla oluşturulan jürimiz Sosyoloji Anabilim Dalı Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi Buşra Başgeçit 'nın "Bir Dini Grup Üzerine Sosyolojik Araştırma (Galibiler-Antalya)" başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 17/6/2015 tarihinde saat 10.0'da toplanmış ve adayı tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya 40 dakika süreyle teziyle ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

☒ Tezin kabul edilmesine

(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmelidir.)

☐ Tezin reddedilmesine

(Öğrenci,yeni tez konusu belirlemelidir.)

*Tez adı değişikliği yapılmı/ yapılmadı.

oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Gereği için arz olunur.

Jüri	Adı Soyadı	Üniversite-İmza	İmza
Danışman	:Prof.Dr. Hüseyin Bal	SDÜ - Sosyoloji	
Üye	:Prof.Dr. Ramazan Uçar	SDÜ - İlahi. Bil.	
Üye	:Yrd.Doç.Dr. Ali Albayrak	Atatürk Üniv. İlahi. Bil.	
Üye	:		
Üye	:		

Ek :Her Bir Jüriye Ait Tez Değerlendirme Jüri Raporları

Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir.		

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Bir Dini Grup Üzerine Sosyolojik Araştırma (Galibiler-Antalya)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Buşra Başegit
06.07.2015

ÖZET

Bir Dini Grup Üzerine Sosyolojik Araştırma (Galibiler-Antalya) adlı bu çalışmada Galibi tarikatının dini inançları, dini pratikleri, Müslümanlık hakkındaki düşünceleri, kurucunun yazdığı kitaplar ve yapılan görüşmeler sonucunda temel inançsal dinamiklerini anlamaya çalıştık. Tasavvuf ortamında yaşayan Galip Hasan Kuşçuoğlu, 1993 yılında Kadirilik ve Rûfailik geleneğinden gelmiş ve yeni bir kol olan Galibiliği kurmuştur. Allah’a inanan herkesin Müslüman olduğuna dair bir inanışa sahiptir.

Bu araştırmada, “Kendilerini nasıl ifade ediyorlar?”, “Müslümanlığı nasıl algılıyorlar?”, “Nasıl uyguluyorlar?”, “Farklı olan görüşleri nelerdir?”, “Grup içi dinamikleri nelerdir?” gibi pek çok soruya yanıt aramaktayız. Bu çalışma esas itibari ile din sosyolojisi çalışmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, tarikat, Galip Kuşçuoğlu, Galibi, Rufai, zikir.

ABSTRACT

This study, named as An Sociological Research of a Religious Group (Galibiler-Antalya), tried to understand the religious beliefs of Galibi sect, religious practices, their thoughts about Islam, the books written by the founder and the basic spiritual dynamics as a result of the interviews. Galip Hasan Kuşcuoğlu lived in an Sufism environment, has established a new branch Galibilig which comes from Qadiriyya and Rufai tradition in 1993. He has a belief that everyone is a Muslim who believes in God.

In this study, we are looking for the answers to many questions like 'How do they express themselves?' ', 'How they perceive Islam?', 'How do they apply?', 'What are the different views?', 'What are their group dynamics?' Essentially, this work is a sociology of religion.

Key Words: Mysticism, religious order, Galip Kuşcuoğlu, Galibi, Rufai, zikir.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI.....	ii
YEMİN METNİ SAYFASI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
1.1.Sosyoloji ve Antropolojinin Din Algısı.....	6
1.2.Din ve Doğal Gruplar.....	22
1.2.1.Doğal Dini Gruplaşmaların Özdeşliği.....	23
1.2.2.İbadet ve Aile.....	24
1.2.2.1.Atalar Kültü.....	25
1.2.3.Klan ve Kabile.....	27
1.2.4.Mahalli Kültler.....	28
1.2.5.Suni Milli Cemaat Şekilleri.....	29
1.2.5.1.Cinsiyet ve Yaş Üzerine Kurulmuş Cemaatler.....	29
1.2.5.2.Totemik Cemaatler.....	29
1.3.Sırf Dini Gruplar.....	30
1.3.1.Gizli Cemiyet.....	31
1.3.2.Sır Cemiyeti.....	33
1.3.2.1.Masonlar.....	34
1.3.2.2.Fütüvvet Teşkilatlarında Sır.....	34
1.3.2.3.Melamilik’de Sır.....	35
1.3.3.Hinduizm’in ‘‘Sampradaya’’sı.....	35
1.3.4.Müesses Din.....	36
1.3.5.Tilmizler Halkası.....	36
1.3.6.Kardeşlik Cemaati.....	37
1.3.7.Kilise Bünyesi.....	37
1.3.8.Mezhep Fikri.....	38

1.4.Dini Otorite Tipleri.....	41
1.4.1.Karizma ve Otorite.....	41
1.4.2.Din Kurucusu.....	42
1.4.3.Reformcu.....	42
1.4.4.Peygamber.....	43
1.4.5.Haberci.....	43
1.4.6.Büyücü.....	44
1.4.7.Kâhin.....	44
1.5.Tasavvuf.....	45
1.5.1.Tasavvufun Anlamı.....	45
1.5.2.Tasavvufun Amacı.....	46
1.5.3.Tasavvufun Gelişimi.....	47
1.5.4.Vahdeti Vücut Anlayışı.....	51
1.6.Tarikatlar.....	53
1.6.1.Büyük Tarikatlar ve Kurucuları.....	60
1.6.1.1.Kadirilik.....	60
1.6.1.2.Rufailik.....	63
1.6.1.3.Bektaşilik.....	66
1.6.1.4.Halvetilik.....	67
1.6.1.5.Nakşîlik.....	68
1.6.1.6.Yeseviyye Tarikatı.....	70
1.6.1.7.Şazeli Tarikatı.....	71
1.6.1.8.Sühreverdilik.....	72
1.6.1.9.Mevlevilik.....	73
1.6.1.10.Melamilik.....	74
1.7.Galibilik.....	76
1.7.1.Kurucu Galip Kuşçuoğlu'nun Hayatı.....	78
1.7.2.Kurucunun Tasavvufa Bakış Açısı.....	84
1.7.3.Kurucunun İslamiyet'e ve Peygamberlere Bakış Açısı.....	86
1.7.4.İbadetler.....	94
1.7.4.1.Zikir.....	94
1.7.5.Atatürk Hakkındaki Düşünceler.....	97
1.7.6.İçtihat Hakkındaki Düşünceler.....	101

1.7.7.Kadın Hakkındaki Düşünceler.....	104
1.7.8.Tesettür ve Hicap.....	105
1.7.9.Müslümanlığın Yaşanmasında Eksik Görülenler.....	108
1.7.10.Metafizik.....	112
İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ.....	115
2.1.Araştırmanın Yöntemi.....	115
2.2.Evren-Örneklem.....	118
2.3.Veritoplama Teknikleri.....	119
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	122
3.1.Grubun Özellikleri.....	122
3.1.1.Cinsiyet.....	122
3.1.2.Medeni Durum.....	122
3.1.3.Yaş Durumu.....	122
3.1.4.Öğrenim Durumu.....	123
3.1.5.Mesleki Durum.....	123
3.1.6.İnanç Durumu.....	123
3.1.7.Galibi Olarak Yaşadıkları Süre.....	123
3.2.Galibiliği Seçme Nedeni ve Seçme Biçimleri.....	124
3.3.Galibilik Hakkında Okunan Eserler.....	129
3.4.Tarikatın Kurucusu.....	131
3.5. Allah Var Diyorsanız Müslümansınız Demesinin Manası.....	132
3.6.Gruba Girmenin Şartları.....	137
3.7.İbadetler.....	139
3.8.Grupta Ortaklaşa Yapılan İbadetler.....	143
3.9.Grupta Sorumluluk Alan Şahsiyetler ve Görevleri.....	145
3.10.Antalya'ya Tarikatın İkinci Merkezi Denilmesinin Sebebi.....	152
3.11.Özel Günlerde Yapılan İbadetler.....	156
3.12.Galibiliğin Sağladığı Yaşam Tarzı.....	171
3.13.Antalya/Ahatlı'daki İbadethanede Yapılan İbadetler.....	176
3.14.Kurucunun Müslümanlığın Yaşanmasında Eksik Gördüğü Özellikler.....	178
3.15.Galibiliği Tanımlama Biçimleri.....	181
3.16.Kurucunun Ölümünden Sonra Tarikatın Lideri.....	185
3.17. Kurucunun Ölümünün Tarikatta Yarattığı Değişiklik.....	203

SONUÇ.....	208
KAYNAKÇA.....	214
EKLER.....	221
EK-1 Saha Çalışmasında Çekilen Fotoğraflar.....	221
ÖZGEÇMİŞ.....	224

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, kendilerini Galibi olarak isimlendiren, Galip Kuşçuoğlu'nun kurduğu bir dini grup olan Galibi tarikatı incelenmektedir. Galibilerin Antalya'daki dergâhı araştırmanın merkezi olarak belirlendi. Galibilik, 1993 yılında tasavvuftaki Kadirilik ve Rufailik tarikatlarının birleşiminden yeni bir tarikat olarak doğmuştur. Bu bakımdan yeni yapılanmış bir dini grup olarak düşünülebilir. Dini grubu inceleme altına alınmasının sebeplerinden bazıları, birçok dini konuda Galip Kuşçuoğlu'nun düzenleme ve içtihat önermesi, yeni yapılanmış bir tarikat olması, günümüzü ve şimdiki koşulları merkeze alan bir dini grup olmasıdır. Galibiliğin kendine has birkaç ayırıcı özelliğinin olduğu söylenebilir. Bunlardan bir tanesi ‘‘Allah var diyorsanız Müslümansınız.’’ düşüncesidir. Bu düşünce dini grubun tanımlayıcı bir özelliğidir. Ayrıca Galibilerin bir vakıfları bulunmaktadır. Vakıf olarak, yardıma muhtaçlara çeşitli yardımlar yapmaktadırlar. Burada Galibilerin dini yaşama biçimleri, dini pratikleri, dine bakış açıları ve Galip Kuşçuoğlu'nun yazmış olduğu kitaplardan hareketle, Kuşçuoğlu'nun İslam'ı açıkladığı ve anlattığı biçimde anlamaya ve anlatmaya çalışıldı. Bazı vakıf faaliyetleri de ele alındı.

Araştırmada, Antalya'da yaşayan ve kendilerini Galibi olarak tanımlayan 25 kişilik bir gruba Galibilik ile ilgili 16 soru soruldu. Sorulara verilen cevaplar incelenip Galibiliğin ne olduğu, nasıl bir düşünceye sahip olduğu, dini pratiklerinin neler olduğu ve kendilerini nasıl ifade ettikleri ile ilgili bir tablo ortaya çıkartılmaya çalışıldı. Galibilerin kendilerini nasıl gördüklerini, Kuşçuoğlu'nun yazdığı eserlerde müritlerine nasıl bir dini bakış açısını aşılamaya çalıştığı ortaya çıkartılmaya çalışıldı.

Araştırma, araştırmacı tarafından yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapılarak ve bazı törenler izlenerek gerçekleştirildi. Araştırmada kullanılan teknikler, katılımlı gözlem, derinlemesine mülakat ve doküman incelemesidir. Mülakat sorularına verilen cevaplar not edildi ve bilgisayara aktarıldı.

Sahadaki görüşmeleri kabul ederek düşüncelerini ifade eden Galibilere teşekkürü bir borç bilirim. Bana görüşmeler ve ibadethanelerinde çekim yapma konusunda yardım eden ve desteklerini esirgemeyen Galibi dervişleri Harun Diler ve Emin Doğan'a, çalışmanın en başından itibaren bana destek veren, Galibilere ulaşmamı

sağlayan Ata Sezgin'e, çekimler sırasında özellikle erkeklerin zikirlerini çekme konusunda bana yardım eden Rahmi Aydın'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Son olarak araştırmam konusundan görüş ve fikirlerini sunan, araştırmamın her aşamasında bana yardım ve öneri sunan danışmanım Prof. Dr. Hüseyin Bal'a teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

Din sosyolojisi, toplum ile din arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalıdır. Din sosyolojisi insanların dine bakış açısı, dini pratikleri, hayatları ile dini bağdaştırma ve dini yaşama biçimlerini ele alır. Dini gruplar, dini pratikleri somut hayatta kullandıkları zaman dinin yaşamasını sağlarlar. Sosyologlar dini gruplar için anlam ifade eden dini pratikleri ve inançları incelemektedir. Her dini grubun, kendi iç dinamiklerine uygun bir şekilde dini yaşama biçimi vardır. Sosyologlar da bunu yaşama biçimleri ile ilgilenir. Bazı toplumsal şartlar altında dini inanç ve pratiklerin ne ve hangi yönde olduğunu inceleyip bulmak sosyologun görevlerinden biridir.

Araştırma, Galibilik adı altındaki bir tarikatı incelemektedir. Galibilik, Kadiri ve Rukai tarikatlarının birleşiminden oluşan 1993 yılında kurulmuş bir tarikattır. Galibi tarikatının Antalya’da yaşayan müritleri ile konu sınırlandırılmıştır. Bu araştırmanın merkezi konusu Galip Kuşçuoğlu tarafından kurulan Galibiliğin, dine bakış açısını, dini pratikleri nasıl uyguladıklarını ve kendilerini nasıl ifade ettiklerini ortaya çıkartmaktır. Araştırmanın problemleri;

- 1)Galibiliğin İslam dinine bakış açıları nelerdir? Kendilerine özgü yanları var mıdır? Varsa nelerdir?
- 2) Galibilerin ibadet pratikleri nelerdir? Tarikat kimliğini yansıtan ibadetleri var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?
- 3) Galibiler nasıl bir dini gruptur? Grup kimliğini yansıtan ortak faaliyetleri nelerdir?
- 4)Galibi dervişleri Galibi olmaktan ne anlamaktadırlar? Galibiliği nasıl tanımlamaktadırlar?
- 5)Dini grup olarak grup içi görev dağılımı nasıldır?

Araştırma Antalya’da yaşayan Galibiler ile yapılmıştır. 25 kişiye yukarıda bahsedilen problemlere karşılık gelecek 16 soru sorulmuştur. Alınan cevaplar ve Kuşçuoğlu’nun yazmış olduğu kitaplardan hareketle Galibiliğin ana düşünceleri ve önem verdiği konular ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Araştırma, nitel bir çalışmadır. Nitel çalışmanın seçilmesinin nedeni; nitel araştırmacıların insanların deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları, anlamlandırma süreçleri ile ilgilenmesidir. Araştırmanın teknikleri olarak; katılımlı gözlem, derinlemesine mülakat ve doküman incelemesi seçilmiştir. Araştırmacı, katılımlı gözlem olarak, grubun bazı önemli dini günlerde (Kadir geces, kandiller, Cuma akşamları) zikir törenleri, halifelerin sohbetleri, ekmek dağıtımı gibi faaliyetlere katılmıştır. Örneklem türü olarak olasılıksız örneklem, bunun en yaygın biçimi olarak da amaca yönelik örneklem türü seçilmiştir. Amaca yönelik örneklem türlerinden kartopu örneklem türü seçilmiştir. Böylece amaca yönelik kriterlere uygun kişilerin saptanmasının daha kolay olacağı düşünülmüştür. Mülakat için görüşülen kişilerin Galibi olarak yaşadıkları sürenin uzun olmasına dikkat edilmiştir. Etraflarınca “Galibiliği en iyi bilen” olarak düşünülen kişiler ile görüşülmeye çalışılmıştır. Kadın ve erkek sayısı birbirine yakın tutulmuştur. Grubun içinde yüksek mertebede bulunanların yanı sıra, gruba yeni katılanların da görüşlerine yer verilmek üzere yeni Galibi olmuş kişiler de örnekleme dâhil edilmiştir.

Araştırma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kuramsal çerçeveye yer verilmiştir. Sosyolojik açıdan din olgusu, din sosyolojisinin tarihçesi, tasavvuf ve tarikatların oluşumu, bazı büyük mutasavvıflar hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye’deki belli başlı bazı tarikatlar hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından Galibiliğin kaynaklara göre dine bakış açısı, kuruluşu, kurucunun hayatı, tasavvuf hakkındaki düşünceleri, Galibiliğin Müslümanlığın yaşanmasında eksik gördüğü bazı konulara yer verilmiştir. Galip Kuşçuoğlu’nun yazmış olduğu 6 ciltlik kitap bu konuda yeterli bilgi edinimini sağlamıştır. Kuşçuoğlu’nun yazmış olduğu eserler,

1)Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik

2)Tasavvuf ve Zikrullah

3)Rahmet Damlaları

4)Metafizik 1

5)Metafizik 2

6)Hz. Kuran’da Tesettür, Hicap ve Edep’tir. Bu kitaplardan hareketle, Galibilik hakkında öğrenilen kural, sistem ve inanış biçimlerini anlatılmıştır.

İkinci bölümde, araştırmanın yöntemsel yaklaşımı, evren-örnekleme ve kullanılan teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölüm, araştırmanın bulgularına ayrılmıştır. Görüşmelerden alınan cevaplar ve bunların değerlendirmesi bu bölümde verilmiştir.

Araştırmanın Konusu

Çalışmamızda Antalya’da yaşayan kendilerine Galibi diyen ve Müslümanlık için Allah’ın varlığını yeterli gören dini grup ele alınmıştır. Kadiri ve Rufai tarikatlarının özelliklerini Şeyh Galip Kuşçuoğlu’nun kendi çatısında birleştirmesi ile Galibilik tarikatı oluşturulmuş, kendilerine has bir dini görüş yaratılmıştır. Burada yeni yapılanmış bir tarikat olarak Galibiliğin dine bakış açısı, dini pratikleri, vakıf olarak yaptıkları faaliyetler, kurucu Galip Kuşçuoğlu’nun aşılama çalıştığı din anlayışı irdelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı kendilerini “Galibi tarikatı” olarak tanımlayan dini grubun yapısal özelliklerini, kendilerini nasıl ifade ettiklerini ve liderlerinin dini görüşlerinin dayandığı esasları anlamaktır.

Araştırmanın Önemi

- 1)Galibilerin dini kimliklerini anlamada yardımcı olacaktır.
- 2)Galibilerin kendilerini ifade etme biçimlerini öğrenmede yardımcı olacaktır.
- 3)Bu araştırma Galibiliğin görüş ve önerilerini, yaşam tarzlarını ve ibadetlerini ortaya çıkararak dini bir grubun bilinirliğini sağlayacak ve bu alanda çalışma yapacak olanlara kaynaklık edebilecektir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1)Araştırmanın problemini anlamada kullanılan kaynaklar din sosyolojisi literatürü, Galibiliğin kurucusu Şeyh Galip Kuşçuoğlu'nun yazdığı eserler ve diğer kaynaklar ile sınırlıdır.
- 2)Araştırmanın saha çalışması bölümü Antalya'daki Galibiler ile sınırlıdır.
- 3)Araştırmanın veri toplama teknikleri, literatür taraması, derinlemesine mülakat, katılımlı gözlem ile sınırlıdır.

Dini Gruplar Üzerine Yapılan Tezler

- 1) Sunay Yıldırım tarafından 2009 yılında ‘‘Menzil Nakşîliği Kadın Cemaati Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Adıyaman Örneği’’ adlı tez Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı'na yüksek lisans tezi olarak sunulmuştur. Çalışma 104 sayfadır. 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde tasavvufun gelişim seyri anlatılmış, ikinci bölümde Nakşîliğin doğuşu, Menzil dergâhı gibi konular ele alınmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın bulguları anlatılmıştır. Çalışmanın metodu olarak alan çalışması seçilmiştir. Saha çalışmasından hareketle, gözlem ve mülakat teknikleri kullanmış, literatür açısından da tarikata ait yayınevi tarafından yayınlanmış kitaplar ve kasetlerden yararlanılmıştır. Bu bakımdan nitel bir çalışmadır. Araştırmacı, kadın mürideler ile görüşmüş ve bazı önemli dini uygulamalarına katılarak gözlemlerde bulunmaya çalışmıştır.
- 2) Miyase Aydın tarafından ‘‘Galip Kuşçuoğlu'nun Hayatı ve Tasavvufi Görüşleri’’ adlı tez Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı'na 2011 yılında yüksek lisans tezi olarak sunulmuştur. 169 sayfadır. Çalışmanın giriş bölümünde Kuşçuoğlu'nun yazdığı kitaplar özetlenmiştir. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Galip Hasan Kuşçuoğlu'nun tasavvufi görüşleri bulunmaktadır. Bu bölümde tasavvuf, tarikat, zikir, tevhit, biat, miraç, gönül gibi konular işlenmiştir. İkinci bölümde Kuşçuoğlu'nun bazı konulardaki görüşlerine yer verilmiştir. İctihat, laiklik, demokrasi, teknoloji, dinde kadın, İslam'da beş şart gibi konulara değinmiştir. Bu çalışma sosyolojik bir araştırma olmadığı için, sosyolojide kullanılan yöntem ve teknikler bulunmamaktadır, fakat çalışmada Galip Kuşçuoğlu ile

“tasavvuf” isimli görüşme yapıldığını, görüşmede Kuşçuoğlu’nun kendi kişiliği ve bazı hatıralardan bahsettiğini görmekteyiz¹. Çalışmada Kuşçuoğlu’nun yazmış olduğu eserleri, Galibilerin internet sitesi ve Kuşçuoğlu’nun sohbet kasetleri birinci dereceden kaynaklar olarak kullanılmıştır.

3)Fulya Atacan tarafından 1989 yılında hazırlanmış olan “Sosyal Değişme ve Tarikat, Cerrahi Tarikatı” adlı doktora tezine dayanan, “Sosyal Değişme ve Tarikat Cerrahiler” adlı kitabıdır. Kitap 182 sayfadır. Araştırma, Türkiye’de dinin tarikat düzeyinde geçirdiği değişmeyi toplumsal değişme bakış açısından ele almıştır. Bunun için dinde değişmeyi temsil ettiği düşünülen Cerrahi tarikatı seçilmiştir. Çalışma nitel bir çalışmadır. Edinilen bilgi ve verilerin temel olarak katılımlı gözlem tekniğiyle toplandığı görülmektedir. Çalışmada tarikat hiyerarşisinde farklı konumlarda olan kişilerle açık uçlu mülakatlar ve genel gözlemler yapıldığı yazmaktadır². Sohbetler, yazılı kaynaklar, kaynak kişilerin özel bilgilerinden de yararlanılmıştır.

Dini gruplar üzerine yapılan tezler incelendiğinde konusu Galibilik olan tezlerin genellikle kurucunun yazmış olduğu kitaplar, video ve kasetleri üzerinden genel bir Galibilik anlayışının ortaya çıkartılmaya ve Galibiliğin ne olduğu ile ilgili bir açıklama yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Dini grup çalışmalarında, kurucunun düşüncelerinin yanı sıra, intisap eden kişilerin bu düşüncelerden ne anladıkları ve nasıl kabul ettiklerinin önemi büyüktür. Bu çalışmada intisap eden dervişlerin Galibi olmaktan ne anladıkları, Galibilik ile ilgili neler okudukları, kurucunun ölümünden sonra oluşan durumu nasıl değerlendirdikleri, kurucu ile ilgili kullandıkları ifadeleri de araştırılmıştır. Böylece sadece kitaplardan hareket edilmemiş, dervişlerin değerlendirmeleri de dikkate alınmıştır. Yukarıda verilen çalışmaların ilkinde kadın müridelerin üzerinde vurgu vardır. Bu çalışmada cinsiyet konusunda bir sınırlama getirilmemiş, kadın erkek sayısı birbirine yakın tutulmuştur. Böylece tek bir cinsiyetin ne anladığı değil, genel olarak ne anlaşıldığı üzerinde durulmuştur.

¹ Miyase Aydın, “Galip Kuşçuoğlu’nun Hayatı ve Tasavvufi Görüşleri”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), 2011, s.5.

² Fulya Atacan, **Sosyal Değişme ve Tarikat Cerrahiler**, Hil Yayın, İstanbul,1990, s. 22.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.SOSYOLOJİ VE ANTROPOLOJİNİN DİN ALGISI

Din kelimesinin çeşitli anlamları bulunmaktadır. Öz Arapçada usul, adet, tutulan yol ve huy anlamlarına, Arami-İbrani dillerinden geldiği ifade edilen anlamı; mülk, idare etmek hükmetmek, ceza, yargı, hesap, muhasebe ve mükâfat, Farsça din ve mezhep edinmek, inanmak, adet edinmek anlamına gelmektedir.³ Kur'an-ı Kerim'de din kelimesinin taat, itaat, teslimiyet anlamlarına geldiği bilinmektedir.

Sosyolojik bakış açısından, din bir olgudur. Din olgusu sosyolojik yöntemler ve kavramlar ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Din ile toplumsal yapı, din ile toplumsal süreçler arasındaki ilişki, dini gruplar, dini inançlar, dini pratikler din sosyolojisinin konusudur. Başka bir deyişle, toplumun ortaklaşa dini hayatının, din ve toplum ilişkileri ve bu ilişkilerden doğan etki ve tepkilerin ve dini grupların incelenmesi din sosyolojisinin konusudur. Dini hayatın ve olayların tek tek kişileri ilgilendiren ferdi yönü ve toplumu ilgilendiren toplumsal tarafı bulunmaktadır. Dini düşünceler, inançlar, ibadetler, davranışlar, gruplar ve cemaatlerin ferdi karakterlerinin yanı sıra toplumsal olarak birtakım etkileşimleri de bulunmaktadır. Bunun tam tersi de mevcuttur, toplumsal olayların da din üzerinde etkisi olabilmektedir. Bu yüzden dinin sosyal hayat ve toplum üzerindeki etkisinin yanı sıra sosyal olaylar ve şartların da din üzerindeki etkisi incelenmelidir. Bu açıdan bakıldığında dinin toplumsal hayatta çok önemli bir fonksiyonunun olduğu söylenebilir.

Cipriani, din sosyolojisini tanımlamanın en basit yolunu, sosyolojik teori ve metotların dini olgulara uygulanması olduğunu söylemektedir. Tarihsel olarak, din sosyolojisi ile sosyoloji arasında yakın bağlar bulunduğunu da eklemektedir.⁴

Din gibi önemli bir olgunun bütün yönüyle tanımlanması oldukça zordur. Din bütün toplumları ilgilendiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden bütün

³ Ünver Günay, **Din Sosyolojisi**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2011, s.212.

⁴ Roberto Cipriani, **Din Sosyolojisi**, Yayına Hazırlayan Ali Coşkun, Rağbet Yayınları, İstanbul,2011,s.13.

yönüyle bir tanım yapılamamaktadır. Dini tanımlamaya çalışan birçok düşünür genellikle, onun bir yönünü vurgulamıştır. Bu nedenle karşımıza pek çok din tanımı çıkmaktadır. Tarihte birçok sosyolog din üzerinde durmuş, dinin açıklamasını yapmaya çalışmış ve dinin mahiyeti üzerine birçok fikir üretmişlerdir. Max Weber'in bu konuda "Din Sosyolojisi" adlı çalışmasının başında, dinin ne olduğunu söylemenin mümkün olmadığını, hiç olmazsa dini tanımlama işine, çalışmanın sonunda girişilebileceğini söylediğini öğreniyoruz.⁵ Fakat yine de bir din tanımlaması yapılmaya çalışılmıştır. Her sosyolog dine bir yönüyle bakmış, dini açıklamaya çalışmıştır. Bu sebeple belli başlı bazı sosyologların din üzerindeki düşüncelerine yer vermek gerekmektedir. Aşağıda bazı sosyologların dini açıklama konusundaki fikirlerine ve hangi konular üzerinde durduklarına yer verilmiştir.

Din sosyolojisi, disiplin olarak genç bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat toplumsal düşünce tarihinde, toplum ve din olayları üzerinde düşünme geleneği eskiye dayanmaktadır. Din sosyolojisinin habercileri olarak, ilk çağın din sosyolojisi açısından orijinal görüşleri olan Eflatun, ortaçağ Hıristiyan dünyasından Saint Augustin, ortaçağ skolastik dünya görüşü açısından Akinaslı Saint Thomas'ı sayabiliriz. Bunun ardından bazı sosyolog, filozof ve antropologların din hakkındaki görüşleri karşımıza çıkmaktadır.

İlk olarak pozitivistler, bir toplum biliminin geliştirilebileceğine inanmış, gözlenebilir şeylerin nasıl inceleneceği hakkında bilimsel çalışmalar yapmaya çalışmışlardır.

Din sosyolojisi tarihinde pozitivist ve evrimci yaklaşım olarak karşımıza, Auguste Comte'un Üç Hal Kanunu, Emile Durkheim'in totem toplum düşüncesi, J. Frazer'in sihir ve büyü düşüncesi, E.Taylor'un ruh ve rüya düşüncesi ve M. Müller'in doğa güçleri düşüncesi çıkmaktadır.

Auguste Comte'un din hakkındaki düşünceleri önemlidir. Auguste Comte sosyolojinin ismini koymuş, ona bir yön vermiştir. Pozitivist felsefenin en büyük temsilcisi olmuştur. Auguste Comte astronomi, fizik, kimya, biyoloji ve sosyoloji gibi bilim dallarını pozitifleştirme sırasıyla dizmektedir. Bu sıralamanın temelini genelliğin

⁵ Max Weber, **Din Sosyolojisi**, Çev. Latif Boyacı, Yarın Yayınları, İstanbul, 2012, s.85.

azalması ve karmaşıklığın artması teşkil etmektedir. Bu sıralamadaki her bilim kendisinden önceki bilimlerin kendisini ilgilendiren kısımlarından yararlanabilir⁶. Günay, Auguste Comte'un 1854'te yayınladığı sosyoloji araştırmasının başlığına din kelimesini koymakla, dini inançları insan kaderinin en etkili ve en fiili temel faktörü sayarak Üç Hal Kanunu'nu dinin karakteri üzerine kurmak ve böylece adeta din sosyolojisinin de kurucusu olarak görünmek istediğini söylemektedir⁷.

Comte, toplumların üç aşamadan geçtiğini düşünmüştür. Bunlar; teolojik aşama, metafizik aşama ve pozitivist aşamadır. Comte'un bu düşüncesinin fikri kaynakları bulunmaktadır. Bu aşamalar, Turgot, Condorcet ve Saint Simon'dan alınmıştır⁸. Her evreyi özel bir ruh ve dünyevi veya yapısal koşullar temsil eder. Bu düşünce de ilk olarak Montesquieu'da görülüp, Condorcet tarafından geliştirilmiştir⁹. Teolojik aşamada, insanların her şeyi doğaüstü güçlerle, yani Tanrı veya Tanrıça ile açıkladığı aşamadır. Metafizik aşama, insanların her şeyi doğaüstü ve soyut kavramlar ile açıklandığı dönemdir. Pozitivist aşama, insanların her şeyi bilimsel olgu ve olaylarla açıklamaya çalışmasıdır. Her toplum bu aşamalardan geçmektedir.

Comte, dinlerin tekâmülü ve gelişmesi hakkında da düşüncelerini ifade etmiştir. Ona göre dinlerin tekâmülü Fetişizmden Politeizm'e, oradan da Monoteizm'e geçiş şeklindedir¹⁰. Comte, pozitivist aşamada da insanların pozitif bir dinin olması gerektiğini öne sürmüştür. Cipriani, Comte'un bu pozitif dini için, "Comte'a göre, cömertçe 'diğerleri için yaşayarak' evrensel düzene katkıda bulunmuş veya bulunacak olan bu geçmiş, şimdiki ve gelecek kuşaklar ancak gerçek insan olarak adlandırılabilirler. Pozitivizmin kendisi, hem teolojik hem de metafiziksel evreden fazlasıyla ayrılarak bir din, yani 'doğru, tam ve gerçek' bir din haline gelir." demektedir¹¹.

⁶ Hans Freyer, **Sosyoloji Kuramları Tarihi**, Çev. ve Ekler: Tahir Çağatay, Haz. M.Rami Ayas, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2012, s.232.

⁷ Günay, a.g.e., s.138.

⁸ Jonathan H. Turner, Leonard Beeghley, Charles H. Powers, **Sosyolojik Teorinin Oluşumu**, Çev. Ümit Tatlıcan, Sentez Yayıncılık, Ankara, 2010, s.40.

⁹ Turner-Beeghley-Powers, a.g.e.,s.40.

¹⁰ Günay,a.g.e.,s.139.

¹¹ Cipriani,a.g.e.,s.50.

Herbert Spencer'in din hakkındaki düşüncelerine bakacak olursak, Spencer'in analizinde bütün dinlerin belirli ortak özelliklere sahip oldukları vurgulanmaktadır. Bunlar;

- 1)Doğaüstü varlıklar ve güçlere inanç,
- 2)Bu ortak inançları paylaşan bireylerin oluşturdukları düzenli gruplaşmalar,
- 3)Dünyadaki olayları etkileme kapasitesine sahip oldukları varsayılan varlıklar ve güçlere yönelik ritüel etkinliklerdir¹².

Spencer, dini gelişme ile sosyal gelişmeyi paralel görmüştür¹³. Spencer, toplumların basitlikten karmaşıklığa doğru evrildiğini böylece dinin de basitten karmaşığa doğru ilerlediğini düşünmektedir. Toplum ne kadar basitse din de o kadar basittir.

Spencer, dini duygunun arka planında ölüm korkusunun yattığını düşünmüş, böylece ruh düşüncesi oluşmuştur¹⁴. Ölümden sonra ruhun yaşadığı düşüncesi, ata ruhlarına ibadet düşüncesini geliştirmiştir. Atalar ruhu gibi ilkel inançlardan günümüzde egemen olan oldukça bürokratikleşmiş tektanrıci dinlere doğru bir dinsel evrim senaryosu ortaya koymuştur. Dinin evrimi ve yapısal örüntüsüyle siyasal süreçler arasında yakın bir ilişki olduğunu düşünmüş ve bazı genellemelere ulaşmıştır. Bunlar;

1)Savaş ve başka bir toplumun istilası farklı dinsel inançların birlikteliğiyle ilgili problemlere yol açar ve böylece bu farklı dinleri uzlaştıracak ve çoktanrıci dinler yaratacak bir rahipler sınıfının genişlemesini zorunlu kılar.

2)Siyasal merkezileşme ve bir toplum içindeki sınıfsal eşitsizlikler dinsel sınıfın hiyerarşik bütünlük içinde bir ortak mabet yaratmasını gerektirir.

3)Yönetim, meşruiyet sağlamak için, kompleks bir inançlar ve semboller sistemi aracılığıyla dinsel bir sınıfa dayandığı ölçüde, bu dinsel sınıf siyasal liderlerden daha fazla zenginlik ve ayrıcalık sağlayabilir ve böylece özel sınıfsal konumunu pekiştirebilir ve dinsel faaliyeti düzenleyecek kompleks bir toplumsal yapı yaratabilir.

¹² Turner-Beeghley-Powers, a.g.e.,s.105.

¹³ Akyüz-Çapcıoğlu, **Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi**, Ankara, 2012,s.76.

¹⁴ Günay,a.g.e.,s141.

4)Yönetim merkezileştikçe ve ayrıcalıklı ve bürokratikleşmiş bir din adamları sınıfının dinsel meşrulaştırmasına bağımlı hale geldikçe, dinsel bir isyanın ortaya çıkması ve basitleştirilmiş ve tektanrıci bir dinin yaratılma ihtimali artar¹⁵. Son olarak Spencer, tüm toplumlarda mistisizm ve züht hayatının görüldüğünü ve böylece evrensel bir karakterinin olduğunu öne sürmüştür.

Edward B. Tylor ve animizm(ruhçuluk) düşüncesi dinin gelişimi konusunda bir diğer önemli noktayı oluşturmaktadır. Bu noktada animizm, spirüel varlığa inanma olarak tanımlanmaktadır¹⁶. Ruhçuluk teorisine göre kutsal fikrinin esası insanlardan tabiat ve eşyaya aktarılan eş (ruh)tir¹⁷. İlkel insanlar kendilerinde gövdeden ayrı bir başlangıcın varlığını fark etmişlerdir. Can çekişen bir insanda ölümü gösteren belirti soluğun kesilmesi olduğundan; ilkel insan, ruhun gövdeden ayrı soluk, hava ve benzeri türden bir şey olduğu kanısına varmıştır¹⁸.Tylor, animizmi bütün dinlerin özünde var olduğunu savunmuştur. Ataların ruhlarına tapınma düşüncesinin en ilkel kavimlerde dahi olduğunu düşünmüştür. Morris, Tylor'un animizminin iki boyuta sahip olduğunu söylemektedir. Bunlar; ruhlara inanç ve tinsel (manevi) varlıklara inançtır¹⁹.

Animizm, ruh düşüncesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Morris, Tylor'un insan ruhu ya da tini kavrayışının insan kültürleri arasında evrensel olduğunu göstermeye giriştiğini, aynı zamanda (örneğin gölge, yaşam, rüzgâr, soluk gibi) belli düşünceler ile dinsel ruh ve tin kavramları arasında sıklıkla bir dilsel bağlantı olduğunu, yazısız kültürlerde hayvanlar, bitkiler ve cansız nesnelerin sıklıkla ‘ruhlar’a sahip görüldüğünü belirttiğini söylemektedir²⁰. Bunun ilk ‘ruh’ kavramsallaştırmasının bir gelişimi olarak görmüştür. Tylor, ruhları iyi ve kötü olarak ayırt etmektedir²¹. İyilerden yardım istenmekte, kötü olanların da kötülüklerinden korunmak gerekmektedir. Tylor, dinin ataların ruhuna tapınma şeklinden tabiata tapınma şekline doğru ilerlediğini

¹⁵ Turner-Beeghley-Powers, a.g.e.,s.105-106.

¹⁶ Akyüz-Çapcıoğlu, a.g.e.,s.78.

¹⁷ Mehmet Taplamacıoğlu, **Din Sosyolojisi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları Nu:121, Ankara,1963,s.67.

¹⁸ Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.68.

¹⁹ Brian Morris, **Din Üzerine Antropolojik İncelemeler**, Çev. Tayfun Atay, İmge Kitabevi, Ankara, 2004,s.163.

²⁰ Morris,a.g.e.,s.164.

²¹ Günay,a.g.e.,s.144.

söylemektedir²². Morris ise izleyen aşamalarda bu inanç doğal olay ve olguları açıkladığına inanılan tinsel varlıklar düşüncesine ve çoktanrıcılık da nihai noktada birçok tanrıların gücünün artık tek bir tanrıya atfedildiği (uygar insanın animizmi olan) tektanrıcılığa doğru geliştiğini söylemektedir²³.

Tylor, ilkel insanın akılcı ve bilimsel bir filozof olduğunu, dinsel inanışlarının mantıksal olduğunu düşünmektedir²⁴. Tylor'a göre büyücüler, şeyleri analoji, çağrışım(benzerlik) ya da bitişiklik(temas) yoluyla sınıflandırmaktadır, bu nedenle büyü işlemleri, rasyonel ve ampiriktir, bilime benzemektedir²⁵.

James Frazer, din ve büyüü bağdaştıran düşüncesi ile burada yer almaktadır. Büyü ve din eski çağlardan beri birçok düşünürleri, filozofları, tanrıbilimcileri yakından ilgilendirmiş, bu konu üzerinde birtakım fikirler ileri sürmelerine sebep olmuştur. Mauss, büyüün, ajanlar, hareketler ve temsiller içerdiğini söylemektedir. Profesyonel olmasalar bile, büyü hareketlerini yapan kişiye "büyücü" denildiğini, büyü hareketlerine karşılık gelen düşünce ve inançlara "büyüsel temsil" denildiğini, hareketlere de "büyü ayinleri" denildiğini söylemektedir²⁶. Kösemihal, büyü ile dinin sınırını anlamaya çalışan kuramları en aşağı dört gruba indirilebileceğini söylemektedir. Bunlar;

1)Büyünün dinden çıktığını iddia edenler

2)Dinin büyüden çıktığını iddia edenler (İngiliz antropoloji okulu, özellikle Frazer)

3)Büyüyü ve dini ortak bir kökün iki kolu sayanlar

4)Büyünün ve dinin birbirine indirgenmesi olanaklı olmayan iki karşıt şey olduğunu savunanlar²⁷.

²² Günay,a.g.e.,s.146.

²³ Morris,a.g.e.,s.164.

²⁴ Sibel Özbudun, Balkı Şafak, N.Serpil Altuntek, **Antropoloji Kuramlar ve Kuramcılar**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2012, s.65.

²⁵ Özbudun-Şafak-Altuntek, a.g.e.,s.65.

²⁶ Marcel Mauss, **Sosyoloji ve Antropoloji**, Çev. Özcan Doğan, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2006,s.66.

²⁷ Nurettin Şazi Kösemihal, **Sosyoloji Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul,2002,s.272.

Frazer'a göre, dinin kaynağı büyüdür. Bunun sebebi, büyü'nün prensip ve uygulamalarının her yerde aynı olması bakımından evrensel olmasıdır. İkinci olarak, sihir kavramlarının dini kavramlara oranla daha kolay olması bakımından büyü'nün dinden önce var olduğunu savunmuştur²⁸. Yani gelişmiş her çeşit dinden önce bir sihir/büyü aşamasının varlığını iddia etmiştir. Frazer'a göre büyü bir yandan bilimin, tekniğin, bir yandan da dinin kaynağı olmuştur. Bunlardan başka krallık iktidarı, devlet, özel mülkiyet, evlenme, insana saygı gibi ilk planda gelen birçok toplumsal kurumların meydana gelmelerine yardım etmiştir²⁹.

Max Müller ve natürizm teorisi bir diğer önemli noktayı oluşturmaktadır. Bu teori kısaca fizik çevrede rastlanan güç ve nesnelerin kişileştirilme ve tanrılaştırılması demektir³⁰. Morris, Müller'in tanrısal olana ilişkin bir inancın tüm insanlık için evrensel olduğunu ve dil ile birlikte etnik kimliğin temelini oluşturduğu kabul ettiğini, ayrıca Müller'in tüm dinlerde, hatta en aşağı olanlarında bile hakikat olduğunu ileri sürdüğünü söylemektedir³¹.

Müller, Hinduların kutsal kitapları olan Veda'ları inceleyerek, dinlerin kökeni konusunda natürizm denilen düşünciyi savunmuştur³². Natürizm tabiatçılık ya da tabiata tapınmaktır. Doğada var olan dağ, ağaç, ay, yıldız veya gök gürültüsü, fırtına gibi doğa olayları karşısında şaşkınlık içinde kalan insan, onlara tapınmaya başlamışlardır. İlk olarak dünyayı görmeye başlayan insanoğlunun gözünü kamaştıran, dikkatini çeken ve hayranlığını uyandıran şey tabiat olayları olmuştur. Tabiat, ilkel insanın gözünde en büyük bir hayat etkeni, en güçlü bir dehşet nedeni ve sonsuz harikalar âlemi olarak görünmüştür. Tabiatın gözlere sunduğu çeşitli manzaralar ruhlarda din fikrini uyandırmıştır³³.

Müller'e göre, Hinduların Veda'larında da tabiattan bazı kuvvetlerin tanrı adı olarak kullanılması bunu ispatlamaktadır. İlk dini kavramlaştırmalar, doğa olayları ya da doğada bulunan bazı maddelerin kişileştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Morris, bu düşüncenin Müller'in psikolojik din kuramının özünü oluşturduğunu, tanrı(sonsuz olan)

²⁸ Günay, a.g.e., s.151.

²⁹ Kösemihal, a.g.e., s.274.

³⁰ Taplamacıoğlu, a.g.e., s.74.

³¹ Morris, a.g.e., s.152.

³² Akyüz-Çapcıoğlu, a.g.e., s.82.

³³ Taplamacıoğlu, a.g.e., s.75.

düşüncesi duyusal deneyimden çıktığı için, onun kaynağını vahiyde ya da başka dinsel sezgi ya da yetenekte aramak zorunda olunmadığını düşündüğünü söylemektedir³⁴.

Birçok düşünürün din hakkındaki düşüncelerine yer verirken, fonksiyonel din sosyolojisinin tartıştıkları konu bakımından önem arz ettiğini söylemek gerekir. Fonksiyonel din sosyolojisi, adından da anlaşılacağı gibi, dinin bir fonksiyonunun olduğunu iddia eden bir bakış açısidir. Bütün sosyal müesseselerin toplumda bir fonksiyonu olduğu gibi, dinin de toplumda bir işlevi bulunmaktadır. Malinowski, bir antropolog olarak dinin toplumsal fonksiyonu, dinin psikolojik mekanizmaları ve ayrıca büyüünün de psikolojik ve toplumsal işlevini de açıklamaya çalışmıştır. Burada Fransız sosyoloji ekolüne yer vermek gerekmektedir.

Fransız sosyolog E.Durkheim etrafında toplanan Fransız Sosyoloji Ekolü, sosyolojide objektif prensipleri ilke edinmişlerdir. Burada en önemli özellik kolektif bilinç düşüncesidir. Kolektif bilinç düşüncesinin özüne dini koymuştur.

Durkheim, bir dini sistemin iki koşulu yerine getirmesi gerektiğini düşünür; ilk olarak, bu dini sistemin organizasyonlarının basitliği başka hiçbir toplumda bulunmayan bir şekilde olmalı, ikinci olarak; bu dini sistemin kendisinden önceki başka bir dinden hiçbir unsur alınmadan açıklanması gerektiğidir³⁵.

Durkheim, ‘din’ kelimesinden ne anlaşıldığına dikkat çeker. Ona göre din, parçalardan oluşmuş bir bütün (mitler, dogmalar, ayinler ve törenlerden ibaret ve az çok girift bir sistem) olmasına rağmen, bir tür bölünmesi mümkün olmayan varlık teşekkül ediyormuş gibi faaliyet göstermektedir³⁶. Durkheim, dini fenomenleri iki kategoriye ayırmaktadır. Bunlar; inançlar ve ayinlerdir. İnançlar, düşünceyle alakalı, ayinler ise eylem ile alakalıdır. Durkheim, bütün dinlerin karşılaştırılabilir aynı cins içindeki varlık türleri olduğunu düşünmekte ve hepsi için ortak olan bazı unsurların varlığını söylemektedir³⁷. Dolayısıyla bütün inanç sistemlerinin ve kültürlerin temelinde, belli sayıda temel semboller ve ayin uygulama tarzları bulunmaktadır. Durkheim, bu semboller ve ayin uygulama tarzlarından birinin ya da ötekini alabileceği şekil

³⁴ Morris,a.g.e.,s.154.

³⁵ Emile Durkheim, **Dini Hayatın İlkel Biçimleri**, Çev. Fuat Aydın, Ataç Yayınları, İstanbul,2005, s.17.

³⁶ Durkheim, a.g.e. ,s.55.

³⁷ Durkheim,a.g.e.,s.21.

farklılıklarına rağmen bunların her nerede olursa olsunlar aynı anlama sahip olduklarını ve aynı işleve sahip olduklarını söylemektedir³⁸.

Durkheim ‘‘Dini Hayatın İlkel Biçimleri’’ adlı kitabında yukarıda bahsettiğimiz din kuramlarını inceler. Fakat bu bakış açılarının yeterli olmadığını fark eder. Örneğin, animizm(ruhçuluk) hakkında şu sonuçlara varmıştır.

1)Rüyalar ruh düşüncesini açıklamamaktadır.

2)Ölüm bir ruhun esprite dönüşünü açıklamamaktadır.

Tabiatçılık ile ilgili okumalar yapan Durkheim, tabiatçılığın kutsal ve din dışı arasındaki bölünmeyi açıklamadığı sonucuna varır. Böylece kendisinin dini bakış açısını ortaya koyar. Ona göre ilkel olarak ilk dini yapılanma totemizm ile başlamaktadır. Her klan kendisine ait olan bir toteme sahiptir. Bir klanın totemi klan içindeki her bir üyenin de totemi olmaktadır.

Durkheim, totem olarak hizmet görenlerin çoğunun hem hayvan hem de bitki âlemine ait olabileceğini söylemektedir³⁹. Fakat cansız şeylerin genellikle totem olarak kullanılmadığı ve çoğunlukla da totemin bir hayvan olduğunu belirtmiştir. Totemler basit bir isim olarak var olmamaktadır. Onlar bir amblem ve armalardır. Genellikle hanedan armalarına benzerliği de bu yüzdendir. Hatta beden üzerinde totemin bir işaretini taşımak da buna örnek verilebilir. Totemler dini törenin bir parçasını teşkil etmektedir. Kutsal olan şeylerin temel bir örneğidirler. Ancak Durkheim, bireysel bir yönü bulunmayan bir dinin olmadığını da eklemektedir. Bunun totemizme de uygulanabileceğini söylemektedir. Bireye ait olmayıp ortak olan totemlerin yanı sıra, her bir bireye ait olan ve onun şahsiyetini temsil eden totemlerin varlığına da dikkat çekmektedir⁴⁰. Bunlar bireysel totem ve cinsiyet totemidir. Bireysel totem, her yerde zorunlu olmasa da, verilmeyen edinilen bir şeydir⁴¹. Cinsiyetle ilgili totem, birey ile müşterek totem arasında, bazen her ikisinin ayırt edici özelliklerini paylaşan bir ara biçimdir⁴². Durkheim burada örneğin, Kurnailer arasında erkeklerin hepsinin ve emu-

³⁸ Durkheim,a.g.e.,s.21.

³⁹ Durkheim, a.g.e. ,s.134.

⁴⁰ Durkheim,a.g.e.,s.195.

⁴¹ Durkheim,a.g.e.,s.203.

⁴² Durkheim,a.g.e.,s.204.

çalıkuşu denen bir hayvanın erkek kardeşleri, bütün kadınların ise, keten kuşunun kız kardeşleri olduklarını düşündüğünü söylemektedir⁴³.

Durkheim, totem dininin temel özelliklerinde ruh, esprit ve mitsel şahıs düşüncelerinin olmadığını söylemektedir. Din için temel olmasa da ruhun bulunmadığı hiçbir dinin olmadığına da dikkat çekmektedir. Ruh bir esprit değildir, belli bir bedenin içine hapsedilmiştir, zaman zaman dışarı çıksa da normal olarak bedene bağlıdır ve ancak ölümle bedenden kurtulmaktadır⁴⁴. Esprit, tercih edilmiş ikametgâh olarak- bir kaynak, bir taş, bir yıldız vs. gibi- hususi bir nesneye çok sıkı şekilde bağlı olan, istediği zaman uzayda bağımsız bir hayat yaşamak için onu terk edebilen, daha geniş faaliyet alanına sahip olan bir şeydir⁴⁵.

Son olarak, Durkheim'in ibadetler üzerinde düşünceleri vardır. Her ibadetin iki yönü olduğunu düşünmektedir. Bunlar; negatif ve pozitifdir. Kutsal olan varlıklar, diğer varlıklardan ayrılmışlardır, bunların din dışı varlıklar ile karışımlarına engel olmak ve bu iki alandan birinin diğerine tecavüz etmesine meydan vermemek için bazı davranış tarzlarının yasaklanması negatif ibadet şeklidir⁴⁶. Bu noktada tabu kelimesinin anlamına değinmek gerekmektedir. Tabu, Durkheim'a göre "yasak" ya da "haram" kelimelerine karşılık gelen bir kelimedir⁴⁷. İnsanlar, dini güçlere karşı olan görevlerinin her türlü ilişkiden kaçınmaya indirgenebileceğini düşünmemişlerdir, her zaman onlarla pozitif ve ikili ilişkilerin devam ettirdiğine inanarak, bu ilişkilerin düzenlenmesi ve organize edilmesi için ayinsel uygulamalar yerine getirirler⁴⁸. Bu ayinler sistemi ise pozitif ibadet şekilleridir.

Durkheim'in ardından Max Weber'in sistematik din sosyolojisine yer verilmiştir. Max Weber, tarihi ve sistematik din sosyolojisinin kurucusu kabul edilmektedir. Weber ile birlikte, din sosyolojisi dini karakterli davranışlar ve gruplaşmalar incelenmeye başlanmıştır.

⁴³ Durkheim, a.g.e.,s.205.

⁴⁴ Durkheim,a.g.e.,s.327.

⁴⁵ Durkheim,a.g.e.,s.327.

⁴⁶ Durkheim,a.g.e.,s.358.

⁴⁷ Durkheim,a.g.e.,s.358.

⁴⁸ Durkheim,a.g.e.,s.387.

Weber din ile ekonomi kurumunun ilişkisi ile ilgilenmiştir. Weber'in özellikle ağırlık verdiği faaliyet tipi "iktisadi faaliyet" olup, onun din sosyolojisi, "dinsel inanç ve davranış tipleri ile iktisadi faaliyet tipleri arasındaki ilişkiyi" anlama çabasından oluşmaktadır⁴⁹. Yazmış olduğu "Protestan Ahlakı ve Kapitalizm'in Ruhu" adlı kitabında Protestanlık ile ekonomi arasında bir ilişki olduğunu iddia etmiştir. Kitapta şu cümleler dikkat çekmektedir: "Protestanların, toplam nüfus içinde sermayeden büyük ölçüde pay almaları, büyük çağdaş sanayi ve ticari iş alanlarındaki işletmelerin üst basamaklarında ve yöneticiliğinde bulunmaları kısmen tarihi temellere bağlanabilir. Bu temeller çok gerilere, geçmişe uzanır ve bu bağlam içinde belirli bir mezhebin üyesi olmak, ekonomik görünümün nedeni olarak değil, bunlardan çıkan sonuç olarak görünür." Aynı paragraftan bir diğer cümle ; "En zenginlerin büyük bir çoğunluğu, imparatorluğun doğal kaynaklar bakımından ya da ilişki ağları bakımından en uygun ve ekonomik olarak en gelişmiş alanları, özellikle de zengin şehirlerin çoğu, 16.yy'da Protestanlığı kabul etmiştir.⁵⁰" Protestanlığın özellikle Kalvinizm'in dünyadaki hayatı arka plana atmayan ve bu dünyada çok çalışılması gerektiği düşüncesi, sermaye düşüncesini de beraberinde getirip, Protestanların maddi kazanç sağlamalarının temelini oluşturmuştur. Protestan ahlakı, dünyada çalışmak düşüncesini aşıladığı için daha çok kazanç ve kar güdüsü ortaya çıkmış, bu anlamda da kapitalizmin temelleri atılmıştır.

Weber'in din sosyolojisi, dünyadaki başlıca inançlar ve bu inançların farklı insanlar üzerindeki etkisinin ne yönde olduğuna dair karşılaştırmalı bir inceleme üzerine kuruludur. Üzerinde durulan esas mesele, birbirinden farklı şartlar altında dinin günlük hayat, siyaset, yani idari, ekonomik ve ahlaki davranışlar üzerindeki etkisidir⁵¹. Weber, özel bir sosyal eylem türü olarak dini ele almakta, sıradan insanların dinden etkilenmesinin sebebinin bu insanların dünyevi beklentileri olduğunu savunmaktadır⁵². Weber, özellikle peygamber, büyücü ve kahin tipleri, karizma, sıradanlaşma ve

⁴⁹ Adil Çiftçi, **Din Sosyolojisine Giriş ya da Meleklerle Ağıt**, Ankara, 2013, s.104.

⁵⁰ Max Weber, **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu**, Çev. Gülistan Solmaz, Alter Yayıncılık, Ankara, 2009, s.22.

⁵¹ İzzet Er, **Din Sosyolojisi**, Akçağ Yayıncılık, Ankara, 2008, s.44.

⁵² Inger Furseth-Pal Repstad, **Din Sosyolojisine Giriş**, Çev. İhsan Çapcıoğlu ve Halil Aydınalp, Birleşik Kitabevi, Ankara, 2011, s.75.

meşruiyet kavramları üzerinde durmuştur⁵³. Weber, dini tutumların bir sınıflamasını yapmıştır. Ona göre dinler gelişmeye müsait olup olmama bakımından;

- 1) Hayatın düzensizliklerini, kanun ve adetlerle düzenleyerek insanların dünyaya uyumunu kolaylaştıran dinler. Weber'e göre Protestan mezhebi bu gruptadır.
- 2) Varoluştaki düzensizlikleri tevekkülle karşılayan, daha çok uhrevi bir amaca yönelten dinlerdir⁵⁴.

Weber, yazmış olduğu ‘‘Din Sosyolojisi’’adlı kitabı dinin anlam ve niteliği üzerine çok kapsamlı bir kitaptır. Burada dinin kökenleri, büyü ile din ilişkisi, peygamberin özellikleri, entelektüalizm ve kurtuluş dini, asketizm, mistisizm, büyük dinler gibi konuları ele almıştır. Weber'e göre dinsel davranışın dışsal görünümüleri çok çeşitlilik göstermektedir. Bu görünümünün kavranmasına sadece subjektif deneyimler, fikirler ve ilgili bireylerin amaçları, yani dinsel davranışın ‘‘anlamı’’ yönünden ulaşılabilir⁵⁵. Weber, ruhlara, şeytanlara ve tine inanış şeklinde başlayan bir din anlayışının olduğundan bahsetmektedir. Belli varlıkların karizmatik olarak donanmış objeler, insan yapısı objeler, hayvanlar ya da insanların faaliyetinin ardında gizlendiği ve bunlardan olduğu anlayışının kristalleştiğini ve bunun ruhlara inanç olduğunu söylemektedir⁵⁶. Ruhun başta tin, şeytan ya da tanrı olmadığı fakat görünmez bir madde, belirsiz ve kişiliği olmayan aynı zamanda bir biçimde irade sahibi bir şey olduğunu söylemektedir. Ruhlara olan inancın, belli insanların sadece özel nitelikleri olanların doğasında bulunan karizmatik büyüsel güçlere sahip olduğu toplumlarda çok yaygın olduğunu belirtmektedir. Ardından insanların bedenlerinin rüyada, baygınlık halinde, esirlik halinde ya da ölümden kendilerini terk eden bir şeyi içinde bulundururken dahi, doğal objelerin içinde, arkasında ya da yanında mevcut ayrı bir yapı olarak ‘‘tin’’ kavramı gelişmiştir⁵⁷. Weber, bu evrelerde tanrılar ya da şeytanların henüz kişisel ya da sürekli varlıklar olmadığını ve gerçekte kendilerine ait isimlerinin de olmadığını söylemektedir. Bu oluşum sürecinin sonucunda bir taraftan ‘‘tin’’ fikrinin, diğer taraftan insanlarla ilişkilerinin düzenlenmesi dinsel davranış alanını oluşturan

⁵³ Akyüz-Çapcıoğlu, a.g.e. , s.92.

⁵⁴ Er, a.g.e.,s.45.

⁵⁵ Weber, **Din Sosyolojisi**, s.85.

⁵⁶ Weber, a.g.e.,s.87.

⁵⁷ Weber,a.g.e.,s.88.

“tanrılar”, “şeytanlar” ve “doğaüstü” güçlerin doğuşu olduğunu ifade etmektedir⁵⁸. Weber, bu güçlerin doğuşunda panteon dediği bir süreçten bahseder. Panteonun ortaya çıkması, çeşitli tanrıların uzmanlaşmasını, karakteristikleşmesini ve aynı zamanda sabit sıfatların verilmesini ve yargı alanlarının farklılaşmasını doğurmaktadır. Weber bunun Roma düşüncesinde açıkça görüldüğünü söylemektedir. Ona göre, Roma düşüncesinde günah, ceza, tövbe ve kurtuluş değil, hukuk kurallarının merkezde olması ile birlikte ilk defa tanrı fikri birbirine kısmen paralel kısmen de zıt giden yetki alanlarının insanlaştırılması ve sınırlandırılması, belirli çeşitlilikleri olsa da tanrı fikrinin yanı sıra tanrılara ibadetin rasyonelleştirilmesini de ileri sürme eğilimi görülmektedir⁵⁹. Ardından Weber’in “işlevsel tanrılar” dediği, tanrıların insan ihtiyaçlarından doğan -örneğin; “Toprak Ana” gibi tarım toplumlarında öneminin oldukça açık olması- işlevsel bir uzmanlaşmaya yol açtığı bir gelişme olmuştur⁶⁰. Ancak insanlar gerçek anlamda bir birlik oldukları zaman kendi özel tanrılarına ihtiyaç duymuşlardır. Bunu takiben atalar kültü ve aile reisinin rahipliği ortaya çıkmıştır. Hane ve akraba grubu kendilerine ait bir tanrıya ihtiyaç duyarak kendi atalarının gerçek ya da hayali ruhlarına yönelmişlerdir⁶¹.

Din sosyolojisine katkıları bakımından önemli olan Joachim Wach’ın düşüncelerine yer verilmiştir. Wach, Weber’in çalışmalarından büyük ölçüde etkilenmiştir. Fakat Weber’den farklı olarak, din ve ekonominin yanında din sosyolojisinin amacı, metodu ve diğer bilim dalları arasındaki yerini de belirlemiştir. Weber’in dinler tablosunda “ilkel” diye adlandırılan bütün dinler grubunu ve İslamiyet ile aynı ölçüde önemli başka inanç sistemlerini dâhil etmeyi ihmal ettiğini düşünmektedir⁶².

Wach, yazmış olduğu “Din Sosyolojisi” adlı kitabında amacının din ve toplum arasında mevcut bulunan ilişkiler ve yine onlar arasında var olan karşılıklı etkileşim şekillerini incelemek olduğunu belirtmiştir⁶³. Dini birlik tiplerinin karşılaştırmalı analizinin zorunlu olarak onun kuruluşu, anlamı ve üyelerin üzerinde olan etkilerinin

⁵⁸ Weber, a.g.e.,s.90.

⁵⁹ Weber,a.g.e.,s.98.

⁶⁰ Weber,a.g.e.,s.99.

⁶¹ Weber, a.g.e.,s.100.

⁶² Joachim Wach, **Din Sosyolojisi**, Çev. Ünver Günay, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları Nu91, İstanbul,1995, s.25.

⁶³ Wach, a.g.e. ,s.35.

sebeplerinin incelenmesini beraberinde sürüklediğini düşünmektedir⁶⁴. Sosyolojik olarak dinin çifte tesiri bulunduğunu, bunların olumlu ve bağdaştırıcı bütünleştirme ve ölümsüz, yıkıcı ve birliği bozucu tesir olduğunu söylemektedir⁶⁵. Tipolojik açıdan dini kardeşlik karşısında üç tutumun bulunduğunu söylemektedir. Bunlar;

1)Tabii teşkilatla dini teşkilatın çakıştığı grupları karakterize eden, olumlu tutum

2)Özellikle radikal zahitlik tarafından temsil edilen olumsuz tutum

3)Dini cemaatler ister nicelik isterse nitelik bakımlardan olsun sınırlayan seçmeli gerçekçilik tutumu⁶⁶.

Wach, kitabında din ve doğal grupları incelemiş, klan ve kabile kültürlerinden milli kültlere kadar gelişimi anlatmıştır. Ardından sırf dini grupların tarihini incelemiş ve ortaya çıkartmıştır. Din ve toplum arasındaki ilişkiler, din ve devlet arasındaki ilişkiler ve ardından dini otorite tiplerinin şeklini anlatmıştır. Burada tipolojiler ön plana çıkmaktadır. Bu tipolojilerden ‘‘Savaşçı dinler’’, ‘‘Tüccar dinler’’, ‘‘köylü dinleri’’ gibi inanç tipolojileri, kültürler tipolojisi olarak, milli kültürler, klan ve kabile kültürleri, ırki kültürler gibi kültürleri incelemiştir. Dini otorite tipolojisi olarak, kurucu, reformcu, peygamber, elçi, kâhin, rahip gibi dindar kişiliklerin tipolojisini ortaya çıkartmıştır.

Wach’ın çağdaşı olan Gustav Mensching, din sosyolojisi açısından önemli eserler vermiştir. Marburg Okulu’nun bir üyesi olan Mensching, anlayıcı din sosyolojisi geleneğine bağlıdır⁶⁷. Mensching, din sosyolojisi ile kastettiği şeyin, dinin bünyesindeki sosyolojik olayların ve dinin sosyolojik ilişkilerinin incelenmesi olduğunu söylemektedir⁶⁸. Mensching, dini sosyolojinin görevinin, dinin ilişkilerini ve din dışı cemaat ve dini cemaat ilişkilerini, muhtelif dini cemaatlerin kendi aralarındaki ilişkilerini araştırmak ve bu toplumların yapısını incelemek olduğunu söylemektedir⁶⁹. O çalışmasını, din ve cemaat, cemaat ve din, cemaatler arasındaki ilişkiler çerçevesinde yapmıştır. Cemaati, kutsal dışı cemaat ve dini cemaat olarak ikiye ayırmıştır. Burada şu noktaya açıklık getirmektedir. Sırf dini grupların evrensel dinde mevcut olmasına

⁶⁴ Wach,a.g.e.,s.65.

⁶⁵ Wach,a.g.e.,s.66.

⁶⁶ Wach, a.g.e. ,s.65.

⁶⁷ Akyüz, Niyazi, Çapcıoğlu İhsan, a.g.e. ,s.97.

⁶⁸ Gustav Mensching, **Din Sosyolojisi**, Çev. Mehmet Aydın, Literatürk Yayınevi, Konya, 2012,s.21.

⁶⁹ Mensching,a.g.e.,s.27.

rağmen, milli dinde de kutsal dışı cemaatler olan aile, kabile ve toplulukların aynı zamanda dini gruplar olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak baktığımızda, Mensching, kitabında din sosyolojisinin konularının neler olduğunu ortaya koymuştur. Bu konular, dinin tabii gruplar olan klan, kabile, devlet, cemaat gibi gruplarla ilişkisi, sırf dini gruplar ya da dinden doğan gruplar ile ilişkisi, müminler cemaati ile ilişkisi, dini şefler ile mürit arasındaki ilişki üzerine kurulan cemaatler ile ilişkisi, mezhepler cemaati ve tarikatlar cemaati ile olan ilişkilerdir. Bunun yanında bu sayılan cemaat ve grupların kendi aralarındaki ilişkileri üzerinde de durulmaktadır.

Mensching, ilkel zaman insanların dinlerinin, istisnasız şekilde, kabileye veya millete bağlı dinler olduğunu söylemektedir. İlk olarak milli din ve evrensel din arasında ayrım yapmaktadır. Milli din, kabileye bağlı din ile millete bağlı uygarlaşmış dinin iki özel din tipini bünyesinde barındırmaktadır. En eski dini cemaatin, toplumun organik ve onu meydana getiren temel cemaatler olduğunu yani boy ve aile olduğunu söylemektedir.⁷⁰ Burada ilk sosyolojik oluşum olarak, kutsal dışı cemaatlerin ve en eski, en ilkel dini cemaat şekillerinin ilk hücresi olan aile bir dini cemaat olarak karşımıza çıkmaktadır. Ardından aile genişleyerek klan haline gelmekte ve klanlarda kabileyi meydana getirmektedir. Mensching, bu birliklerin ilk şartının kan birliği olduğunu söylemektedir⁷¹. Son olarak, zamanla kabileler kendi aralarında kaynaşarak millet haline gelip, millet de devleti meydana getirmektedir. Bu yönde ilerleyen gelişme ile milli dinin sonu gelmiştir. Milli dinler her yerde kaybolmuştur. Ortaya Mensching'in ‘‘evrensel din’’ dediği bir yapı çıkmıştır. Evrensel din, milli dinden farklı olarak;

1)Ferde birinci derecede önem veren bir yapıdır. Fert bu durumda bağımsız ve kendi varlığının farkına varmış olmaktadır.

2)Kollektif milli kurtuluş yerine bireylerin tek tek kendi kurtuluşları mevcuttur.

3)Evrensel mesaj, millet halinde farklılaşmış bir insanlığa hitap eder⁷²

⁷⁰ Mensching,a.g.e.,s.31.

⁷¹ Mensching,a.g.e.,s.43.

⁷² Mensching,a.g.e.,s.96.

Mensching'in ardından kilise hukuku profesörü olan Gabriel Le Bras, klasik din sosyolojisinden, istatistiksel yöntemlerin daha iyi uygulandığı metodolojik bir yaklaşıma geçişte büyük bir rol oynamıştır. Burada iki önemli metot bulunmaktadır. İlki, milletler arası seviyede dini hadiselerin sayılabilen ölçüsünü, uygulamanın morfolojik sosyografisi veriliyor, ikinci olarak bu hadiselerin teker teker elde edilen ölçülerinin sosyoanalizi yapılıyor. İlk kademedeki dini davranış ölçülmekte, ikinci kademedeki ne ölçülüyor veya böyle ölçülmüş davranışta tamamen dini olan yön nedir, sorusuna cevap aranıyor⁷³. Le Bras, din sosyolojisinde üç temel inceleme alanından söz etmektedir. Bunlar;

- 1)Belli bir dini tecrübe etrafında toplanan müminler cemaati.
- 2)Dinin dini olmayan toplumlarla olan karşılıklı ilişkiler
- 3)Kutsalın gözlenebilir tezahürleri aracılığıyla görülmeyen âlemin anlaşılması⁷⁴

Yirminci yüzyılın sosyologlarından olan Berger, birçok düşünürün ‘‘Bergerci’’ olarak adlandırdığı, bağımsız bir düşünce geleneği oluşturan bir sosyologdur. Bu durumda Berger'in düşüncelerine yer vermek gerekmektedir. Berger; hümanistik, yorumlayıcı, yeniden inşacı ve fenomenolojik sosyoloji ile etkileşimci ve yapısalcı yaklaşımlar arasında bir sentez sağlamaktadır⁷⁵. Fenomenolojik sosyolojinin önde gelen temsilcisi olan Berger, indirgemeciliğe karşı olma, sosyal olayları tek bir sebebe dayandırma düşüncesine karşı çıkmıştır. Özne ve bilincin fenomeni oluşturduğunu düşünmüş, her fenomenin bir amaçla ortaya çıktığını kabul etmiştir. Sosyal olayları açıklarken ön yargıları parantez içine alarak, o konuya ilişkin değer ve yargıları bir tarafa bırakma tutumunu benimsemiştir. Fenomenlerin arkasındaki özleri kavramaya çalışmak gerektiğini savunmuştur. Burada en temel konu, araştırmacının araştırdığı konu ile ilgili önyargılarını tırnak içine alarak yani duygu ve düşüncelerini karıştırmadan çalışmasını yapmasıdır.

Berger ‘‘Kutsal Şemsiye’’adlı kitabında toplumun temel diyalektik sürecinin üç aşamadan oluştuğunu söylemektedir. Bunlar; dışsallaşma, nesnelleşme ve içselleşmedir.

⁷³ Er, a.g.e. , s.108.

⁷⁴ Akyüz, Çapcıoğlu, a.g.e. ,s.100.

⁷⁵ Akyüz, Çapcıoğlu, a.g.e. ,s.101.

Dışsallaşma, insanların hem fiziki hem de zihni faaliyetleri ile dünyaya doğru sürekli taşmalarıdır. Nesnelleşme, kendi asli üreticilerini kendilerinden çok dışa dönük bir olgusalılık olarak karşılayan bir realitenin (yine hem fiziki hem de zihni) bu faaliyetlerinin sonucunda ulaşılan noktadır. İçselleştirme ise bu realitenin kendisini bir kez daha objektif dünyanın yapılarından sübjektif bilincin yapılarına aktarırken insanlar tarafından yeniden kendi içlerine mal edilmesidir⁷⁶. Berger dini, kendisi ile kutsal bir kozmosun kurulduğu insani bir girişim olarak tanımlamaktadır. Ona göre din, insanların dünya kurma girişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Din beşeri aktivite ve beşeri anlamlandırmanın bir ürünüdür. İnsan tarafından kurulan dünyanın, aslında insan ürünü oluşu inkâr edilerek açıklanmakta, böylece dünya, insani düzen olan nomostan, ilahi bir düzen olan cosmosa dönüşmektedir.

Berger'in kullandığı kavramlardan biri yabancılaşmadır. Yabancılaşmayı ‘‘birey ile onun dünyası arasındaki diyalektik ilişkinin bilinçte kaybolduğu bir süreç’’ olarak tanımlamaktadır⁷⁷. Yabancılaşmanın yanlış bilinç olayı olduğunu söylemektedir. Beşeri anlamlar dünyası olan sosyokültürel dünya, öyle olmadığına iddia edilmesi sonucu büyüsellik örtüsüyle kaplanır. Böylece insanlar yabancılaşmaya başlarlar.

Berger'in kullandığı bir diğer kavram sekülerleşmedir. Sekülerleşme toplumsal ve kültürel alanların, dini kurumların egemenliğinden arındırılması sürecidir. Berger'e göre bu sürecin başlıca niteliklerinden biri bireyselleşmedir.

1.2.DİN VE DOĞAL GRUPLAR

Tarih boyunca toplumlar, basit ya da karmaşık birçok gruptan oluşmaktadır. Din de toplumlar içinde görülen bir sosyal grup çeşidini oluşturmaktadır. Dini gruplar diğer sosyal gruplar gibi sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma iki şekildedir. Birincisi, din dışında kalan sebeplerle ve dinin ortaya çıkışından önce mevcut olan grupların dinin taşıyıcısı olma halidir ve kan birliğine dayalı grupların aynı zamanda ibadet ve inanç birliği haline gelmesi bu şekilde gerçekleşmektedir. Burada din doğal grup içinde ortaya çıkmaktadır. İkinci şekli ise dinin kendiliğinden bazı dini topluluklar ya da yeni gruplaşma prensiplerine dayalı gruplar yaratmasıdır. Bu grup şekli çok tanrılı halk dinlerinin hâkim olduğu toplumlarda görülen doğal dini gruplardan farklıdır. Sırf dini

⁷⁶ Peter Berger, **Kutsal Şemsiye**, Çev. Ali Coşkun, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2011, s.38.

⁷⁷ Berger, a.g.e. ,s.142.

gruplar olarak adlandırılan bu grup genellikle evrensel dinlerin mevcut olduğu toplumlarda görülmektedir⁷⁸.

Sırf dini gruplar, evrensel dinlerle birlikte ortaya çıkan, öncekilerden farklı dini tecrübenin içinde özel bir ‘‘cemaatleşme’’ şekli ve böyle bir cemaatleşmeye duyulan ihtiyacın çok kuvvetli olduğunu göstermektedir.⁷⁹ Bu birlik fertlerin hem kendi dünya ve din görüşüne yakın olanlarla birlikte olmak istemesi hem de grup içi faaliyetlere katılarak kendini tatmin etmek istemesinin sonucu olabilir. Tek başına hareket etmekten ziyade, cemaat içinde grupla hareket eden fert bu şekilde sosyal bütünleşmeye olan ihtiyacını karşılayabilir. Çünkü grup içerisinde ortaklaşa elde edilen tecrübe, oluşturulan birliğin kuvvetlenmesini sağlayabilmektedir. Bu da cemaatleşme olgusunun önemi göstermektedir.

Aşağıda grupların bu şekilde ikiye ayrılması ve bu sürecin sosyolojik olarak anlamı hakkında bilgi verilmiştir.

1.2.1.Doğal Dini Gruplaşmaların Özdeşliği

Her toplum az veya çok geniş ünitelerden oluşmuştur. Bunlardan doğal olanları kan ya da evlenme yoluyla birleştirilmiş aile, klan ve kabile gibi şekilleri vardır. Bunların içerisindeki üyelerin ilişkilerini belirleyen şey fizyolojik veya biyolojik etkindir. Doğal grupların gruba bağlılığını arttıran en önemli öge dindir. Öyle ki ilkel zamanların insanların dinleri kabileye veya millete bağlı dinlerdir. Wach’a göre bir doğal grubun dini tutumu iki etken etrafında şekillenmiştir. Bunlar;

1)Bilinmeyen veya kutsalın, az çok açık bir biçimde anlatılmış karakteristik şahsi tecrübesi; bu henüz açıklanabilen ve kuşkusuz çevrenin, iklimin veya başka dış şartların etkisine yahut yankılarına indirgenmesi mümkün olmayan temel bir veridir.

2)Geleneğin etkisi; aynı kabilenin ya da ailenin üyeleri aynı efsaneleri hikâye eder, aynı törenleri kutlarlar.⁸⁰ Mensching buna milli din demektedir. Milli dinin sujesinin organik ve temel cemaat yani boy ve aile olduğunu söylemektedir⁸¹. Bu cemaatin içinde ilkel

⁷⁸ Niyazi Akyüz, **Dinin Örgütsel İklimi Dini Gruplar**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2007, s.24.

⁷⁹ Akyüz,a.g.e.,s.25.

⁸⁰Wach, a.g.e.,s.91.

⁸¹ Mensching,a.g.e.,s.31.

ferdi ruhun, kolektif ruhun yani, aile, klan, boy ve toplum ruhunun sadece bir parçasını teşkil ettiğini belirtmektedir⁸².

1.2.2. İbadet ve Aile

Aile, tabii, hukuki, toplumsal ve dini bağlara dayanan bir birliktir⁸³. En ilkel toplumlarda bile rastlanılabilecek yapılanma şekli olan aile, dini cemaat şekillerinin de ilk hücresidir. Mensching 'e göre kutsal bir unsur, aile üyelerini birleştirmekte ve kutsal olmayan bu cemaate bir kutsallık ve değer vermektedir. Bu cemaatin yanında başka hiçbir cemaat yoktur.⁸⁴

Wach'a göre başka her gruptan ziyade aile, bütünleşmesine ibadet cemaatinde kavuşmaktadır.⁸⁵ Bu dindarlık biçimi kolektif faaliyetlere vurgu yapan ve ferdi dışarıda bırakan bir biçimdir. Ferdin özerkliğinin olmadığı ve ferdin kendi değerinin farkında olmadığı yaşayış tarzı mevcuttur. Fert topluluğa yani aileye bağlı olduğu müddetçe varlığını sağlayabilmektedir. Bunun içinse sadece o ailenin içinde doğmuş olmak yeterli olmamakta, çocuk babası tarafından kabul edildiği ve ona bir isim verildiği takdirde ailenin üyesi olabilmektedir. Eğer fert aile cemaatinin dışına çıkarsa bu onun için felaket anlamına gelmektedir.

Taplamacıoğlu, ailenin din sosyolojisi bakımından ilginç olduğunu düşündüğü iki ana problem olduğunu söylemektedir. Bunlar; ilki baba ve anaerki bölümlenmesi, ikincisi büyük ve küçük aile ayrımıdır.

1) Ana veya babaerkiye dayanan bölümlenmenin önemi, anaerkiye bağlı sistemin geçerlikte olduğu yerde kadın tanrılar tapınma konusu olmaktadır. Babaerkinin geçerlikte olduğu gruplarda ise erkek tanrılar revaçtır⁸⁶.

2) Büyük ve küçük aile tipinde, özellikle küçük aile tipinin çağdaş ihtiyaçları karşıladığı söylenebilir. Fakat büyük tarihi uygarlıklarda küçük aile tipi yaygın değildir. Kan bağına dayanan büyük aile tipi tarih boyunca devam etmiştir. Aile ve aile ocağı olan ev, çoktanrılı dinlerin geçerli olduğu gruplarda, içinde dini tören ve tapınmaların

⁸² Mensching, a.g.e., s.32.

⁸³ Taplamacıoğlu, a.g.e., s.216.

⁸⁴ Mensching, a.g.e., s.34.

⁸⁵ Wach, a.g.e., s.96.

⁸⁶ Taplamacıoğlu, a.g.e., s.217.

yapıldığı bir yerdir. Üyeler arasındaki kan bağına eklenen din birliği onları sıkıca birbirine kenetlemektedir⁸⁷.

Bütün ilkel kabilelerde müşterek olan anlayış, müşterek yemeğin kutsal olduğu konusudur ve bu yemek ancak ailenin en yakın üyeleri ile yenilir ve bu cemaat kutsaldır.⁸⁸

Ailenin yabancılar ile ilişkisine değinecek olursak, dışarıdan gelen bir kişi düşman olarak sayılmakta ve ona karşı dikkatli olunması gerekmektedir. Diğer aileler ile geçici bir münasebet halinde evlilik ve misafirperverlik kurtarıcı olmaktadır. Bu diğer insanlarla bir nevi güvenli münasebet kurulabilmesi için yapılır. Böylece gelecek tehlikeler bertaraf edilir.

1.2.2.1. Atalar Kültü

İlk olarak atalar kültürünün ne anlama geldiğine bakılması gerekmektedir. Mensching, aile reisinin ruhani fonksiyonunun, esas itibari ile ilk planda aileye, yani ecdada dayanan tanrısal realiteye adanmış bir kurbana istinat ettiğini söylemektedir⁸⁹. Bunun sebebi, ecdadın daima güçlü ruhları ile mezarlarında, daimi ve güçlü şekilde ailenin ruhunu koruduğuna inanmasıdır. Mensching, bunun sonucunda aile mezarının bu ailenin güç kaynağını teşkil ettiğini, bu durumda ailenin adeta görülen bir kısım ile görülmeyen bir kısımdan meydana geldiğini söylemektedir⁹⁰. Sadece muhafaza edilen hatıralarla değil, görünmeyen kısmı olan ölmüş ata ile canlı bir bağla sıkı bir şekilde birleşmiş olduklarının farkında olarak yaşayan fertler, ailenin görülen kısmını meydana getirmiş olmaktadır⁹¹.

Atalar kültürü milli dinlerde merkezi bir yer işgal ettiği gibi sosyolojik açıdan ilk zamanların aile teşkilatının da temelini teşkil eder⁹². Bu ailevi kültür cemaatinin başı aile lideri olan babadır. O, dini icraatların yöneticisidir.

⁸⁷Taplamacıoğlu, a.g.e., s.218.

⁸⁸ Mensching, a.g.e., s.36.

⁸⁹ Mensching, a.g.e., s.38.

⁹⁰ Mensching, a.g.e., s.38.

⁹¹ Mensching, a.g.e., s.38.

⁹² Mensching, a.g.e., s.38.

Weber, atalar kültü için, hane ve akraba grubuna ait bir tanrıya ihtiyaç duydukları için doğal olarak kendi atalarının gerçek ya da hayali ruhlarına yöneldiklerini söylemektedir⁹³. Bununla paralel olarak, ev sırf ataerkil bir yapı içerisinde olmaktadır. Weber, ev kültürünün gücü ve öneminin bozulmamış olarak kaldığı yerde doğal olara aşırı derecede güçlü kişisel bir bağ oluşturduklarını söylemektedir. Bu gruba “yapışkan bir grup” diyen Weber, bütün üyeleri birleştirerek aile ve soy ağacı üzerinde büyük bir etkide bulunduğunu belirtmektedir⁹⁴. Hatta bu yapışkan güç, ailenin içsel ekonomik işlerini, tüm hukuki işlerini, eş ve varislerin meşruluğunu ve evlatların babalarıyla ve kardeşlerin birbirleriyle ilişkilerini etkin bir biçimde belirleyip, tasdik ettiğini söylemektedir⁹⁵.

Wach, yeni bir kuruluşun açılışı (klan) atalara tapınmanın tesisi ile karakterize olduğunu söylemektedir. Aile başkanının ilk ödevinin atalara muntazam ve titiz bir şekilde kurbanları sunulması olduğunu ifade etmektedir⁹⁶.

Kült ile ilgili Zuckerman’ın yazdıklarına da değinmek gerekir. Zuckerman kült ile ilgili insanların yaygın kanaatleri ve kendi yorumlarına yer verir. Bunlardan birincisi; kültürlerin karizmatik bir lider tarafından yönetilen dini gruplar olduğu görüşüdür. İnsanlar güçlü ve tek bir insana bağlılık yemini etmiş insanlar topluluğunu düşünmektedirler. Bu insanlar gönüllü bir şekilde liderin otoritesine boyun eğler. Lider kutsaldır. Karizmatik liderlere hikmet, manevi rehberlik ve aydınlanma için ihtiyaç duyulur.⁹⁷ Zuckerman dünyanın ikinci en büyük dini olan İslam’ın Muhammed’in etrafında bir kültür olarak geliştiğinin iddia edilebileceğini söyler. Ve özet olarak hemen hemen her büyük ve meşru dinin bir zamanlar karizmatik bir lider tarafından yönetildiğini söyler.

İkinci olarak; insanların kültür denilince akıllarına beyin yıkama kavramının geldiği fakat bununla ilgili hiçbir ampirik kanıtı sahip olmadığımızı söylemektedir. İnsanlar elbette yönlendirilebilir, teşvik edilebilir.

⁹³Weber,a.g.e.,s.100.

⁹⁴Weber,a.g.e.,s.101.

⁹⁵Weber,a.g.e.,s.101.

⁹⁶Wach,a.g.e.,s.97.

⁹⁷Phil Zuckerman, **Din Sosyolojisine Giriş**, Çev. İhsan Çapcıoğlu- Halil Aydınalp, Birleşik Kitabevi, Ankara,2009,s.117.

Üçüncü yaygın fenomen, kült mensuplarının insanları yasa dışı, kriminal ya da vahşice eylemlerde bulunmaya zorlamalarıdır.⁹⁸ Tarihe bakıldığında bütün büyük meşru dinlerin bazı dönemlerinde ürkütücü, ahlak dışı ve vahşice eylemlerde bulundukları görülür. Bunu Yahudilik, Hristiyanlık, İslam ve Hinduizm’de de görebilmekteyiz.

İnsanların kült ile ilgili dördüncü yargıları, onların saçma inanışlara sahip olduğudur. Zuckerman her dinin temel inanç esaslarına ön yargısız şekilde bakarsak hepsinde aynı oranda saçma ya da tuhaf prensiplerle karşılaşılabilceğini söyler.⁹⁹

Zuckerman dini meşruiyetin sosyal yapılanmasının genellikle iki temel faktöre dayandığı sonucuna varır. Bunlar; dini grubun var oluş süresi ve mensuplarının net sayısıdır. Bir dini grup ne kadar uzun süre var olursa kült diye adlandırılma ihtimali o kadar azalır. Meşru bir din olarak kabul edilme olasılığı da tam tersine o derece yükselir. Sayı faktörüne gelince, eğer tek bir insan sıkı bir şekilde başka kimsenin inanmadığı bir şeye inanırsa ona deli gözü ile bakılabilir. Bu sayı on ya da on beş kişi olduğunda, bu grup kült ile ilişkilendirilebilir. Sayı beş yüz ya da beş bin kişi olduğunda, bu grup sekt olarak tanımlanabilir. Sayı on beş bine ya da beş yüz bine ulaşırsa mezhepten söz edilebileceğini eğer sayı beş milyon ya da daha fazlaysa gerçek bir dinin varlığından söz edilebilir. Zuckerman bu sayıları rastgele verdiğini de ifade etmektedir¹⁰⁰.

1.2.3.Klan ve Kabile

Kabile, kan ve komşuluk bağına dayanan bir gruptur. Klan ise, toplum şekillerinin en küçüğüdür. Mensching’e göre bu birliğin ilk şartı kan birliğidir¹⁰¹. Bu ayrıca manevi alanda da çözülemez bir birliktir. Wach sib adı verilen tek yanlı grupların birleşiminden oluşan yarımlardan bahseder¹⁰². Yarım terimi bir kabilenin tamamlayıcı iki bölümünü belirtir. Kan bağının bulunmaması demek cemaate ait olmamak demektir. Bu kişiler de düşman sayılırlar. Klанда da ailenin içyapısı gibi bir yapı mevcuttur¹⁰³.

⁹⁸ Zuckerman, a.g.e.,s.125.

⁹⁹ Zuckerman, a.g.e.,s.127.

¹⁰⁰ Zuckerman,a.g.e.,s.123.

¹⁰¹ Mensching,a.g.e.,s.43.

¹⁰² Wach,a.g.e.,s.107.

¹⁰³ Mensching,a.g.e.,s.46.

Klandan kopma felaket anlamına gelir. Nasıl ki ailede atalar kültü mevcut ise klan ve kabilede de kabile şefinin kültü gelişme gösterir.

Kesinlikle karşıt doktrinlere ve kurumlara sahip bulunan, kan bağı ile sıkı bir şekilde akraba gruplara da bazen rastlanabilmektedir.

Durkheim, klanın ayırt edici iki temel özelliğinden bahsetmektedir; birincisi, onu teşkil eden bireyler, kendilerini çok hususi doğaya sahip akrabalık bağıyla birleşmiş olarak kabul ederler ve bu ilişki, aralarında belli bir kan bağının bulunmasından dolayı değil, aynı ismi taşıyor olmalarından kaynaklanmaktadır¹⁰⁴. İkinci olarak, her klan yalnızca kendisine ait olan bir toteme sahiptir, aynı kabilenin iki farklı klanının totemi aynı olamamaktadır¹⁰⁵.

Taplamacıoğlu, klanı kendilerini bitki, hayvan veya eşya ile aynı cevherden gelmiş sayan bir insan topluluğu olarak açıklamaktadır. Bu sözü geçen hayvan ya da eşyaya totem, bu totemle klan fertlerini birbirine bağlayan ve hepsinde ortak olduğu sanılan cevhere mana denildiğini söylemektedir¹⁰⁶.

1.2.4.Mahalli Kültler

İkametgâh cemaati ailevi grubun birleşmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Komşu aile grupları kendilerinde dayanışma duygusunu geliştirmek eğilimindedirler.¹⁰⁷ Bu bazen kendini aynı toprağa bağlı olmaktan dolayı birbirlerini akraba görme şeklinde de gösterebilir.

Bir cemaatin kültü bir köyün halkını karakterize edebileceği gibi onları bütünleştirici etkide de bulunabilmektedir. İlk dönemlerde milli cemaat tamamen dini bir birliği meydana getirir. İlk devirlerde Mısır'ın toprak bütünlüğünü dini ve mevcut tapınma şekillerini çok kuvvetli bir şekilde etkilemiştir.¹⁰⁸ Kabileler kendi aralarında kaynaşarak millet haline, millet de devleti meydana getirir. Bunun en belirgin örneğini İsrail milleti vermektedir.

¹⁰⁴ Durkheim,a.g.e.,s.132.

¹⁰⁵ Durkheim,a.g.e.,s.133.

¹⁰⁶ Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.220.

¹⁰⁷ Wach, a.g.e.,s.117.

¹⁰⁸ Wach, a.g.e.,s.120.

Bu ilkel dönemlerde bir millet başka bir milletle antlaşma yoluyla ilişki kurduğunda milli dini bağlar tam olarak tesirini göstermektedir. Çünkü antlaşmalar her iki tarafında tanrılarının onayını gerektiriyordu.¹⁰⁹

1.2.5.Suni Milli Cemaat Şekilleri

Bu cemaatler bir takım özel amaçlar için bilinçli olarak birlikte olmaya dayanırlar.

1.2.5.1.Cinsiyet ve Yaş Üzerine Kurulmuş Cemaatler

Bir toplumda kadın erkek bütün şahısları içine alan veya kabul eden açık cemiyetler diyebileceğimiz derneklerle kapalı cemiyetler yani belli şartlara bağlı veya değil, yaş üzerine kurulmuş bir gruba almak üzere üyelerini seçen veya elemeye tabi tutarak alan dernekler mevcuttur. İlkel medeniyetlerde olduğu kadar yukarı medeniyetlerde de sık sık kadın derneklerine rastlanmaktadır. Fakat erkek dernekleri kadın derneklerine kıyasla daha uzun ömürlü ve daha barizdir. Kadın dernekleri daha çok taklit zihniyetindedirler. Erkek derneklerinin ahengi ve teşkilatına sahip değildirler.

Yaş üzerine kurulmuş gruplaşma çeşitlerine baktığımızda üç yaşa göre bölünme olduğu görülmektedir. Bunlar çocukluk, olgunluk yaşı, ihtiyarlık dönemleridir. Olgunluk yaşı ile gençlik/çocukluk yaşı arasındaki ayrım buluş çağı ile ayrılmaktadır. Antik Yunan'ın en karakteristik olaylarından biri, yaşa göre derneklerin varlığıdır.¹¹⁰

1.2.5.2.Totemik Cemaatler

Bu birlik totemik bir bitki veya hayvanla sahip oldukları ilişkiler yönünden birleştiklerine inananların kurumsal birliğidir.¹¹¹ Weber, totemik cemaatlerin gelişimi için, belli gruplar için tabu niteliğine sahip spesifik normlar ve özel obje ya da hayvanlarda yaşayan çeşitli kalıcı önemli ruhlar arasında karakteristik bir birliğin geliştiğini söylemektedir¹¹². Bu biçimde gelişmiş sosyal kurumların en yaygın olanının totemcilik olduğunu, totemciliğin de bir objenin genellikle de doğal bir objenin ve

¹⁰⁹ Mensching, a.g.e.,s.44.

¹¹⁰ Wach, a.g.e., s.144.

¹¹¹ Mensching, a.g.e.,s.59.

¹¹² Weber,a.g.e.,s.132.

totemciliğin en saf görünümünde bir hayvanın özel bir sosyal grupla spesifik tören ve tapınmalarla birbirlerine kenetlenir ve dışarıya karşı yabancı bir tutum takınırlar¹¹³.

1.3.SIRF DİNİ GRUPLAR

Özdeş dini gruplarda dinin taşıyıcısı organik cemaattir. Sırf dini gruplarda, ‘‘dinden doğan gruplar’’ söz konusudur¹¹⁴. Bu yeni gruplaşma tipi manevi babalık ve kardeşlik kavramlarını tahayyül etme özelliği vardır.¹¹⁵ Daha önceleri aile, klan ve kabile içinde kolektif bir birlik varken artık fert kendi varlığını ve özerkliğini keşfeder. Böylece aile, klan ve kabile tarafından temsil edilen cemaatin dışına çıkar. Evrensel dinin sırf dini cemaatleri, ferdin dini ihtiyaçlarından doğmaktadır.¹¹⁶ Wach, bu yeni gruplaşma prensibini iki nedene dayandırmaktadır. Bunlar; toplumsal siyasi ve kültürel yapının gittikçe artan farklılaşması ve öte yandan fertlerin ya da grupların dini tecrübelerinin zenginleşmesidir¹¹⁷. Zenginliğin, mesleğin ve sosyal mertebenin artan farkları dini düşünceye de etki etmektedir.

Sırf dini gruplarda üyelerin birbirine bağlılığı koyu bir içtenlik gösterir, üyelerin birbiriyle olan ilişkileri baba, evlat manevi kardeş bağlarıyla bağlanır ve manevi bütünlük manzarası verir¹¹⁸. Üyelerin arasındaki manevi ve dini bağ, bu grupların temel özelliğini oluşturmaktadır. Aynı dini inançta olan kimseler, tek ve toplu olarak aynı dini tören ve tapınmalarla birbirlerine kenetlenir ve dışarıya karşı yabancı bir tutum takınırlar¹¹⁹. ‘‘Yeni bir hayata doğma’’, ‘‘hak yolunu tutma’’ gibi deyimler ortaya çıkar ve bu tabirler hem üyeler arasındaki bağlılığı artırır hem de manevi bütünleşmeyi sağlar.¹²⁰

Taplamacıoğlu, geleneksel toplumdan kopan sırf dini cemaatte, bir önceki cemaatten ayrı bir dünya görüşü olduğunu ve bunun grubun asıl özelliğini gösterdiğini düşünmektedir. İlk olarak birkaç kişilik zümre olan bu grup, meydana koydukları sisteme taraftar bulmaya çalışırlar. Bazıları misyonerlik, bazıları irşat, bazıları cihat ve

¹¹³ Taplamacıoğlu, a.g.e., s.227.

¹¹⁴ Taplamacıoğlu, a.g.e., s.227.

¹¹⁵ Wach, a.g.e., s.154.

¹¹⁶ Mensching, a.g.e., s.159.

¹¹⁷ Wach, a.g.e., s.153.

¹¹⁸ Taplamacıoğlu, a.g.e., s.227.

¹¹⁹ Taplamacıoğlu, a.g.e., s.227.

¹²⁰ Akyüz, **Dinin Örgütsel İklimi Dini Gruplar**, s.55.

bazıları da sirayet yolu ile su yüzüne çıkan ilkelerini her tarafa yayar ve taraftar bulurlar¹²¹. İkinci olarak kuruluşlarına hâkim olan şekiller bakımından farklılık gösterirler. Bazıları kapalı bir cemiyet halinde iken başka yerlere göç ederek kendileri için geçerli ortamlar bulmuşlar bazıları ulusal bir nitelik taşıırken evrensel bir statüye kavuşmuş ve kökleşmiştir¹²².

Hüseyin Bal, ‘‘sırf dini grup’’ yerine ‘‘dini kimliği baskın grup’’ adlandırmasının daha doğru olacağını söylemektedir. Çünkü bu kavramın zihinde daha fazla olgusal karşılığı oluşturduğunu düşünmektedir. Her grubun birçok kimliği (dini, siyasal, ekonomik, eğitim vb.) olmakla birlikte bunlardan birinin diğerine göre daha baskın olduğunu ve toplumsal ve hukuksal onaylama bu baskın özelliğe her zaman vurgu yaptığını söylemektedir.¹²³

1.3.1.Gizli Cemiyet

Wach, gizli cemiyet diye adlandırılan şeyin, nispeten tekamül etmemiş spesifik dini teşkilat şekli olduğunu söylemektedir¹²⁴. Wach bu tür grupları örnekler üzerinden açıklamaktadır. Mesela Winnebago yerlilerinde gayet gelişmiş ve tam bir surette açıklanmış pratiklere ve menseklere sahip dört dini grup tipi vardır. Bunlar;

- 1)Sadece üyelerinin hazır bulunmalarına izin verilen ayinleri bulunan doğal gruplar ve klanlar
- 2)Özel ruhun lütfüne nail olmuş bulunanlarla tehdit edilmiş cemiyetler başka bir deyişle ferdi tecrübeler üzerine kurulmuş bulunan sırf dini gruplar
- 3)Sadece belli giriş mensekleri neticesi dâhil edilmiş olanların kabul edildiği ‘‘tub grupları’’ ya da sır cemiyetleri
- 4)Yarı devamlı teşkilatlar¹²⁵

Taplamacıoğlu, gizli cemiyetlerin, sırf dini grupların az gelişmiş şekillerini kapsadığını söylemektedir. Üyeliğin tabii gruplardaki gibi olmadığını, bir tercih ya da

¹²¹ Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.228.

¹²² Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.228.

¹²³ Hüseyin Bal, **Din Sosyolojisi**, Sentez Yayıncılık, Bursa, 2014, s.178.

¹²⁴ Wach,a.g.e.,s.159.

¹²⁵ Wach, a.g.e.,s.156.

seçme sonunda cemiyete girildiğini söylemektedir¹²⁶. Cemiyetin bütün özellik ve çalışma tarzını öğrenmek için gittikçe şiddeti atan sert bir takım sınav ve tecrübelerden geçmek gerekmektedir. Gizli cemiyetleri yapıları yönünden üçe ayırmaktadır. Birincisi, peygamber, önder, ıslahatçı gibi adlar altında ferdi rehberliğe dayanan derneklerdir. Bunlara karizmatik kuruluşlar da denilebilir. İkincisi, zümre, bir din içinde meydana gelen ayrımlaşma sonucu kurulan yer altı örgütüdür. Üçüncüsü, şekil, mertebeler düzenine bağlı gizli kuruluşlardır¹²⁷.

Abdurrahman Kurt, buna gizli dini grup demektedir ve modern öncesi dönemde ilk örneklerinin ortaya çıktığını fakat modern toplumlarda da rastlanabileceğini söylemektedir.¹²⁸ Ona göre dini grupların gizliliğe bürünmesinde içinde bulundukları sosyo-kültürel çevrenin baskıcı ve dışlayıcı tutumu etki olabilmektedir. Gizli dini gruplar ya peygamberler, karizmatik dini önderler gibi tiplerin rehberliğinde organize olurlar (örneğin Hristiyanlığın ilk yıllarında ortaya çıkan Gnostizm) ya da ana dini bünyeden ayrılma sonucunda (örneğin Bâtınlık, Sabbahiye) oluşurlar.¹²⁹

Buradan da anlaşılacağı gibi gizli cemiyetlere giriş için bir takım özelliklere sahip olmak gerekmektedir. Bu cemiyete kabul eden birilerinin olduğu ve bir eleme ile bu cemiyete girişleri sağlandığı anlaşılmaktadır. Pek çok ilkel toplumlarda gizli cemiyetler bulunmaktadır. Gizli cemiyet mensupları ne akrabadır ne de aynı yaşıdadırlar. Onları bir araya getiren şey icra ettikleri dini tecrübelerdir. Sır titizlikle saklanmakta ancak buna layık olan ya da bunu kaldırabileceklere verilmektedir. Bu cemiyete kabul edilenler yoğun bir eğitimden geçmektedir. Wach’a göre kabul edilme ancak bir çeşit ‘ölüm’, ‘yeniden doğuş’, ‘gençleşme’, belki de yeni bir ismin seçilmesi ve kutsal dilin bilinmesi ile sembolize edilen grubun amaçları ve niyetleri üzerine tam bir öğretim döneminden sonra gelir.¹³⁰

¹²⁶ Taplamacioğlu, a.g.e., s.230.

¹²⁷ Taplamacioğlu, a.g.e., s.233.

¹²⁸ Abdurrahman Kurt, **Din Sosyolojisi**, Sentez Yayıncılık, Ankara, 2013, s.149.

¹²⁹ Kurt, a.g.e., s.148.

¹³⁰ Wach, a.g.e., s.161.

1.3.2.Sır Cemiyeti

Wach, sır cemiyetlerini sırf dini teşkilatın ikinci tipi olduğunu söylemektedir¹³¹. Aynı şekilde Taplamacıoğlu da sır cemiyetlerinin sırf dini grupların ikincisi olduğunu söylemektedir¹³². Sır cemiyetleri birçok noktada gizli cemiyetlerle benzerlik içindedir. Fakat onlardan ayrılan karmaşık bir kültür çevresinde birleşmesi ve teferruatlı ayinler, daha net ve daha derin dayanışma duysunun hâkim olmasıdır. Bu cemiyetlerin kuruluşu genellikle efsanevi olan bir kurucu tarafından gerçekleştirilir. Örneğin Orfik cemiyetin destanî kahramanı Orfe'nin mevcut olup olmadığını bilebilmek ve karar verebilmek için pek çok teşebbüslerde bulunulmuştur.¹³³ Klasik mister kültürleri Yunan ve Roma'nın eski devirlerinde bulmak mümkündür. Mister dininin dört gelişim evresi vardır¹³⁴. İlk safhada misterler sırf dini grupları teşkil etmezler, fakat bütün bir ilkel çobanlar veya çiftçiler halkının dinidirler. İkincisinde misterler toplumun en alt sınıfının inancı halini alırlar. Üçüncüsünde inananlar bizzat hususi cemiyetler halinde teşkilatlanırlar. Dördüncü safhada yani imparatorluk döneminde misterler bütün dünyaya açılmışlardır. Abdurrahman Kurt sır gruplarını gizli dini grupların bir parçası olarak görülebileceğinden bahseder. Çünkü gizli grupların odak noktası 'sır'dır.¹³⁵

Wach ve Taplamacıoğlu sır cemiyetlerini ikiye ayırmaktadır. Bunlar, eski Yunanistan'da sır cemiyetleri ile Roma'da sır cemiyetleridir. Eski Yunanistan'da sır cemiyetleri iki kategoride toplanmaktadır. Bunlardan bir kısmı kökten Yunanlıdır. Elösiz, Dionysos, Orphisme (Orfizim) ve benzerleri başlangıçları bakımından Yunanlıdır. İkinci kısım bir kültür karışması çağı olan Helenistik devirde doğudan alının yunanlaştırılmıştır. Kibele, Attis, Osiris, Adonis böyledir¹³⁶. Roma'da sır cemiyetleri ise Yunanlıların Büyük Yunanistan adını verdikleri İtalya'nın güneyine giderek orada sır dinlerine ilişkin törenleri tekrarlaması ile oluşmuştur. Aslında Romalıların daha önce benzeri törenleri yapmasına rağmen yunalılar onları ölüm ve ölümden sonra tekrar

¹³¹ Wach,a.g.e.,s.164.

¹³² Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.235.

¹³³ Wach, a.g.e.,s.164.

¹³⁴ Wach,a.g.e.,s.167.

¹³⁵ Kurt, a.g.e.,s.148.

¹³⁶ Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.234

diriltme temaları açısından etkilenmişlerdir¹³⁷. Kurt farklı olarak sır cemiyetini üç başlıkta incelemektedir.

1.3.2.1.Masonlar

Kökleri XVII. yy'ın başlarına kadar dayanır. Herhangi bir mason derneğine üye olmak mason olmak için yeterlidir. Kurt, Sosyolog George Simmel'in masonluğu, bir tür ittifaklar ittifakı olarak 'her türlü dar amacı ve zümreciliği yadsıyan ve tüm insanlık için ortak olan şeyler dışında başka bir gündem maddesi istemeyen tek en evrensel cemiyet' olarak tanımladığını söylemektedir.¹³⁸

Taplamacıoğlu, masonluğu, kardeşlik ilkeleri ile birbirine bağlı, özel işaretlerle birbirini tanıya ve loca örgütüne dayanan kimselerin oluşturduğu kapalı dernek olarak tanımlamaktadır¹³⁹. Masonluk, XIX yüzyılın son yarısında en üstün mertebesine varmıştır. İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya ve Portekiz'e kadar yayılan bu örgütün en ilgili üyeleri Fransa ve İtalya'da bulunmaktadır. Taşıdığı zihniyet ve uyguladığı metot bakımından Taplamacıoğlu iki akımın var olduğunu söylemektedir. Bunlar; özgeci ve bir dereceye kadar dini hoşgörüsü olan Sakson Kolu, diğeri ise şiddetli din aleyhtarı ve ihtilalci bir nitelik taşıyan Latin Kolu'dur¹⁴⁰.

Taplamacıoğlu masonluğun eski bir inşaat locasına bağlı olduğu, bu locadaki ustaların Avrupayı dolaşarak birçok kilise inşa ettikleri, zamanla günümüzde sadece duvar ve yapı ustalığını sembolize eden işaretleri, yardımlaşma ve dayanışma zihniyetinin yanı sıra bir de siyasi gayelerin dernek çalışmalarında yer aldığını belirtmektedir¹⁴¹. Buradan anlaşılacağı üzere zamanla masonluk dini kimliğini kaybedip siyasi bir karaktere bürünmüştür.

1.3.2.2.Fütüvvet Teşkilatlarında Sır

Fütüvvet Teşkilatları Ve Müslüman loncalar tam olarak gizli cemaatler gibi gözükmeler de çeşitli sırlara sahiptirler. Fütüvvet, loncalara ruhunu verir ve meslek

¹³⁷ Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.238.

¹³⁸ Kurt, a.g.e.,s.149.

¹³⁹ Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.233.

¹⁴⁰ Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.234.

¹⁴¹ Taplamacıoğlu,a.g.e.,s.234.

uygulamasına bir yiğitlik ve sufilik ahlakı katar.¹⁴² Fütüvvetname’de bu yola girmek isteyenlerin başlarının üzerinde bir kılıç sallandığında bile sır saklama gücüne sahip olmaları gibi bir koşul vardır.

1.3.2.3.Melamilik’de Sır

IX. yy sonlarında Türkistan’da doğduktan sonra, İran, Mezopotamya ve Anadolu’ya kadar uzanır. Melami sözcüğü kendini hor görme anlamını taşır. Melamilerin en önemli özelliklerinden biri başkalarını hiç kınamamak ve kendini sürekli eleştirmektir.

Melamiliğin dışında Horasanlı Hacı Bektaş Veli adına kurulmuş olan ve Aleviler tarafından sahiplenilen Bektaşilik Tarikatı ‘‘kelimelerle ifade edilemez sır, biçimsel sırlar, gizli ibadetler ve adetler’’ ekler.¹⁴³

Wach mister dininin gelişiminde Gilbert Murray’ın belirttiği dört evreden bahseder. Bunlar; birinci safhada misterler sırf dini gruplar teşkil etmezler, fakat bütün bir ilkel çobanlar yahut çiftçiler halkının dinidirler. İkincisinde misterler toplumun en alt sınıfının inancı halini alırlar. Üçüncüsünde inananlar bizzat hususi cemiyetler halinde teşkilatlanırlar. Dördüncü safhada yani imparatorluk döneminde misterler bütün dünyaya açıldılar.¹⁴⁴

Sır cemiyetlerine örnek olarak Orfizim, Mithra kültü, İslamiyet’te Karmatiler verilebilir.

1.3.3.Hinduizm’in ‘‘Sampradaya’’sı

Hint dinleri iki temel grupta tasnif edilirler. Bunlar Ortodoksluk ve heterodoksluktur¹⁴⁵. Veda’nın ve kutsal geleneğin otoritesini kabul etmeyen her inanç heterodoks olarak kabul edilir. Heterodoks grupta olanların en bilinenleri Budizm ve Jainizm’dir. Teşkilatın temeli Vişnuizm’de olduğu gibi efsanevi veya tarihi ilham almış

¹⁴² Kurt, a.g.e.,s.151.

¹⁴³ Kurt, a.g.e.,s.153.

¹⁴⁴ Wach, a.g.e.,s.167.

¹⁴⁵ Wach,a.g.e.,s.172.

veya ilahi bir şahsiyete ithaf edebilir veya karanlık bir maziye dayanabilir olan özel bir dini tecrübedir.¹⁴⁶

Wach, Sampradaya'ların sosyolojik gelişmeye etkilerinin olduğunu söylemektedir. Sampradaya'nın daha geniş bir topluluk (bir kilise)tan ayrılma düşüncesini içeren ne "mezhep" ve ne de "tarikat" sözcükleri ile tercüme edilemeyeceğini söylemektedir¹⁴⁷.

1.3.4.Müesses Din

Wach, müesses dinleri İslamiyet, Hristiyanlık, Budizm, Zerdüştlük, Taoizm, Mani Dini, Jainizm, Konfüçyanizm gibi büyük dinler olduğunu söylemektedir¹⁴⁸. İlahi bir ilham almış bir kılavuz ya da kurucu tarafından kurulmuş, içlerinden bazıları ilginin yer değiştirmesi ile yenilikler katılarak, reforme edilerek yeniden oluşturulmuştur. Bu kurucular duruma göre Peygamber, Reformcu, Üstad, din bilgini gibi adlar alırlar.

Burada kardeşlik cemaati ve dini cemaat gibi teşkilatlanmalar kurucunun şahsiyeti etrafında toplanırlar. Kurucunun merkezi tecrübesini yansıtır, grubun yapısı ve teşkilatında bütünleşmektedirler. Kurucunun merkezi şahsiyeti etrafında toplanmış bulunan değişik grupların tutumları, duruma göre zorunlu olarak değişirler¹⁴⁹.

1.3.5.Tilmizler Halkası

Tarihte büyük din kurucuların taraftar topladıklarını görüyoruz. Muhammed'in, İsa'nın, Buda'nın hayat hikâyelerine göre hayatlarının belli bir devresinde hep taraftarlara sahip olmuşlardır. Bunların ilk halkası efendilerine kendiliğinden gelen tilmizlerdir. Bu halkanın genel ruh hali kendinden emin, temiz huyluluk, açık kalpliliktir.¹⁵⁰ Tilmizler efendilerine dostlukları, bağlılıkları, itaatleri ve sadakatleri ile kurucunun arkadaşları niteliğindedirler. Efendilerini desteklerler ve ona yardımcı olurlar. Onlar efendilerinin sadece yandaşları değil ayrıca elçisi konumundadırlar. Tilmizler için üstat yegâne ve tektir. Örnek verecek olursak; Müslümanlıkta Hz. Muhammed'in ashabı buna uygun düşer. Mensching burada talebe ile taraftarları

¹⁴⁶ Wach, a.g.e.,s.173.

¹⁴⁷ Wach,a.g.e.,s.173.

¹⁴⁸ Wach,a.g.e.,s.178.

¹⁴⁹ Wach,a.g.e.,s.178.

¹⁵⁰ Mensching, a.g.e.,s.173.

ayırmaktadır. Taraftar, üstadının sözlerini kavrar, öğretilerini öğrenir ve kanaatlerine iştirak eder fakat bunların hangi dâhili zaruret üzerine kurulduğunu bilmez. Talebe ise sanki cevher yönünden üstadı ile birleşmiştir. Talebeler aynı zamanda kendi aralarında da birleşmiştir. Bu açıdan bakıldığında Wach'ın taraftar tarifi Mensching'e göre talebeler olarak gözükmektedir.

1.3.6.Kardeşlik Cemaati

Kurucunun ölümü önemli bir dönüşümün ve yapılanmayı oluşturur. Kurucunun ölümü ile birlikte krizler yaşanmaya başlar. Çünkü halkanın ona bağlılığı ile birbirine kenetlenmesi sağlanmıştır. Kurucu yaşadığı sürece halkayı destekler, yönetir ve yön verir. Bu durumda devreye kurucunun arkasında bıraktığı zihniyet, davranışlar ve gelenek kalır. Böylece kardeşlik cemaati ortaya çıkar. Burada birleştirici güç ibadettir. Hristiyan takdis ayinleri, Budist itirafı, Mecusi ibadeti ve Mani dini mensuplarının ibadet yemekleri bunun delilidir.¹⁵¹Mensching burada müminler cemaati kavramını kullanır. Üstadın ölümünden sonraki cemaatin kült cemaati olduğunu söyler ve vurguyu yemek merasimleri üzerine kaydırır. Örnek olarak da ilk Hristiyan cemaatinin Sinagog kült geleneğinin kalıntısını teşkil ettiğini söyleyerek verir. Bir diğer örnek; ilkel Hristiyan cemaatinin Paul'un faaliyeti altında bir kült cemaatine dönüştüğünü ve İsa'nın ruhu ile mistik olarak birleşmiş olan müminler cemaati, İsa'nın vücudunu oluşturduğunu söylemektedir. ¹⁵² Galibi tarikatına baktığımızda kurucu Galip Kuşçuoğlu'nun ölümünden sonra, arkasında bıraktığı iki halife de sohbetlerinde "kurucunun gösterdiği yoldan sapmadan" hizmetlerine devam edeceklerini söylemişlerdir. Örneğin, halifelerden bir tanesi olan Atıf Uzunömeroğlu sohbetinde sorulan sorulara kurucunun kendi yaşantısında uyguladığı dini pratikleri anlatarak cevaplar vermiştir.

1.3.7.Kilise Bünyesi

Doktrinin sistemleştirilmesi ve tekemmülüne, akideye ve iman kuralına itinalı bir şekil ve geniş ufuklar verilmeye ve kolektif ibadetin şekilleri standartlaştırılmaya ve muhtemelen bundan böyle sağlamlaştırılmış teşkilatı desteklemeye tahsis edilmiş

¹⁵¹ Wach, a.g.e.,s.187.

¹⁵² Mensching, a.g.e.,s.200-201.

bulunan bir nizamname tesisi yapılır. ¹⁵³Bu sistemleştirmenin seyri şu şekildedir; sözlü gelenek kâğıda geçirilir ve standartlaştırılır. Resmi öğretimden sapan tüm kanaatler sapık mezhep sınıfına dâhil edilirler. Wach Harnack'ın Hristiyan dogmasının formülleşmesi düşüncesini şöyle aktarıyor;

- 1)Kanonik yazılardan sadır olan fikirler
- 2)İlkel gelenek
- 3)İbadet ve temel düzenle ilgili ihtiyaçlar
- 4)Zamanın düşüncelerine göre yapılan ayarlama
- 5)Politik ve sosyal şartlar
- 6)Ahlaki prensiplerin değişmesi
- 7)Mantıki tutarlık ve kıyas
- 8)Mevcut farklılıklar arasına ahenk yerleştirme eğilimi
- 9)Hataların hariç tutulması
- 10)Alışkanlık gücü ¹⁵⁴

Bu şekilde gelişmiş ve oluşmuş bir topluluğa Wach kilise teşkilatı adını vermektedir.

1.3.8.Mezhep Fikri

Mezhep (secte) sözcüğü ilk olarak kiliseler tarafından itizali grupları belirtmek için kullanılan bir sözcüktür. Mensching mezhebi şöyle tanımlamaktadır; mezhep daha büyük organizeli birlikten ayrılmak ve aynı zamanda büyük cemaatin kavram birliğinden kopmak, ayrı unsurları kısmen kendi merkezine yerleştirmektir.¹⁵⁵ Ayrıca mezhepleri iki büyük gruba ayırır. Bunlar; dogmatik mezhepler ve dini pratikli mezheplerdir¹⁵⁶.

¹⁵³ Wach, a.g.e.,s.189.

¹⁵⁴ Wach, a.g.e.,s.190.

¹⁵⁵ Mensching, a.g.e.,s.211.

¹⁵⁶ Mensching,a.g.e.,s.211.

Mezheplerin genel olarak özelliklerine bakıldığında; gönüllülük esasına dayanırlar ve radikaldirler. Burada bahsedilen radikalizm, kişisel olarak kararlı ve davaları ile ihtiraslı şekilde bir ilgili fertlerin küçük halkasının radikalizmidir¹⁵⁷. Wach mezhebin şiddeti ve sıklığı açısından dışa vurum şekline bakıldığında radikalizmin olumsuz şekli ortaya çıktığında trup (takım) adını alması gerektiğini söyler.¹⁵⁸ Ayrıca mezheplerin genel olarak geleneğin yerini alan karizmatik otoriteye karşı büyük bir saygıya sahiptirler. Mezhepler az önemli kalıp, şiddetli ve sert tutumu muhafaza edebilir, ya da teorik yönden ideallerine sahip oldukları halde pratik yönden bu prensibi terk ederler. Bu durumda iki ihtimal göze çarpar; ya kilise bünyesi halini alırlar ya da azınlık grupları halinde bölünürler.

Wach Troeltsch'in şu görüşlerini de bizimle paylaşıyor; mezhepçi tutum un iki ayrı tipi vardır¹⁵⁹. Bunlar; ya ihtilalci, faal ve heyecanlı olanlar ya da faal olmayan, sessiz kalan şeklindedir. Müslüman mezheplerine bakacak olursak; Hariciler, Karmatiler, Vahhabiler faal, Mürcie, Basra'daki İhvan-ı Safa ve Bahaîler pasif tip olarak anlatılmıştır.

Günümüzde İslam dünyası Sünni ve Şia şeklinde iki ana grup halindedir. Klasik İslam âlimlerinin çoğunluğu tarafından mezhepler, oldukça değer yargısını yansıtacak tarzda, ehli-sünnet ve ehli bidat üst çatısı altında toplanmıştır. Ehli-sünnet Hz. Peygamber ile ahabının takip ettiği yol anlamında Müslümanların asıl bünyesini içine almaktadır. Ehli bidat ise ana bünyeden ayrılan Revafız, Hariciler, Mutezile, Mürcie, Müşebbiye gibi fırkaları belirtmektedir.¹⁶⁰

İslam dünyasında ilk büyük siyasi ayrılık hareketlerinin Hz. Ali'nin hilafeti döneminde Hariciler ve düşünsel temeli biraz daha eski olsa da Şia ile başladığı söylenebilir. Bu iki fırka İslam'da ana dini gruba yönelik ikaz ve protesto şeklinde ortaya çıkan ilk ayrılık örneğidir¹⁶¹. 'Ali Taraftarları' anlamına gelen Şia, Hz. Peygamber'in vefatını müteakiben ahab arasındaki iktidar arayışlarında Hz. Ali tarafını tutanları gösterir. Mezhepler tarihine bakıldığında siyasi mezhepler, itikadi mezhepler,

¹⁵⁷ Mensching, a.g.e., s.213.

¹⁵⁸ Wach, a.g.e., s.251.

¹⁵⁹ Wach, a.g.e., s.253.

¹⁶⁰ Kurt, a.g.e., s.155.

¹⁶¹ Kurt, a.g.e., s.155.

yeni mezhepler, fıkhi mezhepler, zahiri mezhebi gibi adlandırmaların varlığı söz konusudur. Siyasi mezhepler, ‘‘İmamet-i kübra’’ demek olan ‘‘hilafet’’ konusu etrafında toplanırlar.¹⁶² Şia siyasi bir mezheptir. Şiiler, nübüvvetle imamet arasında bir farkın olmadığını söyleyip peygamberlerde bulunması lazım gelen şartları, imamlarda da ararlar.¹⁶³ İtikadi mezheplere bakıldığında, ortaya atılan en önemli konular kader konusu, büyük günah işleyeninin durumu, akidenin özüne ilişmeyen bir takım felsefi konulardır.¹⁶⁴ Yeni mezhepler, o dönemde yaşanan tüm olaylar ve davranışlara karşı savaş açan yeni bir gruptur. Bu grup İbn-u Teymiye’nin görüşleri peşinden gitmiştir.¹⁶⁵ Vahhabilik, Bahailik ve Kadyanilik bu gruptadır. Sünni İslam dünyasında Hanefi, Şafii, Maliki ve Hanbelî mezhepleri günümüze kadar ulaşmış mezheplerdir. Bu mezhepler fıkhi mezhepler olarak adlandırılmaktadır. Fıkıhların ilk kaynağı, Allah’ın Kitabı ve Resulünün Sünnetinin içerdiği nasslardır.¹⁶⁶ Hanefi mezhebi ismini Ebu Hanife(İmam-ı Azam) tarafından almıştır. Kararlarında akla da önem vermesiyle dikkat çeken ve nüfus itibariyle en büyük İslam mezhebi olan Hanefilik; Türkiye, Türkistan, Suriye, Irak, Kafkaslar, Balkanlar, Afganistan, Hindistan ve Pakistan’da yaygınlık kazanmıştır. Galibi tarikatına bakarsak mezhep olarak Hanefi mezhebine tabiidirler. Maliki mezhebi adını Malik b. Enes tarafından almıştır. Hüküm ve kararlarında Medine halkının uygulamasını bir tür yaşayan sünnet gibi değerlendirir, bu uygulamalara yerleşik hukuki teamüller gözüyle bakardı¹⁶⁷. Şafii mezhebi adını Muhammed b. İdris eş-Şafii’den alır. Hanbelî mezhebi adını Ahmed b. Hanbel’den alır. Bu mezhebin sert bir yorumundan Vahhabilik doğmuştur¹⁶⁸.

¹⁶² Muhammed Ebu Zehra, **Mezhepler Tarihi**, Çev. Sıbğatullah Kaya, Çelik Yayınevi, İstanbul, Tarihsiz, s. 30.

¹⁶³ Hasan Gümüšoğlu, **İslam Mezhepleri Tarihi**, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2009, s.181.

¹⁶⁴ Zehra, a.g.e.,s.117.

¹⁶⁵ Zehra,a.g.e.,s.239.

¹⁶⁶ Zehra,a.g.e.,s.265.

¹⁶⁷ Kurt,a.g.e.,s.157.

¹⁶⁸ Kurt,a.g.e.,s.158.

1.4.DİNİ OTORİTE TİPLERİ

Bu kısımda Wach'ın ifade ettiği dini otorite tipleri incelenecektir.

1.4.1.Karizma ve Otorite

Karizma Weber'in sosyoloji terminolojisine dâhil ettiği bir kavramdır. Karizma Allahın bir lütfüdür ve ilkelerin "mana" dedikleri şeye karşılık gelmektedir¹⁶⁹. Farsça "hvarnah"(şöhret) kelimesi karizmanın bir başka örneğidir. Burada ele alınacak olan karizmatik otoritedir. Karizmatik otorite için Weber; "Günlük rutinin dışına taşan her türlü talebin karşılanması kural olarak, tümüyle türdeşlikten uzak, başka bir deyişle karizmatik temele dayanır. Bu demektir ki, psikolojik, fiziksel, ekonomik, ahlaki, dini, siyasi bunalım dönemlerinin doğal önderleri ne resmi görevliler ne de bugünkü anlamda meslek sahipleri, yani uzmanlaşmış bilgi kazanmış ve para için çalışan kişiler olmuştur. Bunalım dönemlerinin doğal önderleri, bedence ve ruhça özel yeteneklere sahiptirler; onlardaki bu yeteneklerin herkese nasip olmayan doğaüstü yetenekler olduğuna inanılmıştır."demektedir¹⁷⁰. Weber, karizmatik önderin kendine göre olan bir işe el attığını ve salt taşıdığı misyona dayanarak itaat ve yandaş kitlesi istediğini söylemektedir. Bunları bulup bulamayacağını, başarısının belirleyeceğini, onlara gönderildiğine inandığı kişiler onun misyonunu tanımazlarsa karizmatik iddiasının çökeceğini belirtmektedir¹⁷¹. Örneğin, kahramanlar, büyücüler, peygamberler karizmatik otorite sahibi kişilerdir. Weber disiplin ve saf karizma gibi konulara değinmiştir. Disiplin, karizmanın önemini yitirmeye başladığı zaman ortaya çıkmaktadır¹⁷². Saf karizma ise her çeşit düzenli ekonomiye karşı olan bir kişi karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer anlamıyla ticaret yoluyla ekonomik sömürü anlamında asla özel kazanç kaynağı olmayan kişidir¹⁷³. Wach ise buna şahsi karizma ve fonksiyon karizması demektedir¹⁷⁴. Şahsi özellikteki karizma daha ziyade heyecana hitap eder, fonksiyon karizması daha aklidir.¹⁷⁵ Fonksiyon karizmasının üç temel tipini rahiplik; takdis edilmiş, papaz; seçilmiş, hatip; göreve davet edilmiş ve bizzat kendisi göreve

¹⁶⁹ Wach,a.g.e.,s.409.

¹⁷⁰ Max Weber, **Sosyoloji Yazıları**, Hürriyet Vakfı Yayınları, Türkçesi Taha Parla, İstanbul,1993,s.217.

¹⁷¹ Weber, a.g.e.,s.218.

¹⁷² Weber, a.g.e., s.221.

¹⁷³ Weber, a.g.e.,s.219.

¹⁷⁴ Wach, a.g.e.,s.410.

¹⁷⁵ Wach, a.g.e.,s.410.

başlayan kişiler temsil etmektedirler. Şahsi dini otorite; Tanrı ile irtibat halinde olmak ile alakalıdır. Tanrı ile irtibat insanların korkması ya da saygı göstermesi için yeterli bir sebeptir.

1.4.2.Din Kurucusu

Wach kurucunun ayırıcı özelliklerinin ne olduğuna bakıldığında hepsinde ortak olan şu özellikleri görür; din kurucularının hiçbirisi bir din tesis ettiğini öne sürmemiştir, hepsi kendine has bir tarzı ile hayatları boyunca Tanrı, dünya ve insanlar karşısındaki tutumlarını sürdürmüşlerdir¹⁷⁶. Örneğin İsa devrimci bir ilahiyat doktoru, bir reformcu ve peygamberdir. Aynı şekilde Muhammed, Buda, Zerdüşt de bu şekildedir. Onlar ortaya çıktıkları toplumun teşkilatını ve tabakalarını doğrudan doğruya ya da dolaylı şekilde etkilemişlerdir. Her kurucunun en baştaki uğraşısı, kurtuluş ve mükemmellik bildirisini başkalarına aktarmaktır. Bu iyileştirme, şekil değiştirme, yiyecek dağıtımını vb gibi mucizelerle gerçekleşebilmektedir. Bu kişiler Allah tarafından gönderildiğinin bilincinde, görev bilinci olan kişilerdir. İsa Baba tarafında gönderildiğini, Muhammed Allah'ın elçisi, Zerdüşt Ahura-mazda'nın sözcüsü olduğunu bilmekteydi. Hepsinin ortak özelliği büyüklük özelliğidir. Ayrıca davranışları denge üzerine kurulmuş ve hayatlarında abartıya rastlamak mümkün değildir. Muhammed bir özelliğiyle diğerlerinde daha farklı yerdedir. Muhammed ortaya çıktığı toplumda toplumsal ve siyasal bir düzen de kurmaya çalışmıştır. Aynı özelliğe sahip olan diğer büyük din liderler; Kalven, Kromwel, Bringham ve Yung'tur.¹⁷⁷

1.4.3.Reformcu

Çökme ve çözülme tehdidi altındaki çağlarda dini gruplar içerisinde, geleneksel tarihi kadrolar içinde sınıflamanın güç olduğu başkanlar ortaya çıkmıştır.¹⁷⁸ Onlar kurucularla aynı düzeyde değildir. Ayrıca aynı karizmaya sahip de değildirler. Bazıları dindarlık ve takva konusunda, bazıları zihin ve kalbin yüce vasıfları konusunda, bazıları da hemcinsleri üzerinde manyetik bir güç icra ederler. Bunların içinde örnek vermek gerekirse; Yahudilikte Musa, Batı Hristiyanlığında François, modern Rusya'nın azizi Seraphim de Sarov verilebilir. Bu şahsiyetlerin hepsi aynı derin dini tecrübeyi doğrudan

¹⁷⁶ Wach,a.g.e.,s.414.

¹⁷⁷ Wach, a.g.e.,s.417.

¹⁷⁸ Wach, a.g.e.,s.417.

ya da dolaylı olarak topluma nakletmek ve dini hayat ve tecrübenin merkezi haline gelmiş kişilerdir. Bunların her biri ibadet dehalıydı. Weber, bu konuya kanun koyucular ile peygamberi kıyaslarken değinmiştir. İsrail peygamberlerinin güdülenmesinde sosyal reformları sonuca götüren araçlar olarak görmektedir¹⁷⁹.

1.4.4.Peygamber

Wach geçmişte birçok kişiye peygamber denildiğini söylemektedir. Ayrıca peygamberi karizmanın en önemli dini mevhibe olduğunu söylemiştir. O zaman ilk işin peygamberin karakteristik özelliklerinin ne olduğuna değinmek olduğunu söyler. Peygamber kendisinin gönderilmiş olduğunun bilincindedir. Yüklendiği vekâlet asıldır ve genellikle bu açık bir davettir. Peygamber doğal ruhi özelliklere sahiptir. Genellikle aristokratlar ya da okumuş insanlar arasından çıkmamış olmalarının ilginçliğine de dikkat çekmektedir¹⁸⁰. Onlar halk arasından çıkarlar. Peygamber ilahi güçle temas halindedir ve çıktı toplumdaki kamu ve ahlak düzenindeki karışıklıkları düzeltmeye çalışır. Olacak şeyleri önceden haber veren ve sezgi ile olacak tehlikeler karşısında halkını ve takipçilerine uyarılar veren kişidir. Onun takva karşısındaki tutumu taklitçi, non-konformist ya da protesto edici olabilmektedir.¹⁸¹Peygamberler olağanüstü manevi güce sahip kişilerdir. Bu güç ulûhiyet ile samimi birliğinden gelir. Weber, peygamberi dinsel bir doktrini ya da ilahi bir emri tebliğ eden salt bireysel bir karizma sahibi bir kişi olarak anlatmaktadır¹⁸².Mensching, peygamberin görevine bir gelenekle veya bir hazırlıkla yetenekli kılınmadığını, aksine tanrısal bir eğilimle ve tanrısal bir takdirle birdenbire yetenekli kılındığını söylemektedir¹⁸³.

1.4.5.Haberci

Wach burada haberciye diğer unvanlarla kıyaslamaktadır. Haberci peygamberin öncüsü olarak düşünülebilir. Haberci ait olduğu toplumda büyük saygınlık sahibi olsa da peygambere göre daha pasif tipte bir ferttir. Haberci peygambere göre daha kişisel durumlarla ilgilenir, genel hükümlerden uzak durur. Haberciyi kâhin ile kıyaslarsak haberci bazı sarîh olayların metodik ve sistematik açıklanmasından ziyade sezgi ile

¹⁷⁹ Weber, **Din Sosyolojisi**, s.146.

¹⁸⁰ Wach,a.g.e.,s.421.

¹⁸¹ Wach, a.g.e.,s.422.

¹⁸² Weber,a.g.e.,s.141.

¹⁸³ Mensching,a.g.e.,s.256.

hareket eder. Haberci ile falcıyı kıyaslarsak; falcı harici eşyaları gözlerken haberci deruni tecrübesinden sonuç çıkarır. Habercinin özelliklerine gelince; genç haberciye pek az rastlanması bizlere habercinin uzun bir hayat tecrübesine sahip olması gerektiğini düşündürmektedir. Sihirbaz ve büyücü gibi o da süslü bir dil kullanır. Haberci üstat olmadan önce bir tilmiz olarak işe başlar ve daha sonra kendi takipçileri olur.¹⁸⁴

Haberci İbrani din tarihinde iyi bilinen bir şahsiyettir. Örnek verilecek olursa Samuel bir habercidir¹⁸⁵. Haberci Yunanistan'da da otorite sahibi bir kişiliktir.

1.4.6.Büyücü

Büyücü ile kâhin ve rahip arasındaki fark; kâhin ve rahip ibadet yöneticileridir, büyücünün ibadetle ilişkisi çok azdır¹⁸⁶. Büyücü şahsi karizmasıyla itibar görür. Büyücü görünmez olan ruhlarla kurduğu ilişkiden ileri gelen bir güce sahiptir. Otoritesini müşterinin beklentilerini karşıladığı zaman sağlamaktadır. Büyücünün otoritesini özel lisanı, elbiseleri, paltosu, aletleri, mücevherleri ve kokuları gibi kendine has semboller, hususi işaretler ve edevat kullanımı arttırabilmektedir¹⁸⁷. İçlerinden bazıları gezgindir. İlkel dünyada büyücü çok önemli bir şahsiyet olarak görülmekte ve bütün dünyada ona rastlanmaktaydı. Evrensel dinlerde ise büyücülerin sayısı azalmıştır. Weber, peygamber ile büyücüyü kıyasladığımızda, peygamberin büyücü gibi kendi gücünü sadece kişisel kabiliyetine dayanarak kullandığını fakat büyücünün aksine vahiyler tebliğ ettiğini ve misyonunun özünün büyü değil, doktrin ya da emir olduğunu söylemektedir¹⁸⁸.

1.4.7.Kâhin

Kâhin ile habercinin ortak yanı pasif olmasıdır, ayıran özellik ise kâhin ilahların mesajını yorumlarken aracı olarak kullandığı eşyalardan beklediği şeyle ayrılır¹⁸⁹. Bu eşyalar değişik biçimlere bürünebilir. Bu eşyalar işaret olarak yorumlanan doğa olayları

¹⁸⁴ Wach, a.g.e.,s.425.

¹⁸⁵ Wach,a.g.e.,s.426.

¹⁸⁶ Wach,a.g.e.,s.427.

¹⁸⁷ Wach,a.g.e.,s.429.

¹⁸⁸ Weber, a.g.e.,s.142.

¹⁸⁹ Wach,a.g.e.,s.429.

olabilir. Peygamber ile kâhin arasındaki fark; peygamber ahlaki hükümler ve prensipler meselesinde büyük rol oynar fakat kâhin için bunun pek önemi yoktur.¹⁹⁰

1.5.TASAVVUF

1.5.1.Tasavvufun Anlamı

Tasavvuf kelimesi incelendiğinde, sufi kelimesi ile aynı kökten geldiğini düşünen yazarlar, sufi kelimesinin kaynağının tespit edilmesi ile tasavvufun kaynağının bulunabileceğini düşünmektedirler. Sufi kelimesinin hangi kökten türediği konusunda kesin bir görüş birliği yoktur. Fakat bazı ihtimaller şu şekildedir; ‘safv’, ‘benu sufe’, ‘ehlu’s suffe’, ‘sufane’, ‘sufatu’l kafa’, ‘saff-ı evvel’ ve ‘suf’¹⁹¹. Fakat en kabul gören kök ‘suf’ köküdür. Birçok rivayete göre Hz. Muhammed döneminde yaşayan Arapların ‘Sof’ giydikleri, ‘Sof’un yün bir elbise olduğu düşüncesi hâkimdir¹⁹². Sufi kelimesinin buradan hareketle çıkmış olabileceği düşüncesi de yaygındır. Gömlek giyene takamsa denildiği gibi suf/sof giyene de tasavvufa denilmektedir¹⁹³. İlk sufiler nefsin hazlarına muhalefet ederek yumuşak ve güzel görünümlü giysiler giymekten kaçınıp, sadece vücutlarını öretecek kaba ve kıldan yapılmış giysiler giydiklerini göz önüne alırsak anlam olarak daha kolay bağdaştırabiliriz. Tasavvufu bir köke indirgemeye karşı olan Kuşeyri de ‘Bu ismin, bir kökten türediğini kanıtlayan bir şey yoktur. En doğrusu, bunun lakap olduğudur. Bu ismin softan türediği, uygun bir görüş ise de sufiler sadece yün giyen insanlar değillerdir.’ demektedir¹⁹⁴. Tasavvufun tarifi çoktur. Tasavvufu tarif eden pek çok kişi vardır. Bunlar kendi pencerelerinden bakarak tarifler yapmışlardır. Her sufi için kendi iç dünyası, anlayış tarzı ve tecrübesinin farklı olması farklı tarif ve tanımlamaların olmasına yol açmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Cüneyd-i Bağdadi (ö.298/910): Tasavvuf Hakk’ın seni senden öldürmesi ve kendisiyle diriltmesidir.

Ebu Hafs el-Haddad(ö.279/883): Tasavvuf, tamamen edebden ibarettir.

¹⁹⁰ Wach,a.g.e., s.430.

¹⁹¹ Dilaver Selvi, **Tefsirlerin Tasavvufa Bakışı Kur’an ve Tasavvuf**, Hoşgörü Yayınları, İstanbul, 2012, s.18.

¹⁹² Arif Erkan, **İslam Dini Açısından Tasavvuf ve Tarikatlar**, Sağlam Yayınevi, İstanbul, s.135.

¹⁹³ Süleyman Ateş, **İslam Tasavvufu**, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 2005, s.6.

¹⁹⁴ Ateş, a.g.e., s.9.

Ebu'l- Hüseyin en-Nuri(ö295/907): Tasavvuf nefsin bütün isteklerini ve zevklerini terk etmektir.

İbn Haldun(ö808/1406): Tasavvuf, ibadete ısrarla devam etmek, Allah'a yönelme, dünyanın süs ve aldaticılığından yüz çevirmek, kalabalığın itibar ettiği zevk, mal ve şöhrete sırt çevirmek ve ibadet edebilmek için halktan ayrılıp halvete çekilmektir¹⁹⁵.

Görüldüğü gibi tanımlamalar farklıdır. Fakat ortak noktalar bulmak mümkündür. Hepsinin hedefi kalbi manevi kirden arındırıp tamamen Allah'a yönelmek, ibadet ederek nefsi terbiye etmek, Kuran'ın gösterdiği yolda giderek ruhu arındırmaktır. Tasavvufun konusu da buradan yola çıkarak iman, ihsan ve Allah'ı tanıma, bilmedir. İslam dünyasında bu, Kuran'ın gösterdiği yol ve sünnetlere uyarak yapılır. Tekeli, tasavvufun konusunun genel anlamda Allah, varlık ve insan olduğunu söylemektedir, ruhun tasfiyesi, nefsin tezkiyesi, ahlakın yüceltilmesi için gereken şartlar ve bunlara dair bilgilerin tasavvufun konusuna dâhil olduğunu söylemektedir.¹⁹⁶

Basit ve düz bir söyleyişle tasavvuf, idealist ekol içinde yer alan, Tanrı'nın nitelikleri ile evrenin oluşumunu ve insanı varlık birliği (vahdeti vücut) felsefesine uygun biçimde açıklamaya çalışan dinsel ve felsefi bir akım olarak da tanımlanmıştır¹⁹⁷. "Tasavvuf Doktrini ve Metodu" adlı makalede Titus Bruckhardt tasavvufu İslam'ın ezoterik ya da Batını yönü olarak tanımlamıştır¹⁹⁸. Bilimsel eserlerin tasavvufu sıklıkla "İslami mistisizm" olarak tanımlamaları ile ilgili olarak, "mistisizm" kelimesi "sırlar" ilmiyle alakalı olarak tanımlandığı için istismar edildiğini söylemektedir¹⁹⁹. "Tasavvuf ve İslam" adlı makalede William C.Chittick tasavvufu, "İslam'ın deruni boyutunun en evrensel tezahürü" olarak tanımlamaktadır²⁰⁰.

1.5.2.Tasavvufun Amacı

Tasavvufun amacı, Allah'ın rızasını kazanmak için kalbi temizlemek, nefsi köreltmek, ahlak açısından kendini yetiştirmektir. Titus Bruckhardt, tasavvufu ebedi

¹⁹⁵ Ateş, a.g.e., s.22

¹⁹⁶ Hamdi Tekeli, **Tasavvuf Kültürüne Giriş**, Uludağ Yayınları, Bursa, 2011, s.79.

¹⁹⁷ İsmail Özmen, **Tasavvufa Giriş**, Parşömen Yayınları, İstanbul, 2008, s.18.

¹⁹⁸ Jean-Louis Michon, Roger Gaetani, **Aşk ve Hikmet Yolu Tasavvuf**, Çev. Nurullah Koltaş, İnsan Yayınları, İstanbul, 2012, s.31.

¹⁹⁹ Michon-Gaetani, a.g.e.,s.37.

²⁰⁰ Michon-Gaetani, a.g.e.,s.51.

olanın bilgisine ulaşma imkânı verdiğini ve bunun amaçlarından birinin nefsin sınırlı ve kaçınılmaz değişen halinden korunmak olduğunu söylemektedir Sufilerin arzuladığı manevi hal olan beka, Hindu doktrinlerinde moksa olarak geçen “kurtuluş” haline benzetilmektedir.²⁰¹

Tasavvufun amacı, çeşitli kaynaklarda bazı tarifler verilerek anlatılmıştır. Buna göre tasavvufun amacı, “Hakk’ın rızasını kazanmak için nefisleri temizlemekten, güzel ahlak sahibi olmaya çalışmaktan, kısaca Allah ve Resulünün ahlakıyla ahlaklanmaktan ibarettir²⁰².”

Hz. Muhammed’in “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” buyurmuştur. Buradan hareketle, tasavvufun amacı Hak rızasını kazanmak nefisleri temizlemek, güzel ahlaka sahip olmaya çalışmak, kısacası Allah ve Resulü’nün ahlakıyla ahlaklanmak diğer bir ifade ile “insan-ı kâmil” yetiştirmektir.²⁰³ Bunu yapabilmek için dünyanın süsünden yüz çevirmek, insanlara cazip gelen güzel şeylere karşı uzak durmak, nefsin cazip kıldığı şeylerden korunmaya çalışmak, nefsi terbiye etmek gibi bazı çabalar gösterilmektedir.

“Tasavvufa Dair Düşünceler” adlı makalede Eric Geoffroy, sufinin amaçlarından bahsetmektedir. Ona göre sufi, insanlığa ve kendisini dünya yaratıldığından beri etkileyen manevi bozulmuşluğa karşılık vermek istemektedir²⁰⁴. Sufinin amaçları da ruhu arındırma, Allah’ı bilme, Kendini Allah’la birleştirmek ya da O’nda kendini yok etmek, O’nda fena bulmak ve tekrar beka bulmaktır.

1.5.3. Tasavvufun Gelişimi

İlk olarak gelişimine başlamadan Cavit Sunar’ın İslam tasavvufunun dayanağını açıklaması ile başlamak daha doğru olacaktır. Sunar; tasavvufun genel olarak Nebi sayılan sekiz önemli kişinin güzel haslat ve âdetine dayandırıldığını söylemektedir. Bunlar;

1) Hz. İbrahim’in kerem ve sahaveti

²⁰¹ Michon-Gaetani, a.g.e., s.32.

²⁰² Eraydın, a.g.e., s.56.

²⁰³ Tekeli, a.g.e., s.79.

²⁰⁴ Michon-Gaetani, a.g.e., s.85.

2)Hz. İshak'ın kaza ve kadere rızası

3)Hz. Eyub'un sabrı

4)Hz. Zekeriya'nın münacatı

5)Hz. Yahya'nın garipliği

6)Hz. Musa'nın suf hırka giyişi

7)Hz. İsa'nın seyahatı ve tecerrüdü

8)Hz. Muhammed'in fakrıdır.²⁰⁵

Tasavvufun gelişimine baktığımızda genel olarak şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır. Tasavvuf ilk olarak bir zühd hareketi olarak başlamış, daha sonra giderek aşk ve takvaya yönelmiş, ardından bilgi ve marifete önem veren bir hal almıştır. Yaşar Nuri Öztürk ise, tasavvufun gelişimini ilk devir, tekke devri ve son devir olarak ayırmaktadır²⁰⁶. İlk devri nebi devri veya asrısaaadet ve zühd ve zahitler devri olarak ayırmış, tekke devrini; tarikat öncesi ve tarikatların yayılma dönemi diye ayırmıştır. Son döneme, yeni devir demiştir. Hikmet Yaman "Tasavvufun Doğuşu" adlı yazısında çoğu kaynağın tasavvufu üç döneme ayırarak, bunları zühd dönemi, tasavvuf dönemi ve tarikatlar dönemi olarak adlandırdığını söylemektedir²⁰⁷. Bazı yazarlar buna ek olarak vahdeti vücut dönemini de eklemişlerdir. Zühd dönemi ile hicri ilk iki asra işaret edilmektedir. Hicri ilk iki asrın Asr-ı saadetle başlayıp, tasavvuf ve sufi kavramlarının ortaya çıkışına kadarki dönemi kastetmektedir. Tasavvuf dönemi, hicri olarak ikinci asrın sonu ile tarikatların ortaya çıktığı sonraki üç asırlık zaman dilimi kastedilmektedir. Tarikatlar dönemi olarak da hicri dördüncü asırdan başladığı ve halen devam ettiği düşüncesi hâkimdir.

Zühd, Arapça bir kelime olup, "bir şeye rağbet etmemek, meyletmemek, soğuk ve ilgisiz davranmak, dünyayı hor görüp, günah saymaktan dolayı terk etmek"

²⁰⁵ Cavit Sunar, **Tasavvuf Tarihi**, Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s.165.

²⁰⁶ Yaşar Nuri Öztürk, **Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar**, Sidre Yayıncılık, Bursa, 1988, s.57.

²⁰⁷ Ethem Cebecioğlu, Mustafa Aşkar, Vahit Göktaş, Hikmet Yaman, **Tasavvuf Tarihi**, Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları, Ankara, 2013, s.13.

anlamındadır²⁰⁸. Zühd kelimesi dini anlamda düşünüldüğünde bir tutum halini anlatmaktadır. Dünyaya karşı bir tavır alınmış, dünyadaki güzelliklere yüz çevrilmiştir. Ebu'l-Ala Afifi, "Zühd, tasavvufun ameli yönünü teşkil etmesinin yanında Müslümanın yaşama tarzı, onun dünyevi nimetler ve şehvi arzularına karşı sahip olması gereken tavrın adıdır." demektedir²⁰⁹. Zühd hareketinin esasında Allah korkusu vardır. Bu insanlar Allah'ı seviyorlardı fakat Allah korkuları daha kuvvetli idi. Zühd hareketi ilk olarak Irak'ta tasavvuf halinde görülmüştür. Zühd ve takvanın temsilcisi Hasan-ı Basri hem Allah korkusunun hem de Allah sevgisinin temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zühd hareketinin giderek tasavvufa dönüşmesinin iki nedeni vardır;

1)Güçlü bir günah bilinci

2)Gönüllerde gittikçe hâkim olan Allah ve ahret korkusu²¹⁰. Tasavvufun ilk tohumları olan zühd hareketinin en meşhurlarından olan Hasan Basri, sufiler arasında kendilerinden birisi olarak kabul edilir. Çünkü Hasan Basri, ibadetlerde şekil ölçütünü kaldırıp, manevi bir hayata yönelmiştir. Hasan Basri şöyle demektedir: "Gerçek anlamda zerre miktarı korku, bin miskal oruç ve namazdan daha hayırlıdır. Kalplerinizi temizleyin; çünkü kalp çabuk kirlenir. Nefislerinizi gemleyiniz; çünkü o atılgandır. Eğer onu gemlemezseniz, o sizi kötü bir sona götürür"²¹¹.

Tekeli, zühd döneminin Hz. Osman dönemindeki karışıklıklardan sonra Emeviler döneminde öze dönüş gayreti olduğunu söylemektedir. Dünya görüşü ve hayat tarzını önemli ölçüde Hz. Peygamber'in yaşama şekline bağlanma gayretinde olan zahidlerin İslam'ın özüne yabancılaşan Emeviler'e tepki gösterme şekli olduğunu söylemektedir.²¹²

Hülya Küçük, zühd döneminde halvet, uzlet, riyazet, mücahede, sabır, tevekkül gibi terimlerin olduğunu yani tasavvufun henüz ıstılahları tespit edilmiş bir ilim dalı haline gelmediğini söylemektedir²¹³. Zühd hareketinin yaygınlaşması ile ekoller ortaya çıkmıştır. Bu ekollere kısaca değinmek gerekirse; ilk olarak Medine ekolü, Hz.

²⁰⁸ Mehmet Şeker, **Dünyada Ahret Yörüngeli Yaşama Gayreti Zühd**, Işık Yayınları, İstanbul, 2011, s.13.

²⁰⁹ Eb'ul-Ala Afifi, **Tasavvuf İslam'da Manevi Hayat**, Türkçesi: Ekrem Demirli-Abdullah Kartal, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.62.

²¹⁰ Ateş, a.g.e., s.43.

²¹¹ R.A Nicholson, **Tasavvufun Menşei Problemi**, Çev. Abdullah Kartal, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.39.

²¹² Tekeli, a.g.e.,s.113.

²¹³ Hülya Küçük, **Tasavvuf Tarihine Giriş**, Ensar Neşriyat, İstanbul,2011,s.87.

Muhammed'in yaşamı ile ondan gördüklerini ön plana çıkaran bir gruptur. Yoksulluğu seçip benimsemişlerdir. İkinci olarak; Basra ekolu, temelde Kuran ve sünneti esas alan fakat bedene eziyeti ana hedef haline getiren bir gruptur. Daha sonra bu korku yerini Allah sevgisine bırakmıştır. Böylelikle ilk sufiler meydana gelmiştir. İslam âleminde bu akım, ikinci Hicri Asır dolmadan önce yayılmıştır. Sufiyye ya da Mutasavvife adında bir cemaat ortaya çıkmıştır. Küfe ekolunun bu zamana denk düştüğünü düşünmekteyiz. Küfe ekolü, ilahi sevgi ilkesinin gereği olarak, "ölmeyecek kadar dünyalığın dışında bütün dünyanın haram olduğuna inanan" bir grup olarak tanımlanmıştır²¹⁴. İlk defa sufi lakabı ile anılan kimse hakkında üç Küfelinin adının anıldığını görmekteyiz. Bunlar; Ebu Haşim el-Kufi, Cabir İbn Hayyan ve Abdük'tür²¹⁵. Bağdat ekolü, üçüncü hicri asra gelmeden ortaya çıkmıştır. Bu ekol, düşüce ve inanç bazında nefis, vecd, şevk, kurb, ünsiyet, gaybet, huzur, İsar, zikir, tevbe ve rü'yet-i Hak konularındaki düzenli ve açık görüşleriyle tasavvuf akımının bütün kollarını etkilediğini görüyoruz²¹⁶.

Sufi kelimesi üçüncü hicri asırda yayılmaya başlamış ve meşhur olmuştur. Bu dönem tasavvuf dönemidir. Bu zamana denk gelen iki ekol bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Nişabur ekolüdür. Bu ekol, kurtuluşun nefsin kusurlarını görerek, onun her fırsatta kınanmasını, itilmesini sağlamaktan geçtiğini savunmaktadır. İkinci olarak Mısır-Suriye ekolü; Zünnün-ı Mısri'nin sihir, tılsım ve kimya ile uğraşan neoplatonist görüşün etkisinde kalmasıyla, tasavvufta marifet düşüncesini sistemleştirmiştir. Ebu'l-Ala marifet düşüncesini anlatırken, tasavvufun, yalnızca nefis terbiyesi yolu olmakla kalmayıp, bilgi metodu haline geldiğinden bahseder²¹⁷. Böylece marifet, sufinin ulaşmaya çalıştığı bir hedef haline gelmiştir. Yani marifet, yakine ulaşmanın yolu olmuş olmaktadır. Hülya Küçük, tasavvuf döneminde artık sadece zühd hareketi olmadığını, tasavvufun bir ilim olarak ortaya çıkmaya başladığını, büyük mutasavvıfların yetişmeye başladığını, tasavvuf klasiklerinin yazılmaya başlandığı ve böylece sufilerin toplum içince artık bir sınıf oluşturmaya başladığını yazmıştır²¹⁸.

Tekeli, zühd döneminde Hz. Peygamber'in zamanındaki dini yaşantıya özlem duyulur iken, tasavvuf dönemindeki bu gayretin yerini özlenen hayat tarzını yaşantısına

²¹⁴ Özmen, a.g.e, s.88

²¹⁵ Ateş, a.g.e., s.48.

²¹⁶ Özmen, a.g.e., s.88.

²¹⁷ Eb'ul-Ala Afifi, a.g.e., s.84.

²¹⁸ Küçük, a.g.e., s.91.

geçirecek insan tipini oluşturma gayretine bıraktığını söylemektedir. Özlem duydukları ideal insana ulaşabilmek için sufiler ilk tasavvufi eserlerini vücuda getirmişler, ilk tasavvuf terimleri de bu dönemde yaygınlık kazanmıştır.²¹⁹

Hicri üçüncü asır, sufiliğin gelişimin sahne aldığı zamandır. İlk sufilerin ortaya çıkışında Ortodoksluğun etkisinin olmasına rağmen, yeni tarz tasavvufun gelişmesi hub²²⁰ ve vecd²²¹ ögeleri etrafında olmuştur. Daha sonra bu düşünceler vahdeti vücutta birleştirdi. Böylece Allah ile mahlûkatı arasındaki engel yavaş yavaş kalkmış oldu.

1.5.4.Vahdeti Vücut Anlayışı

Varlık birliği anlayışı olarak da adlandırılan vahdeti vücut anlayışı, evrende tüm var olanların aslında Allah'ın çeşitli belirlerinden birisi olduğu düşüncesidir. Daha açık bir ifade ile her varlığın bizzat Allah olduğu inancıdır. Mutasavvıflara göre, kaim olan vücut birdir. O da Allah'ın varlığıdır. Çoğalma, parçalanma, değişme ve bölünme kabul edilmemektedir ve onun şekli, biçimi ve sınırının da olmadığı düşünülmektedir²²². Bu mutlak vücuttur. Sırf ve katıksız varlıktır. Vahdeti vücut anlayışının üç aşaması vardır. Bunlar;

1)Vahdeti Şuhut

2)Vahdeti Kusut

3)Vahdeti Vücut²²³

İlk olarak gizemci, önce çevresindeki varlıkları ayrı ayrı görüp şahit olmakla vahdeti Şuhut aşamasını geçer. Bu gördüklerinin Allah tarafından yaratıldığını düşünür. Daha sonra, çevresinde gördüğü varlıkların ayrı ayrı özden değil de tek bir özden olması gerektiğini düşünür. Ayrılıkların sadece biçimsel olduğunun farkına varır. Bu vahdeti kusut aşamasıdır. En son olarak da kendi varlığını tek varlığa katarak vahdeti vücut

²¹⁹ Tekeli,a.g.e.,s.119.

²²⁰ Hubb: Sevginin yoğun ve merkezi olarak yöneldiği nesnenin Tanrı olduğu, diğer şeylerin Tanrı gibi sevilmediği bir sevgi türüdür. Mustafa Doğan Karacoşkun, Ümit Horozcu, Sema Yılmaz ve Ayşe Şule Yüksel, **Din Psikolojisi**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, s.89.

²²¹ Vecd: Dış dünya ile temas kurmak üzere bu dünya ile ilgili her türlü duygusal bağları sıfıra indirmek, yani bayılmaksızın duyu organlarının çalışmasına son vermektir. Hasan Kayıklık, **Tasavvuf Psikolojisi**, Akçağ Basım ve Yayın, Ankara,2011,s.185.

²²² Erkan, a.g.e., s.148.

²²³ Özmen, a.g.e., s.105.

aşamasına gelir. Muhyiddin Arabî, Feridüddin Attar, Mevlana Celalettin Rumi, Hallacı Mansur, Hacı Bektaşî Veli gibi sufiler bu aşamaya ulaşmışlardır. Hallacı Mansur'un ‘‘En’el Hakk’’ (Ben Allah’ım) sözü o zamanda anlaşılamamış ve Allah’a şirk koştugu düşüncesi ile derisinin yüzölmesine sebep olmuştur.

Vahdeti vücut deyim olarak, yaratılan ile yaratanın bir oluşunu, tek kaynaktan geldiğini savunan tasavvuf görüşüdür²²⁴. Bazı mutasavvıflar vahdeti vücut ile ilgili Kuran’da pek çok ayetin bulunduğunu iddia etmişlerdir. Bu mutasavvıfların vahdeti vücudu çağrıştırdığını düşündükleri bu ayetlerden bazılarını paylaşmak istiyoruz.

- 1) Ali İmran Suresi, 6. Ayet: Ana rahminde sizi dilediği gibi şekillendiren O’dur²²⁵.
- 2) Enfal Suresi, 17. Ayet: Onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Attığınız zamanda sen atmamıştın, fakat Allah atmıştı.
- 3) Vakıa Suresi, 64. Ayet: Ektiğiniz şeyi siz mi zer edersiniz yahut biz mi?
- 4) Fetih Suresi, 10. Ayet: Sana beyat edenler ancak Allah’a beyat etmiş olurlar. Allah’ın eli onların elinin üstündedir.
- 5) Kaf Suresi, 16. Ayet: Biz ona (insanlara) şah damarından daha yakınız²²⁶.
- 6) Vakıa Suresi, 85. Ayet: Biz ona sizden daha yakınız, fakat siz görmezsiniz²²⁷.

İkinci olarak vahdeti vücut ile ilgili bazı hadiseler de yer verilmiştir. Bu hadisler de şu şekildedir;’’Bir kişi sadaka verdiği zaman o dilencinin eline ulaşmadan Allah’ın eline düşer.’’,’’Allah vardı, onunla beraber hiçbir şey yoktu²²⁸.’’

²²⁴ Özmen, a.g.e., s.106.

²²⁵ Erkan, a.g.e., s.152.

²²⁶ Erkan, a.g.e., s.154-155-156.

²²⁷ İsmail Fenni Ertuğrul, **Vahdet-i Vücut ve İbn Arabî**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2008, s.56.

²²⁸ Ertuğrul, a.g.e., s.61.

1.6.TARİKATLAR

Tarikat tarafından belirlenmiş cemaatin özel şekli, tarihte sadece evrensel din alanında görülmüştür.²²⁹ Temel hâkim olan fikir, kutsal olmayan dünya ile kutsal olan dünyanın alanlarını köklü olarak ayırmaktır.²³⁰ Mensching burada keşişlik ve zahitlik kavramlarını da kullanmaktadır. Bu kavramlar Wach tarafından da kullanılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında; tarikatların milli dinde var olamayacağı gerçeği ortaya çıkıyor. Çünkü milli dinde yaşayış itibari ile kutsal dışı olarak gördükleri bir şey yoktur. Onların hayatında her şey kutsal olarak atfedilmekteydi. Wach zahitliğin Hristiyan Batı ve Doğuda, İslam'da, Mani dininde, Budizm de, Jamanizm'de ve Taoizm de mevcut olduğunu söylerken, Mensching Hristiyanlık ve İslam'da keşişliğin pek tanınmadığını söylemektedir. Wach keşişlik hareketinin dinamik bir süreç olduğunu, iniş ve çıkışları çöküş ve yenilenme dönemlerinin olduğundan bahseder²³¹. Abdurrahman Kurt'a göre tarikat grupları ana dini gövdeden ayrılmadan yaşanan yoğun dini hayatı ifade eder²³². Tarikat üyeleri çoğu defa kendilerine özgü ibadet, zikir, sema ve ayinleriyle sembolik kıyafet ve aksesuarlarıyla dikkat çekmektedir.

Tarikat ferdin iradesi ve bilinci üzerine kurulur. Fakat bu ferdiyetçi dindarlık daha sonra ferdin ortadan kalkmasıyla sonuçlanır.

Wach Batılı tarikatların tarihinde, başlıca üç safhaya ayırt edilebileceğini ilk önce Benedikten tarikatı(VI. yy), sonra Ogüstenler(XI. yy) ve Dilenci tarikatlar, Dominikenler, Karmelitler(XIII. yy), Cezvitler, Teatinler vs. ortaya çıktığını söyler.²³³

Tasavvuf hareketinin tohumları İslam'ın ilk yıllarında mevcut olmakla beraber, İslam dünyasında tarikatların ilk örnekleri VIII. yy ilk yarısında görülüyor.²³⁴ Arapça bir kelime olan ve sözlükte ‘‘yol’’ anlamına gelen tarikat, dini bir önderin gözetiminde çeşitli zikir, sema ve ibadetlerle ruhu ve nefsi arındırmayı ifade eder. Tarikat, kelimesi tarik kelimesinden türemiştir. Tarik, ‘‘yol, evliya gönlü, sistem ve meslek’’ şeklinde

²²⁹ Mensching, a.g.e.,s.214.

²³⁰ Mensching, a.g.e.,s.216.

²³¹ Wach,a.g.e.,s.234.

²³² Kurt,a.g.e.,s.163.

²³³ Wach, a.g.e.,s.235.

²³⁴ Kurt, a.g.e.,s.163.

tanımlanmıştır²³⁵. Tarikat kelimesi, tarik kelimesinin çoğulu olarak kullanılmaktadır. Sevim Asımgil, tarikatın, Allah'a sulûk edenlere mahsus tavır ve tarz anlamında, sufi metotları ile Allah'a yakınlaşmayı seçmek gibi manalarının da kullanıldığını söylemektedir²³⁶.

İlk olarak ferdi dini bir hareket olan ve daha sonra gelişen tasavvuf, ikinci ve üçüncü asırlarda şekillenmeye başlamış, veliler yetiştiren, müritlerinin hayatlarında düzenlemeler yapan bir okul haline gelmiştir. Müritler bu okula girer ve hayatlarını bu okulun nizamına göre yaşarlar. Tam bir teslimiyeti gerektiren bu yaşam tarikatlar ile sağlanmaktadır.

H. Kamil Yılmaz'a göre tasavvufta tarikat kavramının kullanımını üçüncü ve dördüncü asırda olduğunu söylemektedir²³⁷. Ancak ‘‘Bugünkü anlamıyla bir şeyhin etrafında toplanan müridanın tekke ortamında muhtelif usullerle eğitilmesi anlamında tarikat, Abdülkadir Geylani ve Ahmed Rufai'nin yaşadığı Hicri olarak altıncı, miladi olarak on ikinci yüzyılda ortaya çıkmıştır.’’demektedir²³⁸. Küçük, üçüncü asrın ikinci yarısında ana tarikatların ortaya çıktığını söylemektedir²³⁹. Mustafa Kara ise, tarikatların bugün bildiğimiz şekliyle yaklaşık olarak Selçuklular Dönemi'nde ortaya çıktığını söylemektedir²⁴⁰.

Eğitilmeye muhtaç olan insanın ilk işi kendine yol gösterecek olan mürşid-i kâmil bulmaktır. Yol rehberinin adı şeyhtir. Mürit veya salik adı verilen çırağın ne zaman eğitiminin tamam olduğuna karar verecek olan şeyhtir. Şeyh, pir, mürşit olarak adlandırılan kişiler, tarikatta en yüksek mertebede olan kişilerdir. Hakikat ve şeriat ilimlerinde kemale ermiş insanlardır. Sevim Asımgil, Şeyh kelimesinin Arapça, pir kelimesinin Farsça olduğunu söylemektedir²⁴¹. Selçuk Eraydın, şeyh kelimesinin lügatte yaşlı adam, ihtiyar, bir tekke veya zaviyede reislik eden ve müritleri bulunan kimse olarak tarif edildiğini, mürşidin ise, irşad eden, doğru yolu gösteren, kılavuz, gafletten

²³⁵ Safer Baba, **Tasavvuf Terimleri**, Heten Keten Yayınları, İstanbul, 1998, s.271.

²³⁶ Asımgil, a.g.e., s.102.

²³⁷ H. Kamil Yılmaz, **İslam Tasavvufu**, Altınoluk Dergisi Hediyesi, Semih Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1996, s.464.

²³⁸ Yılmaz,a.g.e., s.464.

²³⁹ Küçük, a.g.e.,s. 138.

²⁴⁰ Mustafa Kara, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010,s.218.

²⁴¹ Sevim Asımgil, **Gönül Bahçesine Giden Yol Tarikatlar**, Yasin Yayınevi, İstanbul, 1998, s.123.

uyandıran tarikat piri olarak tanımlandığını söylemektedir²⁴². İnsanlar ruhi bir terbiye almak için, nefsanî ihtiyaçlarını nasıl körelteceklerine dair bilgiler edinmek için bir şeyhe tabii olurlar. Şeyler, müritlerine kendilerini nasıl terbiye edeceklerinin cevabını verir.

Tarikatlarda bir kâmil mürşide bağlanmanın gerekliliği konusu vardır. Yolun tek başına yürünemeyeceği, bir kâmile, bir mürşide ihtiyaç olduğu düşüncesi şeyhlerin İslam toplumundaki önemini belirtmektedir. Kendisini terbiye etme yolunda yardıma ihtiyacı olduğuna inanan insanlar bir şeyhe biat edip onun müridi olurlar. Sevim Asımgil, şeyhin isteyene Allahu Teâlâ'nın yolunu gösteren kimse olduğunu, bu işe tarikatı öğretmekle başladığını söylemektedir²⁴³. Buradan anlaşılan şeyh ve tarikat arasında bir ilişki bulunmaktadır.

Mürşidin genel özelliklerine bakacak olursak, dünyaya düşkün olmaması, hal ve tavırlarıyla örnek bir insan olması gerekmektedir. Mürşit edep ve ahlak bakımından örnek bir kişi olmalıdır. Müritlerin genel özelliklerine bakarsak, tam bir teslimiyet halinin olması gerektiğini görmekteyiz. Mürit, kalbinde sadece Allah'a yaklaşma arzusu olan bir kişidir. Bunu yapabilmek için tarikat disiplinine ve şeyhine uymaktadır.

Tarikat şeyhleri, tarikat içindeki kardeşlik ve bir arada kalma duygusunu güçlendiren kişilerdir. Hem tarikatın iç bütünlüğünü korumak hem de müritlerine doğru yolu göstermek için çalışır. Mürit şeyhinin verdiği ödevlere harfî ile uyar. Örneğin, Galibiler günlük olarak vird adı verilen derslerini okumaktadırlar. Şeyh ile müritleri arasında kalpten bir bağ bulunmaktadır. Mürit ile mürşit ilişkisinde, müridin şeyhine biat etmesinden sonraki manevi olarak bütün hastalıklarının iyileştirilmesinde, mürşit yardımcı olmaya başlar. Müridin tarikata girişinde kalbindeki tüm şüphelerin giderilmesi ve sadece Allah'ın rızasını almak için uğraşmaya hazır bir konuma gelmesi için belki aylar ya da yıllar geçebilir. İnsanın nefsi ile mücadelesi zorlu bir yoldur ve bunu tek başına yapamayacağını düşünen mürit, mürşidinin bu yolda ona yardım edebilmesi için, mürşidine tam bir teslimiyet halinde uyar. Mürşit müridinin paslanan gönlüne bir nevi "cila" yapar. Eraydın, şeyhlerin müritlerini terbiye için üç usul kabul

²⁴² Selçuk Eraydın, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001,s.116.

²⁴³ Asımgil, a.g.e., s.126.

ettiklerini söylemektedir. Bunlar; Seyahat(seyr-i sülük), sohbet ve halvetir²⁴⁴. İhsan Kayıklık, sülük kelimesinin bir anlamda, Hakikat'e ulaşma yolculuğu olarak anlaşılabileceğini söylemektedir. Seyr-i sülük kişinin manevi bir hayata giriş yapması, manevi hayatı keşfetmesidir. Bunun basamakları bulunmaktadır, öncelikle duygu ve düşüncenin arındırılması gerekmektedir. Daha sonra bu basamaklar, yüzünü Allah'a dönmek, yani tövbe etmek, nefsinden korunabilmek için takva, Allah'tan başka hiçbir şeyi istememek ve dünya nimetlerinden uzaklaşmak yani zühd, sadece Allah'a ihtiyaç duymak, yani fakr, sabır ve şükretmek, sadece Allah'ın rızasını almaya çalışmak ve aç gözlü olmamak ve sadece Allah'a güvenmek, yani tevekkül ve kanaattir.²⁴⁵

Halvet, kişinin Hakikat'e ulaşma yolundaki aracıdır. Kişi tek başına kalır ve böylece aslında Allah ile baş başa olur. İhsan Kayıklık, halvetin peygamberlerle başladığını, her peygamberin gözlerden uzak bir mekânda halvet yaşadığını söylemektedir²⁴⁶. Halvet kişinin kırk gün boyunca yalnız kalarak Allah'ı hissetmeye çalışması, yalnızca Allah'ı düşünmesi için yapılan bir eylemdir. Yalnız başına kalan birey, içinde Allah'ı aramaya başlar.

Sohbet, hal transferi ve toplumun bilgilenmesine katkı sağlayan bir araçtır.²⁴⁷ Kimi zaman müritlerin sordukları sorulara cevap verme, kimi zaman bilinmesi istenen bir konuya açıklık getirme gibi faaliyetleri de kapsamaktadır.

Wach, mürit-mürşit iletişimi ile ilgili bazı açıklamalar yapmıştır.²⁴⁸ Wach'ın bakış açısıyla mürşit ile mürit ilişkisi ve öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkiden farkları anlatılmaktadır. Bu makaleye göre mürit için mürşidin kişiliği ve karakteri önem kazanırken, öğrenci için önemli olan öğretmenin bilgi, beceri ve hüneridir. Öğretmen bir hünerin, bilginin aktarıcısıdır. Mürşit ise bunu yapmak zorunda değildir. Mürşit anlaşılmaz, kendine ait hayatından mürit ne edinebilirse ediniyor. Mürşit yalnız bir hayat sürmektedir. Mürşit yersiz yurtsuz, sahip olduğu dünyevi her şeyi terk etmiş, münzevi bir hayat yaşayan, dünya nimetlerinden, hazlarından ve zevklerinden feragat

²⁴⁴ Eraydın, a.g.e., s.118.

²⁴⁵ Kayıklık, a.g.e., s.118.

²⁴⁶ Kayıklık, a.g.e., s. 151.

²⁴⁷ Vahit Göktaş "Tasavvufi Terbiye'nin Günümüz Din Eğitim-Öğretimine Sunabileceği İmkânlar", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 52 Sayı 2, Ankara, 2011, s.140.

²⁴⁸ Joachim Wach, "Din Sosyolojisi Açısından Mürşit ve Mürit İletişimi", Çev. Battal Arvasi, Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi, Sayı 15/ Güz, Ankara, 2002, s.153.

etmiş bir kişiliktir. Buna kadın sevgisi de dâhildir. Bu feragat ızdırıp verici olarak görünse de mürşit için zaten bu dünya boş, anlamsız ve sırt çevrilebilecek şeyler olarak görünmektedir. Öğretmen için bu geçerli değildir. Makale şu örneği vermektedir. Hz. İsa onun müridi olmak isteyenlere şu öğüdünü vermiştir: “Sahip olduğu her şeyi terk etmeyen müridim olamaz.” Buradan anlaşıldığı üzere mürit olabilmek için de dünyevi hazzardan vazgeçmek gereklidir. Aynı şeyi Buda’nın da uyguladığını görüyoruz. Buda’nın müridi olmak, ana babayı, çoluğu çocuğu, ev barkı, kısaca her şeyi “flamingoların gölden çekildiği gibi” terk etmek etmektir.²⁴⁹ Öğretmen ise dünyevi yaşantısına devam ederken bir yandan da öğrencisine öğrettiği şeyle meşgul olur.

“İslam’da Mürşidin Nebevi Örneği” adlı makalede Denis Grill, mürit mürşit münasebetinin kesin kurallarının, peygamber ve ashabının karşılıklı ilişkilerinin bir kopyası olduğunu söylemektedir²⁵⁰. Dolayısıyla mürşid ve müridi bağlayan vazifelerin temeli, sünnet ve Kuran’da bulunduğunu söylemektedir.

Abdülkadir Geylani, müridin şeyhine karşı edepleri olarak bazı hususlara değinmiştir. İlk olarak şeyhinin sohbetlerine karşı gelmemek, içten de olsa ona itiraz etmemek üzerinde durulmuştur²⁵¹. Mürit şeriat konusunda şeyhinden hoşlanmadığı bir şey olursa bunu açıktan söylememesi, işaret yolu ile anlatması gerektiği söylenmiştir. Mürit şeyhinin günah işlemez olmadığını bilmeli, eğer onda bir ayıp görürse bunu kimseye anlatmamalıdır. Şeyhin yaptığı hatanın bir anlık gafletten olacağı söylenmiştir. Eğer şeyh, kızarsa, yüzünü asarsa veya kendisinde yüz çevirirse ondan ayrılmaması gerektiğini söylemektedir. Hiçbir müridin Allah’a ulaşım için şeyhe ihtiyaç kalmayınca kadar şeyhten ayrılmasını da uygun görmemektedir. Geylani, “şeyhine karşı edepli olmak isteyen kişinin, bu dünyada ondan daha iyisinin olmadığına inanması lazımdır.” demiştir²⁵². Aynı şekilde müridi terbiyede şeyhin de görevlerinden bahsetmiştir. Buna göre şeyh, müridi kendisi için değil, Allah için kabul etmeli ve onunla nasihat yollu arkadaşlık etmeli, onu şefkat gözü ile yönetmelidir²⁵³. Davranış açısından şefkatli, hikmet ehli ve gönül ehli bir babanın çocuğunu terbiye ettiği gibi terbiye etmelidir. Müridini en kolay yola koyması ve gücünün yetmediği şeyi ona

²⁴⁹ Wach, a.g.m., s.169.

²⁵⁰ Michon-Gaetani, a.g.e.,s.91.

²⁵¹ Abdülkadir Geylani, **Tasavvufun Esasları**, Bahar Yayınları, İstanbul, Tarihsiz, s.36.

²⁵² Geylani, a.g.e., s.46.

²⁵³ Geylani, a.g.e., s.50.

yüklememesi gerektiğini de eklemektedir. Fakat ilk olarak şeyhin müride bütün işlerde arzularına uymayı terk etmeyi emretmesi gerektiğini söylemektedir. Şeyhin müridin malından Allah'ın emrinin dışında bir şey isteyemeyeceğini belirtmektedir. Şeyh, müridin sırrını da saklamakla yükümlüdür.

Ahmed Hilmi, ilk tarikatların öncelerde özel adab, elbise ve başka yönlerden halktan ayrılmamış olduğunu, tarikatların kısım ve sınıflara ayrılması, Cüneyd Bağdadi, Bayezid-i Bistami ve İbrahim Edhem ile başladığını söylemektedir²⁵⁴. Ateş, tarikatların aslında tek bir kaynaktan çıkmakla beraber, sonradan çeşitli tasavvuf imamlarının getirdikleri bazı metot ve evrat değişikliklileri ile çeşitli kollara ayrıldığını, bu sebeple birçok tarikat ortaya çıktığını söylemektedir. Yaşayan tarikatları sıralamıştır;

Abdülkadir Geylani'ye nisbetle Kadiriyye, Ahmed Rifai'ye nisbetle Rıfaiyye, Necmuddin Kübra'ya nisbetle Kübreviyye, Şihabuddin Söhreverdi'ye nisbetle Söhreverdiyye, Ebu Medyen Şuayb ibn Hasan et-Tilimsani'ye nisbetle Medyeniyye, Muhyiddin ibn Arabî'ye nisbetle Ekberiyye, Ebul Hasan Ali ibn Abdillâh eş Şazeli'ye nisbetle Şaziliyye, Ahmed Bedevi'ye nisbetle Bedeviyye, Mevlana Celaleddin Rumi'ye nisbetle Mevleviyye, İbrahim Düsüki'ye nisbetle Düsükiyye, Hacı Bektaş el-Horasani'ye nisbetle Bektaşiyye, Muhammed Behauddin Şah Nakşibendî'ye nisbetle Nakşibendiyye, Ömer Ekmeluddin el-Halveti'ye nisbetle Halvetiyye, Hacı Bayram-ı Veli'ye nisbetle Bayramiyye, Zeynuddin Ebubekir el-Hafî'ye nisbetle, Zeyniyye, İbrahim Gülşeni'ye nisbetle Gülşeniyye, Merzifonlu Şeyh Sümbül Sinan Yusuf'a nisbetle Sümbüliyye, Saruhanlı Şeyh Ahmed Şemsuddin'e nisbetle Ahmediyye, Kastamonulu Şeyh Şaban'a nisbetle Şabaniyye, Şeyh Hisamuddin el-Buhari el-Uşşaki'ye nisbetle Uşşakiyye, Şeyh Nuruddin Mevlana Halid'e nisbetle Halidiyye tarikatları doğmuştur²⁵⁵.

Bunların her birinden tali kollar çıkmıştır. Kadiriyye'den; Esediyye, Ekberiyye, Maksidiyye, Garibiyye, Eşrefiyye, Rumiyye, Yafiiyye, Samadiyye, Hilaliyye, Hindiyye tarikatları ortaya çıkmıştır.

²⁵⁴ Filibeli Ahmed Hilmi Şehberderzade, **İslam Tarihi**, Notlar ve Editisyon Cem Zorlu, Ağaç evi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009, s.480.

²⁵⁵ Ateş, a.g.e., s.110-111.

Rıfaiyye'den; Haririyye, Keyyaliyye, Sayyadiyye, Uzeyriyye, Cendeliyye, Aclaniyye, Katnaniyye, Vasıtiyye, Cebretiyye, Zeyniyye, Nuriyye tarikatları ortaya çıkmıştır.

Kübreviyye'den; Bahaiyye, Halvetiyye, Firdevsiyye, Nuriyye, Rükniyye, Hemdaniyye, Nurbahşiyye, Barzanciyye tarikatları ortaya çıkmıştır.

Söhreverdiyye'den; Bedriyye, Zeyniyye, Bahaiyye, Kemaliyye, Ahmeddiyye, Necibiyye tarikatları ortaya çıkmıştır.

Medyeniiyye'den; Cebretiyye, Meymüniyye, Dicaniyye, Ulvaniyye, Hameviyye tarikatları ortaya çıkmıştır.

Şaziliyye'den; Düssükiyye, Ahmeddiyye, Vefaiyye, Hanefiyye, Gaziyye, İseviyye, Nasırıyye, İlmiyye, Udafiyye tarikatları ortaya çıkmıştır.

Bedriyye'den; Şinaviye, Metbülüyye, Halebiyye, Beyümiyye, Merzükiyye, Sütühiyye ve Ulvaniyye tarikatları ortaya çıkmıştır.

Düssükiyye'den; Şerbüniyye, Aşüriyye tarikatları,

Sadiyye'den; Tağlebiyye, Aciziyye tarikatları ortaya çıkmıştır.

Nakşibendiyye'den; Ahrariyye, Naciyye, Kasaniyye, Müceddidiyye, Muradiyye, Mutahheriyye, Camiyye ve Halidiyye tarikatları ortaya çıkmıştır.

Halvetiyye'den; Gülşeniyye-Halvetiyye, Mürdaşiyye-Halvetiyye, Sünbülüyye-Halvetiyye, Şabaniyye, Şemsiyye, Ahmeddiyye, Cemaliyye-Halvetiyye, Necşiyye-Halvetiyye, Assaliyye-Halvetiyye tarikatları doğmuştur.

Gülşeniyye'den Sezaiyye, Haletiye tarikatları,

Ahmeddiyye'den Sinaniyye, Uşşakıyye, Ramazaniyye, Cerrahiyye, Mısriyye, Nücüriyye tarikatları,

Şabaniyye'den; Karabaşiyye, Nasuhiyye, Çerkesiyye ve Bekriyye tarikatları doğmuştur.

Uşşakıyye'den; Muslihiyye, Cahidiyye, Cemaliyye, Salahiyye tarikatları,

Bekriyye'den; Hafniyye, Simnaniyye, Derdiriyye, Ezheriyye, Kemaliyye ve Saviyye tarikatları doğmuştur²⁵⁶.

Cemal Nar, tarikatların değişik açıdan çeşitlendirildiğini söylemektedir²⁵⁷. Bu çeşitlendirmeler, zikir yapma şekillerine göre;

1)Hafi (gizli zikir)

2)Cehri(açık zikir)

Takip ettikleri metoda göre;

1)Tarik-i Ahyar: İbadet ve muameleler üzerinde çokça dururular.

2)Tarik-i Ebrar: Güzel ahlaka ve gönül saflığına ermek için mücadele ve riyazeti esas alırlar.

3)Tarik-i Şettar: Aşk, muhabbet, vecd ve cezbe yoludur.

Silsilelerine göre;

1)Bekriyye veya Sıddikiyye: Silsilesi Hz. Ebubekir'e dayananlar

2)Ömeriyye veya Farukiyye: Silsilesi Hz. Ömer'e dayananlar

3)Osmaniyye: Silsilesi Hz. Osman'a dayananlar

4)Aleviyye: Silsilesi Hz. Ali'ye dayananlar²⁵⁸

1.6.1.BÜYÜK TARİKATLAR VE KURUCULARI

1.6.1.1.Kadirilik

Kurucusu Abdülkadir Geylani'dir. 1077 yılında Bağdat'ın bir köyü olan Geylan'da doğmuştur. Hem ana hem baba tarafından seyyidtir²⁵⁹. Yaşar Nuri Öztürk, Abdülkadir Geylani'nin İslam tarihinde çok az insana nasip olan şöhretin sahibi olduğunu söylemektedir. Ayrıca bunun da ötesinde en saldırgan tasavvuf tenkitçilerinin

²⁵⁶ Ateş, a.g.e.,s.111-112.

²⁵⁷ Cemal Nar, **Aydınlanma Yolunda Tasavvuf**, Erkam Yayınları, İstanbul, 2008, s.118.

²⁵⁸ Nar, a.g.e., s119.

²⁵⁹ Ziya Nur Aksun, **Siyasi ve Sosyal Açısından Mezhepler Tarikatlar**, Marifet Yayınları, İstanbul, 2004, s.120.

bile saygısını kazandığını anlatmaktadır²⁶⁰. Kendisinin mürşidi aynı zamanda Hanbelî mezhebinin büyüklerinden Ebu Said Mübarek bin Ali Mahzumi'dir. Kadiriyye tarikatı İslam dünyasında en yaygın tarikattır. Tarikatta zikir esastır. Oturarak, ayakta, sallanarak ve dönerek yapılır. ²⁶¹

Arif Erkan, Abdülkadir Geylani'nin 18 yaşında eğitim için Bağdat'a gittiğini ve kendisini tasavvufa verdiğini, daha sonra cemaate vaaz vermeye başladığını ve kendisini dinleyenlerin sayısının gün geçtikçe arttığının bilgisini vermektedir²⁶². Selçuk Eraydın, Hicri olarak 521 yıllarında vaaz vermeye başladığının rivayet edildiğini, eğer doğruysa Geylani'nin otuz üç sene kadar eğitim aldığının ortaya çıktığını söylemektedir²⁶³.

Abdülkadir Geylani'nin bazı eserler yazdığını bilinmektedir. Bunlardan başlıcaları;

1)el-Gunyeli-Talibi Tariki'l-hak

2)el-Fethu'r-Rabbani

3)Fütuhu'l Gayb

4)Celau'l-Hatır

5)Hizbu Beşari'l-Hayrat

6)el-Mevahibu'r-Rabbaniye ve'l Futuhu 'l Rahmaniye fi Meratibi'l – Ahlaki's- Seniyye ve'l Makamati'l İrfaniyye

7)el- Füyüzatu'r Rabbaniye fi'l- Evradi'l Kadiriyye

8) Yevakitü'l- Hikem

9)Behcetü'l-Esrar ²⁶⁴

²⁶⁰ Yaşar Nuri Öztürk, **Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar**, Sidre Yayıncılık, Bursa, 1988, s.342.

²⁶¹ Hayrani Altıntaş, **Tasavvuf Tarihi**, Akçağ Basım Yayın Pazarlama, Ankara, tarihsiz, s.82

²⁶² Erkan, a.g.e., s.296.

²⁶³ Eraydın, a.g.e., s.432.

²⁶⁴ Ömer Rıza Doğrul, **İslamiyet'in Geliştirdiği Tasavvuf**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2008, s.176.

Abdülkadir Geylani'ye göre Allah katında kul olmanın temelini bir kalp ameli olan tövbe teşkil eder. Kalp sebepler sahrasını aşır fani varlıklara bağlanıp güvenmekten sıyrıldığı an tevekkül ve marifetullah deryasına dalmaktadır. Kur'an'a olan sevgi onun hükümleriyle amel edilerek, ondan öğüt alınarak gösterilir. Bu yüzden hakikatleri olduğu gibi idrak etmekten aciz olan değersiz düşüncelere iltifat etmemelidir.²⁶⁵

Abdülkadir'in koyduğu tarikat adab ve erkânın tümü bir sistem vücuda getirmeye kâfi idi. Ve şeyhten hırka alan mürit, bununla iradesini ona teslim ettiğini bildirmiş oluyordu. Bu şahıslar, Abdülkadir' izafiyetle Kadiri oluyorlar ve başkalarına, onun adına hırka ihsan edebiliyorlardı. Bununla onlar müride Abdülkadir'i şeyh ve Peygamber'den sonra gelen dini reis telakki etmek mecburiyetinde olduğunu göstermek istiyorlardı²⁶⁶. Arif Erkân, Geylani'nin aşırı bir vahdeti vücutçu olan Muhyiddin İbni Arabî ile vahdeti Şuhutçu olan İmam Rabbani arasında orta bir yerde olduğunu söylemektedir²⁶⁷. Bardakçı, Geylani'nin Gazali tarafından sistematize edilen tasavvuf anlayışını geliştirdiğini, dinin zahiri hükümlerine bağlılık konusunda azami derecede özen gösterdiğini söylemektedir.²⁶⁸

Tarikatın Osmanlılardaki ilk büyük temsilcisi Eşrefoğlu Rumi'dir. İlk önce Ankara'da Hacı Bayram Veli'ye intisap ederek seyri sülukunu tamamlamıştır. Daha sonra tekrar şeyhine başvurup Suriye'de Hüseyin Hamavi'nin dergâhında Kadiri adap ve erkânına uygun olarak yetişmiştir²⁶⁹. Tarikat daha sonra Tosya doğumlu İsmail Rumi ile İstanbul'a ulaştı²⁷⁰.

Kadirilik tarikatının silsilesine bakacak olursak;

1)Hz. Muhammed Mustafa

2)Hz. Ali

3)Hz. Hüseyin, Hasan Basri

²⁶⁵ Mehmet Necmettin Bardakçı, **Sosyo-Kültürel Hayatta Tasavvuf**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2000,s.190.

²⁶⁶ Ahmet Güner, **Tarikatlar**, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1986, s.113.

²⁶⁷ Erkan, a.g.e., s.297.

²⁶⁸ Bardakçı, a.g.e.,s.191.

²⁶⁹ Mustafa Kara, **Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar**, Sır Yayıncılık, İstanbul, 2004,s.83-84.

²⁷⁰ Kara,a.g.e.,s.86.

- 4)Zeynel Abidin, Habibül Acemi
- 5)Muhammed Bakır, Şeyh Davut Tai
- 6)Cafer Sadık, Maruf Kerhi
- 7)Musa Kazım
- 8)Ali Rıza
- 9)Maruf Kerhi
- 10)Seriyyüs Sakati
- 11)Cüneyd Bağdadi
- 12)Ebubekir Şibli
- 13)Abdülaziz et-Temimi
- 14)Ebül Ferec Yusuf et-Tarsusi
- 15)Ebul Hasan Aliyyübnü Muhammed b. Yusuf el-Kureyşi
- 16)Ebu Said el-Manzumi
- 17)Abdülkadir Geylani²⁷¹

Kadiri tarikatı Galibilik tarikatının iki ayağından biridir.

1.6.1.2.Rufailik

Ahmed-ür Rufai tarafından kurulmuştur. 1118'de Basra'da doğmuş, 1183'te Irak'ta Vasıt kentinde vefat etmiştir. Rufailik, Anadolu, Irak, Rumeli, Suriye ve Lübnan'da en yaygın tarikatlardan biridir. Ahmed Rufai Basra'nın Şafii ulemasından ders alarak 27 yaşında icazet almış ve bu sırada tarik sahibi olan dayısı Mansur kendisine hırka giydirmiş ve ölümünden sonra makamını, yani postunu ona bırakmıştır²⁷². Ahmed er-Rufai, Aktab-ı Erbaa/Dört Kutup'tan biri olarak kabul edilir.(Diğerleri: Abdülkadir Geylani, Ahmed Bedevi, İbrahim Desüki veya Ebu'l-Hasen

²⁷¹ Eraydın, a.g.e., s.437-438.

²⁷² Doğrul, a.g.e., s.178.

Şazieli)²⁷³ Yaşar Nuri Öztürk, Rufai tarikatının Kadiri tarikatı ile hemen hemen aynı zamanda doğmuş olduğunu söylemektedir²⁷⁴.

Ahmed er-Rufai'nin Hz. Hüseyin soyundan seyyid olduğunu, Altıncı imam Musa Kazım'ın oğlu İbrahim el-Murtaza neslinden olduğunu öğrenmekteyiz²⁷⁵. Kenan Rufai Ahmed-ür Rufai'nin tarikatı, Şey Ali-el Vasitiyü'l Kureyşi'den aldığını, tarikat silsilesinin Hazreti Ali'ye kadar uzandığını belirtiyor²⁷⁶. Zaman içinde tarikat mensuplarında vücutlarına şiş sokmaları, kılıcın keskin tarafına basmaları, ateşle ve zehirli hayvanlarla oynamaları vb adetler başlamıştır. Rufailer buna ‘‘Burhan-Delil, ispat’’ demektedirler. Ömer Rıza Doğrul'a göre Allah'ı anmak sayesinde ortaya çıkan hal, insanın gövde ile alakasını kesen bir vaziyet vücuda getirmekte ve o zaman ruh, Zat-ı Kibriya ile temas ettiği için gövde hayattan boşalmış gibi olmakta ve bu yüzden demir ve ateşin tesirini hissetmemektedir²⁷⁷. Bardakçı, Ahmed er-Rufai'nin ilme ve ilim adamlarına önem verdiğini söylemektedir. Rufai'ye göre yetmiş yıllık nafile ibadetten daha üstündür.²⁷⁸ Rufailerin 13 kolu vardır. En önemlileri Haririye, Keyyaliye, Aziziye, Ahiyye'dir. Ali Bilginer, Tarikatın on beş esasından bahseder. Bu esaslar;

- 1)Allah'ın birliğine iman etmek
- 2)Kuran'ı dinin ana kaynağı bilmek
- 3)Hz. Peygamber'in sünnetine bağlılık
- 4)Sürekli zikir, iç dünyayı dinlemek
- 5)Allah ve resulüne ve yaratılanlara sevgi
- 6)Resülullahın bildirdiği iman esaslarına bağlılık
- 7)Kadere hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna iman etmek
- 8)Peygamberin âli ve ashabına saygı

²⁷³ Küçük, a.g.e., s.149.

²⁷⁴ Öztürk, a.g.e., s.355.

²⁷⁵ Eraydın, a.g.e., s.439.

²⁷⁶ Güner, a.g.e., s.133.

²⁷⁷ Doğrul, a.g.e., s.178.

²⁷⁸ Bardakçı,a.g.e.,s.193.

9)Kâinat ve varlıklar hakkında tefekkür (derin derin düşünmek)

10)Dervişan dostlarla açık zikir yapmak

11)Peygamberi ahlakıyla ahlaklanmak

12)Kuran okumak ilim tahsilinde bulunmak

13)Şöhretten ve halktan farklı görünmeye sebep teşkil edecek giyim kuşamdan sakınmak

14)Lüzumsuz ve boş sözleri ve işleri terk etmek

15)Bidat ve hurafeden kaçınmak.²⁷⁹

İsmet Zeki Eyüboğlu, Rufailik kütüğünün şu şekilde olduğunu yazmıştır;

1)İmam Ali

2)Hasan Basri

3)Habib Acemi

4)Davud Tai

5)Maruf Kerhi

6)Seriyl Kerhi

7)Cüneyd Bağdadi

8)Ebu Bekir Şibeli

9)Aliyül Acemi

10)Aliyül Virdi Bari²⁸⁰

Rufailik, Galibilik tarikatının ikinci ayağıdır.

²⁷⁹ H.Ali Bilginer, **Tasavvuf ve İhlâs**, Gonca Yayınevi, İstanbul, 2011, s.85.

²⁸⁰ İsmet Zeki Eyüboğlu, **Günün Işığında Tarikatlar ve Mezhepler Tarihi**, Der Yayınevi, İstanbul, 1997, s.246.

1.6.1.3.Bektaşilik

İslam kültüründe on iki esas tarikattan biri olarak kabul edilen Bektaşilik, mürşit olarak Hz. Muhammed'i, rehber olarak Hz. Ali'yi, pir olarak da Hacı Bektaş Veli'yi tanır.²⁸¹ Hacı Bektaş Veli, Yunus'un mürşidi ve Mevlana'nın dostu ve çağdaşıdır. Tasavvufun özünü Lokman-ı Parende vasıtasıyla Ahmet Yesevi'nin düşüncelerinden almış, Baba İlyas'ın halifesi olmuş, daha sonra Bektaşilik olarak adlandırılan sufi sürecini Anadolu topraklarında yeşertmiştir.²⁸²

Bedri Noyan, Bektaşiliğe göre Müslümanlığı anlatmaktadır. Buna göre, yeryüzünde bir kısım dinler, Peygamber denilen nadir yaratılışlı büyük insanlar tarafından vaz edilmiştir. İkinci kısım dinler ise Buda, Zerdüşt gibi filozof olan kimseler tarafından düzenlenmiştir. Bektaşilik bu iki sınıf din niteliklerini bir araya getirmiş, son Peygamber ve onun en mükâmil dinini esas olarak ele alıp, ona insan ruhu ve gönlünden duyularla milli bir düşünüş, anlayış ve inanış katmıştır.²⁸³ Bektaşiliğin önemli vasıfları bulunmaktadır. Bunlar; vatanseverlik, iyi huyluluk (olgun insanlık), şahsı için değil toplum için var olma, yaşamın maddi manevi her yönünde Türk dili, Türk şiiri ve Türk sazı (musikisi) ile işleyiş, zamanla bu dil, edebiyat ve müziği dünyanın bütün insanların ortaklaşa sorunlarını işleyen bir sanat heyecanı haline getirmek, Türk-İslam tasavvufu, olumlu (müspet) bilim ile uygar dünyaya ayak uydurmuş ve bütün bunların hepsi bir arada düşünülerek dünyayı (hayatı) yaşamaktır.²⁸⁴ Bektaşiliğin bazı esasları bulunmaktadır. Bunlar;

1)Kur'an ve hadislerin buyruklarına uymak,

2)Hz. Muhammed'e ve onun Ehl-i beytine aynı derecede sevgi beslemek,

3)Gönülden gelen, akıl fikir ve şuardan doğan bir inanışı makbul görmek,

4)Akıl ve hikmet dini olan İslamiyet'i sadece tapınmak olarak görmeyip, ahlakın temizliğini de dikkate almak. Hacı Bektaş Veli de bunu ilk adım olarak ele almıştır.

²⁸¹ Ethem Ruhi Fırlalı, **Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik**, Selçuk Yayınları, Ankara, 1996,s.133.

²⁸² Hüseyin Bal, **Alevi-Bektaşî Kültürü (Sosyolojik Araştırmalar)**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2002,s.173.

²⁸³ Bedri Noyan, **Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik**, Ardıç Yayınları, Ankara, 2006,s.308.

²⁸⁴ Noyan, a.g.e.,s.313.

5)’’Çalışanlar, kazananlar Tanrı’nın sevgilisidir.’’buyruğunu temel almak. ‘’Bir lokma bir hırka’’ zihniyeti Bektaşilikte kabul edilmemektedir.²⁸⁵

Bu esaslara ek olarak, dünyanın hakkını dünyada vermek, yaşamın zevkine insanca varmak ve yetmiş iki milleti bir görüp, ‘’Şah ile geda’yı bir kılmak’’ tan da bahsedilmektedir.²⁸⁶

Bektaşiliğe girecek mürit olacak talibe belli şartlar yerine getirildikten sonra, törenle nasip verilir. Talip böylece nasip alarak Bektaşî olur. Bu törende nefsin kurban edildiğini sembolize etmek için talibin boynuna bir ip bağlanır. Bu törenden sonra hangi dinden ve hangi cemaatten olursa olsun, bir kimse Bektaşî olmuş olur.²⁸⁷

Yaşar Nuri Öztürk, ‘’Türklerin tarih sahnesinde en muazzam zuhurları ve dehalarının en kudretli belirişi olan Osmanlı İmparatorluğunun gerek oluşması gerekse yükselmesi devrinde en işe yarar desteğini Bektaşilikten almıştır.’’demektedir²⁸⁸. Öztürk, Bektaşiliğin İslam’ın özünü teşkil eden evrensellik ve hümanizmin önde gelen temsilcileri olduğunu düşünmektedir. Bektaşiliğin sadece insana değil, bütün canlılara, bütün hayata saygı düşüncesi toplumları etkilemesinin temel sebeplerinden biridir. Kara, tarikatın özellikle Anadolu ve Rumeli’de çok yaygın olduğunu bunda önemli bir payın Yeniçerilikle olan fikri ve organik bağının olduğunu söylemektedir²⁸⁹.

1.6.1.4.Halvetilik

Adını kurucusu Ömer Halveti’ten almıştır. Doğduğu yer bazı kaynaklarda Ehcan, bazılarında da Lahcan olarak geçmektedir. Eyüboğlu, ilk dini bilgileri amcası Şeyh Ahi Mehmet bin Nur’dan edindiğini ve amcasının toplumdan uzak içine kapalı bir yaşam sürüp kendini ibadet işlerine verdiği için, tek başına yaşayan anlamında ‘’halveti’’ diye anıldığını yazmaktadır²⁹⁰. Bardakçı, ömrünün çoğunu halvette geçirmesinin yanı sıra, tasavvuf terbiyesinde ‘’halvet’’ zikrini çok sevdiği için de ‘’halveti’’ olarak anıldığından bahsetmektedir. Zahidiyye olarak bilinen tarikatın onunla birlikte Halvetiyye adıyla anıldığını da eklemektedir. Nefis terbiyesine ve muhasebesine

²⁸⁵Noyan,a.g.e.,s.355.

²⁸⁶Noyan, a.g.e., s354.

²⁸⁷Mehmet Eröz, **Türkiye’de Alevilik Bektaşilik**, Otağ Matbaacılık, İstanbul, 1977, s.67-68.

²⁸⁸Öztürk, a.g.e., s.305.

²⁸⁹Kara, a.g.e., s.221.

²⁹⁰Eyüboğlu, a.g.e., s.187.

önem veren Halveti, salığın ölmeden önce ölme şuuruyla yaşamasını, benlikten geçmeden Hakk'a vasil olmanın mümkün olmadığını vurgular.²⁹¹

Ali Bilginer, Halvetilik tarikatını dünyaya yayanların, bu tarikatın ikinci pir olarak adlandırdığı Seyyid Yahya Şirvani ve halifelerinin olduğunu söylemektedir²⁹². Ayrıca Osmanlı tarihinde yükseliş devrinin bütün padişahlarının yanında büyük çoğunlukla halveti mutasavvıfları ya da halveti mutasavvıflardan eğitim görmüş kişilerin olduğunu söylemektedir. Bunlar arasında, Fatih Sultan Mehmed'in yanında Akşemseddin, İkinci Beyazıd'ın yanında Cemal halveti, Yavuz'un yanında Yusuf Sümbül Sinan, Kanuni'nin yanında Merkez Muslihuddin, Namık Paşa'nın halveti eğitimi almış kişiler olduğunu söylemektedir²⁹³. Küçük, tarikatın Kafkasya ve Anadolu'da yayılmasında büyük rol oynamış olan Seyyid Yahya Şirvani'nin tarikatın ikinci piri sayıldığını söylemektedir²⁹⁴.

Halvetiyye tarikatında tasavvufi terbiye yedi isimle (La ilahe illallah, Allah, Hu, Hak, Hay, Kayyum, Kahhar) yapılırken daha sonraki dönemlerde beş isim (Vehhab, Fettah, Ehad, Samed) daha dâhil edilerek on ikiye çıkarılmıştır. İlk yedi isimle nefsin mertebeleri arasında ilişki kurularak Allah ile kul arasında bulunan yetmiş bin perdenin bu makamları aşmak suretiyle kalkacağı kabul edilir. Darb-ı Esmâ denilen toplu zikirler musiki aletleri eşliğinde söylenen ilahilerle yapılır.²⁹⁵

1.6.1.5.Nakşîlik

Kurucusu, Bahaeddin Şah-ı Nakşibend'dir. Bahaeddin, 1318'de Buhara yakınlarında Kasrı Arifan'da doğmuştur. Yaşar Nuri Öztürk, Bahaeddin Muhammed b. Muhammed el-Buhari'nin bazı kaynaklarda soyunun on iki imamın en büyüklerinde olan Cafer es-Sadık'a dayandığını iddia ettiklerini söylemiştir. Fakat bunun ispatlanmış bir şey olmadığını da eklemektedir²⁹⁶. Bardakçı metodunu ‘‘Bizim tarikatımız sohbetir. Halvette şöhret vardır, şöhrette afet vardır. Hayat cemiyettedir.’’ Zikirden maksat kelime-i tevhidin hakikatine erişmektir. Kelimenin de hakikati okunduğunda masiva

²⁹¹ Bardakçı, a.g.e., s.207.

²⁹² Bilginer, a.g.e., s.80.

²⁹³ Bilginer, a.g.e, s.82.

²⁹⁴ Küçük, a.g.e., s.151.

²⁹⁵ Bardakçı, a.g.e., s.208.

²⁹⁶ Öztürk, a.g.e., s.349.

tamamen yok olmalı, yoksa çok şey söylemek şart değildir.” Sözleriyle açıkladığını söylemektedir.²⁹⁷ Hayrani Altıntaş, tarikatın Bahaeddin Nakşibend’in halifelerinden Alâeddin Attar, Zahid Bedahşi gibi kimseler tarafından yayıldığını, Muhammed Parsa’nın da tarikatın yayılmasında önemli bir payının olduğunu ve Fatih Sultan Mehmet zamanında Molla İlâhi tarafından İstanbul’a sokulduğunu söylemektedir²⁹⁸. Nakşibendilik, Orta Asya’daki Moğol putperestliğine alternatif bir tarikat olarak, Mezopotamya ve İran’ın bazı bölgelerinde Sünni fikirlerin yayılmasında büyük rol oynamıştır²⁹⁹. Bilginer, Nakşî tarikatının adab ve giriş şartlarının şu şekilde olduğunu söylemektedir; ilk önce, Hulusi kalple niyet gereklidir. Ardından şu sekiz şartın mutlaka yapılması gerektiği söylenmiştir. Bunlar;

1)Tövbe niyetiyle namaz abdesti almak

2)Tövbe niyetiyle gusül abdesti almak

3)Tövbe niyetiyle iki rekât istihare namazı kılmak. Birinci rekâtında Fatiha’dan sonra, Kafırun Suresi, ikinci rekâtında Fatiha’dan sonra, İhlâs Suresi okumak.

4)Tövbe etmek. Kalp ve lisanen “Ya Rabbi, yapmış olduğum bütün günahlardan ben pişmanım, keşke yapmasaydım. İnşallah ben bir daha yapmayacağım”der.

5)Gözler kapatılarak 25 defa “Estağfirullah” demek.

6)Sekiz fatihayı şerif okumak

7)Rabıta yapılması

8)Ölüm rabıtası³⁰⁰

Nakşîlik Yeseviliğin bir koludur. Nakşîlik ile Yesevilik arasındaki temel fark, etnik ilişkide olmayıp zikir metodundadır. Gücdüvani’den sonra Bahaeddin Nakşibend tarafından sürdürülen ve “hatm-i haccan” denilen sessiz zikir tarzına mukabil Yeseviler “zikr-i erre” denilen sesli zikir tarzını benimsemişlerdir.³⁰¹

²⁹⁷ Bardakçı, a.g.e., s.204.

²⁹⁸ Hayrani Altıntaş, a.g.e., s.86.

²⁹⁹ Küçük, a.g.e., s.149.

³⁰⁰ Bilginer, a.g.e., s.77-78.

³⁰¹ Bardakçı, a.g.e., s.205.

Eyüboğlu, Nakşibendilikte beş aşamadan bahsetmektedir. Buna ‘‘nefsi natika’’ denildiğini ve her aşamanın bir rengi olduğunu söylemektedir. Bu renkler yeşil(ehfa),siyah (hafi), beyaz(su), kırmızı(ruh), sarı(kalp)tir. Bunların şeyhin istekliye anlatıldığı ve bu beş aşamadan sonra fenafilresul (peygamber yolunda yok olmak) geldiği anlatılmıştır.³⁰²

1.6.1.6.Yeseviyye Tarikatı

Kurucusu, Ahmed Yesevi’dir. Selçuk Eraydın, yesevi tarikatının, önce Seyhun çevresinde, Taşkent ve civarında tutulduktan sonra, Harezm dolaylarına yayılmış ve Maverâünnehr’de kuvvetlenmeye başladığını daha sonra yeseviye dervişlerinin vasıtasıyla Horasan, Azerbaycan, Anadolu’ya yayıldığını söylemektedir.³⁰³ Küçük yaşta babasını kaybetmiş ve ablası ile beraber, sonradan Türkistan adını almış olan Yesi şehrine yerleşmiştir. İlk tahsil yıllarını burada, o sırada Aslan Baba adlı meşhur bir Türk şeyhinin temsil ettiği tasavvuf geleneği içinde tamamlayarak Buhara’ya gitmiştir. Buhara’da, devrin en ileri gelen âlim ve mutasavvıflarından Şeyh Yusuf Hemedani’ye intisap ederek, onun üçüncü halifesi olmuş ve 1160’ta Buhara’da şeyhinin postuna geçmiştir.³⁰⁴

Eyüboğlu, yesevi tarikatının düşünce bakımından altı ilkelerinin olduğundan bahsetmektedir. Bu ilkeler;

- 1)Tanrısal gönül bilgeliği (marifeti Hakk)
- 2)Kesin cömertlik
- 3)Yasal doğruluk-bağlılık (sıdku muhık)
- 4)Kendini derin düşünceye kaptırmak (yakıynı müstağrak)
- 5)Azla yetinmek (tevekkülü rıza)
- 6)Düşünmek, inceleyici olmak (tefekürü müddedkık)³⁰⁵

³⁰² Eyüboğlu, a.g.e., s.231.

³⁰³ Eraydın, a.g.e., s.333.

³⁰⁴ Fırlalı, a.g.e.,s.106.

³⁰⁵ Eyüboğlu,a.g.e., s.255-256.

Yaşar Nuri Öztürk, Yesevi tarikatının Türk mistik şuurunun oluşmasında ilk büyük etkiyi yapan kurum olduğunu söylemektedir³⁰⁶. Yeseviliğin yanında, Yesevilikten kaynaklanan Bektaşilik ve Nakşilik'in de etkilerinin göz ardı edilmemesi gerektiği düşüncesindedir.

1.6.1.7.Şazeli Tarikatı

Kurucusu Şazeli Ebul Hasan'dır. 1197'de Gemara dolaylarında Şazila'da doğmuştur. Genç yaşta tasavvufu ilgilenmiş, çağının ünlü mutasavvıflarından olan Muhammed bin Ali bin Hirzihim ile Abdusselam bin Masis'ten gizemcilik ile ilgili bilgiler edinmiştir, genellikle Perşembe ve Cuma günleri Allah'ın isimlerini anmak için halaka oluşturularak yapılan, "devran" adı verilen törenleri bulunmaktadır.³⁰⁷

Bardakçı Şazeli tarikatının esaslarından bahsetmektedir. Buna göre, Şazeli'nin tasavvuf terbiyesinde beş esas vardır. Bunlar; zahiren ve batinen Allah'tan korkma, söz ve fiillerde sünnete sarılma, iyi ve kötü hallerde insanlardan bir şey beklememe, büyük küçük her şeyde Allah'ın iradesine teslimiyet, sevinç ve kederde Allah'a sığınmadır. Tarikatın esası da, "tedbir ve tevessüle güvenmeden takdir ve tevekküle yönelmek, çevremizde olan her iş ve oluşta Cenab-ı Hakk'ı müşahade etmektir."³⁰⁸ Şazili, diğer şeyhlerden farklı olarak ne züht ya da uzlet hayatının gerekliliğini vurgulamıştır ne de sesli zikrin özel biçimini teşvik etmiştir. Tarikatın her üyesinden, görevleri sırasında, tarikatın ruhunu kendi hayatında ve kendi çevresinde gerçekleştirmesi beklenmiştir.³⁰⁹

Alexander Knysh, Şazili'nin müritlerine yazdığı birkaç mektup, virdler ve dualar dışında başka bir öğretisel yazı bırakmadığını söylemektedir³¹⁰. Abdullah Abdürezzak İbrahim de, Ebul Hasan'ın müritlerinden özel bir vird ve felsefeye sahip olmalarını istemediğini, müritlerinin sade bir tarzda tarikatlarına bağlı olduğunu ve tarikatın farklı bir yapısının görülmediğini söylemektedir. Bunun sebebini de kurucunun kendinden sonra tarikatı omuzlayacak bir çocuk bırakmadığı olduğunu söylemektedir³¹¹. Küçük,

³⁰⁶ Öztürk, a.g.e., s.275.

³⁰⁷ Eyüboğlu, a.g.e., s.251.

³⁰⁸ Bardakçı, a.g.e., s.198-199.

³⁰⁹ Annemarie Schimmel, **İslamın Mistik Boyutları**, Yayına Hazırlayan: Mustafa Küpüşoğlu, Kabcı Yayınevi, İstanbul, 2001, s.247.

³¹⁰ Alexander Knysh, **Tasavvuf Tarihi**, Çev. İhsan Duru, Ufuk Yayınları, İzmir, 2011, s.198.

³¹¹ Abdullah Abdürezzak İbrahim, **Afrika'da Tasavvuf ve Tarikatlar**, Çev. Kadir Özköse, Ensar Yayıncılık, Konya, 2008, s.110.

Şazeli müritlerinin diğer tarikat müritlerinden farklı olarak güzel ve temiz giyinip, dünya nimetlerinden faydalandıklarını yazmıştır³¹².

1.6.1.8.Sühreverdilik

Kurucusu, Şeyh Şahabettin Ömer Sühreverdi'dir. 1148'de dünyaya gelmiştir. Eyüboğlu, Sühreverdilerin tekkelerde düzenlenen törenlerde benimsediği ilkelerden bahsetmektedir. Bu ilkeler;

- 1)Şeriatın bütün isteklerini yerine getirdikten sonra Allah adlarını anarak anışları sürdürmek
- 2)Bütün varlıkları Allah'ın yoktan yarattığına, günün birinde gene Allah buyruğuyla yok olacağına inanmak
- 3)Yargı gününe, gövdenin geçiciliğine, tinin ölümsüzlüğüne, Allah'ın önsüz-sonsuz oluşuna, cennet-cehenneme inanmak.
- 4)Usun eksiliğini, Tanrısal tözü bütününü kavrayamayacağını, tanrısal varlığın usun sınırlarını aştığını bilmek
- 5)İnanın aydınlatıcı, yönlendirici, yol gösterici bir ışık gibi her nesneden üstün olduğuna, onsuz bir iş görülemeyeceğine inanmak
- 6)İnsanın arınması, doğru yolu bulması, kendini tanıması, gerçeği gerçek olmayandan ayırması ancak inanın aydınlığında olanaklıdır. Gerçeği kavramak, tanrısal varlığın yüceliğin anlamak için içekapanış, derin düşünmeye dalış gereklidir³¹³.

Knysh, Sühreverdilik tarikatının Çiştîyye, Kadiriyye ve Nakşibendiyye tarikatlarıyla birlikte Hint alt kıtasının dört büyük tarikatlarından biri olduğunu söylemektedir³¹⁴.

³¹² Küçük, a.g.e., s.150.

³¹³ Eyüboğlu, a.g.e., s.249.

³¹⁴ Knysh, a.g.e., s.193.

1.6.1.9.Mevlevilik

Mevlevilik tarikatı Mevlana'nın ölümünden sonraya dayanmaktadır. Mevlevilik tarikatını kuran ve asırlarca Mevlevi tekkelerinde uygulanan kuralları saptayan Sultan Veled olmuştur³¹⁵. Mevlana, miladi 1207'de Horasan'da dünyaya gelmiştir. Asıl adının Muhammed Celaledin olduğu, Mevlana ve Rumi tabirlerinin onun lakap ve mahlası olarak kullanıldığı belirtilmektedir³¹⁶. Mevlana lakabının kelime anlamı 'efendimiz'dir.³¹⁷ Mevlana Celaledin Rumi'ye nisbet edilen bu tarikatın silsilesi Hz. Ali'ye ulaşmakla birlikte, Hz. Ebubekir'e varan bir silsileden de bahsedilmektedir.³¹⁸

“Sultan ul-Ulema” olarak anılan Mevlana'nın babası Bahaeddin Veled Horasan'ın Belh kentinden olup Kübreviyye tarikatında (Sünni eğilimli) halife konumundadır. Bahaeddin Veled Konya'ya yerleştikten sonra Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubad da dâhil olmak üzere çok sayıda kadın-erkek ona yönelirler. Babasının ölümünden sonra şeyhlik makamına oturtulan Mevlana, olgunlaşma sürecindedir. Babasının halifelerinden Tirmiz'li Seyyid Burhaneddin Muhakkak'ın müridi olur ve o dönemin önemli merkezleri olan Halep, Şam medreselerinde hadis ve fıkıh üzerine yetişir. Ancak onun gerçek anlamda tasavvufu kavraması Şems-i Tebrizi ile karşılaşmasından sonradır. Mevlana o güne kadar öğrendiği bütün bilgilerin zahiri olduğunu anlar ve onlardan vazgeçer.³¹⁹

Öztürk, Mevlevi tarikatına baktığımızda anımsattığı ilk unsurların nezaket-zarafet ve musiki olduğunu söylemektedir³²⁰. Bardakçı da bu tarikatın en önemli özelliğinin musiki, sema ve çile olduğunu söylemektedir. Sema'nın merkezi bir rolü vardır. Sema sırasında yapılan hareketler tasavvufi sembollerdir. Mevlevilikte çile 101 gündür. Çilesini tamamlayan Mevlevi şeyhlerinden Mevlana soyundan gelenlere Çelebi, bunun dışındakilere Dede unvanı verilir.³²¹ Mevleviliğin ayırıcı özellikleri Mevlana'nın düşünceleridir. Mevlana hiçbir ayırım yapılmaksızın herkesi eşit gören düşüncesi hemen hemen her yere yayılmıştır. Öztürk, Mevlana'nın düşünce dünya dünyasında ilk görülen

³¹⁵ Güner,a.g.e.,s.100.

³¹⁶ Öztürk, a.g.e., s.313.

³¹⁷ Aslı Aker, **Mevlana'dan Ruha Dokunan Düşünceler**, Lacivert Yayıncılık, İstanbul,2008,s.13.

³¹⁸ Reşat Öngören, **Osmanlılarda Tasavvuf**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2012,s.205.

³¹⁹ Bal,a.g.e.,s.168-169.

³²⁰ Öztürk, a.g.e., s.312.

³²¹ Bardakçı,a.g.e.,s.201.

şeyin insan ve insan sevgisi olduğunu söylemektedir. Ona göre din, insanı sevmek, sayma ve yüceltmenin en mükemmel kurum ve yolu olarak ele alınmıştır³²². Tarikatta kural olarak az yemek, günlerce oruç tutmak, uzunca süren gezilere çıkmak, sürekli olarak Tanrı'nın adlarını anmak, "aba" gibi kaba elbiseler giymek ve hatta hiç evlenmemek gibi amaçlar bulunmaktadır.³²³

Mevlana Mesnevi adında bir eser kaleme almıştır. Bilginer, Mesnevi'yi Kuran ve sünnete dayalı tasavvufi düşüncenin şiir diliyle ifadeye dökülüşi olarak tanıtmaktadır. Temel konusunun da insan Allah ilişkisi ve bu ilişkinin aşk olarak belirişi olarak tanımlamaktadır³²⁴.

1.6.1.10. Melamilik

Yaşar Nuri Öztürk, melâmet kelimesinin kınamak manasındaki levm kökünden türeyen bir deyim olduğunu, anlamının kınamak, kınamaya konu olacak tavırlar ortaya koymak olduğunu söylemektedir.³²⁵ Melamiler Hz. Muhammed'in ahlak ve davranışlarını ölçüt olarak kabul ederler. Öztürk, Seyyid Şerif el-Cürcani'nin Melamilik ile ilgili sözlerinden bahsetmektedir. Cürcani, Melamilik için, "Melamiler, iç dünyalarında olanı dışa vurmayan bir topluluktur. Bunlar, ihlâsın kemalini elde etmeye gayret gösterdiklerinden her şeyi dış dünyadaki şekliyle değil, gayb âlemindeki varlığıyla itibara alırlar. Böyle olunca da, bunların irade ve ilimleri Allah'ın irade ve ilmine aykırı olmaz. Bunlar, haklarında şu kutsi hadis irad edilen topluluktur: 'Benim veli kullarım, benim özel kubbemin altındadır ve onları benden başka kimse tanımaz.'"³²⁶

Tasavvuf tarihçileri, Melamiye'yi üç devreye ayırmaktadırlar. Birinci devir Melâmeti hareketi IX. yy'da Hamdun Kassar'ın önderliğinde Horasan bölgesinde, ikinci devir XV. yy'da Dede Ömer Sikkini'yi takip ederek Anadolu'da, son devir ise XIX. yy'da Rumeli topraklarında Muhammed Nuru'l-Arabî'nin önderliğinde başlamıştır.³²⁷

³²² Öztürk, a.g.e., s.318

³²³ Yüksel Yazıcı, **Gönüller Sultanı Mevlana**, Kavim Yayınları, İstanbul,2007,s.165.

³²⁴ Bilginer, a.g.e., s.90.

³²⁵ Öztürk ,a.g.e., s361.

³²⁶ Öztürk,a.g.e., s361-362.

³²⁷ Kara,a.g.e., s.185.

Abdulkaki Gölpınarlı, ilk devre Melamileri için ‘‘Melametiye’’ unvanı ile kullanıldığını, Ebu Salih Hamdün İbni Ahmed ibni Ammarul kasar tarafından bir meslek olarak neşredildiğini söylemektedir. Hamdun Kassar için de fıkıh ve ilimde yüksek derecede olduğu, hicri olarak 271 senesinde öldüğünü ve tarikatta Ebu Tütabı Nahşebi müridi olduğunu söylemektedir.³²⁸

Melamilğin ikinci devri Bayramiler olarak geçmektedir. Bayrami Melamiliği 753 (1352) tarihinde Ankara’nın Çubuksuyu kenarında Sol Fasıl köyünde doğan ve Koyunluca Ahmet isminde birinin oğlu bulunan Hacı Bayram Veli’nin kurduğu Bayramilikten ayrılmış bir tarikattır.³²⁹ Hacı Bayram Veli’nin 1430 tarihinde vefatından sonra, postuna Akşemseddin’in oturduğu, bir başka halifesi olan Bıçakçı Dede Ömer’in (Emir Sikkini) bunu kabul etmeyerek ayrı bir yol tutmuştur. Bu ayrılığın sebebi tasavvufi meşrep, karakter ve yapı farkıdır. Akşemseddin’in ilahi aşk ve cezbeden çok, zühd ve takvaya meyilli şahsiyetine karşın, Dede Ömer’in coşkun bir vahdet-i vücut anlayışıyla desteklenmiş ilahi aşk ve cezbese, Hacı Bayram Veli’nin şahsiyetine uygun anlayışı temsil etmektedir.³³⁰

Üçüncü devre Melamilerinin pir ve mürşidi tasavvuf erbabının ekseriyeti tarafından Kutup ve Gavs olarak kabul edilen Seyyit Muhammed Nur, 1228 yılında Mısır’a tabi, ‘‘Mahalletül kübra’’kasabasında doğmuştur. Babası Kudüs haricinde bir zaviyesi bulunan Bedrül veli’nin oğlu Kudüslü Seyyit İbrahim’dir.³³¹ Yedi yaşındayken Camiül ezher’de şeyh Hasanül Kuveysni ismindeki kişiden tahsile başlamıştır. 1235 tarihinden 1244 tarihine kadar şeyh Hasan’a hizmet etmiştir. Şeyhinin emriyle Yanyalı şeyh Ahmet Efendi ile beraber Yanya’ya gitmiştir. 9 ay sonra Nakşibendî şeyhi Yusuf Efendi’ye biat etmiştir.³³²

³²⁸ Abdulkaki Gölpınarlı, **Melamilik ve Melamiler**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1931, s.3.

³²⁹ Gölpınarlı,a.g.e., s.33.

³³⁰ Ahmet Yaşar Ocak, **Osmanlı Sufiliğine Bakışlar**, Timaş Yayınları, İstanbul,2011,s.55.

³³¹ Gölpınarlı,a.g.e., s.231.

³³² Gölpınarlı,a.g.e., s232.

1.7.GALİBİLİK

Galibilik; Kadiri ve Rufai tarikatlarının birleşiminden doğan Muhammedi tasavvufun bir koludur. Peygamberin getirdiği ahkâmdan ayrılmadan, medeniyet ve teknolojinin tasavvufi bir anlayış içerisinde dinin vazgeçilmezi kabul eden Galip Hasan Kuşçuoğlu'nun dini anlayış ve görüşüne göre 21.yy da sistemleştirdiği bir tarikattır. Meşrep yani yol olarak Aleviliği, mezhep olarak da Hanefiliği benimseyen bir tarikattır.

Galibilik; Abdülkadir Geylani ve Ahmed Er Rufai'nin tasavvuf prensiplerini benimser. Bunun dışında zamana uyumlu benimsediklerini bildirdikleri çeşitli prensipler şöyle sıralanabilir: İslam'ın esaslarına itaat etmek, tevhidi benimseyen herkesi Müslüman kabul etmek, İslam'daki imam inancının temellerine, zamana uyumlu tasavvufi bir şekilde uymak, Pir'in tarif ettiği tasavvufi ibadet ve zikirleri uygulamak, Galibi toplantılarına katılmaktır. Şeriat-ı Muhammedi'de bulunan 105 küsur mezhep ve meşrebi arasında fark gözetmemektedirler. Rufai ve Kadiri zikirlerine göre zikir yapmaktadırlar.

Galibi tarikatının içinde görev ve mertebe bakımından şeyh, halife, nügaba, nagip, çavuş ve derviş olmak üzere 6 aşama vardır. İlk olarak dervişlik tarikata girmek ile olunmaktadır. 1993 yılından önce derviş olanlar Kadiri-Rufai-Galibi derviş olarak, 1993'ten sonra biat edenler Galibi derviş olarak anılmaktadır. 1993 yılında Galibilik kolunun verilmesi bu ayrımın olmasına neden olmuştur. Çavuşlar, zikir yönetme hakkına sahip olan kişilerdir. Nagip ve nügabalar, ders verme hakkına sahip olan kişilerdir. Çavuşlar ile arasındaki fark, çavuşların ders verirken şeyhe bildirmek zorunda olmalarıdır. Nagip ve nügabalar şeyhe bildirmeden kendileri ders verebilmektedirler. Bu aşamalar vakıf çalışmalarında karar verme mekanizması açısından da bir anlam ifade etmektedir. Halife şeyhin ölümünden sonra tarikatın başına geçecek kişidir. Galip Kuşçuoğlu vefatından sonra dergâhında iki tane halife bırakmıştır. Bunlar, İstanbul'da Atıf Uzunömeroğlu ile Ankara'da Ali Yetkin Şekerci'dir. Kuşçuoğlu'nun 2013 yılında Aralık ayında vefatından sonra bu kişiler hizmet vermeye başlamışlardır.

Tarikatın oluşma sürecine bakacak olursak; 1968 yılında yalnızca bir kaç müritle çalışmalarına başlayan Kuşçuoğlu, ilk tarikat halkası Ankara'da Alevilerin de yoğun

olarak yaşadığı Hüseyin Gazi Mahallesi'nde oluşturmaya başlamıştır. 1969 yılında bazı müntesipler tarafından adı geçen mahallede Tevhid Camii'nin arsası satın alınmıştır³³³. Bu arsaya bazı dervişlere ait evler yapılmış, böylece tarikata bağlılığı olan bir mahalle yaratılmıştır. 1974 yılında Tevhid Camii inşaatına başlanmış, 1979'da da bitirilmiştir. 1993'ten sonra Galibilik ülke genelinde yeni bir kol olarak tanınmaya başlanmıştır. Galibilik tarikatı Ankara'nın yanı sıra Kayseri, İstanbul, Antalya, Konya, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, İzmit, Bursa illeri başta olmak üzere Türkiye'nin birçok yerine yayılmıştır. Şeyh Galip Kuşçuoğlu Galibiliği şu şekilde anlatmaktadır;

‘‘Maddesi, manasıyla yaşadığı asra uyumlu ve inşallah bozulmadan devam edecek olan toplum olarak Galibi ismi ile taltif edilen Galibiler.

Hız. Allah'ın kullarını rahmetinden yarattığının sırrı, gene Hız. Allah'ın rahmeti ile yaşayarak, zuhuratı ilahilerin hayranı Galibiler.

Beni Âdem'e ‘‘Ruhumdan Ruh Nefyettim’’ anlamı, subut sıfatları yaşama zevkinin şahidi, kulluk hazzına müdrik, Hız. Allah'ın bu türlü bilinmesinin, peygamber efendilerimizin kâffesinin ve Allah tarafından ihsan edilen cümle semavi kitaplarını ve suhurları, Allah'a şirk koşmadan yapılan ibadet ve taatlarını, Hız Kuran'da ‘‘Kabul Et’’ buyruğuna uyarak, amentüye noktasız iman eden Galibiler.

Mensubunun durumları nispetince imece usulü, başkalarında bir şey metbub etmeyerek ve vakıf namına ticareti yasaklayan ve fakir fukaranın ihtiyaçlarını listelerde gösterildiği gibi Fisebilillah yerine getirmeye çalışan Galibi toplumlarının icraatına çok yerlerde vakıf kurma imkânını bahseden Rabbime, sayısız rahmetinin yanında bir katre dahi olsa kulluk zevkimle, nice güzel rahmetine muhtacı müdrik-i hamd olsun derim.³³⁴’

Galibiliğin oluşma sürecini Kuşçuoğlu şu şekilde anlatmaktadır; ‘‘Ya Hız. Ahmet er-Rufai, Y a Hız. Abdulkadir Geylani (k.s), Kutb-ul Arifin, Gavs-ul Vasılın, el-Müctehidin, el-Müchidin, Aşk-ı İlahi, Haydar-ı Kerrar, es-Seyyid, es-şeyh, es-Sultan, Hadim-ül Fukara, el-Mutasavvuf, Hız. Galip es-Seyyid, Hasan Kuşçuoğlu, eski

³³³ Âdem Efe, **Dini Gruplaşma ve Cemaatleşme Olgusunun Sosyolojik Açidan İncelenmesi**, Anadolu Kitap Kirtasiye, Isparta, 2008, s.170.

³³⁴ <http://www.galibivakfi.com/galibilik-nedir.html>. (20.01.2015)

dervişlere de Kadiri Rufai Galibi denilecektir. Bu dergâhların şeyhi Sultanı ise, Hz. Galibi Hasan Kuşçuoğlu'dur. Dergâhlarda ders alan dervişlere de, bundan böyle Ahmet Rufai ve Abdülkadir Geylani Hazretlerinden tebliği ile Galibi olmuşlardır.”³³⁵

Galip Kuşçuoğlu Galibi Vakfı'nın kurucusudur. Türkiye'deki birçok yerde şubeleri olan merkez vakıflar Ankara, İstanbul, Antalya ve Gaziantep'tedir. Bu vakıflar yoksullara, durumu olmayanlara yardım etme amaçlı kurulmuşlardır. Günlük ekmek yardımı, aşevlerinde yemek yardımı, giyim evlerinde kıyafet yardımları yapılmaktadır. Bu yardımları vakıf üyelerinin kendi aralarında imece usulü topladıkları yardımlarla yapmaktadırlar. Vakıflarda ticaret yasaktır. Vakıflarda “asra uyumlu” tasavvufi sergileri de bulunmaktadır. Buralarda karikatürler, Galip Efendinin yurt dışındaki elçiliklere yazdıkları mektuplar, mektupların cevapları, Galip Kuşçuoğlu hakkında bilgilerin bulunduğu yazılar, kendilerini konu alan gazete yazıları sergilenmektedir.

İncelediğimiz Galibi tarikatı bir sırf dini gruptur. Üyelerinin ortak noktası deneyimledikleri dini pratikler ve düşünce şeklidir. Üyeler arasında manevi kardeşlik bağı söz konusudur. Ortak noktaları kan birliği değil, inandıkları dinin birliğidir.

Galibi tarikatı zikir yapma şekline göre cehri yani açık zikir, takip ettiği metoda göre tarik-i ebrar, silsile açısından da Aliyye'dir, yani Hz. Ali'ye dayanmaktadır.

1.7.1 Tarikatın Kurucusu Galip Hasan Kuşçuoğlu'nun Hayatı

1919 yılında Çorumda ehli tasavvuf bir anne ve babadan dünyaya gelmiştir. Seyyid ve Şerif olup, soyu Fatih devrinin astronomi bilimcisi Ali Kuşçu'ya dayanmaktadır. Tasavvufi bir ortamda yetişmiştir. Annesi ve babası derviş, amcası Hacı Bekir Kuşçuoğlu Nakşî ve Mevlevî şeyhidir. 1935-1936 yılları arası ortaokul ikinci sınıfa gelmeden okulu bıraktığını yazmaktadır. Annesi ile babasının hamam işlettiğini, evlerinin konak olduğunu başka kiraya verdikleri evlerinin de olduğunu yazmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere ailesinin maddi durumu yerindedir. 1939 yılında Rufai şeyhi 7 tarikatten icazetli Çorumlu Hacı Mustafa Anaç Efendi'nin tek çocuğu olan 16 yaşındaki Fatma Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten 7 kız ve bir erkek çocuğu olmuştur.³³⁶ 1941 yılında asker olan Kuşçuoğlu, kursa gidip piyade çavuşluğunu

³³⁵ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, Onur Basım ve Yayın, İstanbul, 2012,s.35.

³³⁶ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, Onur Basım Yayın, İstanbul, 2012,s.130.

birincilikle bitirmiş, 1945'te Alman harbi bitince terhis olmuştur.³³⁷ Geçimini mobilya ustalığı yaparak sağlamıştır. Ankara Marangozlar Derneği'nin kurucularındandır.³³⁸

Kuşçuoğlu Çorum'dan Ankara'ya geliş hikâyesini anlatmaktadır. Çorum'da babası hamam işletmeciliği ile geçimini sağlamış. Babasının halasının oğlu olan Ali Kamit, annesi ve babasının vefatı ile Kuşçuoğlu'nun ailesinde büyümüş. Marangoz olup evlenmiş. Kuşçuoğlu 1935'te okuldan ayrıldıktan sonra Ali ağabeyinin yanında çırak olarak işe girmiş. Hal ve hareketleri hoşuna gitmediği için yanından ayrılmış. Daha sonra üç kardeş "Kadife zadeler" olarak bilinen Hacı Mehmet, Hacı Ömer, Hacı Yusuf Efendilerin yanlarına girerek üç yıl gibi bir sürede marangozluğu öğrenip kendi marangoz atölyesini açmış. Ağabeyi Ali Kamit, bir ihale alıp Kuşçuoğlu'nun da yardımını isteyince geri çevirmemiş, fakat işleri yetiştiremeyince iflas edilmiş. Kuşçuoğlu dükkânını satıp borçları ödeyip Çankırı'ya taşınmış. Çankırı'da Devlet Demiryollarının lojman ve istasyon binası yapımında işçi olarak çalışmış. Daha sonra tekrar işlerini düzelterip atölyesini kurmuş. Kuşçuoğlu "Ankara'ya doğru sanki iteklendim" demektedir. Ankara'da yaşadıklarına bakılınca Kuşçuoğlu'nun olgunlaşmasında Ankara Hacı Doğan Mahallesi Pala Sokak'ın önemi yüksektir. 1949 senesinde Pala Sokağa taşınan Kuşçuoğlu, ermeni ve Yahudiler ile komşuluk yapmış. Burada birçok yabancı komşusu olmuş ve yabancıların dini hayatları ve yaşayışlarına birebir şahit olmuştur. İlk önce temkinli davranan Kuşçuoğlu, daha sonra onların insancıl olduklarını ve komşuluk haklarına rivayet ettiklerini görmüş. Kendi inancına göre bazı yönleri gerçeği yansıtmasa da şüpheye düşmedikleri bir inanca sahip olduklarını ve samimi bir şekilde şeriatlarının ibadetlerini yapmaya çalıştıklarını görmüş. Hatta mahalleden bir yakınları vefat ettiğinde Ermenilerin de abdest alıp cenaze namazı kıldıklarını görünce yaşadığı şaşkınlığı da anlatmaktadır³³⁹.

Kuşçuoğlu hayatı boyunca dini vecibelerini yerine getiren biri olduğunu, fakat bir şeyhe biat etmediği için kendini huzursuz hissettiğini anlatmaktadır. Kendisinde mana yokluğu hissettiğini ve her gün Allah'a şeyhini bulabilmek için dua ettiğini belirtmektedir. Tasavvufun şeyhsiz yaşanamayacağını düşünen Kuşçuoğlu, 1950 yılında "Maraş Fatihi" diye tanınan Ali Sezai Kurtaran'ın halifesi, Kadiri ve Rufai şeyhi

³³⁷ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.227.

³³⁸ Kuşçuoğlu, **Metafizik II**, Onur Basım Yayın, İstanbul, 2012, s.227.

³³⁹ Kuşçuoğlu, **Metafizik II**, s.142.

Maraşlı Hacı Mustafa Yardımedici'ye intisap eder. Yakınında mürşit varken neden Kahramanmaraşlı bir mürşide müntesip olduğunu da açıklamaktadır. Şeyh Ali Haydar Efendi Ahıska muhaciri Hacı Bekir Baba Efendi'nin halifesi, Kayınpederi Hacı Mustafa Anaç Efendi de Ali Efendi'nin halifesi olduğunu anlatmaktadır. Şeyh Hacı Ali Efendi'nin mesleğinin bostancılık olduğunu, tarla ekmeye heves edip ekerken Şeyhin ricası ile onun da tarlasını sürdüklerini anlatmaktadır. Çıkan mahsulü bir manava götürmek üzere şeyhin genç atının bağlı olduğu yaylı arabasına koyduklarını anlatmaktadır. Ali Efendi'nin onunla gelmesini istediğini, kendisinin de işinin olduğunu ama araba ile gidilecek diye rahat olur düşüncesi ile kabul eder. Diğer maksadı da biat edip, ders almak iken vazgeçtiğini söylüyor. Nedeni ise hem kendisine hem de kendisine biat etmek isteyen bir kişiye kendisinin yanında gösterdiği tavır olduğunu belirtiyor. Kendi babası ve annesinin şeyhi olan Ali Efendi'ye biat etmemeyi tercih etmiştir. Daha sonra kendisine "biz seni Maraş'a bağladık ve oradan hadiselerle biz kaçırdık seni" denilmiş³⁴⁰. Kuşçuoğlu, Ankara'da 1949 ile 1950 yılları arasında, kendisini sahipsiz ve kimsesiz hissettiği ve manevi olarak bir boşluğa düştüğünü anlatmaktadır. Allah'a "Ya Rabbi! Ben aciz kulun bir mürşide intisap edemedim. Kararsızlığımdan dolayı bu yönden zatına rica ediyorum. Bana mürşidimi yarın öğleye kadar gönder. Bekliyorum. Göndereceğin mürşidim 'ben şeyhim'desin yalnız ki. Manevi ölçülerim bugüne kadar beni mahrum bıraktı. Zatından istiyorum. Göndermez isen emanetini al. Zira artık taşıyamıyorum. Anlamı kalmadı, hayat taşıyamayacağım yük oldu." şeklinde bir müracaat yaptığını söylüyor³⁴¹. Gece yaptığı müracaatın ertesi gün kabul olduğu, Kahramanmaraşlı Mustafa Yardımedici'nin elinde Kuran ile iş yerine geldiğini ve çok mutlu olduğunu anlatıyor. Böylece Galip Kuşçuoğlu mürşidini bulmuştur. Şeyhine zamanla bu müracaatını anlatınca şeyhi ona gözleri dolu bir şekilde; "Sus, ben Maraş'tan yalnız senin için gönderildim." dediğini söylemektedir.³⁴² Derviş olduktan sonra derslerine başlayan Kuşçuoğlu, bir gün şeyhinin isteği üzerine dertleştiklerinde, kendisine verilen ödevler için şeyhinin bir ömür harcadığı fakat kendisine hemen verildiğini ifade etmiştir³⁴³.

³⁴⁰ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.229.

³⁴¹ Kuşçuoğlu, **Metafizik II**, s.124.

³⁴² Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.154.

³⁴³ Kuşçuoğlu, **Metafizik II**, s.130.

1956 yılı Berat gecesinde irşat vazifesi (hilafet) müjdesi verilmiştir. Bunu Kuşçuoğlu şu şekilde anlatmaktadır, manevi büyüklerinin de bulunduğu Hz. Muhammed'in başkanlığında imtihan olduğunu söylemektedir. İmtihandan kastının soru cevap değil, hal imtihanı olduğunu belirtiyor. İmtihanının Hz. Allah'a tazarru ve niyaz imtihanı olduğunu, Hz. Muhammed'in kalabalık manevi toplum içinde büyük ve açık bir defterle masa önünde oturan Ebu Bekir Sıddık'a "Yaz: Şeyh Sadi Şirazi, diye yaz." diye buyurduğunu anlatıyor. Kendisi içinden "Şeyh Sadi Şirazi Hazretleri yüzlerce sene önce yaşamıştı, nasıl olur?" diye düşündüğünü, o sırada Hz. Muhammed'in "İkinci Şeyh Sadi Şirazi diye yaz" dediğini anlatmaktadır. Bu imtihandan kimseye bahsetmediğini, şeyhine dahi söylemediğini fakat birkaç ay sonra Ankara'da kayınpederi Çorumlu Şeyh Hacı Mustafa Anaç Efendi'nin de bulunduğu bir mecliste müşidi Maraşlı Hacı Mustafa Yardımedici'nin manevi vazifesini tebliğ ettiğini yazmıştır. Müşidi ; "Sizleri şahit kılarım. Hazret-i Allah Galip Efendi'ye irşat vazifesi vermemi emretti." diyerek manevi vazifesini açıkladığını yazmıştır.³⁴⁴ Buradan Kuşçuoğlu müşidin manevi görevinin ancak Allah tarafından emredildiğini anladığını ve öğrendiğini söylemektedir. Ne peygamberlerin ne de şeyhlerin kendi yerlerine bir halife tayin edemeyeceklerini de belirtmektedir. Kuşçuoğlu manevi vazifesinde, yaşantısında mizaç itibarı ile kendisini Sadi Şirazi'ye benzetmektedir. Sadi Şirazi ile yakarış ve tazarru niyaz benzerliği, güzelliklere bakış görüş benzerliği, hemcinsine karşı hoşgörü benzerliği, çağa uyumlu olma arzusu bakımından kendisini benzetmektedir³⁴⁵. Daha sonra Kuşçuoğlu'na 1969 yılında kayınpederi Hacı Mustafa Anaç tarafından burhan icazeti verilmiştir. Burhan bir şişin vücutlarının bazı yerlerine sokulması ile yapılır. Rufai tarikatının kullandığı bir şeydir. Artık günümüzde Galibilik tarikatında yapılmamaktadır. Yapılmamasının sebebinin taklitçilerin bilinçsizce yapması olduğu belirtilmiştir.

Kuşçuoğlu 1992 yılında Antalya'ya taşınmıştır. 1993 yılında Ağustos ayında manevi meclisin kararı ile Kadiri ve Rufai tarikatının birleşimi olan Galibilik olarak kol verildiğini anlatmaktadır. Manevi mecliste olan kişiler, Gavsü'l Azam Seyyit Abdülkadir Geylani, Seyyit Ahmed er-Rufai, Şeyh Ahmet Yesevi, Şeyh Ahmed

³⁴⁴ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.179.

³⁴⁵ Kuşçuoğlu, **Rahmet Damlaları**, Onur Basım ve Yayın, İstanbul, 2012, s.220.

Kuddusi ve daha niceleri olarak belirtilmiştir³⁴⁶. Kuşçuoğlu amelde mezhebinin Hanefi olduğunu, itikatta mezhebinin ehl-i sünnet vel-cemaat İmam-ı Maturidi olduğunu ifade etmektedir. Hanefi mezhebinin kurucusu olan İmam-ı Azam'ın içtihadını zamanın yaşantısına uygun olarak bütün gücüyle yaşadığını söylemektedir³⁴⁷. Hz. Muhammed'in '‘ene medinetün Ali babüha’’ yani ‘‘ben ilim şehriyim, Ali kapısıdır.’’ buyurduğunu ve kendisinin de bunun bir parçası olduğunu belirtiyor. Meşrep yani yol olarak, giriş kapısı olarak Alevi olduğunu ifade etmektedir. ‘‘Meşrebim ilim yönünden benzetilecekse tekrar ediyorum: Aleviyim.’’ demektedir³⁴⁸. Çünkü Kuşçuoğlu'na göre Hz. Ali ilmin kapısıdır. Kendisi de ilme yani tasavvufa bu kapıdan geçmek istemiştir. Tarikatının da Kadiri, Rufai ve ikisinin birleşiminden verilen kol Galibilik olduğunu ifade etmektedir³⁴⁹.

Kuşçuoğlu şeyhin nasıl olacağını da anlatmaktadır. Dervişin kendisinin ya da başkalarının görgüsü ile rüya, ilham gibi yollarla şeyh olamayacağını belirtmektedir. Şeyh olabilmek için ancak tabii olduğu, Allah'ın vazifeli kıldığı, şer-i şerif üzere hayatını idame ettiren şeyh efendiye bahşedilen hitab-ı ilahi ve şeyhinin tebliğinin olması gerektiğini söylemektedir. Manevi vazifelerin bugün değil, hep bu şekilde olduğunun da altını çizmektedir³⁵⁰. Yani bu durumda mürşidin vazifesini Hz. Allah verir, şeyhi bunu tebliğ eder. Dervişin de bir tane şeyhi olması gerektiğini, iki tane olamayacağını söylemektedir.

Kuşçuoğlu günümüzde yaşanan tasavvuf, şariat ve İslam ahkâmında ve yaşadığımız hayata dair eksik olarak düşündüğü bazı konular bulunmaktadır. Görüşlerini genel olarak şöyle nitelendirebiliriz. Bunlar daha detaylı olarak anlatılacaktır.

1)Kuran'da zikir hakkında buyrulan ayet-i kerimelerin manalarını tam olarak anlayamamak

2)Sırrın aslı olan gönlü önemsemeyip, insanı yalnızca madde olarak görmek

³⁴⁶ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.86.

³⁴⁷ Kuşçuoğlu, **Metafizik I**, Onur Basım ve Yayın, İstanbul, 2012,s.41.

³⁴⁸ Kuşçuoğlu,a.g.e., s.41.

³⁴⁹ Kuşçuoğlu, **Metafizik II**, s.72.

³⁵⁰ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.150.

- 3) Naklin gerçeğine uymamak
- 4) Şeriat-ı Muhammediye'yi içinden çıkılamaz hale getirmek ve fırkalara ayırmak
- 5) İslam'ın irfaniyyet yönünü anlayamamak
- 6) İslam'ı sadece beş şarta indirgemek
- 7) Atatürk'ü yanlış anlamak.

Bu yukarıda sayılanlar Kuşçuoğlu'na göre mahrumiyettir. “Mahrumiyetin İlaçları” adı altında bu eksiklerin giderilmesi için uyarılar ve düzeltmeler yapmaktadır. Kuşçuoğlu'na göre; Mahrumiyetin birinci ilacı olarak, hikmetullah ve marifetullahı öneriyor. Mahrumiyetin ikinci ilacı olarak, semavi tek dinin İslam olduğu, peygamberler arasında herhangi bir ayırım yapılmaması gerektiğini önermektedir. Mahrumiyetin üçüncü ilacı olarak, “Muhammedün Resulullah” demeyenlere kâfir ya da gayri Müslim denilmemesini öneriyor. Dördüncü olarak, “La ilahe İllallah” diyen herkesin beşer ölçüsüne göre Müslüman sayıldığını, katlinin haram olduğunu ifade etmektedir. Beşinci olarak, nakille gelen emr-i ilahilerin akılcı dine dönüştürülmemesi gerektiği, böyle yapıldığı için işin içinden çıkılamadığını söylemektedir. Altıncı olarak, Allah'ın yasakladıkları dışında güzel olan her şeyin İslam olduğunu anlamak ve anlatmak gerektiğini ifade ediyor. Yedinci ve son olarak, namaz, oruç, hac ve zekâtın İslam'ın şartları olmadığını anlamak gerektiğidir. Bu konular daha detaylı anlatılacaktır. Kuşçuoğlu, Galibiliğin bakış açılarını anlatmak için 6 kitap yazmıştır. Bunlar,

- 1) Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik
- 2) Tasavvuf ve Zikrullah
- 3) Rahmet Damlaları
- 4) Metafizik 1
- 5) Metafizik 2
- 6) Hz. Kuran'da Tesettür, Hicap ve Edep'tir.

1.7.2.Kurucunun Tasavvufa Bakış Açısı

Kuşçuoğlu dinin tasavvufsuz yaşanamayacağını düşünmektedir. Herkesin bir şeyhinin olması, yol göstereninin olması, tasavvufu bu şekilde yaşamasının gerektiğini düşünmektedir. “Şeyhi Olmayanın Şeyhi Şeytandır” başlığı altında bir ayet paylaşmaktadır. Araf Suresi, 27. Ayete göre; “Ey Âdemoğulları! Şeytan ana ve babanızı çirkin yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de şaşırtıp bir belaya düşürmesin. Çünkü o ve kabilesi sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz, biz şeytanları inanmayanların evliyası kıldık.³⁵¹” Bu düşünceye göre bir şeyhe tabi olmak ve bu şekilde tasavvufu yaşamak gereklidir.

Kuşçuoğlu tasavvufun Hint ve Yunan felsefeleri ile öğretildiğini düşünmektedir. Muhammedi şeriatı anlatırken Hint ve Yunan felsefelerinin kullanılmasının yanı sıra, “bir lokma bir hırka” düşüncesinin de yanlış olduğunu düşünmektedir. Kuşçuoğlu’na göre bir lokma, bir hırka düşüncesi servet ve teknolojiye sırtını dönmeyi mecbur bırakmaktadır. Bu düşüncenin hiçbir şeriatla olmadığını ifade etmektedir. Tasavvufu yaşarken Hz. Muhammed’in “zorlaştırmayın, kolaylaştırın, daraltmayın, genişletin, ikrah etmeyin, sevdiren.” hadisini hatırlatmaktadır.³⁵²

İlim ve irfanın akılcılıktan ibaret görülmesi Kuşçuoğlu’nun eleştirisinden birisidir. İslam’ı tasavvufsuz yaşamayı, sadece akıl ve bilime yönelmeyi kalbi göz ardı etmekle bir görmektedir. Bu yüzden tasavvufu gerekli görmektedir. Kuran’da “Biz peygamberlere bir şeriat ve bir de tarik verdik.” buyrulduğunu belirtmektedir. Vahşi tariklerin olduğunu, bunlara karşı dikkatli olunması gerektiği ve vahşi tariklerin gerçeğin ölçüsü olmayacağını belirtmektedir. Vahşi tarik olarak bahsettiği tarikatların açıklamasını yapmaktadır. Bu açıklama Hz. Muhammed’in tebliğleri ile yapılmıştır. Buna göre; “Sizin en hayırlınız dünya için ahiretini, ahireti için dünyasını terk etmeyendir.” “İki günü bir birine eşit olan ziyadadır.”, “İlim Çin’de ise de siz onu alınız.” ve son olarak “Hikmet müminin kayıp malıdır. Nerede bulursa alsın.” tebliğlerine uymayan tarikler vahşidir³⁵³. Tarikatın şeriat olduğunu, marifetin şeriat

³⁵¹ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.147.

³⁵² Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.99.

³⁵³ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.125.

olduğunu ve hakikatin de şariat olduğunu anlatan Kuşçuoğlu, tarikatların tasavvuf merkezi olduğunu belirtmektedir. Tasavvuf, kalpten beyne geçen gönül yolu, ehl-i halin ehl-i aşkın yolu olduğunu söylemektedir. Kuşçuoğlu tarikatları manevi teşkilat olarak adlandırmaktadır.

Kuşçuoğlu, dinin akılcı olmadığını, dinin Allah'ın elçileri vasıtasıyla kullarına bahşedilen tanzimi ilahi olduğunu belirtmektedir. Dinin akılcı değil, nakil olduğunu ifade ediyor. Emri ilahilerin akıl ve mantıkla ölçülemediğini savunmaktadır. Emri ilahileri ölçmenin aklın işi olmayacağını, akılcı dinden felsefe, nakilden tasavvufun ortaya çıktığını belirtmektedir. "Akılcı dinden mürteci yetişir." demektedir³⁵⁴. Dinin felsefesinin olmadığını, felsefenin beşeri olduğunu fakat dinin ilahi olduğunu ifade etmektedir. Kuşçuoğlu'na göre felsefenin akışı beyinden kalbe olmaktadır, tasavvuf tarihinin ise kalpten beynedir. Akılcı din edinmek ve nakle yaklaşmamanın insanların kendi ürettiği prensipleri yaşamasına sebep olduğunu ve bu prensiplerin Kuran'a uymadığını belirtmektedir. Her devir akılcı ile nakilci diye nitelendirdiği insanların arasındaki farkın yaşantılarında görülebileceğini söylemektedir. İnsanı hayvandan ayıran şeyin gönül olduğunu düşünen Kuşçuoğlu, gönlün kemalata ermesi için tasavvufu önermektedir. Tasavvufu İslam'ın dışında değil, bizzat kendisi olarak görmektedir.³⁵⁵

Kuşçuoğlu, tasavvufu dinin aslı ve özü olarak görmektedir. Tertib ve tanzimi ilahi olduğunu ve bizahiti rahmet olduğunu belirtmektedir. Yasaklanamayacağını da eklemektedir. Tasavvuf, Kuşçuoğlu'na göre kemal-i aşkı ilahidir, ariflik ve irfaniyettir. "Yeryüzünde halifemi yaratacağım." hitabının tecelli ve zuhur mercii olarak tasavvufu görmektedir. Tevhid dininin manası ve aslı olarak görmektedir. Hepsinin isminin yol ehli olduğunu söylemektedir. Tasavvufsuz yaşamı mümkün görmemektedir. Tasavvuf tarikini nefsi ayıklayıp temizlemek ve ruhu pak ederek ilahi âleme yükselmek yolu olduğunu belirtmektedir. Kulun yaratılışının nedenini aşk, aşkı ilahiye'nin öğrenim dalının da tasavvuf olduğunu ifade etmektedir.³⁵⁶

³⁵⁴ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.151.

³⁵⁵ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.51.

³⁵⁶ Kuşçuoğlu, a.g.e. , s.154.

Kuşçuoğlu, müridin tanımını da yapmaktadır. Buna göre mürit: Verdiği sözü ve ahdi ömrünün nihayetine kadar haz duyarak samimiyetle götürebilenlerdir. Bu kişiler verdiği sözde sebat ettiklerinden dolayı inançları taklidi de olsa rahmeti ilahiden mahrum kalmayacak kimselerdir. Bu kişilerin Allah tarafından hayatlarının kâfir olarak sona ermeyeceği görüşündedir.³⁵⁷

1.7.3.Kurucunun İslamiyet'e ve Peygamberlere Bakış Açısı

Galip Kuşçuoğlu, Kafirun suresi 6.ayette "Leküm dinüküm ve liyedîn." (Sizin dininiz size, benim dinim bana.) buyruğuna dikkat çekmektedir. İtirazı olan varsa itirazın yanıtını da Kuran'da bulmalarını tavsiye etmektedir. Kendisinin de Kuran'dan başka bir yol edinmediğini söylemektedir.³⁵⁸ Sonraki gelen semavi dinin evvelki gelen dini iptal etmediğini de söylemektedir. "Başka din yok ki İslamiyet'ten gayri iptal edesin, şeraitler dahi iptal edilmez iken." demektedir. Bir şeriat geldiğinde evvelki şeriatların iptal olduğunu düşünmenin yanlış olduğunu, bunu yapan kişilerin de Hz. Allah'a zulüm isnat ettiğini söylemektedir. Galip Kuşçuoğlu'na göre bütün semavi dinler tevhid dinidir. İslamiyet'tir. Lisanen "Allah'tan başka ilah yoktur, illa Allah vardır." manasına geliyorsa eğer herhangi bir dilde bunu söylediğinde, o kişi beşer ölçüsüne göre Müslüman'dır. Gerisi Allah'ın takdirine kalmıştır. Telaffuzuna şahit olunursa Müslim'dir. Gayri Müslim, kâfir ve gâvur kesinlikle değildir. Bunu da bir ayet ile örneklendirmektedir; "Şüphe yok ki iman edenler, Yahudiler, Nasranîler ve sabiilerden ki mahzun olacak değillerdir." (Bakara suresi,62.)³⁵⁹ Allah'a, ahret gününe inanır, bununla beraber salih emelde bulunursa, elbette onların Rableri katında ecirleri vardır. Hem onlara korku da yoktur. Burada hep aksini düşündüğümüz için yanlış telkinde bulunduğumuzu da eklemektedir. Bütün insanları İslam'dan dışlayıp düşman zannettiğimizi düşünmektedir. Galibilik tarikatında İslamiyet'ten başka bir din yoktur. Bütün peygamberler Müslüman'dırlar. Şeriatları da insanoğlunun anlama derecesine göre ihsan edilmiştir. Bir sonraki Allah elçisinin şeriatına tabii olmak ise kulun kemalatıdır. Önceki şeriata mensup olanlar samimi oldukları ve Allah'a şirk koşmadıkları zaman rahmet-i ilahiye nail olacaklardır. Kişi tabii olduğu şeriatını yaşamakla mükelleftir. Allah'ın elçilerini de birbirinden ayrı görmek tertib-i ilahiye ters

³⁵⁷ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.109.

³⁵⁸ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.45

³⁵⁹ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.131.

düşer³⁶⁰. peygamberlerin hepsinde görülen rahmetin adı ‘‘Nur-u Muhammedi’ dır. Bu nur da Hz. Âdem’den başlar ve kıyamete kadar sürer. Bunu kısıtlamak veya sınırlandırmak yanlıştır. Kuşçuoğlu; ‘‘Peygamber efendilerimizin cümlesi Allah’ın elçileridir. Kendi kendilerinin halıkı değiller. Herhangi bir şeyi de basit de olsa yaratmaya muktedir değiller. Kullarının kemalatına göre Hz. Allah elçilerini ilmi ile bezedi, biz acizler için rahmet-i ilahi olarak gönderdi.’’demektedir³⁶¹. Sonraki gelen Allah elçileri önceki gelenleri tasdik etmek, sonra gelenleri de müjdeleyici olarak gönderildiğini de belirtmektedir.

Kelime-i tevhidin anlamına bakılırsa; yaratılışın sırrı, semavi dinlerin özü, dört kitabın ve suhurların ihtiva ettiği mananın aslı tevhittir. Tevhidin de dört mertebesi olduğunu söylemektedir. Bunlar; Kelime-i tevhid, tevhid-i sıfat, tevhid-i ef’al, tevhidi zat’tır. Tevhid; ehl-i hakikat dilinde Allah’ın zatını zihinlerde tasavvur ve vehimlerde, hayallerde tahayyül edilen şeylerden tecrit etmektir. *Rahmet Damlaları* adlı eserinde, bu halin üç surette ortaya çıktığını söylemektedir. Bunlar;

1)Rububiyetini bilmek

2)Birliğini ikrar etmek

3)Allah’a hiçbir şeyi eş tutmamak. Tevhidin de dört mertebesinin açıklamasını yapmaktadır. Ona göre bu dört meretebe;

1) Kelime-i Tevhid; Henüz iman ölçüsüne girmeyen tevhit ve salikine ‘‘Müslüman’’ dedirten tevhit. Yani Allah’tan başkasının varlığını kabul etmemek.

2)Tevhid-i ef’al; Varlığında Allah’tan başka hakiki bir müessir olmadığı hakikatine ulaşmak. Yani göklerin ve yeryüzünün ve orada bulunan diğer cevherlerin yaratılışını Allah’a hasretmek. Bu birinci mertebedir. Kuşçuoğlu’na göre alameti tam bir tevekküldür.

³⁶⁰ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.50.

³⁶¹ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.130.

3)Tevhid-i sıfat; Bütün kudretleri ve ilimleri Allah'ın şamil ve mutlak kudret ve ilmi içinde müstağrak ve muzmahil görmek. Her kemali onun hüviyet nurundan bir parıltıdır diye kabul etmek³⁶².

4)Tevhid-i zat; Allah'ta istihlak ve fena bulmaktır. Ondan başkasını ibadete layık görmemektir. Bu makamda bütün işaretler ve ibareler yok olur. Bunun ifadesi Kuşçuoğlu'na göre ‘‘la mevcude illallah’’yani her şey onun varlığı ile kaimdir. Bir kimse lisanen tevhidi telaffuz ederse, beşere verilen ölçüye göre o kişi Müslüman’dır³⁶³. Bir kişi eğer Allah’tan başka ilah yoktur, illa Allah vardır.’’ diyor ise insanların bunun üzerine fikir söyleme hakları yoktur. Gerçekleri ölçmek sadece Allah’a mahsustur ve insanların bunun üzerine bir yorum yapmalarını da Galip Efendi tehlikeli görmüştür. Hangi dilde olursa olsun aynı manayı ifade ediyorsa beşerin ölçüsüne göre Müslüman’dır. Kuşçuoğlu; ‘‘Anlamını yaşıyorsa mümindir. Tevhid dinini kabul etmiyorsa müşriktir. Emr-i ilahiye kabul etmediğinden kâfirdir. Allah’ın varlığını kabul etmiyorsa gâvurdur. Bugünkü deyimle ateisttir. İnaniyormuş gibi görünüp de kasıtlı inanmayanlar münafıklardır. ‘‘ demektedir³⁶⁴.

Bu noktada Galip Kuşçuoğlu’nun İslamiyet’in herkes için var olduğunu göstermek için yazdığı kitaplardan kendi sözleri aktarılmıştır. Buna göre;

*’’Bir kul Allah’tan başka ilah yoktur, illa Allah vardır.’’ diyor ise en efdal zikri ve ibadetlerin cemisini lisanen dile getirmiş olur. O an kişi kelimeyi tevhidi lisanen ikrar ettiği için Müslümdür³⁶⁵.

*Beşer ölçüsü, kul hangi lisanla söylüyorsa söylesin ‘‘La ilahe illa Allah ‘‘anlamını ifade ediyorsa o anda kul ölçüsüne göre kişi Müslüman’dır. Gaza meydanlarında düşmanını dahi öldürmek üzere iken ‘‘Allah’tan başka ilah yoktur, illa Allah vardır.’’ diyor ise, katledemezsin, Müslüman’dır. Öldürür isen katil olursun. Dikkat et ‘‘Muhammedün Resulullah’’ demese dahi. Çizmeden yukarı çıkma başka ölçün yok. Gerisi Allah’a mahsustur³⁶⁶.

³⁶² Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.128-129.

³⁶³ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.116.

³⁶⁴ Kuşçuoğlu, **Rahmet Damlaları**, s.129.

³⁶⁵ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.190.

³⁶⁶ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.220.

*Gerçekte din-i İslam, bir zümrenin tekelinde olmayıp, Hz. Allah'ın Adem Safiyyullah'tan kıyamete kadar gelen, Allah'ın varlığına inanan cümle kulların Müslüman olduklarını, tebliğ-i ilahinin dışına çıkmadan anlatabilir isek.. 1200 küsur senesinde uygulanan, o gün için çok değerli olan tedrisatı zamanımıza uydurmaya kalkışan ulemaya, çağı idrak edemeyip, irfaniyetten dem vuran mutasavvıf geçinenlere senelerdir anlatamadık!³⁶⁷

*Tek din olan İslamiyet bilinecek, yaşanacak inşallah. Görülecek ki peygamber efendilerimiz biri diğerinden üstünlük vasfı olmadan, cümlesi Hz. Allah'ın kulu ve cümlesi emr-i ilahiye kullarına tebliğ ettiği için Allah elçileridir. Dinleri ise İSLAM' DIR. Kabile isimleri din ismi değildir. Hz. Allah buyurdu:”Biz istese idik, sizi bir kabile olarak yarattık. Birbirinizi tanıyasınız diye ayrı ayrı kabile olarak yarattık.”³⁶⁸

”Hikmet müminin kayıp malıdır, nerede bulursa alsın .”dikkat edersen müminin diyor Cenab-ı Peygamber Efendimiz; ‘’müslimin’’demiyor. Müslim ‘’la ilahe illallah’’diyendir! Mümin telaffuzun manasını bilerek yaşıyandır³⁶⁹.

”Size din olarak İslam’ı seçtim, size dininizi tamamladım .”hitabı bir cemiyete, bir ferde mahsus özellik taşımaz; umumidir. Bunu da yanlış anladık ve yanlış anlattık. İslam bize özel verildi zannettik³⁷⁰.

*Hazret-i Kuran’da ‘’Allah elçilerinin, evvel gelen elçileri tasdik, sonra gelecekleri müjdeleyici olarak gönderildiğini beyanla, ‘’elçilerim arasında ayrılık yapmayın’’diye bildirdiği halde, hala aksini düşünerek hükümler verebiliyoruz³⁷¹.

*Kişi Allah’ı bildiğini lisanen söylüyorsa Müslim’dır. Dünyasını değiştirdiğinde o kişiye İslami prensipler uygulanır. Namaz kılmayana, oruç tutamıyor, hacca gidemedi, zekât veremiyor ise, buna rağmen lisanen ‘’Allah vardır’’diyen kişiye ‘’Müslim değildir’’ diyemezsin³⁷².

³⁶⁷ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.40.

³⁶⁸ Kuşçuoğlu, **Rahmet Damlaları**, s.77.

³⁶⁹ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.91.

³⁷⁰ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.93.

³⁷¹ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.94.

³⁷² Kuşçuoğlu, a.g.e., s.108.

*İslam'ın şartı diye ne ayet vardır, ne de sıhhatli hadis. Olamaz da. Tekrar ediyorum savm, salât, hac, zekât İslam'ın şartlarından olmayıp, Allahu Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri'nin mümin, ittika sahibi, dervişlik sıfatı her halinde görülebilen kullarına ikram ettiği, ihsan ettiği rahmet ve emr-i ilahidir³⁷³.

*''İslamiyet Allah indinde tek dindir, başka din yok''bildirisini de yeteri kadar anlayamadık. Enaniyetimizin bildirisini ilan edercesine ''Müslüman yalnız biziz.''dedik. Başkalarına bu hakkı tanımadık. 21.inci asırda hala bu gerçek bilinemediğinden, Avrupa'da, Amerika'da dahi olduğunu bazı güzellikleri yaşasalar da o güzelliklerin İslamiyet olduğunu bilmeden yaşıyorlar bilecekler inşallah. Allah'ın varlığına inanan insan Allah'ın Kuran'da bildirdiği ile o kul Müslüman'dır. Emr-i ilahiye gücü nispetinde yaşıyorsa mümindir, muttakidir³⁷⁴.

*Cenab-ı Zülcelâl Hazretlerinin bildirisi:

''Allah vardır''diyene, isterse bunu söyleyen kimsede daha imanın eseri görülmese, bedevi dahi olsa!

Söyle ona 'İslam'a girdim.'desin, 'Müslüman oldum.' desin. Daha iman kalbine yerleşmedi. Ama 'Allah var.' dedi, ona 'Müslümansın' demen gerekli, emr-i ilahi bu vecihledir³⁷⁵.

*''La ilahe illallah''diyenin Müslim olduğunu ''şahit ümmet'' olarak cihana duyursa idik, dünyanın rengi değişecekti. Din dışı arayışlara lüzum görülmeyip Rönesans gibi değişiklik gerekmecekti. ''Din terakkiye manidir'' gibi gerçeklerle ilgisi olmayan, Hazret-i Kuran'la bağdaşamayan düşüncelere kapılmadan, günah-ı kebairlere dikkat ederek, terakkiye, medeni olmaya Hazret-i Allah'ın kullarını mecbur kıldığını anlayacak ve anlatacaktın. Cihan-şümül olan Hazret-i Kuran'ın değeri anlaşılacaktı³⁷⁶.

*Şariat-ı Muhammedi'yi içtihatlı bırakmamız toplumların bocalamasına yetmediği gibi, bir de İslam'ın şartını da beş olarak ilan edip ''Müslümanım'' demeyi zorlaştıranlar ''La ilahe illallah''diyenleri dahi birini diğerine düşman eden, emr-i

³⁷³ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.109.

³⁷⁴ Kuşçuoğlu, **Rahmet Damlaları**, s.188.

³⁷⁵ Galip Hasan Kuşçuoğlu, **Hz. Kuran'da Tesettür, Hicap ve Edep**, Onur Basım Yayın, İstanbul, 2012, s.113.

³⁷⁶ Kuşçuoğlu, **Metafizik I**, s.21.

ilahinin rahmet, marifet olduğunu idrak edemeyen, buna rağmen dinde söz sahibi olduğunun zannı ile, gerçek varisü'n Nebi, nedim-i ilahilerin her zaman yeryüzünde tertib-i ilahi olarak mevcut iken mevcudiyetlerini hiçbir zaman kabul edemeyen, manayı da maddeye dönüştüren, sadece maddenin verdiği zevk ile yetinen ve bu kadarcıkla iktifa etmesini beni âdeme telkinden başka sermayesi olmayan, hikmet, marifet, tek kelam metafizik yoksunlarından; yaptıkları tahribatın hesabını Hazret-i Allah sormayacak mı?³⁷⁷

*Bindörtüyüz sene evvelki medeniyet görmemiş bedevi, ‘‘La ilahe illallah’’demekle Müslüman oluyor da bugünkü İslam diyarında, İslam ana babadan olma, Allah’tan başka ilah kabul etmeyen, biçare Allah kullarını şartlara bağlayarak, Allah’tan kaçırıp hemeinsine düşman etmen nefesine enaniyetten başka ne getirdi?³⁷⁸

Galip Kuşçuoğlu yazdığı 6 kitabın tümünde bu konuya değinmiştir. Bu konu Galibiliğin hassas noktası sayılabilecek derecede önem taşımaktadır. Allah inancının bireylerde bulunması, o kişinin ilah olarak sadece Allah’ı görmesi ile Müslüman olmasına ısrarla yeterli görülmektedir. Bunu da ayet ya da hadislerle anlatmaya ispatlamaya çalışmıştır. Her kitapta da bu dile getirilmiş, şimdiye kadarki düşüncelerin eleştirisi yapılmıştır. Aksini iddia etmenin de zulüm olduğu görüşü bulunmaktadır.

Hucurat Suresi 14. Ayetin manaya dönük okunması gerektiğini, yanlış yapıldığını ve bu yanlış düzeltmenin de Muhammed Ümmeti’ne düştüğünü söylemektedir. Hz. Allah’ın bu bildirisini Muhammedilerin ilan etmesini istemektedir. Allah inancı olanlara kâfir denmesinin sebebini insanların nefsinin olduğunu ve insanların nefesine yenik düşmemesi gerektiğini söylemektedir. Bu zamana kadar yapılan hataların düzeltilmesine çağrı bulunmaktadır. Yazılan kitaplar bir çağrı niteliği taşımaktadır.³⁷⁹

Müslüman olmanın beş şartı olmadığı konusunda da ısrar bulunmaktadır. Bu düşünceye göre beş şart diye bir şey yoktur. Hiçbir ayet ve hadis de yoktur. Galip Kuşçuoğlu İslam’ın beş şartının olduğunu düşünmemektedir. Namaz, oruç, hac ve zekât emirlerinin kulların kazançlarına ve kemalatına sebep olduğunu söylemektedir. ‘‘Eğer

³⁷⁷ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.57.

³⁷⁸ Kuşçuoğlu, **Metafizik I**, s.69.

³⁷⁹ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.125.

namaz, oruç, hac ve zekât İslam'ın şartı olsaydı, dünyaya gelenler İslam fitratı üzerine gelmeyip emr-i ilahi terettüp edene kadar gayri Müslim olurlardı.” demektedir³⁸⁰. İslam illa bir şarta bağlanacaksa bu şart bir olan Allah'ın iradesine teslim olmaktır. Namazın ve orucun özünün zikrullah ve ibadet olduğunu fakat İslam'ın şartı olmadığını söylemektedir.

İslam'ın belirli bir zümreye ait olmadığına ilişkin düşüncelere kitaplarda sıkça yer verilmiştir. Belirli bir zümre, sınıf, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeden herkese açık bir din anlayışı kendini göstermektedir. İslam'a yapılabilecek en iyi hizmet, bu düşüncüyü yaymaya çalışmak ve bu şekilde yaşamaya çalışmak olarak görünüyor. Bu şekilde düşmanlığın ve dünyadaki bu mezhep kavgaları ya da savaşların önüne geçileceği düşünülmektedir. Yaptığımız görüşmelerde de “Allah var diyorsanız Müslümanınız.” Kelimesinin anlamını sormuştuk. Görüşülen kişiler de aynı düşüncede olduklarını verdikleri cevaplar ile tasdik etmişlerdir. Galibilik “Allah var.” diyeni Müslüman olarak gören bir tarikattır. Hem yapılan görüşmelerde hem de Galip Kuşçuoğlu'nun yazdığı kitaplarda yer yer yazılmış olan “72 milleti bir görmeyenin halka müderris olsa bile hakikatte asi olacağı” düşüncesi mevcuttur. Bu şekilde bakıldığında bir gözle görmek denilerek kastedilen “Allah var.” diyeni Müslüman kabul etmektir.³⁸¹

Peygamberler arasında ayrım gözetmemek Galibiliğin özündedir. Peygamberler arası ayrım yapılmaması gerektiğine dair düşünceler de Kuşçuoğlu'nun kitaplarında vurgulanan bir düşüncedir. Bu konu ile ilgili ayetlere de yer verilmiştir. Bu ayetlerden bir kaç, konunun daha iyi anlaşılması için burada verilmiştir.

“Biz peygamberleri ancak müjdeleyiciler, uyarıcılar olarak göndeririz. Kim onlara inanır ve kendini düzeltirse onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır.”(En'am Suresi, 48)³⁸²

“Ey Âdemoğulları! Size kendi içinizden ayetlerimi anlatacak Peygamberler gelir de, kim sakınır ve kendisini ıslah ederse onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.”(A'raf Suresi, 35)³⁸³

³⁸⁰ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.115.

³⁸¹ Kuşçuoğlu, **Rahmet Damlaları**, s.51.

³⁸² Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.137.

³⁸³ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.149.

“Yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları o elçiye, o umumi Peygamber’e uyanlar. İşte o Peygamber onlara iyiliği emreder onları kötülükten men eder, onlara temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri atar. O Peygambere inanıp O’na saygı gösteren, yardım eden ve O’nunla birlikte gönderilen nura uyanlar var ya, işte, kurtuluşa erenler onlardır.”(A’raf Suresi, 157)³⁸⁴

“O muttakiler ki, gabya inanırlar. Namaz kılarlar. Kendilerine verdiğimiz mallardan muhtaçlara tasadduk ederler. Yine onlar sana indirilenlere, senden önce indirilen kitap ve peygamberlere ve ahret gününe iman ederler. Onlar Rablerinden bir hidayet üzeredirler ve kurtuluşa ermişler ancak onlardır.”(Bakara Suresi, 3-4-5)³⁸⁵

“Allah’ı kadrini hakkıyla takdir etmediler. Çünkü ‘Allah hiçbir beşere bir şey indirmedir’ dediler. De ki: ‘Öyle ise Musa’nın insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği ve sizin de parça parça kâğıtlar halinde koyup açıkladığınız, çoğunu gizlediğiniz o kitabı kim indirdi? Sizin de, atalarınızın da bilemediğini şeyler size öğretilmiştir. (Ya Muhammed)Sen Allah de, sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oynayadursunlar.’”(En’am Suresi,91)³⁸⁶

Yukarıda belirtilen ayetler Kuşçuoğlu’nun kitaplarında yer verdiği ayetlerdir. Bu ayetler örnek verilerek peygamberler arası ayrım, birini diğerinden üstün görmenin yanlış olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Hz. Muhammet, Hz. İsa, Hz. Musa ve niceleri kardeşirler ve İslam’ı anlatmaya çalışmışlardır. Hepsinin tamamlamaya çalıştığı İslam dinidir. Kuşçuoğlu, İsra Suresi 77. Ayeti hatırlatmaktadır: “Senden önce gönderdiğimiz peygamberler hakkındaki kanun budur. Bizim kanunlarımızda hiç değişiklik bulamazsın:” şeklinde olan ayet, Peygamberlerin arasında herhangi bir ayrım olmadığını kanıtlamak için hatırlatılmıştır³⁸⁷. Kuşçuoğlu tevhidin esasının da aslında bu olduğunu düşünmektedir. Şeriatlar zamana uyumlu olarak arka arkaya gelmişler, fakat mana olarak aynı manayı taşımışlardır.

³⁸⁴ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.149.

³⁸⁵ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.162.

³⁸⁶ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.77.

³⁸⁷ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.40.

“La ilahe illallah Muhammedün Resullullah” denilmesi kişinin Muhammedi olduğunun göstergesidir. Böylece kişi Muhammedi şeriatına tabii olur ve Muhammedi şeriatının ibadetlerini yerine getirmeye mükellef olur. Galibilik de Muhammedi şeriatına tabii bir tarikattır. Bu nedenle Muhammedi şeriatının namaz kılmak, ramazan ayında oruç tutmak, durumu müsait ise zekât vermek ve Hac vazifesini yerine getirmek gibi ibadetlerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Biat etmiş ve derviş olmuş kişiler Galibilik tarikatına girmiş olurlar. Böylece Muhammedi ibadetleri yerine getireceklerine söz vermiş de olurlar. Görüşülen kişiler de bu ibadetleri yerine getirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

1.7.4. İbadetler

Galibi tarikatında Muhammedi ibadetler olarak adlandırdıkları oruç tutmak, namaz kılmak, durumu müsait olduğunda hacca gitmek, zekât vermek ve 24 saatte bir abdestli bir şekilde vird adını verdikleri ödevlerini yapmak ibadetleridir. Bunun yanında zikir çekmek, Hatm-i Rufai yapmak toplu olarak yaptıkları ibadetlerdir.

1.7.4.1. Zikir

Galip Kuşçuoğlu zikir çekmeye büyük önem vermektedir. Zikir Allah’ın isimlerini söylemek, Allah’ı anmaktır. Kuşçuoğlu kitaplarında “zikrullah” demektedir. Müminin üç kalasının var olduğunu, bunların birincisinin mescit, ikincisinin zikrullah ve üçüncüsünün de Kuran okumak olduğunu söylemektedir. Bu üçünden birini yapmanın mümini şeytandan koruduğunu söylemektedir³⁸⁸. Zikrullah Kuran’da “Allah’ın kitabı”, Allah’ı anmak”, “Allah’ın anması”, “Allah’ı belirlemek”, “Allah’ın uyarısı” ve “Cuma namazı” anlamlarında kullanılmıştır³⁸⁹. Kuşçuoğlu, zikrullahın Allah’ın kullarını ihya etmek için lütfedildiğini düşünmektedir. Bunu ayetlerle de kanıtlamaya çalışmaktadır. Bu ayetlerden birkaçı şu şekildedir;

1) “Öyle ise siz beni zikredin ki, ben de sizi zikredeyim. Bana şükredin, sakın bana nankörlük etmeyin.” (Bakara Suresi, 152.)³⁹⁰

³⁸⁸ Kuşçuoğlu, *Tasavvuf ve Zikrullah*, s. 62.

³⁸⁹ İsmail Karagöz, *Ayet ve Hadislerin Işığında Allah’ın İsim ve Sıfatları Esma-i Hüsnâ*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2010, s.382.

³⁹⁰ Kuşçuoğlu, *Tasavvuf ve Zikrullah*, s.64.

2)''Hac menasikinizi bitirince atalarınızı andığınız gibi, hatta daha kuvvetli bir zikirle Allah'ı zikredin. O insanlardan öyleleri var ki, 'bize dünyada ver.' derler. Böyle isteyenlerin ahrette nasibi yoktur.''(Bakara Suresi,200)³⁹¹

3)''Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında ya da bizzat kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı zikrederler, derhal günahlarından dolayı hemen tövbe istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki? Bir de onlar işledikleri kötülüklerde bile bile ısrar etmezler.''(Al-i İmran Suresi,135)³⁹²

4)Namazı bitirince de, ayakta otururken ve yanınız üzerinde yatarken (daima) Allah'ı zikredin. Huzura kavuşunca da namazı dosdoğru kılın. Çünkü namaz müminin üzerine vakitleri belli bir farzdır.''(Nisa Suresi,103)³⁹³

5)''Şeytan içki ve kumar yolu ile ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı zikretmekten ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?''(Maide Suresi, 91)³⁹⁴

6)''En güzel isimler Allah'ındır. O halde O'na, o güzel isimlerle dua edin. Onun isimleri hakkında eğri yola gidenleri bırakın. Onlar yapmakta olduklarının cezasına çarptırılacaklardır. ''(A'raf Suresi,180)³⁹⁵

7)''Muttakilere şeytandan bir tahrik gelirse Allah'ı zikredenler de derhal basiret sahibi olurlar, şeytanın tahrikini defederler.''(A'raf Suresi,201)³⁹⁶

8)''Müminler ancak Allah zikredildiği zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın ayetleri okunduğunda imanlarını arttıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir. ''(Enfal Suresi,2)³⁹⁷

9)''Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı zikretmekle huzur bulur.''(Ra'd Suresi,28)³⁹⁸

³⁹¹ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.65.

³⁹² Kuşçuoğlu, a.g.e., s.67.

³⁹³ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.71.

³⁹⁴ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.73.

³⁹⁵ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.78.

³⁹⁶ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.79.

³⁹⁷ Kuşçuoğlu, a.g.e.,s.88.

³⁹⁸ Kuşçuoğlu, a.g.e.,s.89.

10)''Yedi gök, dünya ve bunlarda bulunan herkes onu tespih eder. Onu övgü ile zikir ve tespih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz onların tespihini anlamazsınız. O çok yumuşak ve bağışlayıcıdır. ''(İsra Suresi,44)³⁹⁹

11)''De ki: İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O'na hastır. Namazında yüksek sesle okuma. Onda sesini fazla da kısma, ikisinin arası bir yol tut.''(İsra Suresi,110)⁴⁰⁰

12)''Sabah akşam Rablerine onun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek, gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi zikretmekten gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme.''(Kehf Suresi,28)⁴⁰¹

13)''Böylece seni bol bol tespih ederim.''(Taha Suresi,33)⁴⁰²

14)''Sen ve kardeşin birlikte ayetlerimi götürün, beni zikretmeyi ihmal etmeyin.''(Taha Suresi,42)⁴⁰³

15)''Kim de beni zikretmekten yüz çevirirse, şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu kıyamet günü kör olarak haşredeceğiz.''(Taha Suresi,124)⁴⁰⁴

16)''(Resulüm)Sen onların söylediklerine sabret. Güneşin doğmasından önce de, batmasından önce de Rabbini övgü ile tespih et. Gecenin bir kısım saatleri ile gündüzün etrafında (iki ucunda)da tespih et ki, sen Allah'tan razı olası, Allah da senden razı olsun.''(Taha Suresi,130)⁴⁰⁵

Kuşçuoğlu burada tespihin zikrullahın çoğulu olduğunu söylemektedir.

17)''Onlar bıkip usanmaksızın gece gündüz Allah'ı tespih ederler.''(Enbiya Suresi,20)⁴⁰⁶

³⁹⁹ Kuşçuoğlu, a.g.e. , s.93.

⁴⁰⁰ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.94.

⁴⁰¹ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.100.

⁴⁰² Kuşçuoğlu, a.g.e., s.100.

⁴⁰³ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.102.

⁴⁰⁴ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.102.

⁴⁰⁵ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.107.

⁴⁰⁶ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.108.

18)''Göklerde ve yerlerde bulunanlarla dizi dizi kuşların Allah'ı tespih ettiklerini görmez misin? Her biri kendi duasını ve tespihini bilmiştir. Allah onların yapmakta olduklarını hakkıyla bilir.''(Nur Suresi,41)⁴⁰⁷

19)''Ey iman edenler, mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanlardır. ''(Münafikun Suresi, 9)⁴⁰⁸

Kuşçuoğlu kitaplarında ayetler kullanarak düşüncelerini kanıtlamaya çalışmaktadır. Görüldüğü üzere zikir çekmenin Galibi tarikatında önemli bir yeri vardır. Kuşçuoğlu, toplu yapılan zikrin cemaatle kılınan namazın 27 katı sevaba vesile olduğunu söylemektedir⁴⁰⁹. Kuşçuoğlu, Allah'ın isimlerinin zikredilmesiyle bir hafta manevi doyum ve gıdalarını almaları için ehl-i aşkın manevi doyumlarını sağlayan zikir halkalarını tertip ettiklerini ifade etmektedir⁴¹⁰. Galibilerin zikir şekli Kadiri zikrine göre yapılmaktadır. Yani ayakta ve sallanarak yapılmaktadır.

1.7.5.Atatürk Hakkındaki Düşünceler

Kuşçuoğlu Atatürk'e verdiği değeri ve vazifesinin önemini kitaplarında yazmıştır. Atatürk Samsun'a çıktığında onu gördüğünü ve Atatürk'ün arkadaş grubu ile muhabbet ettiğini anlatmıştır. Zamana uyum sağlamaya çalışan ve vatanın gerçek evladı olarak görülen Atatürk, Kuşçuoğlu'nun övgü ve takdiri ile bahsedilmektedir. Kitaplarında birçok hikâyeye de yer vermiştir. Burada Kuşçuoğlu'nun yazdığı hikâyeleri anlatmaya ve Kuşçuoğlu'nun Atatürk'e verdiği değeri ve önemi açıklamaya çalışacağız.

Atatürk'ün dinsiz olarak görülmesine karşı çıkan Kuşçuoğlu, dinde içtihat yapılması gerektiğini düşünmektedir. Bunu da Atatürk'ün yaptığını düşünmektedir. Atatürk hakkında şu şekilde bahsetmektedir;

''Makamı cennet olsun, büyük insan Mustafa Kemal Atatürk bu noksanlığı düzeltmeyi üstlendi ve başardı sayılır. Çünkü bu icraat her şahsın yapacağı basit bir icraat değildi!

⁴⁰⁷ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.140.

⁴⁰⁸ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.236.

⁴⁰⁹ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.260.

⁴¹⁰ Kuşçuoğlu, **Metafizik I**,s.202.

Bu icraatı yapabilmek için evvela Allah'ı bilmesi, tabi olup kabullendiği peygamberini, peygamberinin getirdiği şeriatını bilmesi ve kul olarak şahsının yaratılışındaki sırr-ı ilahiye bilmesi gerekli idi. Tedrisatı ve imanı müsaitti. Bu ilme yabancı değildi, biliyordu.

Atatürk'ün yaşadığı zamanın ulemasına kulak ver. Ataya ithafen 'mehdi, resul' demişlerdi. Nutuklarını da iyi oku, anlarsın! Zamana uyum sağlamaya çaba gösteren, vatanın gerçek evlatlarını minnet ve rahmetle anıyorum. Çünkü o büyük insandı. Akli ermeyenlerin dinsiz zannettikleri; çıkarlarına kullananların zannettiği gibi dinsiz hiç değildi. Edindiğim intibaha göre 'dindardı' dersem mübalağa etmiş sayılmam. Tekrar ediyorum; 'zamanının mehdi resulü' diyorlardı, dindar büyüklerim. Tavetüren hakkında söylenen menkıbelerin canlı şahidiyim.'⁴¹¹

Kuşçuoğlu 1930'lu yılları yaşadığını belirtmektedir. 1930 yılında 11 yaşında olduğunu söylemektedir. Atatürk Samsun'a gittiğinde babasının Samsun'da hamam işlettiğini, kendisinin de ilkokul üçüncü sınıfta okuduğunu belirtiyor. Okuduğu okulun Gazi Evi'ne yakın olduğunu ve Mustafa Kemal'in geleceğini arkadaşlarına söyleyince, okuldan çıkıp onu görmeye gittiklerini anlatıyor. Beş arkadaş orada beklerken Atatürk'ün arabasının yanlarında durduğunu ve arkadaşlarından birine okula gidip gitmediğini, kaçınıcı sınıf olduğunu sorduğunu söylüyor. Henüz 48 yaşında iken görevinin getirmiş olduğu olayların onu 70 yaşlarında gösterdiğini söyleyerek de kendi izlenimini ifade ediyor. Bunun sebebini de din, vatan ve millet sevgisinin vazife ağırlığının olduğunu düşünmektedir. Atatürk'ün ıslah vazifesi ile vazifelendirildiğini ve buna şahit olduğunu da yazmıştır.⁴¹²

Kuşçuoğlu, Atatürk ile ilgili bazı hikâyeler anlatmıştır. Medyada Fatih Çekirge'nin programında bu gerçeği anlatmanın kendisine nasip olduğunu söylemektedir. Bu hikâyede Atatürk'ün muhafız eriyle arasında geçen diyalog anlatılmıştır.⁴¹³. Diyalogun sonucunda Atatürk'ün Uhud savaşı hakkında bilgisinin

⁴¹¹ Kuşçuoğlu, **Hz. Kuran'da Tesettür, Hicap ve Edep**, s. 104-105.

⁴¹² Kuşçuoğlu, **Metafizik I**, s.30-31.

⁴¹³ Hikâye; "Muhafız erlerinden bir tanesi şöyle anlatıyordu; Sabaha kadar masa başından kalkamadılar. Alaca karanlıkta dışarı çıktı. Geriye dönmeden bana gelmememi söyledi. Ben görünmeden takibe devam ettim. Durdu bir yerde, Gür bir sesle: 'Uhud Savaşında Hazret-i Resulullah düşmana yalnız gitti, neyine güveniyordu? Neye sığınyordu? Hazret-i Allah'a değil mi? Ben de Allah'a sığınyorum, rahat bırak.' Kuşçuoğlu, **Hz. Kuran'da Tesettür, Hicap ve Edep**, s.104.

olduğuna ve kendisinin de Allah’a sığındığını söyleyip, Allah inancının varlığına ve Allah’ın yüce bir varlık olduğuna inandığına dikkat çekilmek istenmiştir.

Kuşçuoğlu kitabında bir başka hikâyeye geçmektedir. Bu hikâyede İstanbul’da şeyhülmeşayih unvanı ile anılan Nurullah Efendi ile Atatürk arasında geçen bir diyalog anlatılmıştır.⁴¹⁴Galip Kuşçuoğlu Atatürk’ün dinsiz olmadığını göstermek için Atatürk’ün yaşamının bazı kesitlerinden örnekler vermektedir. Bu hikâyede aslında Atatürk’ün tekke ve zaviyeleri bir amaç için kapattığını bu amaca ulaşılınca tekrar açılacağından bahsedilmektedir. Bu amacın ne olduğuna dair hikâyede açıkça bir şey ifade edilmemiştir. Hikâyede Atatürk eğer ömrü yeterse bu tekke ve zaviyeleri tekrar açacağını belirtmektedir. Öyle görünüyor ki bu kapatılmanın altında yatan amaca Atatürk yaşarken ulaşamamıştır. Kuşçuoğlu kitabında bu hikâyeleri edindiği kaynakları da göstermektedir.

Bir diğer anlattığı hikâyede, ilahi olan taraftan gelen bir mesaj anlatılmaktadır.⁴¹⁵ Buradan anlaşılan o günkü isimleri Mustafa Kemal ve Mustafa Fevzi olan bu iki komutanın savaşta başarılı olacağının rüyalarında kendilerine müjde olarak verilmiş olmasıdır. Bu gibi rüya hadiselerine Kuşçuoğlu metafizik demektedir. Galip Kuşçuoğlu

⁴¹⁴ Nurullah Efendi, Atatürk’ün sekreteri olan amcazadesinden kendisini Atatürk’le görüştürmesini ister. O da Nurullah Efendiyi Ankara’ya davet eder. O günlerde Atatürk bir vesile ile resepsiyon vermektedir. Sekreter, Nurullah Efendiyi Atatürk ile resepsiyonda karşılaştırarak görüşmeyi planlar ve bu maksatla resepsiyona Nurullah Efendiyi davet eder. Arzu edilen bu görüşme gerçekleşir. Atatürk, Nurullah Efendi ile bir köşede hayli sohbet eder. O günlerde türbe, tekke ve zaviyeler kapatılmış bulunmaktadır. Söz buna intikal edince Atatürk, Nurullah Efendiye der ki; ‘Efendi Hazretleri. Tekke, türbe ve zaviyeleri ben kapattım. Allah bana ömür verecek mi bilmiyorum, ama şayet ömrüm olursa, günü gelince bunları yine ben açacağım.’ Atatürk bu hakikati gerçek şeyh efendiye ifşa etti. Bir benzer olay; Atatürk, Mevlana Celaleddin-i Rumi Hazretlerini ziyaret ettiğinde; ‘Sen rahat uyu, ey koca şeyh! Bu icraatımı sizlere değil.’ dediğinin gerçek yüzünü bilesin. ”demıştır. Kuşçuoğlu, **Hz. Kuran’da Tesettür, Hicap ve Edep**, s.106.

⁴¹⁵ “Gene İstiklal Harbi günlerinde, Atatürk günlük çalışmalarının büyük bir kısmını yürüttüğü ve bugün müze olarak değerlendirilen Ankara tren istasyonundaki evde, bir sabah erken kalktığı sırada, Çavuş Ali Metin’e ‘Acele olarak Fevzi Paşa’yı telefonla ara, bul ve hemen buraya gelmesini söyle!’ diyor. Ali Metin, Fevzi Paşa’yı telefonla arayıp bulduğunda, Fevzi Paşa da Atatürk’ün yanına gelmek üzere hemen evden çıkmakta olduğunu söylüyor. Fevzi Paşa, Atatürk’ün yanına gelince, Atatürk ona bir kâğıt kalem uzatıp; ‘Bugün gördüğün rüyayı yaz ve bana ver.’ diyor. Kendisi de bir kalem kâğıt alıp aynı şekilde o gün gördüğü rüyayı Fevzi Paşa’ya vermek üzere yazmaya başlıyor. Yazma işi bittikten sonra birbirine bakıp sevinçle gülümsüyorlar. Her ikisinin de yazdığını kendi kâğıtlarından okuyan Ali Metin her iki kâğıtta da şu rüyanın yazılmış olduğunu görüyor: Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) Hacı Bayram-ı Veli’ye diyor ki: ‘Mustafa’ya söyle, korkmasın, sonunda zafer onların olacak!’ Bilindiği gibi, aynı gecede rüyalarında Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) Hacı Bayram-ı Veli’ye bu sözleri söylerken gören bu iki muzaffer kumandanın o günkü isimleri Mustafa Kemal ve Mustafa Fevzi’dir. ” Kuşçuoğlu, a.g.e., s.108.

bu gibi manevi olaylara yer vermesini de açıklamaktadır. Atatürk'ün dinsiz olmadığını, bunu çıkar gözeten insanların söylediğini anlatmak için bu olaylara yer vermiştir. Atatürk'ün söylenenlerin aksine asra uyumlu Muhammedi Şeriatına hayranlığını gösterdiğini anlatmaktadır. Atatürk'ün dini kuralların esasına dokunmadığını da ifade etmektedir. Atatürk'ün yanlış anlaşıldığı düşüncesi Atatürk ile ilgili yazılarındaki esas amaçtır.

Galip Kuşçuoğlu dinde içtihat yapılması gerektiğine inanan bir şeyhtir. İctihadı dini yorum olarak kullanmaktadır. İctihat meselesi ona göre çok önemlidir, bunu başarabilen insanlardan biri de ona göre Atatürk'tür. Bu konuyu da 'Gayba İman' başlığı altında şu şekilde anlatmaya çalışmıştır:

‘‘O muttaki kullarım gabya iman ederler.’’(Bakara Suresi,3.)’’

‘‘Bu ayet-i celileyi tefekkür edersen, yalnız şahsına ait iman zafiyetinin cehlinden zuhurunu açıkça görürsün. Vatanını ve milletini muasır milletler seviyesine çıkarmak için, işgalci güçlerle yapılan anlaşmaya ters düşmeden, hayatını hiçe sayarak, Kuran-ı Kerim hayranı din-i İslam'ı hurafesiz ve bidatsiz benimsemiş, tertemiz İslam'ı na-ehle hissettirmeden yaşamak ve yaşatmak için, zamanı ve zemini de müsait bulduğu kadarı ile din-i İslam'ı hurafe ve bid'ata kaçırmadan, yasaklar ve cezai müeyyidelerle hakikatleri gerçek mecrasına çekmek kasti ile 1200 senedir içtihatsız yaşanan şeriat-i Muhmmediye servet, teknoloji ve medeniyetin din-i İslam' zıtmış gibi gösterilmesini kabul edemeyen Gazi Mustafa Kemal Paşa, işgal kuvvetlerinin de şartlarını nazara alarak, çok sevdiği vatanını, milletini, inandığı hak din olduğundan hiç şüphesi olmayan din-i İslam'ı ehli olmayan, din adamı geçinen bidat ve hurafelerle dolu, hakikat fukarası, ‘biliyorum’ zannı ile bilmeyerek İslam'da tahrifat ve tahribat yapanları cezalandırarak, İslam'ın zahir ve batınını tertemiz yaşatmak kasti ile ıslahata kalkıştılar. Bu ıslahatı yapmak için yeterli dini bilgi sahibi idiler.’’⁴¹⁶ Buradan da anlaşılacağı üzere Kuşçuoğlu Atatürk'ün dini bilgisini yerinde görmüştür. Atatürk'ün dinsiz olduğuna inanmamakta ve buna inanların da yanlış bir kanıya kapıldıklarını düşünmektedir. Atatürk'ün yaptığı ıslahatların ve geçici yasakların dine karşı zannedildiğini düşündüğü için bunun üzerine yorum yapmak ve ona göre gerçeği göstermek istemiştir. Yazılan kitapların hepsinde Atatürk'e yer verilmiştir.

⁴¹⁶ Kuşçuoğlu, **Metafizik I**, s.27.

Kuşçuoğlu ayrıca Atatürk'ü özlediğini de ifade etmektedir. Atatürk ile beraber dinde içtihat yapabilse idi çok başarılı olabileceklerini de dile getirmektedir. Atatürk'ün yokluğunun ızdırabını duyduğunu, ‘‘olsaydı beraber neler yapmazdık ki’’ demektedir.⁴¹⁷

Kuşçuoğlu, Antalya Ahatlı'da bulunan ibadethanelerinde Atatürk ile ilgili haberler ve makalelere de yer vermektedir. İbadethanenin sergi bölümüne geçerken iki taraflı karikatürler sergilenmektedir. Bu karikatürlerden birinde ‘anlamsız Atatürk düşmanlığı’ ile ilgili de bir karikatür sergilenmektedir. Bu karikatürde geçen bir ifadedir.

1.7.6.İçtihat Hakkındaki Düşünceler

Kuşçuoğlu içtihat kelimesini dini yorum olarak kullanmaktadır. İçtihat yapmak kitaplarından anlaşıldığına göre, zamana uygun ve zamana ışık tutmanın bir gereğidir. İçtihadın her devirde ortaya çıkaracağı tabloya şariat ve diyanet denildiğini ifade etmektedir⁴¹⁸. Ona göre bazı konular günümüzün koşullarına göre tekrar yorumlanıp ortak bir nokta bulunması gerekmektedir. İçtihatsız kalan toplumların medeni iken zamanla bedeviliğe dönüşeceklerini düşündüğünü söylemektedir.⁴¹⁹ Tarihte Hz. Muhammed'in irtihalinden sonra ihtilaflar görülmeye başlandığını, hicri olarak 75 senesinde dünyaya gelmiş olan Numan bin Sabit (İmamı Azam)'ın içtihat yaptığını ve eserlerinde kaleme aldığını söylüyor⁴²⁰. İmamı Azam'ın vefatından sonra İmam Şafii, İmam Maliki, İmam Ahmed bin Hambel, İmamı Azam'ın bazı içtihatlarının zamana uygun olmadığını düşünüp kendi yaşadıkları zamana göre tekrar yorumladıklarını anlatıyor. Fakat 1200 sene önceki yapılan içtihatların tamamı olmasa da bazı konularda yeterli kalmadığını gözlemlediğini, bu yüzden yeni bir yorum yapılması gerektiğini düşünmektedir. Bu konuda ‘‘Zamana göre, tahsili olan insanlar ‘Müslümanız’ dedikleri halde, çekinmeden, Allah'tan korkmadan ‘kahrolsun şariat’ diyebiliyorlarsa kantarın topu düşmüş demektir.’’ şeklinde ifade etmektedir. Bunun çaresinin de bu işin ehli olan bir kimsenin zamana göre içtihat yapması olarak görmektedir. Allah'ın bu vazifeyi

⁴¹⁷ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.181.

⁴¹⁸ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.62.

⁴¹⁹ Kuşçuoğlu, **Metafizik I**, s.274.

⁴²⁰ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.44.

ehline bıraktığını, bu mesuliyeti taşıyanların da kendilerini bildiğini düşünmektedir. Anlatmak istediğinin dinde reform olmadığını da eklemektedir.⁴²¹

30 Ocak 1995 yılında Mekke’de otelde sabah namazından sonra uyku ile uyanıklık arasında Hz. Muhammed’in kendisine mesaj verdiğini söylemektedir. Mesaj şudur; “Ümmetim geçmiş zamana göre değil, yaşayacakları zamana göre hazırlansın.”⁴²² Bu mesaja göre hayatını yaşamaya ve bu mesajı herkese yaymaya çalıştığı ve içtihat çağrılarını da bu yüzden yaptığı düşünülebilir.

Kuşçuoğlu, geçmişin geçmişte kaldığını asıl olanın bugün olduğunu ısrarla söylemektedir. Bugüne göre içtihat yapmanın ve halka sunmanın din âlimlerinin görevi olduğunu fakat bunu yerine getirmediğini de ekliyor. Dine en iyi hizmet etmek isteyen insanların bu konuya önem göstermesi gerektiğini düşünmektedir. Allah tarafından yasaklanmışın dışında olan güzelliklere yönelmek örneğin; cumhuriyet, demokrasi insan hakları, laiklik yaşıyorsa güzel olduğunu söylemektedir. Güzel olanın İslam olduğunu da ekliyor. “Hazret-i Kuran’ı yanlış tefsir ettik ve fikrimize uymayan, işimize gelmeyen yerleri sanki Hazret-i Allah’tan daha iyi biliyormuş edası ile güya düzelttik. Gülünç olduk.” şeklinde bir özeleştiriyi yapmaktadır. Zamanın duygusallık zamanı değil; sabır, idrak, medeniyet ve teknolojiyi, güzellikleri tevhid dininde görmek zamanı olduğunu düşünmektedir.⁴²³

İslamiyet’te içtihat yapılmasının gereği, Allah’ın “Ey insan! Dünyayı ben yarattım, sen düzene sokacaksın” hitabına bağlanmaktadır. Güzel şeyleri İslam’da bulunacağı düşüncesini, ileri toplumların anladığını ve uyguladıklarını söyleyen Kuşçuoğlu, semavi dinin demokrasi, laiklik, cumhuriyet ve insan haklarına karşı olmadığını belirtmektedir⁴²⁴. Zamanımızda yaşanan şeriatın esaslarının tahribat gördüğünü düşünmektedir. Hristiyan misyonerlerinin İslamiyet’e Müslümanların yaptığı tahribatı yapmadığını da ekliyor⁴²⁵. Zamana uyumlu olan medeniyet, teknolojiyi kabul edip, geri emr-i ilahiye nizam-ı âlemi dışlamanın da uygun olmadığını

⁴²¹ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.44.

⁴²² Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.40.

⁴²³ Kuşçuoğlu, **Metafizik I**, s.46.

⁴²⁴ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.123.

⁴²⁵ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.207.

belirtmiştir⁴²⁶. Medeniyet ve teknolojiyi dini hayata uyumlu bir şekilde yaşanabileceğini düşünen Kuşçuoğlu, bunu başaramadığımız için bazı toplumların gerisinde kaldığımızı ifade etmektedir. Ona göre İslam dinini medeniyet ve teknolojiye karşı olduğunu düşünmek bir hatadır. Bu yüzden gerçeklerden uzaklaşmıştır. Bunun aslında sebebi 1200 senedir ‘fitne oluyor’ diye içtihat yapılmamasına bağlamaktadır. Bunu şöyle ifade etmektedir; “O zamanın uleması dört imamdan başka imam tanımadılar, Ümmet-i Muhammedi’de asra uyumsuz, zamana göre de içtihatsız, bu yönlü bilgisiz bıraktılar.”⁴²⁷ Tedrisat ve muamelat bin iki yüz sene öncekinin aynısı olması, günümüzün geçmiş günkü hesaplarla değerlendirilmesi Kuşçuoğlu’nun eleştirisine neden olmaktadır. İctihat Kuşçuoğlu’na göre gereklidir. Hz. Muhammed’in Yemen’e vali olarak tayin ettiği Muaz bin Cebel ile arasında geçen bir diyalogunu da örnek olarak göstermektedir. ⁴²⁸ İctihat meselesinin “Ben bu öğrendiğimle yetindim, ömrümün sonuna kadar böyle götürürüm.” dememesi, doktorun “Benim gördüğüm eğitim yeniliklere açık değil.” dememesi gibi de düşünebileceğimizi söylemektedir. Bu karşılıklı konuşmadan, eğer bir konu hakkında Kuran-ı Kerim ya da Hz. Muhammed’in sünnetlerinde çözüm bulunamıyorsa içtihat yapılabilir. Kuşçuoğlu burada dini kuralların da yeniliğe muhtaç olabileceği mesajını vermektedir. Hangi kuralların içtihada tabi olduğunu da ehlinin bileceğini ama yapmadığını ifade etmektedir. Bilge bir kişinin hem İslam’ı yaşadığını iddia edip hem de yeniliklere kapalı olamayacağını düşünmektedir. Tasavvufu mana değişmeden, asra ve zamana göre içtihatla yaşamının mümkün olduğunu savunmaktadır. İctihat meselesi ile ilgili bir hikâye anlatmaktadır. Hikâyede dede ile torunu arasında geçen diyalog anlatılmıştır.⁴²⁹ Kuşçuoğlu burada her yeni kuşağın ihtiyaçları, ilgileri ve bilgi birikiminin farklı

⁴²⁶ Kuşçuoğlu, **Hz. Kuran’da Tesettür, Hicap ve Edep**, s.95.

⁴²⁷ Kuşçuoğlu, **Hz. Kuran’da Tesettür, Hicap ve Edep**, s.101.

⁴²⁸ Bu diyalog şu şekildedir; “Ya Muaz, ne ile hükmedeceksin?” Allah’ın Kitabı ile.” “Kitap’ta bulamazsan?” “Resulullah’ın sünneti ile.” “Onda da bulamazsan, Ya Muaz?” “İctihadımla ya Resulullah.” bu cevaptan sonra Hz. Muhammed’in çok duygulanıp böyle bilinçli bir ümmete sahip olduğu için Allah’a şükretmiş.” Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.81.

⁴²⁹ Dede ve torun yolda giderken dede:

-Oğlum dikkat et, dütdüt geliyor. Çocuk heyecanla, hilkat garibesi görecektir gibi arkasına baktı:

-Dede nerde dütdüt? Dede gösterdi dütdütü.

-Aman dede, dütdüt olur mu? Sekiz silindirli seksen model Rolsroys marka araba. Dedesi ne yapsın? Dütdüt öğretiler. İctihatsız şeriatın örneği dütdüt misali.” Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.65.

olacağını anlatmaya çalışmaktadır. Dede ile torunu ile olan bu konuşmada dedenin bilgisi ile torunun bilgisinin farklılığını İslamiyet dünyasındaki şimdiki konum ile eski konum arasındaki farka benzetmeye çalışmıştır.

Sonuç olarak Kuşçuoğlu, Muhammedi şeriatında bazı içtihatların yapılması gerektiğini düşünmektedir. Yazdığı kitaplarda içtihat konusuna sıklıkla değinmektedir. Yapılırken işini bilen bir kimsenin yapmasından yanadır. Bugün birçok toplumda teknoloji ve medeniyet alanında geri kalmamızı eleştirmektedir. Yeniliğe açık olmamız gerektiği ve toplum olarak ilerlemiş olabilmek için bazı konular hakkında kapalı bir görüş halinde olmamızın yanlış olduğunu düşünmektedir. İctihat yapmak reform olarak anlaşılmamalı, toplumda bazı karmaşa yaratan ve kafaları karıştıran konularda bir yorum olarak anlaşılmalıdır. Kuşçuoğlu'nda Hz. Muhammed'in yaşadığı dönem ile günümüz arasında fark olduğu ve o zamanın ihtiyaçları ile günümüzün ihtiyaçlarının da farklı olacağına dair inanç bulunmaktadır. Yazılan kitaplardan bilim ve teknolojiye ilerlemek, okuryazarlığın artması, demokrasi, insan hakları, laiklik gibi konularda ön yargı ile bakılmamasını istemektedir.

1.7.7. Kadın Hakkında Düşünceler

Kuşçuoğlu kadınlarla ilgili bakış açısına kitaplarında yer vermiştir. Kadının muhterem olduğunu, hürmete ve sevgiye layık kılındığını belirtmektedir. Fakat bazı yönlerinin, erkeğe nazaran daha zayıf ve narin olduğundan dolayı erkeklerin vazifelerinden mahrum kalmaktadır. Örneğin, tahsis edilen vazifelerin erkek için daha uygun olduğu düşüncesi hâkimdir. Bunu Nahl Suresi, 43. Ayetin mealini vererek açıklamaktadır. Ayet şu şekildedir: "Senden öncede kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını göndermedik eğer bilmiyorsanız erbabı zikirden sorunuz." İnsanoğluna ne melaikeden ne de kadından peygamber gelmemesi Kuşçuoğlu'na göre, kadının naif olması ve bazı hallerde erkek gibi tahammülünün olamayacağıdır. Kadın ve melaikenin peygamberlik sıfatına uygun yaratılmadığı görüşü hâkimdir. Kadının makam-ı velayete çıkamayacağı, evliya olamayacağı, veli de olamayacağını söylemektedir. İmametliğin erkek için olduğunu, kadının hatun olabileceğini söylemektedir. Buradan anlaşılabileceği üzere kadının çıkabileceği en üst

mertebe “hatunluk” olarak görülmektedir. Buna örnek olarak Rabia Adeviye Hatun gösterilmiştir.⁴³⁰

Kadının bazı dini konularda daha toleranslı olması kadının yapısından dolayı olduğunu belirtmektedir. Erkeğin hayatındaki maddi ve manevi imtihanların kadına nazaran daha ağır olduğunu ve kadının biraz daha müsamahalı olduğunu söylemektedir.

Kadının annelik görevinin ön planda olması, insanlığın üremesi için önem taşıması bakımından kadının yüce bir varlık olduğu görüşü hâkimdir. Hz. Muhammed’in “Cennet anaların ayakları altındadır.” sözü ile kadının annelik görevi üzerine bir vurgu yapılmaktadır. Kuşçuoğlu, “Ananın terbiye, bilgi ve görgüsünün evladı üzerinde mutlaka zuhuru görülür. Babanın da evladın terbiyesinde etkisi olsa da, ana kadar olamaz. Çünkü ana terbiyesi beşikten başlar.” demektedir⁴³¹. Kuşçuoğlu kadına uygun yaratılmış birçok vazifenin olduğunu, bunların icrasına ancak kadın muktedir olup erkek muktedir ve müsait olmadığından teklifi dahi gülünçtür ve zulüm olduğunu düşünmektedir. Kuşçuoğlu, velilik makamının erkekler için olduğunu söylemekle beraber, Allah’ın zikrullahta kadın ve erkek arasında bir ayrımın olmadığını söylemektedir. Hz. Muhammed’in “Müferridun ilerlediler. Müferridun nedir, ya Resulallah? Müferridun Allah’ı çok zikreden erkek ve kadınlardır.” buyurduğunu ifade etmektedir⁴³².

1.7.8. Tesettür ve Hicap

Kuşçuoğlu tesettür ve hicap ile ilgili bir kitap yazmıştır. Bu konunun çok önemli olduğunu buradan anlaşılmaktadır. Kuşçuoğlu tesettür ve hicabın her devirde üstünde durulması gereken ama çok önemsenmeyen bir konu olduğunu düşünmektedir. Başlı açık ve kapalı olan kızların sınıflandırılmaması gerektiğini kitabında ifade ediyor⁴³³.

Kuşçuoğlu tesettür ve hicap ayetlerinin iyi anlamadığını düşünmektedir. Ayetlerin kadının korunması, incitilmemesi ve neslin normal devamı için olduğunu ifade etmektedir. Fakat yanlış anlaşıldığı için kadına ikincil bir konum yaratılmıştır. Bunu şu ifadesinden anlıyoruz; “Kıskanç, bencil erkeklerin işine geldiği için, kadına

⁴³⁰ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.91.

⁴³¹ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.91.

⁴³² Kuşçuoğlu, a.g.e.,s.92.

⁴³³ Kuşçuoğlu, **Hiz. Kuran’da Tesettür, Hicap ve Edep**, s.81.

Allah'ın verdiği hakkını vermedikleri gibi, hiç fütur etmeden emr-i ilahiye ezaya dönüştürmüşlerdir.⁴³⁴ Bu ayetlere kitabında yer verilmiştir. Ayetlerin tefsirlerini Kral Abdülaziz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olan Abdullah Mübeşşir al-Terazi'nin düzenlediği haliyle kitapta yer vermiştir. Bunlardan bir kaçısı şu şekildedir;

1)Mümin kadınlara söyle: Gözlerini korusunlar, namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini yakalarının üzerine örtünler. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları, ellerinin altında bulunan erkeklerden, kadına ihtiyacı kalmamış hizmetçiler yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler. Gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılсын diye ayaklarını yere vurmasınlar.

Ey müminler hep birden Allah'a tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz! (Nur Suresi, 31)⁴³⁵

2)Ey peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına, örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınmaması ve (incinmemesi) için en elverişli olan budur. Allah çok bağışlayan çok esirgeyendir. (Azhab Suresi,59)⁴³⁶

3)Bir nikâh ümidi beslemeyen, çocuktan kesilmiş yaşlı kadınların, ziynetlerini, göstermeksizin dış elbiselerini çıkarmalarında kendilerine bir vebal yoktur. Gene de iffetli olmaları kendileri için daha hayırlıdır. Allah işitendir, bilendir. (Nur Suresi,60)

4)Namuslu, kötülükten habersiz mümin kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahrette lanetlenmişlerdir. Dilleri, elleri ve ayaklarının, yapmış olduklarından dolayı aleyhlerinde şahitlik edeceği bir günde onlar için çok büyük bir azap vardır.(Nur Suresi,24)

5)Evlerinizde vakarınızla oturun. İlk cahiliye devrinin açılıp saçılarak, ziynetlerini göstererek, yürüyüşü gibi yürümeyin. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resulüne

⁴³⁴ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.83.

⁴³⁵ Kuşçuoğlu, **Hz. Kuran'da Tesettür, Hicap ve Edep**, s.78.

⁴³⁶ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.79.

itaat edin. Ey ehl-i beyt! Allah sizden şek ve şüpheyi gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.(Azhab Suresi, 33)⁴³⁷

Kuşçuoğlu'na göre bu ayetlerin yanlış anlaşılmasından dolayı kafa karışıklığı ortaya çıkmaktadır. Bu konuda katı kurallara yer vermeden, emr-i ilahinin dışına çıkmadan ve kadınların yaşama haklarını ellerinden almadan bir çare bulunması gerektiğini düşünmektedir. Başka yerlerde “ziynet mahallini gizlemezseniz, erkekler tarafından eza olunursunuz.” şeklinde tefsir edildiğini belirtiyor. Toplumlarda tesettür konusunun zorlaştırıldığı düşüncesindedir. Ayrıca Kuşçuoğlu'na göre tesettür emrinin emri ilahi dışında, gelenek görenek olarak görülüp, daha fazla kapanmayı takva zannetmek de yanlıştır. Katı kurallara özenmek de yanlıştır.

Kuşçuoğlu'na göre erkeklerde kıskançlık duygusu normal olursa anlaşılabilir. Hatta kıskançlık duygusu olmayan erkek için “cennet haramdır, kokusunu da alamazlar.” şeklinde bir hadis de kullanmıştır. Fakat bazı erkeklerin aşırı kıskançlık nedeni ile eşlerinin tesettürlerini daha katı bir şekilde yapılmasına da karşıdır. Tesettür, kadınların erkekler tarafından incitilmemesi için emredildiğini hatırlatmaktadır. Kimseyi yersiz itham etmemek ve kişinin kendi düşüncesine uymuyorsa eğer onları suçlamamak konusunda da uyarısı vardır.⁴³⁸

Kuşçuoğlu, tesettür ve hicabın mana itibari ile edep olduğunu söylemektedir. Bunun için “EDEB” başlığı altında edebi de açıklama gereği duymuştur. Edeb Arapçasıdır ve mutasavvıflar; E: eline, D:diline, B: beline sahip olmaktır şeklinde bir açıklama yapmışlardır. Burada nefsanî duygu fiili hayatla nitelendirilmiştir. Dinin edep olduğu, kâinatın dönüşündeki nizam ve intizamın edep olduğu görüşü hâkimdir.⁴³⁹

Kuşçuoğlu ayetlerin izaha gerek olmadığını düşünmüş, tesettürün nasıl olacağı konusunda kitaplarında açık bir örtünme şeklinden bahsetmemiştir.

⁴³⁷ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.77.

⁴³⁸ Kuşçuoğlu, **Hz. Kuran’da Tesettür, Hicap ve Edep**, s.86.

⁴³⁹ Kuşçuoğlu, a.g.e. , s.121.

1.7.9.Müslümanlığın Yaşanmasında Eksik Görülenler

Galip Kuşçuoğlu'na göre İslam'ı yaşamak için illa Arap olmak, Arapça bilmek yeterli değildir. Çünkü Allah alemlerin Rabbi'dir. Bir kişi okumayı bilmiyorsa, kabiliyeti müsait değilse, "Allah kelimidir" diye manevi haz ve zevk ile açıp bakmak, öpmek, alnına götürmek, yüksek yerlere asmak, manasını bilmeden okumanın da rahmete vesile olacağını söylemektedir. Fakat ilahi kastın manası ile anlayarak yaşamanın olduğunu da belirtmektedir. Bu yüzden kimsenin Arapça bilip bilmediğini ölçmeye kalkışılması gerektiği çünkü manayı ve rahmet- i ilahiye ölçmeye muktedir olmadığıımızı söylemektedir. Yalnız Arapça bilmek Allah'ı bilmeye yeterli olmamaktadır. Arapça bilmek bir şart değildir. Bu zorlaştırmaktır. Burada Galip Kuşçuoğlu Hz. Muhammed'in bir hadisini hatırlatmaktadır; "Zorlaştırmayın, kolaylaştırın, daraltmayın, genişletin, ikrah etmeyin, sevdin."''⁴⁴⁰

Galip Kuşçuoğlu insan hakları ve laiklik ile ilgili de görüşlerini sunmaktadır. İnsan hakları ve laikliğin İslam'ın özünde olduğunu söylemektedir. Bunu manaya bakılınca anlaşılacağını savunmaktadır. Ona göre insan hakları üzerinde bütün akliselim insanlar durmuştur insan haklarının anlamı da düşünce hürriyeti ve inanç hürriyetidir. Bunun İslam'ın özünde olduğunu ispatlamak için de Hz. Allah'ın buyruğunu paylaşmaktadır: " Leküm dinüküm, veliyedin."(Senin dinin senin, benim dinim benim.) Cumhuriyet, demokrasi, insan hakları ve laikliğin yaşanıyorsa güzel olduğuna da dikkat çekmektedir. Burada siyasi ve politik bir parti görüşünün aranmaması gerektiğini de ayrıca eklemektedir. Zamanımızda demokrasinin güzel olduğunu, cumhuriyetin ve laikliğin güzel olduğunu düşünmektedir. İslam'ın demokrasi, cumhuriyet, laiklik, teknoloji ve zamanın medeniyeti ile bağdaştığını savunmaktadır.

Galip Kuşçuoğlu, kurban ile ilgili bir açıklama yapmaktadır. Söze ilk olarak bir ayet ile başlamaktadır; "Biz her ümmete (kurban kesmeye uygun) hayvan cinsinden kendilerine rızık olarak verdiklerimiz üzerine Allah'ın adını zikretsinler diye kurban kesmeyi gerekli kıldık. İşte ilahınız tek bir ilahtır. O halde ona teslim olun. (Habibim) sen muti ve mütevazı olanları müjdele." (Hac suresi, 34.) Ardından tavuk ve horozun kurban sayılmadığını belirtmektedir. Hz. Âdem'den şariat-ı Muhammedi'ye kadar

⁴⁴⁰ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.99.

kurban kesile gelmiştir. Allah'ın verdiği nimetlere şükür olarak hali müsait olanlara vacip kılınmıştır.⁴⁴¹

Kuşçuoğlu, Allah'ın ziyaret edilip hal ve hatırlarının sorulmasını istediği kişileri ziyaret etmekten vazgeçilmemesini de tavsiye etmektedir. Bunu bir ayetle de açıklamaktadır; ‘‘onlar öyle sapıklar ki kesin söz verdikten sonra sözlerinden dönerler. Allah'ın ziyaret edilip hal ve hatırlarının sorulmasını istediği kimseleri ziyaretten vazgeçerler ve yeryüzünde fitne ve fesat çıkarırlar. İşte onlar gerçekten zarara uğrayanlardır.’’(Bakara Suresi,27.)⁴⁴² Buna göre büyüklerimizi ziyaret edip hal, hatır sormamız, bunu da ihmal etmememiz gerekmektedir. Hayatlarında ziyaret edemediysek vefatlarından sonra kabirlerini ziyaret etmemiz gerekmektedir. Kuşçuoğlu'na göre kabir ziyaretlerini taşı, toprağı ziyaret etmek küfürdür anlayışı ile ziyarete gitmemek Müslümanları rahmet-i ilahiden mahrum etmektedir.

Kuşçuoğlu; İslam'ın kaba, katı ve merhametsiz bir din olmadığını, insanların da böyle olmaması gerektiğini düşünmektedir. Bir ayet ile de bunu desteklemektedir: ‘‘O vakit, Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsa idin, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi. Şu halde onları affet, bağışlanmaları için dua et.(Umuma ait) işlerinde onlara danış. Artık kararını verdiğin zaman da Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah kendisine sığınanları sever. ‘’(Al-i İmran Suresi, 159)⁴⁴³ Katı tutumlardan uzak durulması gerektiğini tavsiye vermektedir.

Kuşçuoğlu, Muhammediliğin yaşanmasında en çok Maide Suresi 51.ayetin tefsirindeki eksikliğin kafa karışıklığı yaşattığını belirtmektedir. Maide suresi 51.ayette dost olarak yapılan tefsirinin yanlış olduğunu ve bunun yerine evliya kelimesinin kullanılmasının uygun olduğunu belirtmektedir. Maide Suresi 51. Ayet'in tefsirini kendisi şu şekilde yapmaktadır;

‘‘Ey iman edenler! Yahudi ve Hristiyanların evliyalarını evliya edinmeyin! Onlar kendilerinin evliyasıdır. (Sonra gelen şeriatı kabul ettikten sonra, evvelki şeriatteki evliyalar senin şeriatından lütfedilen evliya değildir. Sana lütfedilen şeriatını gününe yansıtan ve emr-i ilahiye uyumlu evliyana tabi ol. Geri döndüğünüz zaman evvelki

⁴⁴¹ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.113.

⁴⁴² Kuşçuoğlu, a.g.e., s.135.

⁴⁴³ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.164.

şeriatı dönüşünle sonra gelen şeriatı biatınle indi ilahiyede nefsinde zulüm etmiş olursunuz.)Allah zalimler toplumuna yol göstermez. ‘‘⁴⁴⁴Burada geçen evliya kelimesinin dost kelimesi ile tefsir edilmesini yanlış bulan Kuşçuoğlu, kendi yaptığı tefsirin doğru mana olduğunu ifade ediyor. Burada kullanılan dost kelimesinin ayrılıklara ve düşmanlığa yol açtığını belirtmektedir. Yahudi ve Hristiyan evlialarının evliya kabul edilmesinin istenmemesi, zamana uyumlu olmadığı içindir. Evliya kelimesinin manasını da vermektedir. Kuran’ın birçok yerinde varis ün Nebi, nedim-i ilahi olarak geçen kullara Allah’ın ‘Evliya’ ismini verdiğini bildirmektedir.⁴⁴⁵ Evliaların Allah dostları olduğunu da belirtiyor. Evliyanın anlamının daha anlaşılır olması için, ‘‘Dikkat et! Evliyama korku yoktur; onlar üzülmeyecektir de. Onlar iman edip, takvaya erenlerdir.’’ Şeklindeki Yunus Suresi, 62-63. ayeti örnek olarak göstermektedir⁴⁴⁶. Bunun çözümünü de önermektedir. Hz. Muhammed’in ‘‘Habibim, evvela yakınlarından başla.’’ Hitabını hatırlatmaktadır. Önce ülkedeki insanlara gerçeği anlatmalı ve ayetlerin gerçeğini meal yapılmalıdır. Bu hususta yetişmiş insanların gerçeklere hemen uyum sağlayacaklarını belirtmektedir. Kuşçuoğlu, Maide Suresi 51. Ayet ile ilgili kendisinin müridi ve Edebiyat öğretmeni olan Fazlı Al’ın bir şiirini de paylaşmaktadır.⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.42.

⁴⁴⁵ Kuşçuoğlu, a.g.e.,s.59.

⁴⁴⁶ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.59.

⁴⁴⁷ Bu şiirin konu ile alakalı kısmı aşağıdaki gibidir;

Maide Suresi, ayet elli bir,

Ah bir anlaşılrsa, kardeşlik gelir.

Düşmanlıklar kalkar, tüm buzlar erir,

Bombayı patlatan Şeyhimi buldum.

Ayette ‘‘dost’’ yok, ‘‘evliya’’ vardır.

Bunu anlamazsak, mana çok dardır.

Yüzeyde kalırsak, dine zarardır. Bu ayeti çözen Şeyhimi buldum.

Ayet ‘‘dost’’ demiyor, bilelim gayrı,

Evliya denince, mana apayrı,

Her bir millet için evliya ayrı

Evliyayı bulan Şeyhimi buldum. Kuşçuoğlu, a.g.e., s.73-74.

Burada ‘‘dost’’kelimesinin kullanılmasından kaynaklanan ayrılıklar anlatılmaya çalışılmıştır. Dost ile evliya arasındaki mana ayrılığına dikkat çekmeye çalışılmaktadır. Kuşçuoğlu için ‘‘Bu ayeti çözen şeyh’’olarak bahsedilmekte, ona olan hayranlık da dile getirilmektedir.

Mümtehhine Suresi 1.ayetin de aynı konuyu işlediğini söyleyen Kuşçuoğlu, bu ayetin de tefsirini yazmıştır. Tefsir şu şekildedir; ‘‘Ey iman edenler, benim de düşmanım sizin de düşmanınız olanları evliya edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişken onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar, rabbiniz olan Allah’a inandığınızdan dolayı Peygamberi ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer siz benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Oysa ben sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa doğru yoldan saçmış olur.’’ şeklindedir. Kuşçuoğlu tasavvufun öğretilmesi konusunda yanlış yapılanları söylemektedir. Hint ve Yunan felsefelerinin tasavvuf olarak okutulduğunu belirtmektedir. Muhammedi şeriatının tasavvufunu anlatırken ‘‘bir lokma, bir hırka’’ düşüncesinden öteye gidilemediğini belirtmektedir. Servet ve teknoloji düşmanlığının da aşılandığını belirtmektedir.⁴⁴⁸

Kuşçuoğlu, Muhammedi Müslümanlığın yaşanmasında ‘‘acabasız iman’’ adını verdiği, şüpheye yer düşmeden iman etmenin gerekliliği konusuna da değinmiştir. Buna göre din akıl ile ölçülemeyen, kalpten inanarak yaşanılır. Bu yüzden İslam’ın anlatımında aklın ve tahminin dışındaki gerçeği bilemeyip, yalnızca madde ölçümünden başka yol bulamamayı eleştirmektedir. Dinin tasavvufsuz, tarikatsız, şeriatsız yaşanamayacağını savunuyor. Bu gerçekler inkâr edildiğinde ise dinin akla dönüştüğünü belirtmektedir.

Kuşçuoğlu reenkarnasyon konusuna da değinmektedir. Reenkarnasyonu tenasüh kelimesi ile kullanmaktadır. Tenasühün İslam ile bağdaşmadığını, bunun küfür olduğunu söylemektedir. Bunu Müminun Suresi, 99-100. Ayet ile açıklamaktadır. Ayet; ‘‘Nihayet onlardan birine ölüm gelip çatığında: Rabbim, der. Lütfen, beni geri gönder. Ta ki, boşa geçirdiğim dünyada iyi iş yapayım. Hayır! Onun söylediği bu söz

⁴⁴⁸ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.120.

laftan ibarettir. Onların gerisinde ise yeniden dirilecek güne kadar bir berzah vardır.”⁴⁴⁹ şeklindedir⁴⁴⁹.

1.7.10. Metafizik

Kuşçuoğlu manevi olaylar, mantık ile açıklanamayan hadiselerin genel adına metafizik adını vermiştir. Metafizik Kuşçuoğlu'na göre bütün insanlarda görülse bile kemalatlı insanlara mahsus kılınmıştır. Metafizik Kuşçuoğlu'na göre, hikmettir, marifetullahtır, fizik ötesi manadır. Peygamberlerde de görüldüğünü ve tertib ve tanzim ilahi olduğunu ifade etmektedir. Kuşçuoğlu, metafiziğe önem vermektedir ve bu konu hakkında iki kitap yazmıştır.

Kuşçuoğlu metafizik kelimesinin kelime anlamını açıklamaktadır. Meta, Yunancadan alınan fizikten öte anlamındadır. Aristoteles'in fizik ötesi izahını kendine yakın bulduğunu belirtmektedir⁴⁵⁰.

Kuşçuoğlu, metafiziği, fizik ötesi âlemleri yaratan Hazret-i Allah'ın bütün insanlarına merhameti ve rahmetinden bahsettiğini düşünmektedir. Allah'ın seçkin kullarına dilediği kadar maddenin hakikatidir. Metafizik, Peygamberlerde görüldüğünde adının mucize, evliyaullahtan meydana gelirse adının keramet olduğunu söylemektedir. Metafizik ile kastedilen, cin, şeytan, melaike gibi fizik ötesi, cesetsiz varlıkların fiziki olaylarda mevcudiyetleri, görülen rüyalar. Doğal deyip fazla önemsenmeyen, yaşadığımız âlemin madde ve manası ile meta olduğunu, yaratılan her cevherin aslının meta olduğunu söylemektedir. Fizik üstü olayları kendi hayatında yaşamamış olan insanların, yaşamış olan insanları inkâr etmemesi gerektiğini düşünmektedir. Zira bu metafizik hadiseler gerçektir ve inkârı doğru anlamamaktan kaynaklanmaktadır. Metafiziğin dışlanıp, beş duyunun esiri olduğumuz, fizikten öteye gidemediğimiz, materyalist bakış açımızın bizleri manadan uzaklaştırdığı gibi eleştiriler de yapan Kuşçuoğlu insanları manevi sahtekârlığa karşı da uyarmaktadır.

Kitaplarında, kendi hayatında ve geçmiş bazı önemli insanların hayatlarında meydana gelen metafizik hadiseler yer vermiştir. Bu metafizik hadiseler de inanılması gerektiğini belirtmektedir.

⁴⁴⁹ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.216.

⁴⁵⁰ Kuşçuoğlu, **Metafizik I**, s.24.

Kuşçuoğlu kendi hayatından birkaç metafizik olayları da anlatmaktadır. Bunlar içinde kendisine rahmetten gelen mührü anlattığı hikâyeyi anlatmaktadır.⁴⁵¹ Bu anlatılan olayda bilgisayarda kendiliğinden çıktığı söylenen mührün normalde çıkamayacağı aşikârdır. Olayın tek başına yaşanmadığını burada meydana gelen metafizik hadise iki şahit tarafından da desteklendiği söylenmektedir. Şahit olduğu söylenen kişilerin isimleri de verilmektedir. Bu, inandırıcılığı arttırmaktadır. Ayrıca Kuşçuoğlu'nun bu olayı anlattığı kitabı yazdığı zaman yaşının 80'in üzerinde olduğunu düşünülürse, kitapların yazılmasında bilgisayar kullanması teknolojiyi takip edip, hayatına dâhil ettiğini göstermektedir. Kuşçuoğlu'nun mesleği olan marangozluk ile ilgili anlattığı bir metafizik olay bulunmaktadır. Buna göre çok aradığı bir muşamba türünün ilahi bir güç tarafından kendisine verilmesi anlatılmaktadır.⁴⁵² Dikkat çeken bir nokta tam istediği,

⁴⁵¹Hikâye şu şekildedir: "Peygamber efendimizin doğum gününde bayram ettiğimiz Mevlit Kandili günü 1999 senesi 24 Haziran bilgisayarda yazdıklarımı dosyalamak için printere yazdırıyordum. Altmışinci sahifenin başında çift çizik çerçeve içerisinde- çerçeveler alışı geldiğimiz çerçeve cinsinden değil 12,5cm boyunda, 12mm eninde, sarı altın yaldızlı zemin üzerine kırmızı ve yeşil noktacıklarla sahifenin kenarında, üstünde de yukarı kenardan sahife nizamına ve düzenine uymayan, ekranın ve printerin dahli olmadan, ekranda dahi görünmeden, bir daha yazmak ve yazdırmamıza imkan olmayan, çeşitli renklerle bezenmiş, bazı yerlerine Kuran-ı Kerim'in nazil olduğu yazı kufi yazıya benzer, çıplak gözle zor görülen esmalarla ve mühürle bezenmiş bir logo belirmişti. İzahından teknolojinin ve akılcı dinin aciz kaldığı. Olay yüksek tahsil görmüş, mana cilvelerine az çok aşina Mehmet Şen Efendi ve Tarık Küçükkalıpcı Efendinin de huzurunda zuhur etmiş, Hazret-i Allah onları da şahit kılmıştı. O sahife üzerine hiçbir cihazın dahli olmadan mührün gökten düşer gibi zuhuru o efendileri de hayretler içerisinde bırakmıştı. Her tarafı kufi yazılarla ve mühürler ile bezenmiş levha üzerinde siyah Latince yazı ile akılcı ulemayı şoke edecek Latin yazısı ile bu abd-i acizin kimliğini ve icazetini yazıyor Hazret-i Allah c.c.60. sahifede perişanlığımı, aczimi anlatıyordum. Yeteri kadar bilmediğim için bocaladığım, hiçliğimi göstermeye çalışıyordum. Yaratanıma neyi gösterecektim ki? Tertib ve tanzim onun halk etmesi değil mi?" Kuşçuoğlu, **Metafizik** I, s.149-150.

⁴⁵² Hikâye şu şekildedir: "Ankara Kızılay semtinde Vali Konağı'na yakın bir Amerikan şirketine hayli büro masaları yapmıştık. Üzerlerini "Ninalyum" muşambası ile kaplamıştık. Zaman geçti, tekrar aynı masalardan istediler. Masaları yaptık bitirdik. Muşambaları yapıştırıp teslim edecektik. Ninalyum almak için nereye müracaat etti isem "Yerli muşamba yapıldığı için ninalyum ithali durdu" dediler. Ankara'da aradıksa da bulamadık. Saltıfıranko diye bir şirket vardı. İstanbul'dan uçakla getireceklerini vaat ettiler. Fakat İstanbul'da da bulamadılar. Şirkete durumu anlatmak için gittim. Tercüman vasıtası ile görüşüyordum. Durumu arz ettim. Ne pahasına olursa olsun kabul edeceğimi, Amerika'dan getirtirmelerini rica ettim. "İmkânsız, mevcut muşambalardan getir, seçelim" dediler. Bulunanlardan örnek getirmek için oradan öyle bitkin ve perişan çıktım ki, vakit daralmıştı, hemen örnek getirip gösterecektim. Örnekleri aldım. Alelacele Kızılay'a gitmek için dolmuşa bindim. Dakikaların çok önemi vardı. Bir an evvel yetişmem lazımdı. Fakat bana bir hal oldu. İhtiyarım alınmış, acele ettiğim halde "büyük sinemanın karşısındaki durakta inecek var" diye inmişim. Araba gidince düşünmeye başladım. "Ben burada neye indim?" Alışkanlık da yoktu. Çünkü hiç inmemiştim o durakta. Zaman geçiyordu. Şok olmuştum. Şuursuz sağıma soluma bakıyordum. Karşımda top ile ninalyum duruyordu. Serap görüyorum zannettim. Olmaz böyle bir şey diye tekrar tekrar bakıyordum. Serap değil, gerçektir. Trafiği hesaba katmadan karşıya geçtim. Büyük sinemanın yanındaki mefruşat mağazası önünde duruyordu. Sordum: "Bu ninalyum satılık mı?" diye. Musevi vatandaş-Allah'a inanıyorsa Musevi Müslüman kardeş: "Evet, be kuzum" dedi. "Bir saat evvel bir kişi getirdi, bunu sat diye." Açtırdım. Ninalyumunu ölçtüm. Tüylerim diken diken oldu! Benim ihtiyacıma göre. Ne bir santim fazla ne de bir

ihtiyacı olan kadarının satılıyor olmasıdır. Dikkat çeken bir diğer husus, ninalyumu satan çalışan için kullanılan ‘‘Allah’a inanıyorsa Musevi-Müslüman kardeş’’ ifadesidir. Bu kullanım Galibiliğin Allah’ın varlığını ve birliğine inanan herkesi Müslüman olarak görme düşüncelerinin ifadesidir. Kuşçuoğlu’nun *Metafizik I* ve *Metafizik II* adlı kitapları tamamen doğaüstü manevi olayların anlatımı ile doludur. Kendi başına gelen ya da geçmişte yaşanmış bazı olayları anlatmıştır.

Kuşçuoğlu, şiş burhanını metafizik bir olay olarak görmektedir. Şiş burhanı vücudun bazı yerlerine şişin sokulması ile yapılır. Günümüzde Galibilik tarikatında ehli olmayan insanların bilinçsizce yapmasından dolayı kaldırılmıştır. Aslen Rufai geleneğidir. Harp aletlerini vurma şeklinde de tanımlar yapılmaktadır ve uygulanma sebebi, Seyyid er-Rufai’nin müritleri ile birlikte hac vazifesinden sonra başına gelen bir olaydır⁴⁵³. Kuşçuoğlu şiş burhanının kendisi için suç olmadığını, çıkarına kullanmadığına dair elinde mahkeme kararının olduğunu söylemektedir⁴⁵⁴. Şiş burhanını yapabileceğine dair icazet almasına rağmen çekindiği ve korktuğu için yapmadığını açıklamaktadır. Fakat bir gece rüyasında şiş yapmadığı için azarlandığını, bu yüzden de isteyen herkese o günden sonra şiş burhanı yaptığını söylemektedir. Şişin isteksiz yapılamayacağını, sadece isteyen insanlara rızasıyla yapılabileceğini de eklemektedir. Şiş burhanının nasıl yapıldığını anlatan Kuşçuoğlu; ‘‘şiş basit bir inşaat demiri olduğu gibi her hangi sivri bir şey de olabilir. Vurmadan evvel sünnet-i Resulullah olduğu veçhile, tükürük ile mesh edilir. Çıkardıktan sonra vurulan yere gene tükürük sürülür.’’ demektedir⁴⁵⁵.

santim noksan idi. Gözlerim dolu dolu hesabı ödedim. Biliyordum kimin gönderdiğini. Ne kadar hamd ettim, hala etkisini yaşıyorum.’’ Kuşçuoğlu, a.g.e., s.157-158.

⁴⁵³ Hz.Pir Seyyid er-Rufai(ks), müritleri ile birlikte Hac’dan sonra Hz. Nebi’yi (sav) ziyaret için Medine’ye doğru yola çıktı. Ravza’ya varınca, Hz. Resul’ün kabri-i şerifi önündeki pencereye gelip, Meddû’l-Yedd Risalesi’nde yazılan ‘‘Ey Atam! Benim seyyid olduğumu kabul etmiyorlar’’beytini söyledi. Ravza_i Mutahhara’dan Resulullah’ın eli zuhur etti ve ‘‘Evladım!’’ sesi işitildi. Müritleri de bunu görüp işittiler. İstiğrak ve vecd haline dalan müritlerinin kimisi kendini taşa vurdu. Daha pek çok haller görüldü. O zamandan bu zamana kadar Hz. Rifai’ye bağlı olanlarda bu hal görülür. Yahya b. Salih el-İslamboli, **Tarikat Kıyafetleri**, Hazırlayanlar: M. Serhan Tayşi-Mustafa Aşkar, Sufi Kitap, İstanbul, 2006, s.148.

⁴⁵⁴ Kuşçuoğlu, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, s.219.

⁴⁵⁵ Kuşçuoğlu, a.g.e.,s.224.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma için nitel yöntem seçilmiştir. Nitel araştırma bir şemsiye terimdir ve tanımlamaya, çözmeye, yorumlamaya ve anlamla ilgili terimlere ulaşan teknikleri kapsar⁴⁵⁶. Nitel araştırmacılar insanların deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları, anlamlandırma süreçleri ile ilgilenir. Anahtar kelime olayı araştırmacının değil, katılımcının penceresinden görebilmektir ki bu genellikle ‘etic’ yani dışarıdan görüşün tersi olan ‘emic’ ya da içerden bakışa karşılık gelmektedir⁴⁵⁷. Glesne, nitel yöntem için, ‘Araştırmanın amacı bir sosyal dünyanın aktörleri olan insanların o dünyaya ilişkin algılarını yorumlamaksa, araştırma yöntemi o sosyal bağlamdaki insanlar ile algıları hakkında konuşarak etkileşimde bulunmayı içerir. Eğer araştırmanıza temel oluşturan kuram yorumlamacılık ise, çalışma deseniniz, ilgili insanlarla bir ya da birden fazla ortamda derinlemesine, uzun süreli etkileşimlere odaklanacaktır.’ demektedir⁴⁵⁸. Bu açıdan nitel yöntem dini grupların içlerine girerek bazı olay ve durumlara şahit olma ve onları anlama gibi bakımlardan avantajlıdır. Bu araştırma bir saha çalışmasıdır.

Araştırmanın yönlemsel olarak bakış açısı fenomenoloji olarak tespit edilmiştir. Fenomenolojik araştırma, fenomenin yapısını ve özünü anlamaya çalışır⁴⁵⁹. Creswell, fenomenolojik çalışmanın birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşamış deneyimlerinin ortak anlamını tanımladığını ve fenomenolojistlerin, bir fenomeni deneyimleyen tüm katılımcıların ortak özelliklerinin tanımlanmasına odaklandığını ifade etmektedir⁴⁶⁰. Fenomenoloji, olayları (görünüşleri) toplumsal aktör tarafından ‘doğrudan doğruya’ algılandığı şekilde inceler⁴⁶¹. Fenomenoloji, kişilerin öğrendikleri kavramları sorgulamalarını ister. Fenomenolojik toplum bilimciler, bunu yapabilmek için, öğrenmiş oldukları kültürel kavramları parantez içine alırlar. Bundan sonra

⁴⁵⁶ Sharan B. Merriam, **Nitel Araştırma**, Çev. Editörü Selahattin Turan, Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara, 2013, s.13.

⁴⁵⁷ Merriam, a.g.e., s.14.

⁴⁵⁸ Corrine Glesne, **Nitel Araştırmaya Giriş**, Çev. Editörleri Ali Ersoy-Pelin Yalçınoglu, Anı Yayıncılık, Ankara, 2014, s.11.

⁴⁵⁹ Merriam, a.g.e., s.23.

⁴⁶⁰ John W. Creswell, **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Çev. Editörleri Mesut Bütün-Selçuk Beşir Demir, Siyasal Yayın Dağıtım, Ankara, 2013, s.77.

⁴⁶¹ Wallace, Ruth A.-Wolf, Alison, **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, Çev. Leyla Elburuz-M. Rami Ayas, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2012, s.349.

insanların toplumsal durumları nasıl ifade ettiklerini incelemeye başlar. Dünyanın karşısında toplumsallaştırılma süreci yaşarız. Bazı şeyleri doğal görürüz. Kalıp olarak kabul ederiz. Fenomenoloji bu kalıpları sorgulamayı ve parantez içine alarak durumlara bakmamızı sağlar. Fenomenologlar sosyal dünyaya daha görelî terimler içinde bakarlar⁴⁶². Örneğin; suç ve aşk kavramları insanların yarattıkları şeylerdir. Yani, bütün insan bilgileri görelîdir. Sosyal dünya diğer insanlarla birlikte yaşanan deneyimlerle öğrenilen bir dünya olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, fenomenoloji, insan bilincinin ve insanların içinde yaşadıkları dünyayı yorumlama biçimlerinin araştırılmasıdır⁴⁶³.

Fenomenoloji terimini ilk kullanan Alman filozofu Edmund Husserl, fenomenolojik sosyolojinin temellerini atmıştır. Bottomore/Nisbet, Husserl'in en iyi bilinen sloganlarından birinin; "Şeylere dönelim yeniden." çağrısı olduğunu söylemektedir⁴⁶⁴.

"Yeniden şeylere dönelim." talebinin Weber'in verstehen(öznel anlayış, anlama), yani anlamaya yönelik sosyolojik bakış açısı oluşturmaya yakın olduğu görülmektedir. Schutz, Husserl'in felsefesini sosyolojiye uygulama çabasını açıklamak için verstehen terimini kullanmıştır. Schutz için, bireyin günlük hayat durumlarına atfettiği anlam çok önemlidir⁴⁶⁵.

Sistematiğin din fenomenolojisinin kurucusu olan van der Leuw, Husserlci biçim içinde felsefi fenomenolojiyi din fenomenolojisine dâhil eden ilk isimdir. Leuw için fenomenoloji, özneler ve nesneler arasındaki dini davranışları anlamaya çalışan araştırmacıları ve kendilerini doğa ötesi güçlere cevap verir pozisyonda anlayan inananlar arasında uygun bir ilişkiyi oluşturur. Leuw için tecrübe ilişkisel bir kavramdır, fenomen var olmaz tecrübe edilir.⁴⁶⁶ Leuw yapısal ilişkilere tipler olarak işaret etmektedir. Amacı da bu tiplerin anlamını anlamaktır. Nesneler ile ilgilenmekten daha

⁴⁶² Martin Slattery, **Sosyolojide Temel Fikirler**, Yayına Hazırlayanlar: Ümit Tatlıcan-Gülhan Demiriz, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.232.

⁴⁶³ Slattery, a.g.e., s.232.

⁴⁶⁴ Tom Bottomore, Robert Nisbet, **Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi**, Haz. Mete Tunçay-Aydın Uğur, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s.499.

⁴⁶⁵ Wallace- Wolf, a.g.e., s.352.

⁴⁶⁶ Emir Kuşçu, **Din Fenomenolojisi Wilfred Cantwell Smith Örneği**, Sarkaç Yayınları, Ankara, 2011, s.20.

çok ilişkiler ve yapılara daha çok önem atfetmektedir.⁴⁶⁷ Bu özellik klasik din fenomenolojisinin temel özelliği gibi görünmektedir.

Çağdaş din fenomenolojisinde etkili bir isim olan Eliade'nin iki aksiyomu vardır. İlki, dinin otonomisi anlamına gelen indirgemecilik karşıtı yönelimdir. İkincisi ise yöntem ile ilgilidir. Eğer din otonom bir olguysa, bu durumda dini metinler nasıl ve hangi yöntemle araştıracağı konusu ortaya çıkmaktadır. Eliade, buna dinin fenomenoloji adını verdiği yöntemle araştırılabileceği cevabını vermektedir. Eliade'nin kutsalın diyalektiği adını verdiği bir dikotomiye göre, kutsal-profan karşıtlığını inşa eder. Burada kutsal bir tanımlama ihtiyacı olmaksızın teşhis edilebilen bir şeydir. Örneğin; bir dağ yüksekliğinden dolayı tanrılara yakın görüldüğü için hiyerofani olarak seçilebilir.⁴⁶⁸

Çağdaş din fenomenolojisinde önemli olan bir diğer isim Jacques Waardenburg'tur. Waardenburg'un önemi yeni stil bir fenomenolojik araştırmayı teklif etmesinden kaynaklanmaktadır. Burada dini fenomenin anlamı, kendinde nesneler olarak değil, insanlar için taşıdıkları anlam olarak yani niyet açısından anlaşılır.⁴⁶⁹

Din fenomenolojisinde bazı anahtar kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar; yönelimsellik, paranteze alma (epoche) ve empati ve eidetik vizyondur. Yönelimsellik, bilincin gerçek özü olarak görünmektedir. Bir özne her zaman bir nesneye yönelir ve yönelimsellik, bir şeyin bilinci olarak bütün bilincin özelliğine işaret eder. Yönelimsellik, bilincin fenomenleri nasıl tesis etmenin bir yoludur. Fenomenologlar, bilginin niyetsel yapılarına odaklanmaktadır. Burada dini dil önem taşımaktadır. Dini dil ile sembolik ifadeler aktarılabilmektedir.⁴⁷⁰

Paranteze alma (epoche) ve empati birbirleri ile karşılıklı bağlı olan ifadelerdir. Paranteze alma daha önce de ifade edildiği gibi, herhangi bir önyargıdan uzak kalmaya çalışmaktır. Empati ise inananın bakış açısında çevreyi görmeye çalışmak olarak ifade edilebilir.⁴⁷¹

⁴⁶⁷ Kuşçu, a.g.e., s.21.

⁴⁶⁸ Kuşçu, a.g.e., s.25.

⁴⁶⁹ Kuşçu, a.g.e., s.29.

⁴⁷⁰ Kuşçu, a.g.e., s.33.

⁴⁷¹ Kuşçu, a.g.e., s.35.

Eidetik vizyon, Husserl'in “evrensel özleri” ifade etmek için kullandığı Eflatuncu bir kavramdır. Böyle özler, şeylerin “neliğini”, belli bir türün fenomenleri olarak fenomenleri kabul etmemize izin veren fenomenlerin zaruri özelliklerini ifade eder.⁴⁷² Burada empirikten yola çıkılarak, hiyerarşik biçimde ayrımlar yapılması gerekmektedir; ilk olarak maddesel özler (örneğin giysilerin özleri); bunları maddesel ontolojiler ya da eidetik bilimler inceler. İkinci olarak bölgesel özler (kültürel nesne); bunlar öncekilerin üzerinde yer alır ve bölgesel eidetikler tarafından açıklanır. Üçüncüsü, genel olarak nesnenin özü; bunun etüdünü de bir biçimsel (formel) ontoloji yapar. Bu sonuncu öz tüm bölgesel özleri şemsiyesi altında toplar.⁴⁷³

2.2.EVREN-ÖRNEKLEM

Nitel araştırmada örneklem seçimi genellikle tesadüfî değildir, belli bir amaca yöneliktir. Örneklemenin en temel iki türü, olasılıklı ve olasılıksız örneklemedir. Çoğu nitel araştırma için seçilen metot olasılıksız örneklemedir ve bunun en yaygın biçimi de amaca yönelik ya da amaçlı olarak tanımlanır⁴⁷⁴. Amaca yönelik örnekleme türlerinden kartopu, zincir ya da ağ örnekleme türü araştırmamıza uygun görülmüştür. 25 kişiden 10 kişi kota örnekleme türüne göre seçilmiştir. Bu strateji araştırmamızda yer alan kriterlere kolayca uyan katılımcılara yer vermeyi içermektedir. Bu 10 kişi, 15 kişiye bizi yönlendirmiştir. Geri kalan 15 kişi kartopu örnekleme türüne uymaktadır. Saha araştırmamızın evreni Antalya'daki Galibi Tarikatının mensuplarıdır. Bu sayının tam bir tespiti yapılamamıştır, fakat yaklaşık 200 kişinin varlığından söz edilmiştir. Örneklem ise 25 kişi olarak karar verilmiştir. 25 kişinin içerisinde tarikatta hiyerarşik yönden üst mertebelerde olan kişiler bulunmaktadır. Bu kişiler çevrelerince ‘Galibiliği en iyi bilen kişiler’ olarak tanımlanmıştır ve bu onlarla görüşmemizin daha doğru olabileceği düşüncesine sebep olmuştur. Veriler fenomen ile ilgili deneyimi olan kişilerden toplanmıştır, bu kişilerin hepsi –birkaç kişi dışında- fenomeni bütünüyle deneyimleyen kişilerdir. Görüşülen kişilerin Galibi olarak yaşadıkları sürenin uzunluğuna dikkat edildi. Böylece daha fazla bilgi birikimine sahip kişilerle görüşmeye çalışıldı. Bunun yanında tarikata yeni giren kişilerin de deneyimlerini anlamak adına, yeni Galibi olan

⁴⁷² Kuşçu, a.g.e., s.42.

⁴⁷³ Jean-François Lyotard, **Fenomenoloji**, Türkçesi: İsmet Birkan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007, s.22.

⁴⁷⁴ Merriam, a.g.e., s.76.

kişileri örneklemin içine alındı. Bu sayının nitel bir araştırmada evreni temsil ettiği kabul edilebilir. 25 kişi ile görüşülmüş, kadın ve erkek sayısını birbirine yakın tutulmuştur. Görüşmeler Ahatlı'daki ibadethanelerinde yapılmıştır. Fakat bazı katılımcıların uygun olma durumlarına göre çalıştıkları yerlerde ya da toplandıkları evlerde de görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.3.VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Merriam, nitel, yorumlayıcı ya da natüralistik çalışmaların anlama odaklandığını, bu yüzden gözlem, görüşme ve analizin anlamı ortaya çıkartmaya duyarlı temel etkinlikler olduğunu söylemektedir⁴⁷⁵. Creswell de veri toplama sürecinde genellikle fenomeni deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilen mülakatları içerdiğini söylemektedir⁴⁷⁶. Nitel araştırmacılar gözlemlerin, görüşmelerin ve belgelerin parçalarını bir araya getirir ve daha büyük parçalar oluştururlar. Görüşme, görüşmeci ve katılımcının birlikte yer aldığı, araştırma yapılan alana yönelik hazırlanan sorulara odaklanarak birlikte konuşma sürecidir⁴⁷⁷. Veriler katılımlı gözlem ve derinlemesine mülakat teknikleri ile toplanmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ya da kamera ile kayıt altına alınmıştır. Rahatsız olan katılımcılar için not tutulmuştur. Başlangıçta ‘‘pilot uygulama’’ yapılmış iki görüşmeci ile yapılan mülakatlar deşifre edilmiştir. Yanlış veya eksik bir kavram ya da ifade olup olmadığı denetlenmiştir.

Görüşmeler, yaklaşık 20 günlük bir süre zarfında tamamlanmıştır. Verilerin çoğunluğu dinsel törenleri izledikten sonra ibadethanede yüz yüze görüşme sırasında toplanmıştır. Bunun yanında görüşülen kişilerin uygun oldukları saatte ve uygun oldukları yerlerde buluşulmuştur. Görüşülen kişilerden ikisi ile kendi iş yerlerinde görüşme yapılmıştır. Galibilerden bazılarının her hafta kendi aralarında bir evde toplandıkları öğrenildiğinde onların toplandıkları eve gidip görüşmelerin bir kısmı orada yapılmıştır. Görüşülen kişilerin toplu bir şekilde olmasından dolayı görüşmeler arka arkaya ve sürekli yapılabilmiştir. Ses kayıt cihazı veya kamera ile alınan veriler görüşme sonrasında yazıya geçirilmiştir. Anlaşılmayan ifadeler varsa o kişiye

⁴⁷⁵ Merriam, a.g.e., s.1.

⁴⁷⁶ Creswell, a.g.e.,s.79.

⁴⁷⁷ Merriam, a.g.e.,s.85.

mümkünse tekrar sorulmuştur. Araştırmanın amacı ve araştırmacının kimliği önceden açıklanıp, ses kayıt cihazı kullanımı için izin alınmıştır.

Saha çalışmasında veriler derinlemesine görüşme (mülakat), katılımlı gözlem ile elde edilmiştir. Bütün görüşmeciler ile mülakat yapılmıştır. Bazı görüşmeciler ile 3-4 saat görüşülürken bazıları ile 1-2 saat görüşülmüştür. Katılımlı gözlem anlamında, grubun özel dini günlerde, yani Kadir gecesini, kandiller ve Perşembe akşamları dergâhta zikir törenlerine katılıp, kayıt altına alındı. Cuma sabahları kadınların zikir törenlerine katılıp, kayıt altına alındı. Grubun bir de vakıf faaliyetlerinden olan ekmek dağıtımını gözlemlendi. Tarikatın halifeleri olan Ali Yetkin Şekerci ile Atıf Uzunömeroğlu'nun dergâhı ziyarete geldiklerinde yaptıkları sohbetlere de katılıp ve kayıt altına alındı.

Sahaya ilk defa tarikata intisap etmiş bir derviş ile gidildi. Dergâhın yerini öğrenmek için gezmek amacı ile gidildiğinde, dergâhın içinde 'Asra Uyumlu Tasavvuf Sergisi'nin var olduğunu fark edildi. Burada bazı karikatürler, Galip Kuşçuoğlu'nun verdiği demeçler, bazı eşyalarının sergilendiği görüldü. Bu serginin adı dikkat çekmektedir. Asra uyumlu olduğu düşünülen şeyler, Atatürk ile ilgili Kuşçuoğlu'nun görüşlerinin yer aldığı gazetelerin sergilenmesi olabilir. Ayrıca demokrasi, laiklik ile ilgili düşüncelerinin yer aldığı karikatürler de sayılabilir. Daha sonra dergâha Ocak 2014'te Mevlit Kandili'nde zikirlerine katılmak amacı ile gidildi. Kadınların dergâhın üst kısmında erkeklerin alt kısmında zikir töreni yaptığını fark edildi. Kadınlar, özel dini günlerde (Kandiller, kadir gecesini gibi.) erkeklerin aşağıda yönettiği zikre uyum sağlayarak katılmaktaydılar. Kamera ile çekim yapmak için izin alındı, erkeklerin zikir çektiği yerde bulunmanın dikkat dağıtması açısından uygun olmadığı söylendi. Üst kattan çekim yapmak zorunda kalındı. Elimde kamera olduğunu fark eden kadın dervişlere yüksek lisans bitirme tezi için zikir törenini çektiğimi açıkladım. Gereken izinleri aldığımı ikna olunca beni yadırgamadılar. Kamera ile çekim yapmak hem hareketleri tekrar izleyerek daha iyi anlatabilmek hem de zikirde okunan esmaları ve duayı daha iyi anlatabilmek için tercih edildi. 2014 yılı içindeki kandiller ve kadir gecesinde zikir törenlerine katılıp gözlemlendi. Kadın dervişler ile tanışılıp, onlar ile sohbetler edildi. Yaşanılan zorluklardan birisi, erkeklerin zikir törenlerine kadın olarak girmemin doğru olmayacağını düşündükleri için çekimi üst kattan yapmak oldu. Fakat daha sonra bir erkek arkadaşım erkeklerin yanında çekim yapma konusunda yardımcı

oldu. İkinci olarak yaşanan zorluk, kadınların Cuma sabahları yaptıkları zikir törenini çekme konusunda oldu. Kadınların zikrinin internet ortamında dağılması veya erkek dervişlerin izlemesinin uygun olmadığı düşüncesi hâkimdi. Kadınların zikrinin araştırmacının kendisinin izleyeceğine ve bunu daha anlaşılır bir şekilde anlatmak için çektiğine ikna edildi. Böylece bütün kandillere ve kadir gecesine katılmış olundu. Araştırmacının Antalya’da olduğu süre içinde tarikatın halifeleri Ali Yetkin Şekerci ile Atıf Uzunömeroğlu Antalya’ya geldiler. Onların sohbetlerine ve Ali Yetkin Şekerci’nin yönettiği zikre katıldı.

Görüşülen kişiler konusunda kadın dervişler ile yapılan sohbetlerde haftada bir kere olmak üzere bir kişinin evinde toplanılıp sohbet yapıldığı öğrenildi. Kapılarının herkese açık olduğunu, gelebileceğini söylediler. Akşam Ahatlı’da bir evde toplanıldı. Orada görüşmelerin bir kısmını yapıldı. O günkü sohbet ekmek dağıtımı ile ilgili yapılacak olan yeni düzenleme idi. Görüşmeler ile ilgili yaşanan zorluk, ses kayıt cihazı ile kayıt yapmamı güvenli görmemeleri idi. Dolayısıyla sorulara verilen cevapların yazabileceği söylendi. Bu, katılımcılar tarafından daha uygun görülmüştür.

Vakıf olarak Galibiler bazı hizmetler vermektedirler. Bunların içerisinde en çok ekmek dağıtımına önem verildiği görülmüştür. Bu nedenle ekmek dağıtımına katılma kararı alındı. Sabah namazından sonra dergâhın bahçesine getirilen kasa kasa ekmeklerin dağıtımı sırasında fotoğraf makinesi ve kamera ile çekimler yapıldı.

Verilerin analizi sürecinde Creswell şu konulara dikkat edilmesini önermektedir; katılımcılar arasında taraf tutmaktan kaçınmak, sadece olumlu sonuçları vermekten kaçınmak, olumlu-olumsuz ve çelişkili her sonucu rapor etmek, katılımcıların özeline saygı duymak, katılımcılar için takma isim kullanmak⁴⁷⁸. Bu konulara dikkat edilmiştir. Görüşmecilerden her birine bir numara verilerek cinsiyeti ve yaşı belirtilmiştir. Verilen numaralar görüşme sırasındır. Böylece katılımcıların ifşa olmamasına dikkat edilmiştir.

⁴⁷⁸ Creswell, a.g.e., s.59.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1.GRUBUN ÖZELLİKLERİ

Grup Antalya’da yaşayan Galibiler tarafından oluşturulmuştur. Bu grup içinde görüşülen kişi sayısı 25’tir. Hepsi Antalya’da oturmaktadır. Kadın ve erkek sayısı birbirine yakın tutulmuştur.

3.1.1.Cinsiyet

Cinsiyet açısından değerlendirdiğimizde 13 erkek, 12 kadın görüşmeci bulunmaktadır. Erkek ve kadın sayısını birbirine yakın tutmaya özen gösterilmiştir. Araştırmacı kadın olduğundan dolayı kadınlarla görüşme konusunda herhangi bir sıkıntı yaşanmamıştır. Görüşülen kadınların birçoğu ile ibadethanede tanışılmış, görüşme ibadethanede yapılmıştır. Görüşmecilerin bir kısmı da kendi aralarında yaptıkları toplantılardan birinde bulunularak yapılmıştır. Bu kişiler haftada bir gün bir arkadaşlarının evinde toplanıp, Galip Kuşçuoğlu’nun kitaplarını okuyup tartışmaktadırlar. Erkek görüşmecilerden ikisi ile çalıştıkları yerde görüşülmüştür. Diğerleri ile toplandıkları evde ve ibadethanede zikirlerini görüntülemek için gidildiğinde görüşülmüştür.

3.1.2.Medeni Durum

Evli olan görüşmeci sayısı 21, bekâr olan görüşmeci sayısı 4’tür. Gruba baktığımızda geneli evlidir.

3.1.3.Yaş Durumu

20-29 yaş arasında; 3 kişi

30-39yaş arasında; 4 kişi

40-49yaş arasında; 7 kişi

50-59 yaş arasında; 10 kişi

60-69 yaş arasında; 1 kişi toplam 25 kişi olarak görülmektedir. Görüşülen kişiler çoğunlukla orta yaştadır. Grubun en genç görüşülen kişisi 21, en yaşlısı 60 yaşındadır.

3.1.4.Öğrenim Durumu

İlkokul mezunu; 1 kişi

Ortaokul mezunu; 2 kişi

Lise mezunu; 11 kişi

Üniversite mezunu; 10 kişi

Öğrenci; 1 kişi toplam 25 kişi'dir.

Örneklem grubunun çoğunluğunu lise ve üniversite mezunları oluşturmaktadır.

3.1.5.Meslek Durumu

Emekli kişi sayısı 4, ev hanımı olan kişi sayısı 6, öğretmen olan kişi sayısı 1, dershanede öğretmen olan kişi sayısı 2, memur olan kişi sayısı 3, avukat olan kişi sayısı 1, terzi olan kişi sayısı 2, öğretim görevlisi olan kişi sayısı 2, tekstil sektöründe çalışan kişi sayısı 1, mantarcılık ile uğraşan kişi sayısı 1, bitkisel ürünler üzerine çalışan kişi 1, öğrenci olan 1 kişi bulunmaktadır.

3.1.6.İnanç Durumu

Herkes Müslüman'dır. Hanefi mezhebine bağlıdırlar. 1 kişi alevidir.

3.1.7.Galibi Olarak Yaşadıkları Süre

1) 5 yıl, 2) 15 yıl, 3) 3 yıl, 4) 32 yıl, 5) 8 yıl, 6) 10 yıl, 7) 32 yıl, 8) 5 yıl, 9) 6 yıl, 10) 15 yıl, 11) 30 yıl, 12) 20 yıl, 13) 10 yıl, 14) 5 yıl, 15) 30 yıl, 16) 22 yıl, 17) 7 yıl, 18) 22 yıl, 19) 14 yıl, 20) 2 yıl, 21) 3 yıl, 22) 10 yıl, 23) 5 yıl, 24) 20 yıl, 25) 20 yıl olarak tespit edilmiştir. Galibilik 1993 yılında oluştuğuna göre en fazla dervişlik süresi 22 yıldır. Galibilik, Kadirilik ve Rufailikten doğmuş bir tarikat olmasından dolayı 22 yıldan daha fazla süre derviş olanlar, Kadiri ya da Rufai iken Galibi olmuşlardır.

3.2.GALİBİLİĞİ SEÇME NEDENİ VE SEÇME BİÇİMLERİ

1E52⁴⁷⁹: Konya’da yaşıyordum. Tasavvufla ilgili bilgiler incelerken, dikkatimi kadir gecesi davetli olarak katıldığım zikir çekti. Çok keyif aldım. O günden bu yana Galibi dervişi olarak bu kapıdan manevi açlığımı doyurmaya çalışıyorum.

2E45: Ben büyüklerimden gördüm. Çok etkilendim. Hak ehli olmalarından etkilendim. Yaşam tarzları hoşuma gitti. Bana uyuyordu. Galibiliği seçtim.

3K39: Tasavvufa olan ilgim ve merakımdan dolayı seçtim. Daha önce derviş olmuş olan akraba ve arkadaşlarımdan ve en önemlisi Galip Efendi’den etkilendim.

4E50: Kitaplardan bilgi sahibiydim fakat arıyordum bulamıyordum. Rastgele oldu aslında. Çok aradım birini bulamadım. Sonra rastgele bir gün bir Galibi ile tanıştım. Hemen dedim ben sizi biliyorum bende Galibi olmak istiyorum dedim. O zamanlar Galibilik değildi adı. Kadiri Rufai dergâhıydı. Biz öyle başladık. Sonra Efendimize Galibilik kolu verildi.

5K45: Rabbimizin kurallarını anlamak ve hayatımıza geçirmek, Rabbimizi tanımak için Allah’a dua ettim. O gece rüyamda Hacı Galip Kuşçuoğlu’nu gördüm. Bana rüyamda ‘‘Sen onu arayıp bulacaksın.’’ dediler. Çok etkilendim. Uyandığımda terliydim. Bunun bir manası var dedim kendi kendime. Aradım Hacı Galip Kuşçuoğlu kimdir nedir diye. Sonra buldum ve Galibi oldum.

6K55: Benim eşim bağlıydı. Ondan gördüm. Birkaç zikir izledikten sonra ben de olmaya karar verdim. Zikirlerinden çok etkilendim. Benim pek alakam yoktu. Eşim de sonra çok sevindi. Bana hiç karışmamıştı sen ne zaman istersen o zaman Galibi olursun demişti.

7E52: Galip Efendi’nin sohbetlerinden etkilendim. Akrabalarım dervişti. Bir gün beni de götürdüler. Sohbetinde tek din İslam’dır. Hiçbir peygamber din getirmemiştir. Onlar şeriatları üzerine gelmişlerdir demesinden çok etkilendim. Bana çok mantıklı geldi. Hoşuma gitti. Bende Galibi olmaya karar verdim.

⁴⁷⁹ Görüşmecilerimiz bir numara ile numaralandırılmıştır. Bu numaralar görüşme sırasıdır. Araştırmamızın doğası gereği görüşülen kişilerin açık kimliği verilmemiştir. Görüşmecilerden her birine bir numara verilerek cinsiyeti ve yaşı belirtilmiştir. Örn. 1E52 veya 10E57 gibi.

8K22: Babam ve annem Galibi olduğu için sürekli dergâhın, zikirlerin, sohbetlerin içindeydim. Manevi huzuru burada buluyorduk ben de ders aldım. Galibi dervîşî oldum. Ailemi örnek aldım.

9K45: Okumuş olduğum orta öğretim ve lise dönemim tasavvufu içeriyordu. Lise dönemimde Kadri ve Rufai dervîşî olarak şeyhime biat ettim. Daha sonra şeyhime kendi tarikatı verildi 1996 yılında Galibi dervîşî olmuş olduk. Bizler normal Kadri ve Rufai dervîşiydik. Galibilik kolu verildikten sonra sadece zikirlerimizde değışme oldu. Özellikle Allah esmalarımız daha ağırlıklı oldu.

10E57: Ben Galibilik ile 1999 yılında tanıştım. Hasan Galip Kuşçuoğlu'nun kitaplarını okudum. Hayatımın içinde 1999'dan sonra hep Galibilik oldu. Hayata bakış açısı, İslamiyet, Müslümanlığı anlatış ve yaşayış şekilleri beni çok etkiledi. Ben direk Galip Efendi'den etkilendim.

11E46: Hacı Galip Kuşçuoğlu'nun sohbetlerinden etkilendiğim için Galibi dervîşî oldum.

12K58: Benim Galibi oluşum biraz farklı. Kendimi çok yalnız ve kimsesiz hissediyordum. Allah'a yalvarıp dururdum neden böyleyim beni kurtar diyordum. Bir gün akşam namazını kılarken Efendi'nin siluetini gördüm. Bir şey anlayamadım. İkincisinde ise rüyamda gördüm. Bana "Adın ne kızım senin?" denildi. "Dervîş olarak ismini yazmak istiyorlar." denildi. Araştırdım siluetin sahibi Galip Efendi idi. Hiç durmadım hemen biat ettim.

13E39: Benim arkadaşım Galibi idi. Onun davranışları, hareketleri çok hoşuma giderdi. Namazında niyazında birisiydi. Ona özendim. Gittim sordum sen bir yere bağlı mısın diye. Evet dedi ben Galibiyim. Bende olmak istiyorum. Nasıl bir şey acaba dedim. Beni sohbe götürdü. Ondan sonra Galibi oldum.

14K30: Benim rahmetli babam Galibiydi. Ondan görerek oldum. Bize Galibi olun falan demedi. Kardeşimle ben babamdan etkilendik ama kendi kararımızla olduk. Dindar bir ailede yetiştim. Sonra gruba dâhil olmak istediğimi fark ettim. Babama söyledim. Sevindi. Zaten biliyordum babam içlerinde olduğu için bir bilgim vardı. Yabancılığım yoktu. Böylece dervîş olduk.

15K53: Ben rahmetli babamdan etkilendim. Biz Aleviyiz aslında ama Galibi olduk. Ben aslen Aleviyim. Ama çok etkilendik fikirleri bize çok uygun geldi. Babam Galibi olunca bizi dışlamışlar. Bir de babam Sünni bir kızla evlenince iyice dışlanmışız. Tabi önce Sünni bir kızla evleniyor. Sonra da Galibi oluyor. Alışılmış bir şey değil. Ben de babamdan etkilendim. Galibi olmaya karar verdim. Ama Galibilikte Alevi olmanın bir önemi yok ki. Bu kapı herkese açık. Kim ne olursa olsun gelebilir. Galibilik meşrep olarak Alevi, Mezhep olarak Hanefidir. Bir sıkıntı da çekmedik o yüzden.

16E55: Benim komşum Galibiydi. Samimi komşumdu yani. Benim de ilgim vardı dini konulara ama bir tarikata mensup değildim. Bir gün aramızda konuşurken kadir gecesini de yaklaşıyordu seni götürüyüm mi dergâhta zikir çekiyoruz biz dedi. Tamam dedim, gittim. Galip Efendi'nin yönettiği bir zikirdi. Nasıl etkilendim, anlatamam. Oranın havası bir başka oluyor. Bende tam kadir gecesinde coşkulu bir şekilde zikir çekilirken gitmişim, nasıl etkilenmeyeyim. Sonra komşuma dedim bende olmak istiyorum, nasıl olacağım diye. Sonra da Galibi dervişi oldum.

17E48: Galibiliği neden seçtim? Ben mütevazı bir ailenin çocuğuyum. Ailemde İslam'ı yaşayan bir ailedir. Çevremdeki insanlar da Anadolu'nun İslam'ı yaşadığı tarzdaki insanlardır. Antalya'ya geldim. Buraya geldikten sonra birkaç Galibi arkadaş ile tanıştım. Onların dünyaya bakış açıları, insanlığa bakış açıları, dünyanın gidişatına bakış açıları Anadolu'da yaşayan insanlardan farklı olduğu için elbette benim dikkatimi çekti. Bir arayış içinde olduğum için de kendime çok yakın buldum. Bu sebepten dolayı da kendimi içerisinde buldum. Galibi olmayı tercih ettim. Sebep olanlardan da Allah razı olsun.

18E46: Kendimi bildim bileli bir güç arayışı içerisinde oldum. Bu gücün nihayetinde Hz. Allah'ın olduğunu idrak ettim. Beni Hz. Allah'a ulaştıracak zamanın sahiplerini aradım. Bunların içerisinde hepsinin vefat etmiş olduğunu gördüm. Bugün canlı olan bir zamanın sahibi kimdir? Sorusunu sordum. Bu soruyu sorduğum Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nden bir Profesör Huriye anne, ‘‘Oğlum arayan mevlasını da bulur belasını da bulur. Sen mevlayı arayanlardan ol’’ dedi. Dolayısıyla Galip Efendi'yi rüyamda gördüm. Bana gel dedi. 3 ay içerisinde hayatımdaki değişim, Galip Efendi'nin dervişi oldum. 92 yılında derviş oldum. Kadri ve Rukai dervişiyim. Galip Efendi'ye 93 yılında Galibilik kolu verildi. Ve bizlere bunu da izah etti; sizler aynı zamanda Galibi dervişisiniz. Eski

dervişler Kadiri-Rufai-Galibi dervişi, 93'ten sonra katılanlar da Galibi dervişi oldular. Dolayısıyla ben otomatikman Galibi oldum.

19E54: Benim Galibilikle tanışmam 2000 yılında oldu. Ahatlı'da oturuyordum. Ben dini vecibelerimi yerine getirmeye çalışan biriydim zaten. Namaz kılmak için dergâha yolum düştü. Yeni taşındığımız için, etrafta ne var ne yok diye hep gezinirdim. Dergâhı gördüm. Üstünde Kitaba ve Sünnete uyumlu ibadethane yazıyordu. Dikkatimi çekti. Cuma namazını burada kılayım bakalım ne varmış burada dedim. Neyse cumaya oraya gittim. Bir baktım ortama ne varmış diye. İçerde tasavvuf sergisi vardı. Oraya girdim. İçinde resimler vardı. Galip Efendi'nin bir karikatürü çok hoşuma gitti. İki elini açmış Efendimiz Anlamsız Atatürk düşmanlığı ve Katı din kurallarına hayır diyordu. Bende çok etkilendim. Galibilik nedir diye araştırdım. Sonra da Galibi oldum.

20K21: Benim annem ve babam Galibi dervişi. Benim de Galibi olmam tabii ki beklenilebilir bir şeydi. Zaten dinimi yaşıyordum. Annem babamdan gördüklerim dini hayatımı yaşamamda çok etkili oldu. Evde Galip Efendi'nin sohbetleri dinlenirdi. Ben de dinlerdim. Sonra içimden bende olabilirim, nasılsa dini görevlerimi yerine getiriyorum, bir liderle devam etsem daha iyi olur diye düşündüm. Bu büyük bir karar aslına bakarsanız. Basit anlattığıma bakmayın. Böylece Galibi oldum. Mutluyum iyi ki de olmuşum.

21E26: Ben Antalya'da öğrenciydim. Ev arkadaşşımdan böyle bir tarikatın varlığını duymuştum. Galibilerin yemek dağıtımlarının olduğunu duymuştum. Ev arkadaşşımla yemek almaya gittik. İnsanlar kimsin nesin diye sormadılar. "Öğrenciyim ağabey ben yemek almaya geldim" dedim. "Tamam" dediler. Baktım etrafımdaki insanlar çok güzel yüzlü geldi. Arkadaşıma sordum bu Galibilik nedir diye. O da bana anlattı. Şöyle yaparız, Efendimiz şudur. Merak ettim açıkçası. Namaz falan kılmıyordum. Çok dindar birisi sayılmazdım. Bir gün onun yanında ben de gittim. Ne oluyor burada görmek istedim. Getirdi sağ olsun. O gün çok etkilendim. Hiç namaz kılmayı bilmiyordum. Hoca eşliğinde bende onların hareketlerine eşlik ettim. İçimden de ben neden namaz kılmıyorum diye düşünüyordum. Camiye bile ayak basmadığımı fark ettim daha önce. İçimde bir kıpırdanma oldu. Namaz kılmaya başladım. Ondan sonra arada zikirlerini izledim. Sonrada içimden Galibi olmak, onların yanında olmak, onlarla beraber olmak geldi. Ben de oldum.

22K40: Benim Galibi oluşum gördüğüm bir rüyayla alakalı. Aklıma geldikçe tüylerim ürperir. Ben rüyamda Galip Efendi'yi gördüm. Kapkaranlık bir yerdeyim, oğlum da var. Sonra bir anda ortalık aydınlanıyor. Karşımıza Galip Efendi çıkıyor. "Korkmayın" diyor. Benim adım soruyor. Uyandığımda ter içindeydim. Çok gerçekçiydi. Ondan sonra bunun bana manevi bir emir olduğunu kabul ettim. Galibi olmaya karar verdim.

23K35: Ben bir arayış içindeydim. Dinimi daha iyi anlamak istiyordum. Galibi olan birkaç arkadaşım vardı. Onlardan etkilendim açıkçası. Onların anlattıkları ile merakım arttı. Galibi olmaya karar verdim.

24E54: Ben eş dosttan duymuştum. Merak ettim ve bir gün zikirlerine katıldım. Hiç unutmam Galip Efendi zikri yönetiyordu. O an içim aktı. Elim ayağım boşaldı. Resmen bulunduğum durumdan çok memnun, âşık gibi tutula kaldım. O an Galibi olmaya karar verdim. Şeyhime biat ettim.

25K60: Eşimden etkilendim. O öğrenmiş geldi bana "Böyle bir tarikat var, düşünceleri çok güzel, ben çok etkilendim" dedi. Nasıl bir şeydir acaba derken sohbetlerini izledik internette. Aklımızda hiç yokken bir anda Galibi olduk anlayacağınız. Eşimle ikimiz biat ettik. Ondan sonra da işte buradayız.

Galibilik ile tanışma hikâyelerine bakarsak üç ögenin baskınlığı dikkatimizi çekmektedir. Birincisi eş, dost, akrabalarından ve çevreden etkilenme, ikincisi rüya görme ve Galip Kuşçuoğlu'nu bulma ile gelen dervişlik, üçüncüsü de Galibi bir ailede yetişmedir. Ardından zikir ritüellerini izleyerek hayran olma, dini liderlerinin hal, hareket ve düşüncelerini beğenme, kişisel arayış sonucu Galibiliğe ulaşma gibi sebepler gelmektedir. Genel olarak bakıldığında Galibiliğin yaşama bakış açısı ve dini konulardaki düşünceleri de kişilerin Galibi olmasında etkilidir.

Tarikatlar, insanların bazı ihtiyaçlarına karşılık vermelidir. Ancak bu şekilde mürit toplayabilirler. Galibilik, genel alışılmış bazı konularda yenilikler yapmıştır. Hanefi mezhebine tabii olmaları, ana dini bünyeden kopmamış olmalarını göstermektedir. Fakat bazı kırılma noktaları olduğu söylenebilir. Bu kırılma noktaları, Allah'a inanmayı Müslüman olmanın tek şartı olduğunu söylemeleri, Atatürk ile ilgili konulardaki düşünceler, Kuran'daki bazı tefsirlerin düzeltilmesi gerektiğine dair görüşlerdir. Bu düşünceler, yeni arayış içinde olan insanları etkilemiş olabilir.

3.3.GALİBİLİK HAKKINDA OKUNAN ESERLER

1E52: Galibi olmadan önce Galip Efendi'nin yazmış olduğu Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik kitabını okudum. Uzunca bir sürede derslerimi yaptım. Derviş olduktan sonrada Efendi Hazretleri'nin anlattıklarını anlamaya çalıştım. Kitaplarını okudum.

2E45: Efendi'nin tüm kitaplarını okudum ve sohbetlerini dinledim.

3K39: Derviş olmadan önce birçok tasavvufi eserleri okudum. Efendi Hazretleri kitaplarını yazdıktan sonra onları da okudum, hala okuyorum.

4E50: Galip Efendi'nin kitaplarını okudum. Sohbetlerini analiz etmeye çalıştım. Hayatı ve insanları analiz etmeye çalıştım. Kendim öğrenmeye çalıştım.

5K45: Seçmeden önce mübarek kadınlar olan Hz. Ayşe, Hatice ve Zeynep annelerimizi ve Rabia Hatun ile bütün Peygamberlerimizin hayatını okudum. Sonra Kuran-ı Kerim'i ve Galip Kuşçuoğlu'nun 6cilt kitabını ve CDlerini okudum. İnternetteki tüm sohbet ve zikirlerini takip ettim.

6K55: Seçmeden önce bir şey okumadım. Seçtikten sonra Efendi'nin kitaplarını okudum.

7E52: 6 ciltlik külliye ve internet bilgileriyle bilgi edindim. Etkilendim. Okudum.

8K22: Efendi'nin Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik adlı kitabını okudum. Diğer kitaplarını inceledim. Ama daha çok sohbetlerini dinlediğimi söyleyebilirim.

9K45: Efendi'nin bütün kitap, sohbet ve zikirlerini izledim. Okudum.

10E57: Galip Efendi'nin kitaplarını, sohbet kitaplarını okudum. CDlerini izledim.

11E46: Rahmet Damlaları ve Tasavvuf ve Zikrullah kitaplarını okudum.

12K48: Efendinin kitaplarını okudum. Zikir, sohbet CDlerini izledim.

13E39: Öncesinde bir şey okumadım. Arkadaşımdan gördüğüm kadarıyla. Sonrasında Pirimiz Efendimiz'in kitaplarını okudum.

14K30: Önceden bir şey okumadım. Babamdan dolayı biliyordum. Seçtikten sonra Efendi'nin kitaplarını okumaya başladım hala da okuyorum.

15K53: Seçmeden önce açıkçası bir şey okumadım. Seçtikten sonra Efendi Babamızın kitaplarını okudum. Hepsini okumadım ama başladım yani.

16E55: Önce bir şey okumadım. Olduktan 6 ciltlik külliyyeyi okumaya başladım. CDlerini, sohbetlerini de izleyip, dinliyorum.

17E48: Seçmeden önce doğrusunu söyleyeyim; hiçbir şey okumadım. Hiçbir fikrim bile yoktu. Ama Galibi olduktan sonra Galip Efendi'nin eserlerini okumaya çalıştım. Sohbetlerini dinlemeye çalıştım. Esas beni etkileyen de odur. Galibiliği seçtikten sonra da başka bir kitap okumadım.

18E46: Galip Efendi'yle tanıştıktan sonra onunla ilgili hayatıyla ilgili yazılan yazılar röportajları, hakkında yazılmış yüksek lisans tezleri hepsini okudum. Kişisel merakım dolayısıyla Galibilik hakkında Genel Kurmay Başkanlığı'nın istihbarat raporlarını da okudum. Bu okuduklarımdan sonra Galip Efendi'ye neden Atatürkçü Şeyh denildiğini idrak ettim, anladım. Bununla da tasavvufi tabiri ile mutmain oldum, tatmin oldum. Galip Efendi'nin yazmış olduğu kitapların tamamını da okudum. Bunları okumaya da devam ediyorum, çünkü her okuduğumda yeni bir dosya açılıyor, yeni bir perde açılıyor. Zevkini alıyorum. Kendisinin de vasiyeti buydu zaten, okuyun.

19E54: Seçmeden önce internette biraz araştırma yaptım. Seçtikten sonra Efendi'nin kitaplarını okumaya çalışıyorum.

20K21: Annem ve babam Galibi olunca doğal olarak her şeyi biliyordum. Annemle babam külliyyeyi okurlardı, tartışırlardı. Ben de dinlerdim. Sohbetleri dinlenirdi evde. İnternette bir sitemiz var oradan da takip edilebilir. Çocukluktan beri içinde olunca bir şeyler öğrenmek için ek olarak bir çaba sarf etmeme gerek kalmadı yani.

21E26: Çok fazla bir şey okumadım. Şimdi külliyyeyi okumaya çalışıyorum.

22K40: Öncesinde hiçbir şey okumamıştım. Sonra CDler, sohbetlerini izledim. Tasavvufla çok alakam yoktu. O yüzden tasavvufu çok bilmiyordum. Rüya tabirlerine ilgi duymaya başladım. Sonra Galip Efendi'nin yazdığı kitapları okumaya başladım.

23K35: Önce bir şey okumadım. Ama sonra şeyhimizin kitaplarını okudum. Sohbetlerini dinledim.

24E54: Çok fazla bir şey okumadım. Öncesinde sadece kulaktan dolma bilgiler ile bir fikrim vardı. Sonra Galibilik ile ilgili yazılmış ne varsa okudum. Yetmedi, bütün din üzerine yazılan kitapları okumaya çalıştım. Kuran-ı, Tevrat'ı, İncil'i okudum. Anlamaya çalıştım.

25K60: Önce sohbetleri izledik. Sonra Efendi kitaplarını yazınca onları okumaya çalıştık.

Gruba baktığımızda Galibi olmadan önce Galibilik ile ilgili okunanlar tasavvuf kitapları, İslam'da önemli şahsiyetlerin hayatları gibi kitaplar olarak görünmektedir. Seçtikten sonra Galip Kuşçuoğlu'nun kitapları ya okunmaya başlanmış ya da okunmuş olarak karşımıza çıkmaktadır. Galip Kuşçuoğlu hakkında daha fazla araştırma yapanların varlığı da söz konusudur. Seçmeden önce Galibilik ile ilgili herhangi bir şey okumayanlar da bulunmaktadır. Ama genel olarak Galibi olunduktan sonra Galip Kuşçuoğlu'nun yazmış olduğu 6 kitap okunmaya çalışılmış. Burada külliye olarak bahsedilen Kuşçuoğlu'nun yazdığı 6 kitaptır. Galip Kuşçuoğlu'nun kitapları dışında yazmış olduğu bir küçük el kitabı da bulunmaktadır. Burada zikirlerin nasıl yapılacağı, virdlerin nasıl olduğu ve bazı önemli olduğunu düşündüğü konular üzerinde açıklamalar bulunmaktadır. Birçok dervişte bu kitabın olduğu belirlenmiştir. Fakat görüşülen kişiler bunu belirtmemiştir.

3.4.TARİKATIN KURUCUSU

Bu soru, kurucunun hangi lakaplarla anıldığını anlamak için sorulmuştur. Bu sorunun cevabı genellikle aynı olduğu için ifade tarzında farklılık olanlar buraya alındı.

1E52: Sultanım Pir-i Galibi Hasan Kuşçu Hazretleri.

3K39: Galip Hasan Kuşçuoğlu Hazretleri

12K58: Hacı Galip Kuşçuoğlu'dur.

15K53: Efendi Babamız Galip Hasan Kuşçuoğlu'dur.

Burada genel olarak cevap aynı olduğu için farklı hitap kullanan kişilerin söyledikleri yazılmıştır. Genel olarak cevap "Hacı Galip Hasan Kuşçuoğlu" olarak

alınmıştır. Burada ‘‘Baba’’ kelimesi dikkat çekmektedir. Kuşçuoğlu’nun baba olarak sevildiği ve bu şekilde görüldüğü anlaşılmaktadır.

3.5. GALİBİLERİN ‘‘ALLAH VAR DİYORSANIZ MÜSLÜMANSINIZ.’’ DEMESİNİN MANASI

1E52: Allahu Teâlâ’nın beni âdemi yarattığından itibaren günümüze kadar gönderdiği tek din İslam’dır. Bu nedenle Allah var diyen Müslümandır. Dinler yoktur. Din vardır. Bu da İslam’dır. Bu da insanların hepsini Müslüman yapar. Diğerleri şeriattır.

2E45: Tüm mahlûkatın Yaratana Allah’ı bilmesi esastır. Allah’ı bilmek, ona şirk koşturmak, varlığına ve birliğine şahitlik etmek yaratılışın özüdür. Haliyle Allah’ı bilen Müslümandır.

3K39: Âdem Aleyhisselam’dan itibaren tüm insanlık âlemi için Allah’ın seçtiği dinin adı İslam’dır. Bunun tek şartı vardır. Allah’ın varlığını kabul etmektir.

4E50: ‘‘Bir olan Allah’ın iradesine teslim olmaktır.’’ düşüncesinden dolayıdır. İmanın beş şartı falan yoktur. Tek şart vardır. Allah’ı bilip varlığına birliğine inanmaktır. İslam kolaylık dinidir. Şart, ölçüt yoktur. Müslüman demek bir çatı altında toplanmak demektir.

5K45: ‘‘Allah var diyen Müslümandır.’’ diyor çünkü İslam’ın şartı ve en önemlisi Allah’ın varlığına inanmaktır. Amentünün şartlarını kabul ediyorsa iman sahibidir ve mümin ve muttaki olur.

6K55: ‘‘Lailaheillallah’’ diyen herkes Müslümandır. Bunu hangi lisanda derse desin aynı manaya geliyorsa kabuldür. Allah’ın birliği ve varlığını kabul etmek yeterlidir.

7E52: Ben bunu Müslümanlığa ilk giriş kapısı olarak algılıyorum. Bunu kabul et, buna uygun yaşa. Allah’a şirk koşturmak yeter.

8K22: Tam olarak bilmiyorum aslında. Ama Galip Efendi herkesin aslında Müslüman olduğunu söylerdi. Yeter ki içten ‘‘Lailaheillallah desin’’ derdi. Yani Müslüman olmanın namazla oruçla alakalı olduğu değil de Allah inancının varlığıyla alakalı olduğunu anlıyorum ben.

9K45: Galibilerin ‘‘Allah vardır diyorsa Müslümanınız.’’ demesinin sebebi bu bir ayet-i kerimedir. Bizlerin de bunu harfiyen kabul etmemiz gerekir. Kuran-ı Kerimde Hz. Allah diyor ki; ‘‘La ilahe illallah’’ diyen Müslümandır. Bizler Galibi olarak Tüm dünyaya bunu duyurmaya çalışıyoruz.

10E57: Allah var diyen Müslümandır. Çünkü İslam’ın ve imanın en önemli şartı Allah’ın varlığına ve birliğine, amentüye inanmaktır. Amentüye inanan insan Allah’ın mutlak kuludur.

11E46: Tüm insanlar İslam fıtratı üzerine gelir dedi Peygamber Efendimiz.

12K48: Allah vardır diyen zaten Müslümandır. Efendimiz bize ‘‘Müslümanlık sadece bize özel değildir’’ derdi. ‘‘Muhammediler değil bütün dünyanıdır’’ derdi. Allah’ı bilmek yeterlidir. Allah’a şirk koşturmak önemli olan budur.

13E39: Yani bence bu tamamen tek bir çatı altında toplamak amacıyla olan bir şey. Tek din İslam, ortak paydamız Müslümanlıktır. Hani ‘‘ La ilahe illallah Muhammeden Resullullah’’ diyoruz ya, o zaman İsa’yı, Musa’yı, Davut’u falan dışlamış oluyoruz. Hâlbuki onlar da İslam’ı tamamlamak için gönderildiler. İşte sanırım bu ayrılığı kaldırmak için böyle denildi.

14K30: Bunu şu anlamı var; dünyada herkes eşit ve kardeşdir. Peygamber ve şeriatları dolayısıyla ayırım yapmak ve kavga etmek yanlıştır. Peygamberlerimiz tek bir dini tamamladılar. Hristiyan demeyi bırak biz Alevi Sünni kavgası bile yapıyoruz. Herkesin kardeş olması gerekir.

15K53: Ya bu aslında şöyle bir şey; ‘‘Lailaheillallah’’ diyen Müslümandır. Yani ‘‘İlla Allah vardır.’’diyorsa kişi Müslümandır. Ama Hristiyan şeriatına tabiidir. Ama Yahudi şeriatına tabiidir. Fark etmez. Müminlikle Müslümanlığı karıştırıyoruz. Müminlik başkadır. Muhammedi şeriatına tabii olanlar mümindir. Nedir bunun anlamı? Sen namaz kılıyorsan, oruç tutuyorsan, zekât veriyorsan, Hacca gidiyorsan müminsin. Son şeriata tabiisin demektir.

16E55: Yani Allah’a şirk koşturmak, varlığını birliğini kabul etmek gereklidir. Sözde kabul edersin de içten bunu yaşar mısın bilemem tabi. O ayrı bir şey. İnsan nefesine hâkim olamıyor. Kendini üstün hissediyor. Her şeyin Allah’tan olduğunu biliyor ama

yinede vesveseye düşüyor. İşte bizde Muhammedi olarak kendimizi üstün görüyoruz. Hâlbuki değiliz. Bence anlamı budur.

17E48: Manası şudur; bizim peygamberlerimize ayrı bir din verilmemiş, Galip Efendi'den öğrendiğim de bu, gerçek de budur. Hiçbir kaynakta İslam'ın farklı farklı dinlerden oluştuğuna dair bir şey yoktur. Hz. Âdem'den bizim peygamberimize gelinceye kadar tek bir din tamamlanmıştır. Ama her peygamberin ayrı bir şeriatı varmış. Herkes kendisine verilen ahkâmı insanlara bildirmiş. O insanlar da o ahkâmı yaşamaya çalışmıştır. Bunun kökünde sadece İslam vardır. Allah var diyen Müslüman'dır ama herkes kendi peygamberine tabiidir. Çünkü bizim peygamberimiz "Ben güzel ahlakın tamamlayıcısı olarak gönderildim" demiş. "Ben Atam İbrahim'in Hanef dini üzerine gönderildim" demiş. Allah var diyorsanız Müslümansınız düşüncesi Galibiliğin ve bütün İslam âleminin kabulüdür. Hz. Allah da Kuran-ı Kerim'de tek din, gerçek din, hakiki din İslam'dır diye söylemektedir. Bu sebepten dolayı Allah var diyen Müslüman'dır.

18E46: Galip Efendi sohbetlerinde tevhidi anlattı. Bende onun dervişi olarak onun sohbetlerini, dergâhı, vakıf hizmetlerini anlatırken hep bunun üzerinde çok duruyorum. Allah vardır diyen Müslümandır cümlesi Kuran-ı Kerim'in özeti. Bütün kitapların özeti. Ancak şeriatlarda bunlar bu şekilde anlaşılmamış, bu şekilde okunmamış. Dolayısıyla bütün kitapların özünü anlayarak okuduğunuz zaman zaten iman olarak mutmain oluyorsunuz. Hepimiz çocukluğumuzdan beri bu süreçte "Biz niye kâfir, gâvur diyoruz Avrupalılara, Amerikalılara, Afrikalılara, Asya'dakilere?" sorusunu sormuşuzdur. İçimize sinmeyen bir taraf vardı. Allah var diyorsanız Müslümansınız sözü bizim içimizdeki bütün taşların oturmasını sağlıyor. İncancımızı tamamlıyor. Zaten incancımız da bu değil mi? Tevhid.

19E54: Bunu ben şöyle anlıyorum; Galibiliğin bir anlayışı var kimseye kâfir, gâvur demeyeceksin. Çünkü tek din İslam'dır. Yani hepimiz Müslümanız. İbadetlerini yerine getirip getirmemesi şeriatının ne olduğuna bağlıdır. Yani şeriatlar gelmiştir. Namaz kılmak, oruç tutmak gibi ibadetler Muhammediliğin gerektirdiği ibadetlerdir. Kimseyi ibadetine göre ayıramayız. İsevilik, Musevilik hep şeriattır. İnsanın içinde Allah inancı varsa kişi Müslüman'dır.

20K21: Şimdi bunu şöyle açıklayayım ben, dünyada milyarlarca insan yaşıyor. Bunların hepsi farklı farklı insanlar, farklı farklı inançlar ve ibadetler var. Ama özüne bakarsak hepsinde bir Allah inancı var. Ateistler hariç tabi. Bir inanca sahip insanlardan bahsediyorum. Evreni yöneten, her şeye hükmeden, bir yaratıcı, her şeyden üstün, doğmamış, doğurulmamış bir varlık inancından bahsediyorum. Bu bizim ortak noktamız. Aslına bakarsanız da Kuran’da anlatılan da bu. Neden kavga ediyoruz ki hepimiz Müslümanız? Allah’ı kabul etmek tek birleştiğimiz nokta. Biraz geçmişe gidersek, insanlar heykel yapmış tapınmış, ateşe tapmış, gök gürültüsüne tapmış. İnsanlarda Allah inancını oluşturmak çok zor bir şey olarak karşımıza çıkmış. Ama insanlık Allah’ın varlığında birliğinde birleşmiş sonunda.

21E26: Bunu ilk kez internet sitelerinde okumuştum. Galibiliğin ne olduğunu merak ettiğim de, araştırırken görmüştüm. Hatta ne demek diye de düşünmüştüm. İçten içe mantıklı gelmişti ama neye dayanarak böyle olduğunu söylediklerini merak etmiştim. Şimdi ben anlatıyorum. Çok ilginç. Şimdi bunun anlamı şudur. Kuran-ı Kerim’i de dikkatli okursak eğer, Allah ‘‘Ben sizin dininizi tamamladım.’’der. Bu ne demektir? Bu bir süreçtir ve en son gönderilen peygamberimiz ile tamamlanmıştır. Yani başlangıçtan itibaren başlanmış ve tamamlanan şey aynı şeydir. İslam’dır. İslam insanların anlama kapasitelerine göre peygamberler aracılığıyla bir süreç halinde gelmiş ve en son peygamberimiz ile tamamlanmıştır. Bu açıdan bakılırsa herkes Müslüman’dır. Fakat şunu da unutmamak gerekir. Allah’ın birliği ve varlığını kabul etmek her şeyin başıdır. Çünkü Allah inancı olmadan dini hayatımız başlayamaz. Bu başlangıç Müslümanlığın da başlangıcıdır. Umarın düzgün anlatabilmişimdir.

22K40: Galibiler Müslümanlığın sadece bizim tekelimizde olmadığını anlamış, kendimizi üstün görmememizin gerektiğini düşünmektedirler. Evrende her şey bir düzende işlemektedir. Bunu yöneten bir güç vardır. Bunu anlayabilmek ve Allah olduğunu kabul etmek bizi Müslüman yapar. Galip Efendi her ne dilde olursa olsun ‘‘Allah vardır.’’ denilmesinin yeteceğini söylerdi. Bizler de bunu kabul ettik. Her kim Allah vardır, birdir derse isterse İngilizce, isterse Yunanca desin, o kişi ırk, cinsiyet, mezhep, hangi ülkedenmiş diye bakılmadan Müslüman olur.

23K40: Allah’ın cümle âleme seçtiği din İslamiyet’tir. İslamiyet Allah’ın varlığını kabul etmekle olur. Allah vardır ve birdir. Bunu kabul eden herkes Müslümandır. Bu

yüzden kimseye kâfir diyemeyiz. İnsanlık bunu çok yanlış anlamıştır. Her peygambere bir din verildi sanmıştır. Bu yüzden bölünmüştür. Aslında tek din vardır. Bu da İslam'dır.

24E54: Şimdi bu, günümüzdeki mezhep kavgalarının, geçişteki Haçlı Seferleri'nin, dünyada din uğruna çıkan bütün savaşların hepsinin anlamsızlığını ve aslında ne kadar yanlış bir şey yaptığımızın bir göstergesi olarak karşımıza çıkıyor. Din uğruna yapılan zulümler, o benden değil, benim gibi değil diye yapılan katliamların hepsi Kuran'ı iyi anlamamamızdan kaynaklanıyor. Bütün kitaplarda aslında bunun şifresi var. Allah var diyeceksin. Bir olan Allah'a tapacaksın. Bunu yapan yeryüzündeki tek din olan İslam'a tabii olmuş oluyorlar. Yeryüzünde başka bir din yok. Allah'a tamamen iman etmek tek koşuldur.

25K60: Müslümanlık kimsenin elinde, bir zümreye ait değildir. Biz bunu herkese duyurduk. Kimse Müslümanlığı elinde tutmuyor. Müslümanlık sadece beş vakit namazdan, oruçtan da ibaret değil. Dünyada milyarlarca insan var. Bunlar Allah'ın varlığına inanıyorlarsa Müslüman'dırlar. Bizim için bu böyledir. Herkes için de böyle olmalıdır.

Grupta Galibiliğin ayırıcı özelliklerinden biri olan ‘‘Allah var diyorsanız Müslümansınız.’’ düşüncesi bütün grupta hâkimdir. Grupta herkes Müslümanlığın bir toplumun tekelinde olmadığı düşüncesindedir. ‘‘La ilahe illallah’’ demenin yeterliliği üzerinde vurgu yapılmaktadır. Böylece ortak bir paydada toplanıldığı görüşü hâkimdir. ‘‘Muhammedün Resulullah’’ demenin Muhammedi şeriatına tabii olmayı belirttiği anlaşılmaktadır. Peygamberlerin din getirmediği, şeriat getirdiğini düşündükleri için Müslüman olmanın tek koşulu Allah'ın varlığına, birliğine olan inançtır. Bunu herhangi bir dil ile söylemesinin de kâfi olacağı anlaşılmaktadır. Müminlik ile Müslümanlık arasında fark olduğunu düşünmektedirler. Buna göre müminlik Hz. Muhammed'in şeraitine bağlı olmak ile alakalıdır. Yani son şeriata tabii olmak müminlik anlamına gelmektedir. Grupta herkesi bir gözle görmek önemine değinilmiştir. Ayrımcılık yapmadan bakılacak olan tek şey; Allah inancı, varlığına ve birliğine olan inançtır. Tek bir din olarak İslamiyet'in, peygamberlerin farklı zamanlarda bir biri arkasına gelerek tamamlandığını ve aslında bütün peygamberlerin tek bir dinin kurallarını o zamanki insanların anlama kapasitelerine göre anlattığını düşündükleri söylenebilir. ‘‘Allah

var.” demek ile Müslüman olmayı bağdaştıran bu düşünce Galibiliğin ayırıcı özelliklerinden biridir.

3.6.GRUBA GİRMENİN ŞARTLARI

1E52: Tek şart Allah’ı bilmek ve şahitlik etmektir. Bana göre de bu yeterlidir. Çünkü bizde hiçbir şart yoktur.

2E45: Samimi ve çıkarsız olmak gereklidir. İyiliği ve güzelliği seven herkes grubumuza girebilir. Başka bir şart, ölçüt yoktur.

3K39: Efendi Hazretleri’ne biat etmek, onu şeyh ve mürşit olarak kabul etmek gerekir.

4E50: Yoktur. İnsan olmak yeterlidir. Efendiye biat edilir. Galibi olunur.

5K45: Sadece tarafların talep etmesi yeterlidir. Öyle büyük bir şartımız yoktur. İsteyen herkes gelip grubumuza girebilir.

6K55: Yoktur. Herkes girebilir. Herhangi bir şart yoktur. Sadece biat ediyorsun. Senin tüm kurallarını kabul edeceğim diye.

7E52: Yok. Ben bir şart bilmiyorum en azından. Varsa da haberimiz olurdu herhalde. İnsan ol, doğru ol, Galibi olmak iste, olursun.

8K22: Galibiliği kabul etmek, şeyhini kabul etmek, namazını orucunu virdini yerine getirmek gerekiyor.

9K45: Galibiliğe girmek için hiçbir şart yoktur. Sadece bizlerin yükümlü olduğu namaz, oruç, hac, zekât ve özellikle Allah’a iman Muhammedilerin vazifesidir.

10E57: Hayır yok. Sadece istemeniz gerek.

11E46: Gruba girmek için hiçbir şart yoktur.

12K48: Hayır, bir şart yok. Ben gittim biat ettim. Galibi oldum.

13E39: Yani yok ama biat etmen gerekiyor. Biat ederken Şeyhimiz Efendimiz soruyor; namazını kılacak mısın, orucunu tutacak mısın, zamanın ve paran olduğunda hacca gidecek misin diye. Evet diyorsun giriyorsun gruba.

14K30: Yok, bir şartımız yok. İstersin girersin.

15K53: Yok, gruba girmenin bir şartı yoktur. Efendi'ye biat edersin. Virdlerini kaçırmamaya çalışırsın. Namaz, oruç, zekât vereceğine söz verirsın. Biz Galip Efendi Sultanımıza biat ettik. Ben de etmişim. Ama şimdi iki halifeden birine tabii olmak gerekiyor. Bir tanesini seçip ona tabii olursun. Eski dervişler öyle yapıyor. Yeni derviş olacaklar ise biat edecekler. Bizim önceden biatımız var zaten biz tabii olduk.

16E55: Yok yok bir şart yoktur.

17E48: Belirli şartlar var. Önce insanı insan olarak göreceksiniz. İnsanları Allah'ın yarattığı en şerefli mahlûkat olarak göreceksiniz. Bunun haricinde ne maddi ne manevi herhangi bir zorlama, makam mevki, ırk, cinsiyet, şeriat, mezhep önemli değildir. Sadece ve sadece insanı insan olarak görmek gerekir.

18E46: Tabii ki tasavvufa girmenin şartları, şeriatın şartları, müminliğin şartları. Dolayısıyla bir derviş vazife almak istiyorsa, Allah'a biat etmek, şeyhine biat etmek istiyorsa ona şu şartlar sorulur: 5 vakit namazını kılacaksın, Ramazan ayında orucunu tutacaksın, Hac vazifesini yerine getireceksin, zekâtını vereceksin, Allah'ın güzel kıldığı her şeye sarılacaksın, haram kıldığı her şeyden de uzaklaşacaksın. Bundan başka bir şart yoktur.

19E54: İnsan olacaksınız, insanları seveceksiniz. Kalbinizde fesatlık olmayacak. Bir de bunu gerçekten kalbinizden isteyeceksiniz.

20K21: İstemek gerekiyor. Tabi ki giren herkes istiyor ama buna hazır da olmak gerekir bence. Efendi'ye biat etmeniz gerekiyor. Efendi size soruyor. 5 vakit namazını kılacak mısın? Ramazan ayında orucunu tutacak mısın? Halin vaktin yerinde olunca Hac vazifeni yerine getirecek misin? Zekâtını verecek misin? Bunları kabul ediyorsunuz.

21E26: Bir şart yok. İsteyen herkes konumuna, maddi zenginliğine bakılmaksızın girebilir.

22K40: Gruba girmenin bir şartı yoktur. Allah'ı bil ve tanı yeter. İnsan olarak şu özellik bu özellik falan olsun demiyoruz. Ne demiş Mevlana; "Gel ne olursan ol yine gel."

23K35: Şeyhine biat etmek gerekir. Başka bir şart yoktur. Herkes Galibi olabilir.

24E54: Gruba girmek için kimsenin kılığına, kıyafetine, makamına, mevkisine bakmıyoruz. Fakat biz Muhammedi olduğumuzdan dolayı Muhammedi ibadetleri yapacağımıza dair bir söz veriyoruz. Bu biat etmek oluyor. Şeyhimizin yolundan gideceğimiz anlamına geliyor.

25K60: Bir şartımız yok. Ne şartı olacak. Gönülden iste yeter.

Galibi olmanın yolu, şeyhe biat etmekle başlamaktadır. Şeyhe biat etmek demek, Muhammedi ibadetleri yerine getireceğine söz vermek ve vird adı verilen dersleri yapacağına söz vermek demektir. Bu şekilde derviş olunmaktadır. Şart olarak bunlar sayılabilir. Şeyhe biat ederek onun yolundan ayrılmayacağına dair de söz verilmiş olmaktadır. Fakat ibadet ve mana bakımından bazı şartlar da bunun yanına ek olarak söylenmiştir. Bu şartlar; Allah'ı tanımak ve bilmek, ''insan'' olmak, insanı insan olarak görmek, samimi ve çıkarsız olmak, Muhammedi ibadetler olduğunu düşündükleri namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek gibi ibadetleri yerine getirmektir. Cevaplara göre tasavvuf yolunun başlangıç noktası olarak, Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmek gerekmektedir. Galip Kuşçuoğlu'nun ölümünden sonra, ölmeden önce bildirdiği halifelerden birini seçmek de gerekmektedir. Daha önce biat edenler biat etmemekte, sadece iki halifeden biri ile yollarına devam etmektedir. Fakat yeni biat edecek olanlar halifelerden birine biat etmek zorundadırlar.

3.7. İBADETLER

1E52: İbadetlerimiz Allah'ın emri Kuran-ı Kerim'de ve peygamber efendimizin bize bildirdikleridir. Ben namaz kılıyorum. Oruç tutuyorum. Zekât veriyorum. Hacca gidemedim ama durumum olunca onu da yapacağım inşallah.

2E45: Galibilikte her insandan farklı tek şey günlük derstir. Şartsız bağlılıktır. Günlük virdlerimiz derslerimizdir. Bunların sayıları falan belirlidir. Günlük olarak biz bunları okuruz.

3K39: Allah'ın tüm Muhammediler için bildirdiği ibadetler bizimde ibadetlerimizdir. Bunun dışında Perşembe akşamları toplu zikirler, Salı sabahları Hatm-i Rufai yapılır. Ayrıca her derviş günlük virdini yani dersini çeker.

4E50: Muhammedi olduğumuz için Muhammedilerin bütün ibadetlerini yapıyoruz. Zekât, namaz, oruç, gücün el verirse hac. Hacca gitmedim ben inşallah gideceğim.

5K45: Günlük yapılan virtlerimiz vardır. Onun dışında 5 vakit namaz kılınır ve ramazanda oruç tutulur ve paran varsa hac ibadeti yapılır ve zekât verilir. Bende yapıyorum.

6K55: Namaz kılmak, oruç tutmak işte Muhammedilerin yapmakla yükümlü olduğu ne varsa yapıyoruz. Ayrıca bizim günlük virtlerimiz var. Mesela bazılarının fazla oluyor bunlar. Bunları çekiyoruz. Gerisi diğer Müslümanların yaptığı her şeyi yapıyoruz.

7E52: Muhammedi ibadetler bizim ibadetimizdir. Hepsini yapmaya çalışıyorum.

8K22: Günlük vird, vakit namazları, Hatm-i Rufai, Muhammedi ibadetler, ben de elimden geldiğince uyguluyorum.

9K45: İbadetlerimiz farklı değildir. Sadece gece namazlarımızı kılarız. Gece namazıyla beraber vitri vacip namazını da gece kılarız. Günlük virdlerimiz vardır. Bunu da gün içinde yaparız.

10E57: Muhammediliğin gerektirdiği şartları yerine getirmek ve günlük virdleri yapmak, haftada bir gün Hatm-i Rufai yapmak. Bende elimden geldiğince yapıyorum.

11E46: Her Müslümanın yaptığı gibi Allah'ı zikretmek

12K48: Bizim diğerlerinden farklı bir ibadetimiz yoktur. Namaz, oruç, hac işte bildiğimiz ibadetler. Ekstra olarak virdlerimiz var ve zikir çekiyoruz.

13E39: Biz bütün namaz, oruç, zekât ibadetlerimizi yapıyoruz. Bende yapıyorum. Namazı kaçırmamaya çalışıyorum. Orucumu kaçırmamaya çalışıyorum. Zekât veriyorum. Hacca gidemedim daha.

14K30: Biz Muhammedilerin yaptığı bütün ibadetleri yaparız. Namaz kılmak, oruç tutmak vb. ibadetleri biz de yaparız. Ayriyeten virdlerimiz var. Günlük bunları okuruz. Dergâhta zikir yaparız.

15K53: Şimdi bizim bütün bu namaz, oruç, zekât, hac gibi ibadetlerimizi yerine getirmeye çalışırız. Onun haricinde biz zikir çekeriz, günlük virdlerimiz vardır.

16E55: Namaz kılarız, oruç tutarız Ramazan ayında, zekâtımızı veririz, kurbanımızı keseriz tabi durumumuz varsa.

17E48: İbadetlerimiz; Allah'ın insanlara emrettiği, yapmamasını emrettiği işler vardır. Bu emir ve yasakları sadece Galibiler değil Müslüman'ım diyen herkes bu ahkama göre davranır. Galibiler de Hz. Resullullah'a bildirilen temel ibadetlere uyuyoruz. Galibiler olarak tüm inanan insanlar gibi günlük 5 vakit namazımızı kılıyoruz. Ramazan aylarında orucumuzu tutarız. Fitre, zekât, kurban gibi ibadetlerimizi gücümüz yettiğince yapıyoruz. Yalan söylememeye, içki içmemeye, gayrimeşru yollara sapmamaya dikkat ediyoruz. Bunun haricinde özel bir ibadetimiz yok. Ama tasavvufta zikrullah diye bir kurum var. Bütün Ehl-i tasavvuf sahiplerinin günlük açıktan veya gizliden, kendilerine bildirilen sayıya göre Allah'ı zikretme gibi bir ibadet şekli var. Belirli özel gün ve gecelerde, bizde Perşembe yapılan bir zikir törenimiz var. Bunun haricinde özel bir ibadetimiz yoktur.

18E46: Demin saydığım ibadetler dervişin ibadetleridir. Bunun dışında dervişin günlük virdi vardır. Şeyhinin verdiği tespihi, ödevi, virdi sayısınca ne bir eksik ne bir fazla her gün tekrar eder.

19E54: Yapmakla yükümlü olduğumuz ibadetlerin hepsini yaparız. Namazımızı kılarız. Orucumuzu tutarız. Zekâtımızı veririz.

20K21: Biz Muhammedi ibadetlerin hepsini yapıyoruz. Biat edenler de bunları tamamıyla yapmak durumundalar. Yani ben de söz verdiğim ibadetleri ama söz verdiğim için değil, zaten kendim de yapmak istediğim için yapıyorum. Bir de zikir çekeriz. Günlük derslerimiz var. Onları yapıyoruz.

21E26: Biz Muhammedi şeriatın uygun gördüğü ibadetleri yerine getiririz. Etraftan çok da farklı değildir bunlar. Babalarımızın annelerimizin kıldığı namazı kılarız, orucu tutarız. Zekât, hac görevleri, bunun dışında zikirler var.

22K40: Bizler Muhammedi olduğumuz için Peygamber Efendimizin uyguladığı ve bizlere yapmamız gerektiğini duyurduğu tüm ibadetleri sorgulamadan yaparız.

23K35: Bizler Muhammedi olduğumuz için peygamberimize tebliğ edilen ibadetlerin hepsini yaparız. Bende şeyhime biat ettikten sonra bu ibadetleri yapmaya başladım. Yapıyorum da.

24E54: Dedğim gibi Muhammedi ibadetleri yapıyoruz. Bende yapıyorum.

25K60: Muhammedi ibadetlerin hepsini yaparız biz.

Galibiliğin Muhammedi şeriatına tabii olmasından dolayı Muhammedi ibadetleri yerine getirme konusunda özenli davrandıkları anlaşılmaktadır. Muhammedi ibadetler olarak; namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, durumu müsait olunca hacca gitmek gibi ibadetlerin yanında zikir çektiklerini ve Salı günleri Hatm-i Rufai yaptıkları görüldü. Grubun cevaplarında da bunlar tasdik edilmiştir. Her Perşembe akşamı erkeklerin, her Cuma da kadınların dergâhta zikir çektikleri bilinmektedir. Bu ibadetler ‘‘Özel Günlerde Yapılan İbadetler’’ başlığı altında detaylı bir şekilde verilmiştir. Bunun yanında vird adını verdikleri günlük ödevlerini de yerine getirdiklerini söylemişlerdir.

Her din, bir sosyal bütünleştirme fonksiyonuna sahiptir. Sosyal bütünleştirme fonksiyonu, imandan sonra ibadete aittir. Birlikte kılınan namazlar, özellikle ezan, müşterek şuur ve heyecanı dürten ve tekrarlatan, kardeşlik ve cemaat ruhunu sürekli taze tutan önemli dini-sosyal olgudur. Açlık ve yardımlaşma, şefkat ve merhamet, nefsi terbiye, orucun sosyal ilişkiler yönünü ifade eder. Zekât ve diğer yardım müesseseleri, dini-iktisadi tedbirin nesnelleştirilmesidir. Hac, büyük Müslüman ailesinin dağınık fertlerini birbirine bağlar, eşitlik kavramını hatırlatır.⁴⁸⁰ Bunun yanında zikir çekmek, grupta birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirmektedir. Günlük yapılan ödev olan vird, fertlerin kendilerini ödevlerini yapmış olmaktan dolayı huzurlu hissetmelerini sağlar. Bu nedenle ibadetler bir dinin en önemli fonksiyonlarıdır.

⁴⁸⁰ Yümni Sezen, *İslam'ın Sosyolojik Yorumu*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.104-105.

3.8.GRUPTA ORTAKLAŞA YAPILAN İBADETLER

1E52: Elbette var. Zikretmek, namaz kılmak, dua etmek, Allah için sohbet etmek, hayır etmek ve nasihat etmek. Perşembe akşamları zikir yaparız mesela. Akşamları biz toplanırız kendi aramızda Efendimiz Pirimizin kitaplarını okuyup anlamaya çalışırız.

2E45: Biz haftada bir ailecek dostça çay sohbeti yaparız ayrıca. Genel olarak namazlar kılınır, zikirler çekilir. Perşembe gecesi erkekler, Cuma kadınlar zikir çeker.

3K39: Efendi Hazretleri'nin görevlendirdiği kişiler zikir törenlerini yaptırır. Ve vakıf hizmetlerini yerine getirirler.

4E50: Zikir ibadeti ve sohbetler yaparız. Görevliler ekmek dağıtırlar. Her gün ekmek dağıtımı olur.

5K45: Zikir yapılır ve haftada bir Hatm-i Rufai yapılır. Dergâhta namaz kılınır.

6K55: Dergâhta yapılan ibadetler var. İşte zikir, namaz gibi. Biz 15-17 kişi toplanıyoruz kendi aramızda Efendi'nin kitaplarını okuyoruz. Anlamaya çalışıyoruz. Cuma akşamları bir evde toplanırız. Çay içeriz. Bir kitabını alırsız Efendi'nin onu okur bir kişi ne demek istemiştir diye yorum yaparız. Bu kadar yani.

7E52: Zikir yaparız hep beraber.

8K22: Zikir halakasında zikir yapmak, sohbet yapmak. Dergâhta namaz kılmak yani isteyen orda kılıyor.

9K45: Ortaklaşa yaptığımız haftalık zikrimiz Perşembe erkekler, Cuma kadınlarındır. Bir de Hatm-i Rufai dersimizi Salı sabah namazından müteakiben yaparız. Bir de mübarek günlerde tüm dervişler ibadeti dergâhta yaparız. Şifa olarak akşam yemeğini yeriz.

10E57: Haftalık zikir ve Hatm-i Rufai yaparız. Namaz da kılarız.

11E46: Zikir yapmak, namaz kılmak.

12K48: Var tabi. Dergâhta namazlar kılınır. Zikirler dergâhta hep beraber çekilir. Perşembe akşamları erkekler zikr-i Galibi yaparlar. Biz üst kattan onlara eşlik ederiz. Bizim zikir günümüz Cuma günleridir.

13E39: Dergâhta mı? Dergâhta toplanıp zikir çekeriz Perşembe akşamları. Namaz kılmak isteyen olursa gelir kılar. Bundan başka sohbet ederiz. Sohbetler oluyor.

14K30: Zikir çekiyoruz. Perşembe akşamları her hafta çekeriz. Özel günlerde zikir çekeriz. Zikre çok önem veriyoruz biz. Namaz kılınır bir de. Böyle yani

15K53: Var tabi. Mesela Perşembe akşamları erkekler zikir çekerler. Cuma günleri kadınlar zikir çeker. Dergâhta çekilir zikirler. Sonra namaz kılınır. 5 vakit namaz istenirse dergâhta kılınıyor.

16E55: Zikir çekeriz. Beni de etkileyen ibadet buydu zaten. Çok coşkulu oluyor.

17E48: Grupta ortaklaşa namaz kılarız ve zikir yaparız.

18E46: Tabi ki grupta ortaklaşa yaptığımız ibadetler var. Her Perşembe akşamı zikir yapılır. Her Salı günü sabah namazında Hatme-i Rufai yapılır. Kandillerde, özel gecelerde mutlaka dergâhta zikir yapılır, yemek yapıp dağıtılır. Bütün dışında bayramlarda bayramlaşma, sosyal faaliyetler, öğrencilere çorba dağıtılır. Helva dağıtılır, limonata dağıtılır. Vakıflar haftasında Antalya vakıf yönetimi olarak Cumhuriyet Anıtı'na mutlaka çelenk konulur. Antalya Vakıflar Müdürlüğü ile sürekli iletişim halinde bulunulur. Onların toplantılarına, faaliyetlerine katılır. Zaman zaman toplu seyahatler yapılır. Galip Efendi sağken onu ziyarete, şimdi kabrini ziyarete, diğer illerdeki vakıflara, dergâhlara ziyaretler yapılır. Manevi bilgi, manevi zevk, manevi paylaşım için.

19E54: Ortaklaşa olarak namaz kılınır. Zikir çekeriz biz bir de. Allah'ın isimlerini tekrar ederiz. Zikir çekerek ibadet ediyoruz.

20K21: Zikir ibadetimiz var. Biz kadınlar Cuma günü toplanırız zikir çekeriz. Namaz kılarız. Bu kadar yani.

21E26: Bu zikirler işte ortaklaşa yapılır. Namazı da ortaklaşa kılmak isteyen olursa kılarlar. Tek kılmak isteyen olursa tek kılar. Kişiye kalmış şeydir.

22K40: Ortaklaşa olarak namaz kılınır. Ha bir de zikir çekilir.

23K35: Bizim zikir törenlerimiz olur. Mübarek günlerde zikir yaparız. Hatm-i Rufai yaparız. Beş vakit namaz kılarız.

24E54: Cuma namazları, zikir törenleri oluyor. Bayramlaşmalar olur.

25K60: Zikir çekilir. Namaz kılınır. Zikri Galibi yapıyoruz.

Grubun ortaklaşa yaptığı ibadetlere bakınca, dergâhta toplanılıp namaz kılınması, Perşembe akşamları zikir çekilmesi ve Salı günleri Hatm-i Rufai yapılması öncelikli görünmektedir. Bayram namazları, Cuma namazlarının dergâhta yapıldığı öğrenilmektedir. Beş vakit namazını da dergâhta isteyen gelip kılmaktadır.

3.9.GRUPTA SORUMLULUK ALAN ŞAHSİYETLER VE GÖREVLERİ

1E52: Şeyh Atıf Efendi, Şeyh Ali Efendi var. Sonra bizde nugaba, nagib, çavuş gibi görevliler vardır. Çavuşlar zikri yönetirler mesela. Bunun gibi şeyler var. Bunların hepsi mertebe; Çavuşluk- Nagip- Nugaba diye yukarı doğru çıkar bu.

2E45: Var tabi. Zikirlerde def çalanlar var. İlahi söyleyenler var. Çavuşlar, nugabalar var. Zikri yönetirler. Ekmek dağıtanlar var. Sabahları sabah namazından sonra ekmek dağıtılır mesela. Dergâhta çay kahve yapanlar, yemek yapanlar var. Yemek verilirken bunlar yemeği yaparlar. Akşam namazı kılınır, zikre başlanır. Bizim kendi aramızda toplanmamızda da görev alan yok. Bilen konuşur, duyan anlatır. Bilmeyen dinler.

3K39: Efendi Hazretleri'nin görevlendirdiği kişiler zikir törenlerini yaptırır. Ve vakıf hizmetlerini yerine getirirler.

4E50: Galip Efendi'nin görevlendirdiği kişiler olurdu. Yapılan hizmetlere göre görevlendirmeler olur. İşte zikri yönetmek, ekmek dağıtımını kimin yapacağı gibi şeyler.

5K45: Kadınlar çavuşluk görevi alırlar. Zikir yaptırılır ve kadınlara ders verirler. Verdikleri dersleri evliyelerine bildirirler. Erkekler ise çavuşluk- nagiplik-nugabalık ve Halifelik görevlerini alırlar. Vakıf işlerinde bu kişiler daha etkin rol oynarlar. Bizim vakıflarımız vardır. Türkiye'nin çoğu yerinde hizmet verirler.

6K55: Çavuşlar, nagipler, nugabalar var. Bunların görevleri var. Mesela vakfa yeni bir şey yapılırsa onlar daha çok rol alıyor. Şey gibi başkan, sekreter falan gibidir.

7E52: Hizmet olarak görevler vardır. Çavuş, nagip, nugaba ve halifedir. Bunları Galip Efendi atar. Hepsinin görevleri var tabi de ben tam olarak bilmiyorum açıkçası. Çavuşlar zikir çektirirler mesela. Nagipler vekildir.

8K22: Efendimizin manasında görmesiyle nagiplik, nugabalık görevleri verilir. Bu kişiler aktif görevler alırlar. Vakıf işlerinde hizmet ederler.

9K45: Sorumlularımız vardır. Bunlar çavuşlar, nagipler ve nugabalardır. Ayriyeten iki tane halifemiz vardır. Galibi vakfımız vardır. Bu vakfın sorumluları da vardır.

10E57: Var. Çavuş, nagip, nugaba ve halifeler var. Kadınlara çavuşluk veriliyor. Zikir yönetebiliyorlar.

11E46: Efendinin görevlendirdiği kişiler zikir törenlerini yaptırır. Vakıf hizmetlerini yerine getirir.

12K48: Var. Efendinin görevlendirdiği vazifeliler vardır. Onlar zikri yönetirler. Çavuşlar, nagipler, nugabalar ve halifeler var. Hepsinin görevleri var. Halifelerimiz var şimdi mesela iki tane. Onlar en başta hizmet ederler.

13E39: Var vazifeliler var. Bunları Efendimiz görevlendirir. Çavuşluk vardır mesela en alt odur. Sonra nagip, sonra nugaba sırayla gider. En üstte halife vardır.

14K30: Var. Çavuşlar var. Zikir çekerken onlar bizi yönetirler. Çekeceğimiz zikri bilirler. Naip, nugabalar var. Onlar daha yetkili kişilerdir. Vekil görevi görürler. Vakıfla ilgili karar alınırken onlar dâhil olurlar.

15K53: Var. Çavuşlar, nagipler, nugabalar var. Birde iki tane halifemiz var. Ben çavuşum, zikir çekirme yetkim var. Kadınlar çavuş olabiliyor. Bizim vakfımız var bir de Türkiye'nin birçok ilinde vakfımız var. Vakıf işlerinde yetkili olanlar var. Karar verme, toplantılar onlar arasında oluyor.

16E55: Var tabi çavuşlar var. Zikir yönetir onlar. Nagipler, nugabalar var. Def çalanlar, ilahi söyleyenler var. Gülbeng deniliyor. Nizamı düzeni sağlıyorlar işte, halifelerimiz var. Onlar bize yol gösterirler.

17E48: Bir silsile vardır tasavvufta, bu silsile bütün tarikatlarda farklı şekillenmiştir. Ama bizim tarikatımızda Galibilik hak tariktir. Dervişliği kabul eden bir kişi çalışmasına göre azmine göre görev verilir. Bu bir yüceltme değildir. Sadece hizmet anlamında görev verilir. Bu dervişlikten başlar. En alttan en üste doğru gider. En üst şeyhliktir. Arada bir silsile vardır. Çavuşluk gibi, nagiplik gibi, nugabalık gibi en üstte şeyhliktir. Aralardaki geçiş sizin samimiyetinize, çalışmalarınıza göre Hz. Allah tarafından şu kişiye şu görev verilir, verilsin, verin denilmesiyle yetki sahipleri yetkilerini kullanır. Görevleri bu şekilde tebliğ edilir. Şu şurada amir bu burada memur diye kimseye yetki verilmiyor. Sadece Hz. Allah'a karşı yapmış olduğunuz ibadetinizin samimiyetine, ihlâsına göre şeyhe bu görevleri tebliğ eder.

18E46: Mutlaka bir hiyerarşik disiplin sağlanması lazım. Mutlaka ki bir yetkili, vazifeli kişiler vardır. Bunlar tasavvufta çavuş, nagip, nugaba, halife diye sıralanmıştır. Bir de şeyh vardır. Bunlar vazifedir. Bir sıfat değildir. Zikir yaptırırlar. Bu toplantıları seyahatleri organize ederler. Diğer dervişlerin sordukları sorularına, yaşantılarına maddi manevi yol çizerler, rehberlik ederler. Yarenlik yaparlar. Arkadaşlık yaparlar.

19E54: Vardır tabi. Bizim vakfımız var. Onun işlerinin yapılması ve dergâhta işlerin idare edilebilmesi için görevler veriliyor. Bunu efendimiz tayin eder. Derviş, çavuş, nagip, nugaba gibi vazifeler vardır. Onlar kararların verilmesinde, işlerin yürümesi için gerekli olan şeylerin belirlenmesinde görevleri vardır. Ben sadece dervişim.

20K21: Nugabalar, çavuşlar, nagipler var. Biz kadınlar çavuş olup zikir yönetebiliyoruz. En yüksek sorumluluk şeyhliktir. Görevleri konusunda net bir bilgim yok açıkçası yanlış bir şey söylemeyeyim.

21E26: Biz Galibi olunca derviş oluyoruz. Bir üstümüz çavuş oluyor, onun üstü nagip, sonra nugaba. Ama ayırıcı özelliklerini tam olarak bilmiyorum açıkçası.

22K40: Ben çavuşum. Benim zikir yönetme yetkim var. Onun haricinde çavuşluk, nagiplik, nugabalık görevleri var.

23K35: Şeyhimizin görevlendirdiği insanlar vardır. Zikir yönetmek, vakıf işlerini yapmak, toplantılar yapıp karar almak gibi yetkileri olur. Dervişlerin sıkıntıları varsa onları dinlerler. Yardımcı olmaya çalışırlar.

24E54: Bizde tarikat içinde bir hiyerarşi içinde görev dağılımı aldık. Efendimiz Pirimiz tarafından verilen görevlerdir bunlar. Bizim bir vakfımız var. Bu vakfın Türkiye'nin birçok şehrinde şubeleri var. Bunları düzene sokmak, yapılacak işleri belirlemek, takip etmek için bu görevliler iş başında oluyor. Derviş-çavuş-nagip-nugaba-halife diye görevler vardır.

25K60: Sorumluluk derken zikir çekerken, zikri yönetenler oluyor. Vakıf işlerini yapanlar oluyor. Çavuşlar, nagipler, nugabalar var. Onlar bu işleri yaparlar. Çavuşlar ders verirken Şeyhine bildirmek zorundadır. Nagip ve nugabalar vekil görevi görürler. Onlar ders verirken bildirmek zorunluluğunda değildirler.

Gruba baktığımızda alınan cevaplardan şu sonuç çıkmaktadır; tarikat içinde hiyerarşik bir yapı vardır. Bu yapı, kişilerin üstlerine düşen görevleri özverili bir şekilde yaparak kazandıkları bir görev mertebesidir. En üstten başlayarak, şeyh, halife, nügaba, nagip, çavuş ve dervişlik olarak aşağıya doğru inmektedir. Dervişlik biat etmekle başlamaktadır. Çavuşluk görevi verilen cevaplara göre zikir yönetimi ile ilişkilidir. Çavuşların zikir yönetme yetkisine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Biat edenlere ders de verebilmekte oldukları anlaşılmaktadır. Fakat bu dersi şeyhe bildirerek ve iznini alarak yaptırabilmektedirler. Nagip ve nügaba görevlerinde ders verebilme yetkisinin daha açık olduğu görülmektedir. Yani nagip ve nügabalar ders verirken şeyhin denetiminden daha uzaktırlar. Halifelik şeyhin ölümünden sonra tarikatın başına geçecek olan kişinin görevidir. Şeyh ise tarikatı yöneten kişidir. İslam tarihine baktığımızda bu görevlerin adlarının geçtiği görülmektedir. Nakip, nukaba, nüceba olarak geçen bu görevler şeyhin yardımcısı olmak ve cemaatin işlerini yürütmekle ilişkili bir durum olarak görülmektedir. Hz. Muhammet'in ‘‘Allah Teâlâ diğer peygamberlere yedi nakib ihsan etti. Bana ise on dört nakip ihsan etti. Yedisi Kureyş'ten, yedisi ise muhacirlerdendir’’ buyurduğu dikkate değerdir.⁴⁸¹Bu görevlerin Galibi vakıflarındaki hizmetlerde de geçerli olduğu görülmektedir. Bu nedenle Galibi vakıflarının anlatılması gerekmektedir. Buna göre; Türkiye'deki birçok yerde şubeleri olan merkez vakıflar Ankara, İstanbul,

⁴⁸¹ Yahya b. Salih el-İslamboli, a.g.e.,s.230.

Antalya ve Gaziantep'tedir. Bu vakıflar yoksullara, durumu olmayanlara yardım etme amaçlı kurulmuşlardır. Günlük ekmek yardımı, aşevlerinde yemek yardımı, giyim evlerinde kıyafet yardımları yapılmaktadır. Bu yardımları vakıf üyelerinin kendi aralarında imece usulü topladıkları yardımlarla yapmaktadırlar.

Galibi Vakfının Bulunduğu yerler; Ankara'da Pir-i Galibi H. Galip Hasan Kuşçuoğlu Tevhid Külliyesi, mimarisi ve projesi bizzat Galip Kuşçuoğlu tarafından yapılmıştır. İçerisi 10.000 kişinin ibadet edebileceği genişliktedir. Binlerce yoksul insana yardım yapılmaktadır. 365 gün boyunca ekmek dağıtımı yapılan bir aşevi, yoksulların giyim kuşam ihtiyaçlarını karşılamak için giyim kuşam evi, külliyenin yemek yapımı için mutfakı bulunmaktadır.

Ankara'da Elvankent, Karapürçek, Aydınlikevler, Etimesgut, Çankaya ve Pursaklar'da bulunan ibadethanelerde ibadetlerin yapılmasının yanı sıra yoksullara da yardım edilmektedir. Galibi Vakıfları Merkez Binası da Ankara'da bulunmaktadır.

Antalya'da Pir-i Galibi H. Galip Hasan Kuşçuoğlu Kitap ve Sünnete Uyumlu İbadethanesi bulunmaktadır. Antalya/ Ahatlı'da bulunan ibadethanenin mimarisi ve projesi Kuşçuoğlu tarafından yapılmıştır. İçerisinde 5.000 kişinin aynı anda ibadet edebildiği, yoksullara yardım yapıldığı aş evi, ekmek tevzi yeri ve binlerce kişinin içinde yemek yiyebildiği mutfakı bulunmaktadır. Yine Antalya'da masa dağında H.Galip Hasan Kuşçuoğlu Tevhid Camii bulunmaktadır.

Isparta'da Galibi İbadethanesi yoksullara aynı şekilde ekmek ve diğer ihtiyaçlar yardımı yapılmaktadır.

Gaziantep, Şanlıurfa, Çorum, Bursa/İnegöl, Adana ve Konya'da Tevhid Camii, Kahramanmaraş, Kilis, Tokat, İzmir, Kütahya, Kırıkkale, İzmit'te Galibi İbadethanesi bulunmaktadır.

İstanbul'da Küçükalyalı, Şişli, Tuzla ve Gebze'de Galibi İbadethaneleri ve Galibi Vakfınca restore edilen Molla Zeyrek Camii Galibi Vakfı hizmetlerini de yerine getirmektedir.

Galibi Vakıfları birçok ilde her gün ekmek dağıtımı yapmakta olup, aylık dağıtılan ekmek miktarı en çok olan iller aşağıdaki gibidir;

Ankara: 550.000

İstanbul: 544.000

Antalya: 372.000

Gaziantep: 365.000

Çorum: 186.000

Bursa: 182.000

Şanlıurfa: 148.000

Kırıkkale: 144.000

Galibi Vakfı vakıflar haftasında etkinlikler ve stant kurmakta Galibiliği tanıtmaya yönelik etkinlikler yapılmaktadır.

Vakfın Amaçları

- 1)Mezhep ve Meşrep, Şeriat, tarikat karıştırmadan insanlığa hizmet.
- 2)Yapılan hizmetlerin Allah'ın rızasına muvaffak ve uyumlu olması.
- 3)Eğitim ve öğretime karşılıksız olarak katkıda bulunma.
- 4)Fakir ve yoksulluk çekenlere yardım etmek.
- 5)Kimsesizlere sahip çıkmak
- 6)Bunları Tasavvuf zihniyetine uygun, ticari içerikli olmamak şartıyla, Allah'ın rızasını tahsil etmeye çalışmak için yapmak.
- 7)Milli kültür ve değerleri korumak
- 8)Vakıf medeniyetinin gelişmesinde katkıda bulunmak.

Vakfın Prensipleri

Vakıflar ticaretle uğraşmamaktadır. Hiçbir şekil ve şart altında iktisadi ve ticari işletme kurulmamakta ve bu yolla gelir elde edilmemektedir. Vakfın adı da ticari amaçla

kullanılamamaktadır. Vakfın geliri imece usulü, dervişlerin ve yardım etmek isteyenlerin katkılarıyla elde edilmektedir.

Vakfın Yaptığı Ekmek Dağıtımı

Vakıf ekmek dağıtımına büyük bir önem vermektedir. Ekmek dağıtımlarının nasıl olduğunu görmek için ve kameraya çekmek için bir gün ekmek dağıtımını izlemeye gidildi. Ekmek dağıtımı sabah namazından hemen sonra yapılmaktadır. İlk gün saat sabah 6.30'da yapıldığını öğrendik, fakat 6.30'da dergâha gittiğimizde ekmek dağıtımının yapılmış olduğu görüldü. Ekmek dağıtımında görevli olan bir kişiye ekmek dağıtımını sorduğumuzda bizi ekmek alacak zannetti. Bizlere "ben parasını vereyim, ilerde köşede fırın var. Siz oradan alın." dedi. Biz de ekmek almaya gelmediğimizi, ekmek dağıtımında video ve fotoğraf kaydı almak istediğimizi belirttik. Yarın sabah 5.30 da gelirsek bizim çekebileceğimizi söylendi. Ertesi gün denilen saatte orada olduk. Sabah namazından sonra kasa kasa ekmek gelmiş olduğunu gördük. İki erkek bir kadın ekmekleri dağıttılar. Kadınlara kadın görevli, erkeklere erkek görevli ekmek vermektedir. Dergâhın bahçesinde toplanan kalabalık ekmek almak için sıraya girdi. Kim kaç ekmek istiyorsa, hesap sormadan verileceğine dair ortak bir karara varılmış ve buna uygun davranılmış olduğunu söyleyebiliriz. Ekmek almaya gelenlerin çoğunluğu kadın idi. Bunun haricinde pek çok Suriyelinin ekmek almak için geldikleri görüldü. Suriyeliler bizim çekim yapmamızdan biraz rahatsız oldular. Bundan dolayı o tarafı çekmemeye gayret gösterildi. Ekmek dağıtım işi yaklaşık bir ya da bir buçuk saat sürdü. Sonra boşalan kasalar üst üste konulup ekmek dağıtım işi bitti.

Ekmek dağıtımı ile ilgili Galibiler yeni bir sistem geliştirmeye başlamışlardır. Halife Atıf Uzunömeroğlu'nun manasında yani rüyasında Galip Kuşçuoğlu'nun ekmek dağıtımı ile ilgili yapılması gerekenleri söylediği ve bu yapılacakların bir listesinin çıkarıldığı öğrenilmiştir. Bunlar;

- 1) Bir ekmek kurulu oluşturun
- 2) İstişare yapın
- 3) Kimseyi incitmeyin
- 4) Ekmek verirken ekmeklere el sürmeyin

5)Soru sormayın

6)Karadeniz Mahallesindeki ekmek dağıtımını örnek alın

7)Yaptığınız hizmetin kıymetini bilerek yapın

Bu yapılacaklar 26 Eylül 2014’de Atıf Uzunömeroğlu’nun manada emrettiğini söylediği ve Galibilerin internet sitesinde yayınladığı yapılacaktır. 4. Maddenin yapılması için dergâhta cam bir ekmek koyma yeri yapılacağı öğrenilmiştir. Bunun inşaatı devam etmektedir.

3.10.ANTALYA’YA TARİKATIN İKİNCİ MERKEZİ DENİLMESİNİN SEBEPLERİ

1E52: Efendi hazretleri mana ve aldığı emri ilahi üzerine Antalya’ya hicret etmesi ve buranın ikinci Medine diye bildirmesi.

2E45: Zikir yeridir. Yeterince dervişimiz vardır. İnşallah daha da olur. Efendimiz Antalya’yı çok severdi. Gelir kalırdı. İbadethanemizin yan tarafında evi vardı. Aylarca kalırdı orda.

3K39: Efendi Hazretleri’nin 1992 yılından itibaren Antalya’ya yerleşmesi ve burada ikamet etmesidir.

4E50: Efendimiz Pirimiz Sultanımız Galip Efendi’nin sağlığında uzun süre Antalya’da hizmet vermesinden dolayıdır. Antalya’yı çok severdi.

5K45: Galip Efendi’nin Ankara merkezde görevine devam ediyorken, sonra manevi görevle Antalya’ya gelmiş, görevine burada devam etmiştir. Burada ve Ankara’da uzun yıllar görev yapmıştır.

6K55: Efendi Antalya’ya çok gelirdi. Ankara’dan buraya hicret etti. Hani Peygamber Efendi’miz Mekke’den Medine’ye hicret etti ya. Onun gibi işte. Antalya Medine olarak verildi. Antalya önemli bir yer olmaya başladı.

7E52: Efendi’nin Antalya’da ikamet edip uzun süre burada kalmasından dolayı bir önem taşıyor. Ankara’da oturuyordu önceden sonra Antalya’ya taşındı. Uzun zamanda burada kaldı. Burada öldü. İstanbul’a türbesi yapılıyor.

8K22: Galip Efendi vaktinin çoğunu Antalya’da geçirirdi. Antalya’ya çok önem veriyordu. Sanırım bundan dolayı Antalya önemli. Evi dergâhın yanındaydı. Hep buradaydı yani. Ondan kaynaklı sanırım.

9K45: Galip Efendi sağlığında Antalya’ya çok önem vermiştir. Efendim derdi ki; Antalya medeniyet şehridir. Yani Antalya’yı Medine’yi Münevvere’ye benzetirdi.

10E57: Hasan Galip Kuşçuoğlu’nun Ankara’dan Antalya’ya taşınıp burada uzun süre yaşamış olmasından dolayı Antalya önemli bir yerdir.

11E46: Efendi 1992 senesinde itibaren Antalya’da durduğu için

12K48: Bilmiyorum. Yanlış bir şey söylemeyeyim şimdi.

13E39: Antalya şeyhimizin sevdiği bir yerd. Uzun süre burada yaşadı. Burada öldü. Vardır ona göre bir hikmeti zamanının çoğunu burada geçirdiğine göre. Benim aklım yetmez ona.

14K30: Şimdi Ahatlı’da Efendimizin evi var. 90lı yıllardan sonra burada yaşamaya başladı. Buraya geldi. Önceden Ankara’daydı. Biz ona Mekke’den Medine’ye göç etmiş gözüyle bakarız. Ahatlı Medine gibidir bizim için. Önemlidir yani. Antalya ilim şehridir. Dervişlerimiz çoktur.

15K53: Efendi Baba’mız Antalya’ya çok önem verirdi. Gelir giderdi. Sonra Efendimize rüyasında hizmetine Antalya’da devam etmesi gerektiği mana olmuş. Biz bunu Peygamber Efendimizin Mekke’den Medine’ye göçü gibi bakarız. Ankara’da tarikat kuruldu. Antalya’da hizmetler daha etkin bir şekilde devam etti. Sağlığında efendimiz buraya yerleşti. Uzun yıllar burada yaşadı.

16E55: Efendi sağlığında burada kalıyordu. Uzun yıllar da burada yaşadı. Antalya’yı çok severdi. Çok çalışırdı. Bundan dolayı herhalde.

17E48: Bizim peygamberimiz peygamberlik hayatının belirli dönemlerini Mekke ve Medine’de geçirmiştir. Mekke’den Medine’ye gitmezden önce Mekke’de yaşadıklarıyla, Medine’de yaşadıkları farklıdır. Tarikatlarda da bu şekilde bir hadise vardır. Hz. Allah bir işaret verir, bir yol gösterir. Galip Efendi’ye de böyle bir işaret verilmiştir. Esas yaşam yeri Ankara iken burası kendisine nuru sima verilmiştir. Antalya

kendisine Medine olarak verilmiştir. Kendisi de böyle ifade etmiştir. Onun için Antalya'nın önemi çok farklıdır bizim için. Şükürler olsun ben de Antalya'da derviş oldum. Bu bana Antalya'da nasip oldu. Onun için de mutluyum.

18E46: Biz Antalya'yı merkez olarak almayı seviyoruz. Galip Efendi Antalya'ya geldiğinden beri Antalya'da çok güzel sohbetler yaptık. Çok güzel kapılar açtık. Çok güzel manalar yaşadık. Çünkü Galip Efendi Antalya'da Ankara'da yaptığı sohbetlerden çok farklı Hz. Allah'ı anlattı, insanı anlattı. Dolayısıyla bizler Antalya'yı son derece önemsiyoruz. Antalya bildiğim kadarıyla Efendimize Medine olarak verildi. Peygamber Efendimize de Medine ilim şehri olarak verilmişti. O yüzden Hacca gidenler Mekke'de dünya için, Medine'de Allah için dua ederler. Dolayısıyla Galip Efendi Ankara'da Kadiri-Rufai şeyhiyken Antalya'ya geldi Galibilik kolu verildi. Burada yeni bir kapı açıldı yeni bir dönem başladı. Yeni bir sohbet başladı, yeni bir muhabbet başladı. Galip Efendi bunu sohbetleriyle anlattı. Tabii ki herkes nasibi ölçüsünde aldı bunları. Ama Antalya Medine'dir. Antalya ilim şehridir. Antalya'daki yaşantı, anlayış her şey çok farklıdır. Bunu Ankara'dan, Kütahya'dan, Eskişehir'den Türkiye'nin her yerinden gelen dervişler idrak etmişlerdir. Bir şekilde dile getirmişlerdir. Bende Afyon'dan geldikçe Antalya'daki manayı görmüştüm.

19E54: Yani Efendimiz Antalya'yı çok severdi. Burada uzun süre yaşadı. Dergâhın hemen yanında evi vardı. Biz öyle biliyoruz. Antalya çok değerliydi onun için. Tarikat Ankara'da kuruldu ama Antalya'da gelişti. Ben de Antalya'da derviş oldum. Benim için de anlamlı oldu yani.

20K21: Antalya tarikatın gelişim dönemlerinde Galip Efendi'nin yaşadığı şehirdi. Burası çok önemliydi onun için. Bizler de mutlu oluyorduk. Ölümüne kadar uzun süre burada yaşadığını biliyorum. Önceden Ankara'da oturuyormuş. Tamamen buraya taşınınca her şeyi buradan yönetti.

21E26: Antalya'da yaşadığı içindi sanırım Efendimiz. Yani daha önceden Ankara'da otururken, her şeyini buraya taşımış diye biliyorum. Yoluna Antalya'da devam etmiş. Çok sorgulamamıştım bunu aslında. Ama Antalya'ya yerleştiyse bir bildiği de vardır değil mi? Birde şunu biliyorum; Antalya Galip Efendi'ye Medine olarak verilmiş.

Rüyasında buraya göç etmesi gerektiğini görmüş. Benimkiler duyduklarımıla sınırlı. Kusura bakmayın.

22K40: Galip Efendimize Antalya Medine olarak verildi. Nasıl ki Peygamber Efendimiz Mekke'den Medine hicret ettiyse, Galip Efendimiz de Ankara'dan Antalya'ya hicret etti. Bunu mana olarak gördüğünü Hz. Allah tarafından böyle bildirildiğini söylemişti. O yüzden Antalya tarikatımız için kilit noktayı oluşturur. Dervişlerimiz daha özenli, daha özverilidirler.

23K35: Galip Efendi 1992'den sonra Antalya'nın ona Medine olarak verilmesi ile Antalya'ya yerleşmiş. İşlerine Antalya'da devam etmiş. Biz de Antalya'yı Medine olarak görürüz. Antalya'nın hizmetleri daha farklıdır. Dervişlerimiz de Antalya'nın önemini bildiği için hareketlerinde ona göre davranırlar.

24E54: Efendimiz Pirimiz 92 senesinde Ankara'dan Antalya'ya taşınmıştır. Sonraki hayatına da burada devam etmiştir. Taşınmasından bir yıl sonra Galibilik kolu verilmiştir. Daha önceden Kadiri- Rufai şeyhiyken, kendine ait bir kol verildi. Bizler bunun tesadüf olmadığını tabi ki de biliyoruz. Antalya Efendimiz için yeni bir sayfanın açılmasına vesile oldu. Galibilik Antalya'da doğdu.

25K60: 1992'den sonra Galip Efendi Ankara'dan Antalya'ya taşınıyor. Biz bunu Peygamber Efendimizin Mekke'den Medine'ye göç ettiği gibi, Galip Efendini de Ankara'dan Antalya'ya göçü olarak görüyoruz. O yüzden Antalya kıymetlidir.

Kurucu Galip Hasan Kuşçuoğlu Ankara'da ilk olarak Kadiri- Rufai şeyhi olarak göreve başladığında etrafına taraftar toplamaya başlamıştır. Ankara'da kendi camilerini inşa edip yayılmaya başlamışlardır. Ardından Antalya'da Galibilik kolu verilince eski taraftarlar Kadiri-Rufai ve Galibi dervişi olarak devam etmiş, yeni taraftarlar Galibi dervişi olarak gruba girmişlerdir. Grup üyeleri tarafından verilen cevaplara bakıldığında Antalya'nın önemine ilişkin karşımıza şu tablo çıkmaktadır; Daha önce Ankara'da Kadiri Rufai şeyhi iken Galip Kuşçuoğlu, 1992 yılında Antalya'ya taşınmıştır. 1993 yılında Kuşçuoğlu'na Galibilik kolu Antalya'da verilmiştir. Kuşçuoğlu Ankara'da yaşarken Antalya'ya pek çok kez gelmiştir. Antalya Kuşçuoğlu'nun hayatının son günlerini yaşadığı yerdir. Kuşçuoğlu'na Ankara Mekke, Antalya Medine olarak

verilmiştir. Burada Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye olan göçüne benzetildiği anlaşılmaktadır.

Kuşçuoğlu, Hz. Muhammed'i model olarak almaktadır. Kitaplarında Antalya'nın kendisine 'Medine' olarak verildiğini söylediği belirtilmiştir. Bu, önemli bir noktadır. Müritleri de buna bu şekilde inanmaktadırlar. Kendi hayatı ile Hz. Muhammed'in hayatını bağdaştırması müritleri etkilemektedir. Buna şüphesiz bir şekilde inanan müritler tarafından Kuşçuoğlu'nun liderlik statüsü onaylanmaktadır. Mürit- mürşit ilişkisi açısından bakıldığında, müritlerin de bunu kabul edip inanması beklenir. Çünkü mürşit edep ve ahlak bakımından örnek bir kişi niteliğindedir. Bu, mürşidin yalan söylemeyeceğine dair inancı pekiştirmektedir. Böylece liderliği onaylanan Kuşçuoğlu etrafında dini grup inşa edilmektedir.

3.11.ÖZEL GÜNLERDE (KADİR GECESİ, KANDİLLER, CUMA GÜNLERİ) YAPILAN İBADETLER

1E52: Namazlar, zikirler her Perşembe akşamı, Salı sabahları Hatme-i Rufai, tüm mübarek ve özel gecelerde ibadet edilir. Özel günlerde gecelerde dervişler kıyafet giyerler.

2E45: Özel kıyafetler giyiliyor. Zikir çekeriz. Namaz kılarız. Özel günlerde toplanırız dergâhta. Yemek falan yapılır. Topluca yemek yenir. Akşam namazından sonra zikir çekilir. 1 saat falan sürer. Yatsıyı da kılıp evlere dağılırız.

3K39: Zikir yapılıyor. Özel bir kıyafet olan haydari giyiliyor.

4E50: Mübarek gecelerde beyaz gömlek, Haydariye, kahverengi pantolon ve beyaz örme takke başa takılır. Zikir töreni yapılır. İsteyen yatsıyı kılar dağılırız.

5K45: Zikir yapılıyor. Dergâhta toplanılır özel gecelerde zikir yapılır. Bu ibadette erkekler Haydari kıyafeti giyerler.

6K55: Evet. Özel gecelerde dergâhta toplanılır. Yemek verilir. Akşam namazı kılınır. Zikre başlanır. Zikir biter isteyen yatsıyı kılar, istemeyen kılmaz evine döner. Erkeler haydari giyerler. Hepsi değil ama ilk halkadakiler giyer. Def çalanı ilahi söyleyeni de vardır.

7E52: Sadece özel dini günlerde kıyafetlerimiz vardır. Dervişler giyer. Normal günlerde yoktur. Özel günlerde zikir çekeriz. Dergâhta zikir ibadeti yapılıyor.

8K22: Özel günlerde erkekler zikir halakasında haydari giyerler. Zikir yapılır ve sonunda da duası okunur. Onlar vazgeçilmezimizdir. Yemek falan da dağıtılır. Dergâha gelir herkes yemek yer. İşte helvası, çorbası, sulu yemeği vardır. Yeriz sonra da zikir yaparız.

9K45: Özel gecelerde erkeklere ait haydari giysileri vardır. Onlar giyilir ve zikir bu şekilde yapılır. Bu günler bizler için kaynaşma, halleşmemiz için çok hoştur.

10E57: Bu gecelerde zikir yapılır, yemek verilir. Görevli erkekler kahverengi yelek yani haydari, kahverengi şapka ve ayakkabı giyerler. Akşam namazı ve yatsı kılınır.

11E46: Zikir yaparken haydariye ismi verilen kıyafetleri giyerler.

12K48: Evet. Özel mübarek gecelerde yemek yapılır. Yemek dağıtılır. Akşam namazı kılındıktan sonra zikir çekilir. 1 saat kadar sürer bu. Ondan sonra yatsı kılınır evlere dağılırız.

13E39: Özel günlerde beyaz gömlek, kahverengi pantolon, üstlerine Haydari denen hırka, başlarında kahverengi takke olur. Erkekler bunu giyer. Zikir töreni yapılır. Zikirden önce yemek dağıtılır. Akşam namazından sonra zikir çekilir. Def çalan, gülbeng okuyanlar da vardır.

14K30: Evet, kıyafetler var tabi. Beyaz gömlek giyilir. Kahverengi pantolon kumaş pantolondur. Başlarına kahverengi başlık takarlar. Zikir çekilir. Dua edilir. Yemek dağıtılır. Çay dağıtılır. Sohbet edilir.

15K53: Yapılıyor. Kandiller, kadir gecesı akşam yemek verilir. Herkese açık yemekler dağıtılır. Akşam namazından sonra zikir çekilir. Öyle maneviyat dolu oluyoruz ki o zamanlar. Herkes şevkle zikir çekiyor. Allah'ı anıyoruz. Sadece O'nu düşünüyor, onu zikrediyoruz. Erkekler haydari giyiyor. Hırka gibi üstlük oluyor bu. Beyaz gömlek, kahverengi pantolon, kahverengi de başlık takarlar.

16E55: Zikir çekilir. Önce yemek verilir. Akşam namazından sonra zikre başlanır. Kadir gecesinde ve kandillerde yapılıyor bu. Birde Perşembe akşamları erkekler, Cuma günleri sabah kadınlar zikir çeker. Erkekler haydari giyer.

17E48: Özel günlerimizde tabi ki zikrullah ibadetini yapıyoruz. Perşembe akşamları zikrimiz var. Beyaz gömlek giyeriz içimize üstüne de haydari denen bir üstlüğümüz vardır. Kahverengi kumaş bir pantolon giyeriz. Başımızda da kahverengi bir başlık olur.

18E46: Özel günlerimizde zikrullah ibadetini yapıyoruz. Perşembe akşamları zikrimiz var. Beyaz gömlek giyeriz içimize üstüne de haydari denen bir üstlüğümüz vardır. Kahverengi kumaş bir pantolon giyeriz. Başımızda da kahverengi bir başlık olur.

19E54: Özel gecelerde, mübarek gecelerde zikir çekeriz. Akşam yemek yapılır dağıtılır. Akşam namazını takiben zikir çekilir. Yuvarlak bir daire gibi şekil alıyoruz. Çeşitli Allah'ın isimlerini zikir olarak çekeriz. Sadece Allah'ı düşünürüz, Allah'ı zikrederiz. Tasavvufta zikir önemlidir. Dervişin hazzıdır. Bir de Perşembe akşamları zikir çekeriz. Kadınlar da Cuma günü zikir çekiyorlar. Onlar üst katta zikir çekerler. Biz alt katta çekeriz.

20K21: Kadir gecesini ve kandillerde toplu zikir törenimiz var. Erkekler alt katta zikir çekerler, biz üst katta onlara eşlik ederiz. Beraber çekmiyoruz. Perşembe akşamları erkekler, Cuma sabahları biz dergâhta zikir çekeriz. Salı sabahları yine Hatm-i Rufai yaparız. Erkekler haydari giyerler. İçine beyaz gömlek giyerler. Kahverengi pantolon giyerler.

21E26: Evet yapılıyor. Özel günler dediğimiz kadir gecelerinde, kandillerde üstlerine beyaz gömlek, kahverengi bir hırka, kahverengi pantolon giyiliyor. Zikir halkası oluşturuluyor. İlahilerin eşliğinde zikir yapılıyor. En sonunda da dua ediliyor. Perşembe akşamları da zikir var.

22K40: Tabi ki yapılıyor. Özel geceler bizlerin manevi pazarıdır. Her kandilde, kadir gecesinde yemek dağıtılır. Akşam namazından sonra yaklaşık bir saat boyunca zikir çekilir. Zikirlerimiz Allah'ın isimleridir. Örneğin Hayy, Hu, Allah, Hayyum Kayyum, Settar, Gaffar gibi esmaları çekeriz. Erkekler giyiyor. İçlerine beyaz gömlek, üstüne

haydari, altlarına kahverengi pantolon, başlarına kahverengi başlık takarlar. Biz kadınlar normal kıyafetimizle geliriz. Başımız örtülüdür.

23K35: Mübarek gecelerde zikir yapılır. Akşam namazından sonra zikir çekiliyor. Öncesinde de yemek veriliyor. Cuma günü biz zikir çekeriz. Perşembe akşamı erkeklerin zikri olur. Erkekler haydari giyerler. Beyaz gömlek giyerler.

24E54: Özel günler, mübarek geceler için yaptığımız ibadetler var. Bunun yanında Perşembe akşamları da yaptığımız zikir törenimiz var. Zikir dervişin çekmesi gereken, çektikçe huzuruna erdiği, sadece Allah ile baş başa olduğu, diğer insanların bir anda kaybolduğu bir şeydir. Biz de zikir çekerek Allah'a olan sevgimizi, onun adını tekrarlayarak dile getiriyoruz.

25K60: Özel dini günlerde Zikri Galibi yapılıyor. Kadir gecesı, kandiller bir de perşembe akşamları ve Cuma günleri yapılıyor. Perşembe akşamı erkekler, Cuma gündüz kadınlar yapıyor. Haydari denen kıyafetleri var erkeklerin onu giyerler.

Özel dini günler yani, Kadir gecesı, kandiller, Cuma günlerinde grubun dergâhta toplanarak zikir çektiklerinin cevabı alınmıştır. Alınan cevaplar ve izlenen zikirlerle göre, bu şu şekilde olmaktadır; ilk olarak akşam yemeği verilmektedir. Bu yemek bir çorba, bir sulu yemek, bir tatlı çeşididir. Yemekler dergâhın mutfağında gönüllü dervişler tarafından yapılmaktadır. Kadınlar ve erkekler ayrı yerlerde bu yemekleri yemektedir. Akşam namazı kılınıp zikir hazırlıkları yapılmaktadır. Zikir için dervişler Haydari adı verilen bir giysi giymektedir. Kahverengi kumaş pantolon, beyaz gömlek, koyu renk bir çorap, başlarında kahverengi bir başlık ve bunun üstünde kahverengi bir haydari giymektedirler. Zikir yaklaşık 1 saat kadar sürmektedir. Zikir bittikten sonra yatsı namazı kılınıp dağılmaktadırlar. Zikir çekerken def çalan ve gülbeng okuyan kişiler de bulunmaktadır. Bu kişiler de haydari giymektedir. Araştırmacı kandiller, Kadir gecesı ve Perşembe günleri zikirlerin görüntü ve ses kaydını almıştır. Özel günlerde belirli bir zikir törenlerinin olduğunu belirlemiştir. Zikr-i Galibi adını verdikleri zikir törenleri şu şekildedir;

Zikr-i Galibi

Zikr-i Galibi, Allah'ın isimlerinden belirli bir kaçının ilahiler eşliğinde dergâhta zikredilmesi ile oluşan bir ibadet türüdür. Esmâ-i Hüsnaların tekrarı ile yapılmaktadır. Esmâ-i Hüsnâ teriminin manası; Kuran'da "En güzel isimler Allah'ındır. Onu bu isimlerle çağırın." buyrulurken, Allah'ın birçok güzel isminin bulunduğu işaret edilir. Allah'ın 99ismi vardır. Bu isimler ayrıca bir sıfattır. Her ismin bir manası vardır. Bu isimlere genel olarak verilen ad; Esmâ-i Hüsnâ'dır.⁴⁸²

Galibilerin zikri aşağıdaki gibidir;

Euzu Billahi mineşşeytanirracim

BismillahirRahmanirRahim

Hu ya Tabibe'l-kulub

Medet, ya Erhame'r-rahimi'n

Medet, ya Ekreme'l-ekremi'n

Medet, ya İlahe'l-alemi'n

Destur, ya Âdem safiyyullah

Destur, ya Nuh şefiullah

Destur, ya İbrahim hali'lullah

Destur, ya Musa kelimullah

Destur, ya İsa ruhullah

Destur, ya Muhammed Mustafa habibullah

Destur, ya çarı yarı ba-safa Ebu Bekir-i Sıddık, Ömer'ül Faruk, Osman-ı Zinnureyn, Aliyye'l Murtaza radiyallahü anhüm efendilerimiz

Destur, ya Ehl-i beyt-i Resulullah

⁴⁸² Abdülaziz Hatip, **Allah'tan Gönüllere Sevgi Kuşağı Esmâ-i Hüsnâ**, Bsr Yayın Grubu, İstanbul, 2012, s.11.

Destur, ya Evlad-ı Resulullah

Destur, ya Ashab-ı Resulullah

Destur, ya evliyaallah

Destur, pirim, sultanım Gavsül azam Seyyid Abdülkadir Geylani

Destur, Ebe'lalemeyn Seyyid Ahmede'l Kebir Rufai, Seyyid Ahmede'l Bedev, Seyyid İbrahim Dussuki, Şeyh Ebu'l Hasan Ali Şazili, Şah-ı Nakşibend Muhammed Baheddin Hazretleri, Destur pirim sultanım şeyhim Hacı Galip Hasan Kuşçuoğlu. (k.s.)

Destur, ya sahibe'l meydan

Yukarıda görüldüğü üzere ilk önce Euзу Besmele çekilip, peygamberler, İslam'da önde gelen kişiler, Abdülkadir Geylani ve tarikat kurucularından da bahsedilmekte, onlara müracaat edilmektedir. Bu müracaat sırasında dervişler yerde oturmaktadırlar. Dervişler dergâhın alt kısmında ortada büyük bir halka oluştururlar. İlk halkayı haydari giyen dervişler oluşturmaktadır. Onların arkasında günlük kıyafetleri olanlar sıralanmaktadır. Halkanın gerisinde ilahi söyleyen kişiler yan yana sıralanarak yer alıyorlar. Def çalan ve gülbeng okuyanlar halkanın dışında ayakta durmakta, zikirler çekilirken halkanın yaptığı vücut hareketlerine ayak uydurmaktadırlar. Zikri yöneten kişi elinde mikrofon ile zikre yön vermekte, diğer zikre geçilirken halkayı yönlendirmektedir. Çekilen zikirler sırasıyla;

1)La ilahe illallah; ilk olarak oturarak bu zikre başlanıyor. Daha sonra ayağa kalkılıp iki yana sallanarak söyleniyor. Ayağa kalkınca eller göbekte kavuşmuş, sağ el sol elin üstünde olacak şekilde iki yana sallanırlar. Bitirirken zikri yöneten çavuş “Muhammedün Resulullah” demektedir.

2)İllallah; Bu zikir eller yine göbekte kavuşmuş, ayakta fakat sadece öne doğru sallanarak çekilmektedir. Bu zikir esnasında El- evvelü Allah, el- ahirü Allah, ez -zahiru Allah, el -batını Allah, Men kane fi kalbihi Allah fe-muınuhu fi'd-dareyni Allah, men kane fi kalbihi gayrullah ve hasmuhu fi'd- dareyni Allah(c.c). (Allah evveldir, Allah zahirdir, Allah batındır. Kimin kalbinde Allah varsa onun iki cihanda da onun

yardımcısı Allah'tır, dostu Allah'tır; kimin de kalbinde Allahtan gayrısı varsa onun da iki cihanda hasmı Allah'tır.) denilmektedir.

3)Allah; Bu zikir çekilirken ayakta ilk olarak başlar sallanmaktadır. Daha sonra elinde mikrofon olan görevli daha nefesli bir şekilde zikri çekmeye başlıyor. Halka da ona eşlik ederek öne doğru sallanırlar.

4)Hay Allah; Bu zikir Hay isminin üç kere tekrarından sonra bir kere Allah denmesi ile çekilmektedir. Yani, "Hay Hay Hay Allah" denilmektedir. Bu zikir çekilirken iki yana doğru sallanılmaktadır.

5)Hu Allah; Bu zikir de Hu isminin üç kere tekrarı ardından bir kere Allah denmesi ile çekilmektedir. Ayakta iki yana sallanmaya devam edilmektedir.

6)Ya Rahman Ya Rahim Ya Allah; Üç kere birleşik şekilde çekilmektedir.

7)Ya Settara Ya Gaffar Ya Allah; Üç kere birleşik şekilde söylenmektedir.

Ya Rabbi, günahlarımızı Settara isminle setreyle, Ya Rabbi günahlarımızı Gaffar isminle affeyle, Habibi Edibin hürmetin, insi celalin hürmetine, azameti kibriyan hürmetine Ya Allah

8)Hay; Bu zikir sadece baş sallanarak, ayakta çekilmektedir.

9)Hayyül Kayyum Ya Allah; Bu zikir ise iki yana doğru dönerek çekilmektedir.

Hayy Allah, Kayyüm Allah, Ya Bediassemavati, vel arzı Ya Malikelmülk, Ya zelcelali vel ikram.

Zikir bittikten sonra bütün dervişler dizlerinin üstüne yere oturmaktadırlar. Aşrı Şerif okumak görevi olan vazifeli okumaya başlar. Bu sırada yerde dizlerinin üstünde oturan halka ellerini dizlerinin üstüne koyar. Aşrı şerif bittikten sonra elinde mikrofon olan görevli duaya başlar. Duaya başlanınca herkes ellerini yukarıya doğru açar. Dua aşağıdaki gibidir.

El-Hamdü lillahilezzi kale fi kitabihi fa'lem ennehü "La ilahe illallah"

Es salatü vessalamü ala rasulina Muhammedinillezi kale fi hadis "La ilahe illallah"

Ve ala alihi ve ashabihi şaribinel hakikate min camiihi ‘‘La ilahe illallah Muhammedün Resulullah’’

Anlamı; Kitabı Kuran-ı Kerim’de ‘‘La ilahe illallah’’deyin buyuran Allah’a hamd olsun. Hadis-i şerifte ‘‘La ilahe illallah’’deyin buyuran Allah senden bize elçi olan Muhammed’e ve hakikati gerçek kadehinden içerek ‘‘La ilahe illallah Muhammedün Resulullah’’diyen onun ailesine ve ashabına salât ve selam olsun

Ol celusu zakiran ve matlubu aşikan olan Cenabı Hak ve feyyizi mutlak bu meclisi şerifi cümlemiz hakkında baüseti kesreti aşk, muhabbet, sebebi vefet, istiğrak ve hayret eyleye.

Bu meclisi şeriften hasıl olan sevabı, ecri ve mesubatı evvelen bizzat fahri kainat, peygamberimiz efendimiz Muhammed Mustafa ve Nebiyyi mücteba(s.t.a.v.) Efendimiz mübarek ruh-u şeriflerine tarafımızdan acizane, fakirane ihda eyledik, Rabbim vasıl eyle.

Çeşmeyi füyuzatı peygamberiyyeden Rabbülerbab cümlemizi seylab eyle.

Andan, cümle peygamberani izam ve resuli kiram hazeratının dahi ruhlarına hediye eyledik, Rabbim vasıl eyle.

Andan, çarı yarı basafa Ebu Bekir Sıddık, Ömerül Faruk, Osmanı Zinnüreyn, Aliyyel Murtaza, Hazreti Hamza, Hazreti Abbas radiyallahü anhüm efendilerimizin, ehli beytin, âli beytin, evladı Resulullah’ın, ashabı Resulullah’ın, on iki imam, on dört masumu pak, yirmi dört hatun, yetmiş iki pevlivan, şehidi Kerbela, şehidi Bedir, şehidi Uhud, şehidi Hendek, şehidi Huneyn’in cümle şühedanın ve sair ashabı kiram hazeratının, ashabı kiram, ashabı Güzin, sahabeyi kiram, sahabeyi güzinin, muhacirin, ansarın, tabiinin, tebeu tabiinin ve müctehidi izam efendilerimizin dahi ruhlarına hediye eyledik, Rabbim vasıl eyle.

Andan bahusus pirimiz, sultanımız, Gavsulazam Seyyid Abdülkadir Geylani, ebel-alemeyn Seyyid Ahmedel kebir Rufai, Seyyid Ahmedel Bedevi, Seyyid İbrahim Dussuki, Şeyh Ebul Hasan Ali Şazili, şahı Nakşibend Muhammed Bahaeddin Hazretlerinin,

Üveys el-Karani, Selmanı Farisi, Hasanı Basri, Habibi Acemi, Davudi Tai, Marufi Kerhi, Sırrı Sakati, Cüneydi Bağdadi, Şeyh Şibli, Ebul Vefa Ebul Hayr Hazretlerinin, Şeyh Muhyiddini Arabî, Şeyh Sadi Şirazi, Hazreti Mevlana Celaleddini Rumi, Şemsi Tebrizi ve Sultanul ulema Hazretlerinin,

Hacı Bayramı Veli, Hacı Bektaş Veli, Beyazıdı Bastami Veli, Şeyh Şabanı Veli, Taceddini Sultanı Veli, Halveti, Celveti, Uşşaki, Sünbülü, Suhreverdi, Kerebi Gazi, Ubeydi Gazi, Suheybi Rumi, Yusufi Bahri, Ahmedî Ticani, Şeyh Ali Semerkandi, Şeyh Ahmed Kuddisi ve Şeyh Ahmed Yesevi Hazretlerinin de ruhlarına hediye eyledik, Rabbim vasıl eyleye.

Bahusus, şeyhimiz, üstadımız Maraşlı seyyid Ali Sezai efendi, Hacı Mustafa Efendi, Çorumlu Hacı Bekir Baba, Hacı Ali Efendi, Hacı Mustafa Efendi ve Hacı Bekir Kuşçuoğlu Hazretlerinin, Muhammed Esad Efendi, Sofu Ökkeş Efendi Abdurrahimi Tantavi, Abdurrahimi Nişabi Hazretlerinin, Mahrenli Ali Efendi, İsmail Hakkı Efendi, Bilali Nadiri Efendi, Çekiçlerli Ahmed Efendi, Hacı Süleyman Efendi, Hacı Kemal Efendi ve turukı aliyyeden ahrete irtihal etmiş olan cümle meşayihî izam efendilerimizin ve derviş kardeşlerimizin, meclisimizde hazır bulunan ve bulunamayan ihvanımızın ahrete irtihal etmiş olan cümle geçmişlerinin ruhlarına, kâffe ehli iman ve ehli İslam ervahına hediye eyledik, Rabbim vasıl eyleye.

Okuduğumuz Kuran'ı Kerim hürmetine, okuduğumuz kelime-i tevhid, lafza-i celal hürmetine, getirilen salatü selam hürmetine

Rabbim cümlemizi iki cihanda aziz eyleye

Sekeratül mevtimizi Allah asan eyleye

Kabirde, haşirde, neşirde Allah yardım eyleye

Şeytanı aleyhillanenin şerrinden Rabbim cümlemizi emin ve muhafaza eyleye

Beldemizi ve cümle beldelerini, afatı araziyyeden, afatı semaviyyeden, kahtu kala, taunu vebadan, yangın felaketinden, sel felaketinden, deprem felaketinden, düşman istilasından Rabbim cümlemizi emin ve muhafaza eyleye

Cümle kullarına Berran, bahran ve hevaen selametler ihsan eyleye

Hükümeti Cumhuriyetimizi adli ihsan ile payidar eyleyip, devlet adamlarımızın mülki millet hakkında, dinimiz, imanımız, mukaddesatımız hakkında hayırlı kararlar alıp tatbik etmelerini nasip ve meyesser eyleye

Ordularımızı karada, havada, denizde her zaman ve her yerde düşmanlarımız üzerine Mansur ve muzaffer eyleye

Düşmanlarımızı “Kahhar” ismi şerifine hürmetine kahru perişan eyleye

Dertlilere deva, borçlulara eda, hastalara şifalar nasibi ihsan eyleyip, darda, bunda, sıkıntıda kalmışlara Allah yardım eyleye

Allahümme Rabbenâ Atina Fiddünya haseneten ve fil ahreti haseneten ve kına azaben-nar, birahmetika ya Erhamer rahimin. (Bakara Suresi, 201.Ayet)

Anlamı;

Allahım, Rabbimiz, rahmetinle bize dünyada iyilik ver, ahrette de bize iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru.

Ve selamün alelmürselin, velhamdü lillahi Rabbil âlemin(Saffat Suresi, 182.Ayet)

Anlamı;

Peygamberlere selam olsun, âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun

Hayırların fethi, şerlerin defî için, bütün insanlık âleminin sıhhati ve selameti için, Allahu Teâlâ Hazretlerinin rızası şerifi için Celle ve alel Fatiha.⁴⁸³

Herkes salâvat getirip 3ihlas, 1 Fatiha okuyup zikir töreni bitirilmektedir.

Yukarıda anlatılan zikir töreni Müslümanlık için önemli olan gecelerde yapılan zikir törenleri izlenerek anlatılmıştır. İbadethanenin alt katında erkeklerin yaptığı zikir töreni bu şekildedir.

⁴⁸³ Galip Hasan Kuşçuoğlu, **Galibi Vazifelilerin Tarik-i Müstakim Mekarim-i Ahlak El Kitabı ve İslami Tasavvuf Prensipleri**, Kuşçuoğlu Eğitim-Bilim- Kültür Yardım Vakfı Yayınları, Antalya, 2001, s.82.

Kadınların Zikri

Özel dini gecelerde ve Perşembe akşamları erkekler alt katta bu zikir törenini yaparken, üst katta kadınlara ayrılmış olan bölümde kadınlar da zikre katılabilmektedir. Fakat kadınların özel bir kıyafeti yoktur. Başları kapalı bir şekilde dizleri üstünde oturarak aşağıdaki zikre katılmaktadırlar. Dizlerinin üstüne oturan kadınlar sadece başlarını sallayarak zikir çekmektedirler. Cuma gündüzleri kadınların kendi zikir törenlerini yaptıkları gündür. Kadınların zikirleri de aynı Esmalar söylenerek yapılmaktadır. Kadınlar oturarak elleri dizlerinin üstüne koyarak bir halka oluşturmaktadırlar. Başlarını ve gövdelerini iki yana sallamaktadırlar. Başlarında beyaz bir başörtüsü bulunmaktadır. Zikri yöneten bir çavuş bulunmaktadır. Kadınların içerisinde de def çalanlar ve gülbeng okuyanlar bulunmakta, zikir süresince def çalıp gülbeng okunmaktadır. Kadınlar da erkekler gibi yaklaşık 1 saat kadar zikir çekmektedirler. Söylenen esmalar aynı olsa da söyleniş şekilleri arasında birkaç farklılık tespit edilmiştir. Bu yüzden esmaları söyleyiş şekilleri ve sırası ile aşağıda verilecektir.

1)La ilahe İllallah

2)İllallah

3)Ya Allah

4)Allah

5)Hay Allah; Hay üç kere Allah 1 kere söylenmektedir.

6)Hay; Erkeklerden farklı olarak Hay esmasını tek başına çekmişlerdir.

7)Hu Allah; Hu üç kere Allah 1 kere söylenerek tekrar edilmektedir.

8)Hu; Erkeklerden farklı olarak tek başına Hu esması da çekilmiştir.

9)Ya Rahman Ya Rahim Ya Allah

10)Ya Settar Ya Gaffar Ya Allah; en son yazılan bu iki esma grubu yalnızca üçer defa söylenmektedir.

11)Hayyum Kayyum Ya Allah

Aşrı Şerif ve dua edilip bitirilmektedir.

Zikirde Kullanılan Esmaların Anlamları

1)Allah: Kudret, yoktan yaratma ve halk ve emrin sahibi olan demektir⁴⁸⁴. Eşi benzeri olmayan, bütün noksan sıfatlardan münezzeh tek ilah, her biri sonsuz bir hazine olan bütün isimlerini kuşatan özel ismi, isimlerin sultanı olarak da geçmektedir⁴⁸⁵. Allah, diğer isimler içinde en önemli ve en kapsayıcı isimdir. 99 isim içinde en büyük isimdir. Diğer isim ve sıfatlar, birer manaya delalet ettikleri halde, bu isim diğer bütün isimlerin manasını öz olarak kendinde bulundurur⁴⁸⁶.

2)er-Rahman: Dünyada bütün mahlûkata merhamet eden, şefkat gösteren, ihsan eden anlamındadır⁴⁸⁷. Rahman, bol ve geniş rahmetiyle bütün yaratılmışlar için rızıkları, yaşama şartlarını ve her türlü faydaları temin eden anlamına da gelmektedir. Bu isim gereği, dünyada Allah'ın rahmeti, mümin olsun, kâfir olsun, iyi olsun, kötü olsun herkesi kapsar⁴⁸⁸. Kuşçuoğlu, er-Rahman ismini, ‘‘ezelde bütün yaratılmışlar hakkında hayır ve rahmet-i irade buyuran, sevdiğini, sevmediğini, iman etmiş veya etmemiş ayırt etmeden, cümle mahlûkatını sayısız nimetlerle taltif eden, Fatihayı Şerif'in üçüncü ayetinde de bildirdiği Rahman isminin zuhurudur.’’ şeklinde açıklamaktadır⁴⁸⁹.

3)er-Rahim: Ahirette müminlere sonsuz ikram, lütuf ve ihsanda bulunan anlamındadır⁴⁹⁰. Allah'ın sunduklarını iyi kullanma çabası içinde olanları daha özel koruma, onun yolunda ilerleyenleri fazlasıyla ödüllendirme özelliğini taşır. Allah'ın emirleri çerçevesinde hareket edenlere, sahip olduklarını iyi işlerde kullananlara daha farklı iyilikler ve nimetler, özellikle de ölümden sonra ahrette bağışlayacağı anlamını taşır⁴⁹¹.

⁴⁸⁴ Sadrettin Konevi, **Esma-i Hüsnâ Şerhi**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.25.

⁴⁸⁵ İsmail Kılınç, **Esmaül Hüsnâ Hazinesi ve Esmaül Hüsnâya Göre Dualar**, Ebabel Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.20.

⁴⁸⁶ Hatip, a.g.e., s.25.

⁴⁸⁷ Kılınç, a.g.e., s.25.

⁴⁸⁸ Hatip, a.g.e., s.28.

⁴⁸⁹ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.192.

⁴⁹⁰ Kılınç, a.g.e., s.29.

⁴⁹¹ Elif Yılal, **Esmaül Hüsnâ ile Yolculuk**, Sage Yayınevi, Ankara, 2013,s.51.

4)el-Hayy: Yaşamak, canlı olmak anlamındaki ‘‘h-y-y’’ kökünden türeyen hayy; canlı, diri, yaşayan demektir⁴⁹². Ezeli ve ebedi hayat sahibi anlamı da vardır⁴⁹³.

5)Hüve/Hu: ‘‘o’’ demektir. Hüve; O celal ve kemal özelliğiyle yegâne ezeli mevcut anlamındadır. Hüve Allah’ın kullarını ‘‘De ki: O/Hüve’’ ifadesi ile davet ettiği ilk kelimedir⁴⁹⁴. Allah da dâhil tüm isimler Hu ‘ya bağlı geçer, ‘‘Hu AllaHu Ehad’’, ‘‘Hu’vel Aliyyül Aziym’’ gibi.⁴⁹⁵

6)el-Gaffar: Günahları örten ve çok marifet eden anlamındadır⁴⁹⁶. Af ve marifeti, bağışlaması çok olan, kulların günahlarını affetmekle örten, günahları tekrar tekrar affeden anlamları da bulunmaktadır⁴⁹⁷.

7)el-Kayyum: varlığı daim, her şeyi muhafaza eden, değişmez, kendi kendine yeten, görüp gözeten, her varlığın muhtaç olduğu ortam ve şartları sağlayan, her varlığın işlerini yoluna koyan anlamına gelir⁴⁹⁸. Varlığı kendi kendine kaim olan, var olmak için başkasına muhtaç olmayan, en güzel sıfatlara sahip olan ve kullarından müstağni olan, bütün kâinatın kendisiyle kaim olduğu, her şeyin varlığı onun varlığına bağlı olan, asla zeval bulmayacak olan, yarattıklarının işlerini idare eden, her şeyin üstesinden gelen anlamları da bulunmaktadır⁴⁹⁹.

8)Settar: Günahları örtücü anlamındadır⁵⁰⁰.

9)el-Kahhar: Ziyadesi ile kahredici ve yok edici, kudretinin karşısında her şeyi aciz bırakan, kullarına hâkimiyet ve kudretle galebe eden ve onları –isteseler de istemeseler de- istediği cihete yöneltten ve onları yöneten, her şeyi hükmüne itaat ettirebilen, hak edenleri kahrederek zelil ve perişan hale getiren anlamındadır⁵⁰¹.

⁴⁹² İsmail Karagöz, **Esma-i Hüsnâ**, Diyanet İşleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011, s.123.

⁴⁹³ Kılınç, a.g.e., s.201.

⁴⁹⁴ Konevi, a.g.e., s.21.

⁴⁹⁵ Ahmet Hulusi, **Esmaül Hüsnâ**, Kitsan Kitap Basım Yayın ve Dağıtım, İstanbul, 2010, s.29.

⁴⁹⁶ Kılınç,a.g.e.,s.62.

⁴⁹⁷ Murad Karasoy, **Esma-i Hüsnâ**, Rehber Yayınları, İstanbul,2012, s.55.

⁴⁹⁸ Hatip, a.g.e., s.238.

⁴⁹⁹ Adem Şener, **Deva ve Şifa Hazinesi Esmaül Hüsnâ**, Tekbir Yayınları, İstanbul, 2012, s.271.

⁵⁰⁰ Kuşçuoğlu, **Hız. Kuran’da Tesettür Hicap ve Edep**, s.85.

⁵⁰¹ Şener, a.g.e., s.93.

Hatm-i Rufai

Zikir töreni dışında Salı sabahları dergâhta Hatm-i Rufai yapılmaktadır. Hatm-i Rufai, Seyyit Ahmet er-Rufai'nin kritik anlarda ihvanı ile okuduğu dualar topluluğudur. Haftada bir defa muayyen zamanlarda toplu olarak okunmaktadır. Bir kişi yüksek sesle okur diğerleri hafif bir sesle katılırlar. Bu ibadet esas itibari ile Rufai tarikatının yaptığı ibadet şeklidir. Kuşçuoğlu bu ibadeti Galibilikte de kullanmıştır. Her müracaatın ve yakarışın bir anlamı ve sebebi bulunmaktadır. Hatm-i Rufai aşağıdaki gibidir;

3 defa, Fatihayı Şerif(hep beraber)

3 defa, Ayetel Kürsü(hep beraber)

3 defa, İnna enzelna(hep beraber)

3 defa, Vel-asri(hep beraber)

3 defa, İhlâsı Şerif(hep beraber)

3 defa, Felak Suresi(hep beraber)

3 defa, Nas Suresi(hep beraber)

3 defa, Fatihayı Şerif(hep beraber)

21 defa, Selamün kavlen min Rabbirrahim.(Yasin Suresi, 58.Ayet) Anlamı; Rahim olan Rab'den (cennetliklere) selam sözü (vardır)⁵⁰²

121 defa, La ilahe illallah(Kelime-i tevhid)

21 defa, Rabbena Atina min ledünke rahmeten ve heyyi'lana min emrina reşeda(Kehf Suresi, 10.Ayet) Anlamı; Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve işimizde bizi başarıya ulaştır.

21 defa, Bismillahillezi layedurru maasmihi şey'ün filardı vela fissemmai ve hüvessemiul âlim.(Hadis-i Şerif) Anlamı; Allah'ın ismiyle başlarım ki, onun ismine sığınmış kişiye ne yerdeki ne de gökteki hiçbir şey zarar veremez. O, işitendir, bilendir.

⁵⁰²Kuşçuoğlu, **Galibi Vazifelilerin Tarik-i Müstakim Mekarim-i Ahlak El Kitabı ve İslami Tasavvuf Prensipleri**, Kuşçuoğlu Eğitim-Bilim- Kültür Yardım Vakfı Yayınları, Antalya, 2001,s.100.

21 defa, Es Salatü ves selamü aleyke ya Seyidi, ya Resulullah, ya Ahmet! Killeti, hıleti ve ente vesileti, feedrikni. Anlamı; En güzel dua ve selam sana olsun ya Efendim, ya Resulullah, ya Ahmed! Ben fakirim ama sadakatim var ve benim vesilem de sensin, bana yardım et, bana yetiş.⁵⁰³

3 defa, Ya ibadallahi ağısna.(Hadis-i Şerif) Anlamı; Ey Allah'ın kulları, bize yardım edin.

3 defa, Ya mahbub-ı Resül-i sekaleyn, ya ebelalemeyn, ya Seyyit Ahmede'l Kebir Rufai, el medet. Anlamı; Ey cinlere ve insanlara gelen Resulullah'ın mahbubu, ey iki âlem sahibi, ya Seyyid Ahmede'l Kebir Rufai, medet!

1 Fatiha Suresi okunup Aşrı Şerif ve dua edilmektedir.

Ayrıca Galibi olan biat eden dervişlerinde vird dedikleri sabah ve akşam olmak üzere günlük ödevleri vardır. Bu ödev kişinin ne kadar yapacağına göre sayıları ayarlanabilmektedir. Fakat biat eden bir kişi günlük olarak şu virdi yapar;

“Niyet ettim ya Rabbi rızan için günlük virdimi okumaya

51 Adet: Bir adedi bin bir sebebe Bismillahirrahmanirrahim

100 Adet: Ya Rabbi verdiğin nimetlere çok şükür elhamdü lillah

100 Adet: Hasbünallahü ve nimel vekil (Sonunda bir kere nimel mavla ve nimen nasir gufraneke Rabbena ve ileykel masir der. Allah'a teslimiyetini arz eder.)

100 Adet: Allahümme salli ala seyyidina Muhammedin ve ala âli seyyidina Muhammed ve sahabihi ve sellim

100 Adet: Estağfirullah el azim min külli zenbin ve etübü ileyh.(bildiği bilmediği günahlarına Rabbinden özür diler.)

500 Adet: La ilahe illallah (Kuran'da mevcut ayetle Fa'lem ennehu la ilahe illallah diye başlar)

⁵⁰³ Kuşçuoğlu,a.g.e.,s.101.

500 Adet: Allah(Ya Allah diye başlar, ilkinde, durulduğunda, her yüzüncüde ve en sonunda ‘‘celle celalühü’’ der.⁵⁰⁴

3.12.GALİBİLİĞİN SAĞLADIĞI YAŞAM TARZI

1E52: Dosdoğru olacaksın, iyilik yapacaksın, hoşgörülü olacaksın, insanlığı seveceksin, her şeyi insanlık için yapacaksın sevap olsun diye değil. Allah’ın dervişi sevap kazanmak için değil o işi görev edinip yapar. Allah’ını çok sever. Efendisine biatını devam ettirir.

2E45: Yaşam tarzımda her şeyi anlayışla karşılayıp hiç ümitsizliğe düşmedim. Her şeyin Allah’tan olduğu gerçeğini benimsedim. Davranışlarımı değiştirmedim. Olduğum gibiyim.

3K39: Allah’ın tüm emir ve yasaklarına uymaya çalıştım. Bir dervişin hayatta göstermesi gereken hassasiyetleri göstermeye çalıştım.

4E50: Sade ve halkla iç içe bir yaşam. Siz birbirinizi sevmedikçe cennete giremezsiniz, kardeş olunuz Ey Allah’ın kulları. Birlik ve beraberlik içinde olunuz. Kimseyi hor görmeyiniz. İnsanları ayırmayın, kayırmayınız. Biz böyle yaşamaya çalışıyoruz.

5K45: İnsanlar arasında eşitlik olduğunu, gâvur, kâfir diye ayırım yapılmayacağını, insanların kardeş olduğunu, dünyada tek dinin İslam olduğunu, bütün şeriatların İslam dini üzerine geldiğini, Allah’ın zatı ve subuti sıfatlarını öğrendik. Rabbimize nasıl yaklaşırız ve onun rızasını nasıl alırız, Rabbimiz için nasıl hizmet ederiz onları öğrendik.

6K55: Hayatımda çok fazla değişen bir şey olmadı, biz teknolojiye göre yaşadığımız için çok değişiklik olmadı. Günlük virdi kaçırmamaya çalışıyorum işte. Namazımı kılmaya çalışıyorum. Oruç tutamıyorum sağlığım yüzünden ama namaz ve virdleri kaçırmıyorum çok şükür.

7E52: Paylaşmayı, imece usulü çalışmayı ve haramlardan sakınmayı öğrendik. Kötü alışkanlıklarımızı bırakmaya çalıştık. Namazımızı niyazımızı vakitlice yapmaya çalıştık elhamdülillah.

⁵⁰⁴ Kuşçuoğlu, **Tasavvuf ve Zikrullah**, s.248.

8K22: Kimseyi zorlamadan dinde maneviyatı yaşamak oldu. Ben mutluyum yani.

9K45: Galibilik, geçmiş zamana göre değil bulunduğumuz zamana göre yaşamamızı özellikle efendim istemiştir. Peygamberimiz Efendim Galip Efendi'ye bildirmiştir. Haramdan ve özellikle zinadan kaçınmamız istenmiştir

10E57: Galibilikle tanışmadan önce de boş değildim. İbadetlerimi yapardım. Okurdum. Ama Galibi olduktan sonra dünyam güzelleşti, algılamam farklılaştı, idrak seviyem yükseldi. Huzur ve mutluluğu bir arada yaşadım. Allah daim etsin hala yaşıyorum. Kulluk vazifesinin gerektirdiği her şeyi gayri ihtiyari yaşıyorum. Elim kötüye dilim kötüye gitmiyor. Gönlüm değişti. Rabbim daim etsin. Hayatımın bu bölümü hiçbir şey ile ölçemeyeceğim kadar haz veriyor bana.

11E46: İslam'ı çok iyi anladım, üstat mürşit olunca.

12K48: Dini nasıl yaşayacağımızı bilmiyorduk. Dini gereklerimizi tam olarak bilmiyorduk. Nasıl giyineceğimize kadar öğrendik. Örnek olmaya çalışıyoruz. Bizde öğrendiklerimizi çocuğumuza aktarmaya çalışıyoruz.

13E39: Valla sigarayı bıraktım ben. Efendimiz hep Eline, beline, diline sahip olacaksın derdi. Sahip olmaya çalışıyorum. Virdimi kaçırmamaya çalışıyorum. Ahlaklı bir hayat sürmeye çalışıyorum.

14K30: Ben Galibiliği seçtikten sonra ferahladım diyebilirim. Bir gruba dâhil olmak, bir üstatla yola çıkmak benim için daha iyi oldu. İşte yalan söylememeye çalışıyorum. Her şeyin Allah'tan olduğunu anladım. Hoşgörülü olmaya çalışıyorum. İnsanlara daha anlayışlı davranmaya çalışıyorum. Namazımı aksatmamaya çalışıyorum. Alnımı secdeye koyunca rahatlıyorum. Zikir çekerken Allah'tan başka bir şey düşünmüyorum. Ben memnunum yani.

15K53: Çok şükür Allah'a ben çok mutlu bir hayat tarzına sahibim. Manevi huzurla doluyum. İnsanlar maneviyatını genellikle unuturlar. Etrafları para dolu, insan dolu olur ama bir başına kaldıklarında mutsuz olurlar. Kalbi unutmamak gerekir. Kalp manevi huzurla dolmazsa mutlu olamazsınız.

16E55: Sigarayı bıraktım, alkol kullanmıyorum. Yalan söylemeden, dosdoğru yaşamaya çalışıyorum. Etrafıma örnek olmaya çalışıyorum.

17E48: Elbette var. Galibilik insana insan olarak bakmayı emreden, Yunusun ifadesiyle yaratılana yaratandan ötürü hoş görmeyi emreden, Allah'ın helal kıldığı ne varsa onları yaşayıp haram kıldığı ne varsa bundan sakınmayı emreden bir tasavvuf görüşünü emrediyor. Bu sadece Galibilik değil Müslüman'ım diyen herkesin helal kılınanı yaşayıp haram kılınandan sakınması gerekir. Ama tabi ki bunu Ehl-i tasavvufta daha iyi anlıyorsunuz. Daha iyi yaşamaya çalışıyorsunuz. Bunu yaşantınıza geçirdiğiniz an sizde ister istemez yaşantınızda çok büyük değişiklikler oluyor. Bu aile hayatınızı etkiliyor. Toplum hayatınızı etkiliyor, iş hayatınızı etkiliyor. Kendinizi daha kontrol eden, disiplin eden bir hale geliyorsunuz. Bunun da size çok büyük fayda sağladığını ben müşahade ettim. Başınıza bir felaket geldiğinde buna sabredemeyip, isyan edip, acizlik gösterdiğimiz zamanlar oluyor. Ama kaza ve kaderin ne demek olduğunu anladığınızda hayır ve şerrin ne demek olduğunu anladığınızda, bunlar size izah edildiğinde görüyorsunuz ki bunun size dışarıda sade bir vatandaş olarak çok fazla bir şey verilmemiş. Bu işin içerisinde girdiğinizde bunun size kaza ve kaderin olduğunu ve buna sabretmek yükümlülüğünüz olduğunu görüyorsunuz. Bu sizi şekil olarak da, insan olarak da, hayata bakış olarak da değiştiriyor.

18E46: Hepimiz gençliğimizde hırslarımızla heyecanlarımızla yaşadık. Ben Galibi olduktan sonra Allah'ın haram kıldığı her şeyden kaçtım. Alkolü bıraktım, sigarayı da bıraktım. Son derece sağlıklı bir bünyem oldu. Tasavvufun ilk disiplini gereği Allah'ın da sizi gözetlediği bilerek, idrak eder ya da düşünerek dosdoğru yaşama gayreti içine giriyorsunuz. Mürşidin görevi dervişi doğru yaşatmak, zaten yanlışları yaptıkça bir şekilde sizi doğru yola doğru iter yaşadığınız hadiselerle olaylarla. Derviş bunu anladığı süre içerisinde zaten yanlışla gitmez.

19E54: Ben galibi olmadan önce de dini bütün bir insandım. Ama Galibi olduktan sonra Efendi'mizin önderliğinde olunca daha bir anlamlı oldu. Bizi her konuda eğitirdi. Tasavvuf yolu bir mürşidin, bir önderin ışığında gidilir. Biz de Galip Efendi'nin yolunda gitmeyi seçtik. Ben derviş olunca, kötü olan Haram olan her şeyden kaçınmaya başladım. Nefsimi terbiye etmeye çalışıyorum. Mümin olarak görevlerimi yerine getirmeye çalışıyorum. Bundan da büyük bir zevk duyuyorum.

20K21: Biat ettikten sonra kendime karşı daha sorumlu hissettim. Vücudumun sağlığına, hayatımdaki insanlarla ilişkilerime daha dikkat eder oldum. Sigara içmiyorum mesela. Allah'ın bana verdiği bedene iyi bakmaya çalışıyorum. Hayatımdaki insanlarla ilişkilerimde hoşgörülü olmaya çalışıyorum. Günlük derslerimi aksatmamaya çalışıyorum. Galibilik ile beraber büyük bir ailem oldu. İçime siniyor yani. Güzel gidiyor her şey.

21E26: Ben önceden çok namaz kılan birisi değildim. Şimdi elimden geldiğince kaçırmamaya çalışıyorum. Bir de burada çok güzel arkadaşlık bilinci var. Kimin sıkıntısı varsa, bir yardıma ihtiyacı varsa haberimiz olunca yardım etmeye çalışıyoruz. Güzel bir grup yani. Yardımlaşmamız çok iyi bir şey. Benim hayatım çok değişti. Anlayışım, algılayışım değişti. Önceden çok boşmuşum onu fark ettim. Şimdi daha bilinçliyim. Namaz kılmanın rahatlığı var içimde. Allah'a ibadet etmenin ferahlığı var. Bir de bunu sevap almak için değil, görev olduğu için yaparsanız daha mutlu oluyorsunuz. Yani Allah'ın sevdiği kul olmak, sevgisini kazanmak için yapınca manevi olarak daha huzurlu hissediyorsunuz.

22K40: Ben ilk önce kapandım. Kimse istediği için değil kendim öyle istedim. Kapanınca huzur buldum. Açık bir kadındım önceden. Bizde kapanmayan da çoktur. İsteğine bağlıdır. Allah'ın haram kıldığından kaçmaya, helal kıldığına yakınlaşmaya çalıştım. Bütün hayatım, arkadaşlarım değişti. Maneviyatımı doyuruyorum. Yıllarca çok boş bıraktığım manevi yönümü, açlığımı doyuruyorum. İnsanın manevi yönü boş kalırsa tam bir mutluluğa erişemiyor. Çok şükür şimdi eksiklerimi kapatmaya çalışıyorum.

23K35: Ben Galibilik ile arayışına karşılık buldum. Yıllardır içime sinmeyen bir şey vardı. Arayış içindeydim. Buna karşılığımı buldum. Galibilik ile nasıl insan olacağımı öğrendim. Hayatımı ona göre düzene soktum. Dini bütün bir insan oldum. Herkes gibi haramdan kaçtım. Virtlerimi eksiksiz yapmaya çalışıyorum.

24E54: Herkes gibi bende elime, belime, dilime sahip çıkmaya çalışıyorum. Tasavvuf nefis terbiyesidir. Nefsimizi terbiye etmeye çalışıyoruz. Aslında bütün kavgamız nefsimizle. Galibilik ile bunu daha iyi yaptığımı düşünüyorum. Allah ne emrediyorsa,

bizler için neyi iyi kılmışsa ona yöneldim. Hem bedenem hem de zihnen rahatladım. Kendimi temiz hissetmeye başladım.

25K60: Bir olan Allah'ın emir ve yasaklarına uyup, ona göre davranmaya çalışıyorum. Günlük dersimi yapmaya çalışıyorum. Bizim virdlerimiz vardır. Onları okuruz. Allah'ın emir ve isteklerini yapmaya çalışarak kendimi tatmin ediyorum. Böyle bu gibi şeyler.

Galibiliği seçtikten sonra kişilerin hayatlarında genel olarak değişim olduğunun cevabı alınmıştır. Bu değişim Allah'ın haram kıldığından uzaklaşmak, helal kıldığına yaklaşmak şeklinde dile getirilmiştir. Sigara ve alkol gibi kötü alışkanlıklarını bırakan kişilerin de mevcut olduğu görülmüştür. Herkesin düzgün bir yaşam biçimi yaşamaya çalıştığını, yalandan kaçındığını ve Allah'ın insanları gördüğü düşüncesi ile hareketlerini düzenlemeye çalıştığını kasteden cevaplar bulunmaktadır. Hayatın disiplin altına alınma çabası olduğu görülmüştür. Sırf dini gruplar konusunda “yeni bir hayata doğma” veya “hak yolunu tutma” gibi deyimlerin ortaya çıktığı belirtilmişti. Burada bu “yeni hayata doğma” düşüncesinin bazı belirtileri ortaya çıkmaktadır. Önceden hayatlarının boş olduğunu şimdi ise doğru yaşadıklarını belirten görüşmeciler bunu destekler niteliktedir.

Genel olarak tasavvufta pesimist bir hayat tarzı dikkat çekmektedir. Dünyadan ve dünya nimetlerinden kaçma ve tamamen dini değerler için yaşama arzusu pesimist bir hayata işaret etmektedir. Buna içe kapanma da diyebiliriz. Böylece zahit katı yasaklar içinde titiz bir şekilde ders alır. Bu noktada Galibilik tarikatında katı kuralların olmadığı öğrenilmiştir. Galibilikte bu dünyayı tamamen terk etme düşüncesi bulunmamaktadır. Birçok kez Galip Kuşçuoğlu'nun yazdığı kitaplarda bu dünyadaki hayatı tamamen bırakmamak gerektiğine dair ifadeler bulunmaktadır. Bu dünyadan kopmadan ahiret hayatına yönelik yaşam tarzının daha uygun olduğu düşünülmektedir. Servet edinme ve teknolojiyi kullanma konularında bu daha net görülebilmektedir. Servet edinmenin yanlış bir şey olmadığına dair bir düşünce hâkimdir.

3.13.ANTALYA/AHATLI'DA BULUNAN İBADETHANEDE YAPILAN İBADETLER

Bu soruya verilen cevaplar genellikle aynı olduğu için cevapların hepsi verilmemiştir.

1E52: Ahat'ın anlamı; Allah'ın yeri gibidir anlamına gelir. Bu nedenle bu güzel yerde namaz, zikir, tüm mübarek gecelerde Hatm-i Rufai sohbetler yapılır.

2E45: Farklı olacak camilerden. Zikir ve sohbetler de yapılır. Namaz kılınır. Bizim dergâhımızın adı özellikle cami değildir. Buraya gelsin Hristiyan da ibadet etsin istediği gibi. Hiçbir sakınca yoktur. Herkes gelebilir.

5K45: Zikirler yapılıyor, sohbet yapılıyor. Fakirlere ekmek dağıtılıyor. Öğrencilere yemek veriliyor. Kitap ve CD dağıtılıyor. Çok etkinlik yapılıyor ya.

10E57: Zikir çekilir. Namaz kılınır. Sohbet yapılır. Özel gecelerde yemek verilir. Sabahları ekmek dağıtılır. Her sabah ekmek dağıtırlar dergâhta.

15K53: Biz özel gecelerde işte zikir çekeriz. Zikr-i Galibi denir. Salı sabahları Hatm-i Rufai yapılır. Cuma namazını kılar erkekler. Vakit namazları da kılınır. Mesela ben şimdi yatsıyı da kılıp eve gideceğim.

17E48: Muhammedi şeriatına tabii olan birisinin yapması gereken ibadetlerin hepsi orada yapılır. Namaz kılmak gibi, Cuma namazı gibi, zikrullah gibi. Sohbet hanesi vardır. Biz derviş arkadaşlarla burada toplanırız. Burada gerek tasavvufi yönde gerek karşılaştığımız problemleri düşünce ufkumuzun genişlemesi açısından kendi aramızda görüşmeler yaparız. Eğer bizim yardım etmemiz gereken bir şey varsa orda konuşuruz.

22K40: İbadethanemizin bir yemekhanesi vardır. Yemek yapılır. Özel günlerde dağıtılır. İmece usulü herkes yardım eder. Yemekler dağıtılır. Aşure gününde aşure yapılır dağıtılır. Sabahları ekmek dağıtılır. Sohbetler yapılır. Beş vakit namaz kılınır. İsteyen gelir ibadethanede kılar. Zikirlerimiz burada çekilir. Hatm-i Rufai yapılır.

Galibilerin Antalya/Ahatlı'da ibadethaneleri bulunmaktadır. Bu ibadethanede, namaz kılındığı, toplu zikir törenleri, sohbetler, yemek dağıtımları, ekmek dağıtımı, Hatm-i Rufai yapıldığı öğrenilmiştir. Vakıf faaliyetlerinden biri olan ekmek dağıtımı genellikle ibadethanelerde yapılmaktadır.

Galibiler özellikle cami kelimesini kullanmamaktadırlar. İbadethane demektedirler. İbadethanenin kapısında ‘‘Kitap ve Sünnete Uyumlu İbadethane’’ yazmaktadır. Cami kelimesinin insanlarda sadece Muhammedi şeriatına tabii olanların gidebileceği yer olarak anlaşılmasından dolayı ibadethane kelimesini kullanıyor olabilirler. Allah’ın varlığını ve birliği kabul eden herkesi Müslüman olarak görmelerinden dolayı ibadethanelerinde herkesin ibadet yapabileceği düşüncesi hâkimdir.

İbadethane iki katlıdır. Üst kat kadınlara ayrılmış bir bölümdür. Kadınlar Cuma sabahları burada zikir çekmektedirler. Özel dini günlerde alt katta erkeklerin yaptığı zikre de üst kattan eşlik etmektedirler. Üst kata hem içerden hem de dışarıdan giriş yapılabilir. İbadethanenin hem alt tarafında hem de üst tarafında gasil hane bulunmaktadır. Alt katta sergi ‘‘Asra Uyumlu Tasavvuf Sergisi’’ bulunmaktadır. Burada Kuşçuoğlu’na ait bazı eşyalar, Atatürk ile ilgili Kuşçuoğlu’nun yazmış olduğu yazılar, bazı devlet büyüklerine yazdığı mektuplar, Galibilik ile ilgili yapılmış bazı çalışmalar bulunmaktadır. Sohbetler de genellikle burada yapılmaktadır.

İbadethanenin dış kısmında bahçeye dâhil olan yemekhane bulunmaktadır. Burada özel dini günlerde yemek yapıp dağıtılmaktadır. Yemekleri gönüllü dervişler yapmaktadır. İbadethane, Kuşçuoğlu’nun hayatta iken yaşadığı evin hemen yanındadır. Kadınlar yemek dağıtıldığında bu apartmanın zemin katında yemek yemekteler. Bu zemin kat bir pencere ile yemekhaneye açılmaktadır. Bu pencereden yemek alınabilmektedir.

İbadethane dışarıdan bakıldığında klasik cami mimarisi şeklinde değildir. Kubbe ve minaresi bulunmamaktadır. Bunun yerine geceleri ışıklandırılan bir ‘‘ALLAH’’ yazısı bulunmaktadır.

İbadethanenin bahçesi bulunmaktadır. Bu bahçede ekmek dağıtımı yapılmaktadır. Atıf Uzunömeroğlu’nun rüyasında şeyhinden aldığı emir üzerine bahçeye bir ekmek koyma yeri yapılmaktadır. Böylelikle ekmeklere el sürmeden dağıtmanın mümkün olabileceği düşünülmüştür. Bu, hem hijyen kurallarına uymak hem de kişinin kaç ekmeğe ihtiyacı varsa kendisinin alması konusunda uygulanan bir karardır.

3.14.KURUCUNUN MÜSLÜMANLIĞIN YAŞANMASINDA EKSİK GÖRDÜĞÜ ÖZELLİKLER

Bu soruya verilen cevaplardan farklı olanları buraya yazmak uygun görüldü.

1E52: Efendim Pirim Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bir an önce Kuran-ı Kerim'in Türkçe karşılığı anlam bakımından yetersiz ve çok sayıda tefsirin varlığını görüp, hem Türkçe karşılığı tam olan hem de bu sayıyı 3 veya 4 e düşürülmesi gerektiğini söylerdi.

2E45: Birlik ve beraberlik yok. Herkes birbirine düşman. Yok, Aleviymiş yok öyleymiş. Herkes eşittir derdi şeyhim. Bir de çalışmadan Allah'tan istemeleri yanlıştır. Çalışıp didineceksin sonra Allah'a ellerini açacaksın. Bir de ilim ve çalışmaya çok önem gösterirdi. Güçten düşmediysen çalışacaksın hep çalışacaksın

3K39: İctihatsız bir din, akılcı ve tasavvuftan uzak bir din anlayışı ve aşırı katı tutum sergilenmesi, demokrasi, insan hakları konularının tam yerleşmemesi.

5K45: Birincisi İslam'ın beş şartı olmadığının beş şart diye İslam'ın zorlaştırıldığını, ikincisi gâvur, kâfir demeden herkesin kardeş ve eşit olduğu, üçüncüsü amentünün kurallarını ve anlamını tam olarak anlamadığımızı, dördüncüsü Maide 51.suresindeki dost kelimesinin yanlış olduğu bunun da insanlar arasında düşmanlığa sebep olduğunu söylemişti.

8K22: Atatürkçü bir şeyh Galip Efendi. Atatürkçü olması zaten başlı başına bir yeniliktir. Atatürk'ün ıslah vazifesinin olduğunu, bu milleti ıslah ettiğini düşünürdü. Atatürk'e düşman olmanın yanlış bir bilinçten kaynaklandığını, onu anlamadıklarını söylerdi.

11E46: Müslümanlığı tekelimize aldık, Muhammeden Relsullulah demeyeni gâvur, kâfir olarak görmek.

12K48: Kimseye kâfir demeyeceğimizi öğrendik. Muhammedi olmayanların da Müslüman olduğunu, peygamberler arasında ayırım yapılmaması gerektiğini öğrendik. Efendimiz teknolojiyi kullanmaya da özen gösterirdi. Laikliği savunurdu. İnsan haklarını savunurdu.

13E39: Efendim teknolojiyi çok severdi. Medeniyetten geri kalmamamız gerektiğini söylerdi. Dikkat edersek zaten geri kalmış ülkeler hep teknolojinin gerisinde kalmış ülkelerdir. Mesela kimsenin dinsiz diye suçlanmaması gerektiğini söylemiştir. Efendimiz İslam'ın 5 şartı olduğunu da kabul etmezdi. Tek şart vardır. Allah var demek derdi.

16E55: Maide suresi 51. Ayette dost kelimesinin evliya kelimesi olması gerektiğini söylerdi. Dost edinmeyin değil evliya edinmeyin olacak o derdi. Sırf bu yüzden düşman gözüyle bakılabileceğini söylerdi.

17E48: Allah inancımız ben bunu çok sorguladım Galibi olmazdan önce esas olarak herkesin bir Allah inancı vardır ama nasıl bir Allah'a inandığımızı hiç kimse ifade edemiyor. Herkesin farklı bir Allah inancı var. Bir sıkıntı yaşadığımızda inandığımız Allah, bir sevinç yaşadığımızda inandığımız Allah çok farklı. Ama bir sıkıntı yaşamazsak biz kolay kolay Allah'a inanmıyoruz. Bu ülkede %99'unun Allah inancının olmasına rağmen camilerin boş olması Allah inancının kafamızda tam oturmadığını gösteriyor. Bunu bazıları iman eksikliği olarak ifade eder, bazıları ibadet eksikliği olarak ifade eder ama temelinde Allah inancının tam oturmuş olmaması vardır. Galip Efendi bu konunun üzerinde çok durur. Bütün sohbetlerinde bize Hz. Allah'ı anlatırdı. Nasıl bir Allah'a inanmamız gerektiğini. Ona nasıl kulluk vazifesini yerine getireceğimizi anlattı. Galip Efendi'nin Müslümanların ibadetlerinde ya da itikatlarında en çok üstünde durduğu acabasız iman ve amentüye iman, amentüye iman ettiğimizde, Allah'ın varlığına birliğine, bütün peygamberlerine, kitaplarına, meleklerine, hayıra ve şerre, kazaya kadere, öldükten sonra dirileceğimize, ahrete bunlara iman ettiğimizi söylüyoruz. Kendi şariatımızı bırakın kendi şariatımızın haricinde olan insanları, Musevi dediğimiz İsevi dediğimiz insanları bir tarafa koyun, Muhammedi olduğunu söyleyen insanları bile Müslüman olarak kabul etmeyen benim mezhebimden değil, tarikatımdan değil, cemaatimden değil diye o insanları Müslüman kabul etmeyen bir anlayış maalesef ki dünya üzerinde hâkim. Galip Efendi'nin en çok sakındığı nokta hiç kimseye bilerek veya bilmeyerek kâfir, gâvur, gayrı Müslim demeyeceksiniz çünkü Allah var diyen Müslümandır. Bunu ayetlerle de delillendirir. Hadislerle de delillendirir. Bu sebepten dolayı bizdeki itikadın yanlış olduğu, eksik olduğunu anlatır. Bizde bu konuyu müşahade ettik ve hiç kimseye ağızından kendisi inkâr ettiğini duymadığımız

müddetçe kâfir, gâvur, gayrı Müslim hitabını kullanamayız. Kendi şeriatları varsa onlar ondan sorumludurlar. Ama bizim gibi son peygamber, son şeriatın yasaklarına, helallerine uyuyorlarsa, en son tebliğ edilen kurallara bağlılarsa mümin, muttaki olurlar. Herkesi Allah var diyorsa Müslüman kabul eden bir görüşe sahibiz.

18E46: Ona Müslümanlıkta demeyelim de şeriatla diyelim, Muhammedilikte. Sohbetlerinde hep şunu anlatıyordu; Ben ilimi imanı olandan naklederim. Dolayısıyla kimseye kâfir, gâvur demeyin. Bugün medeniyette, teknolojiye hangi şartlar daha önde bir bakın. Biz buna baktığımızda medeniyetin teknolojinin Batıdan geldiğini zaten biliyoruz. Atatürk'te bizim yüzümüzü Batıya döndürmüştü. Öyleyse bizim kendi şeriatımızda bazı eksik anlayışlar var. Bu anlayışları değiştirmemiz lazım. Bilgide, kültürde, ilimde, fende her şeyde örnek olmamız lazım. Ezbere bir yaşantı bizi hiçbir yere götürmüyor. Anlayışlı, idrakli bir yaşantıyla ancak dünyada söz sahibi olabiliriz. Bu da ancak bizim halimizde gözüktür. Dilediğimiz kadar ilim anlatalım yaşantımızda bunu göremediğimiz takdirde hiçbir anlamı yok. Galip Efendi bizlere bunları da öğretmeye çalıştı. Aynası iştir kişinin lafa bakılmaz, o da eserinde gözüktür. Biz daha insan olarak zamana uygun yaşamaya çalışalım. Geçmiş mazi gelecek malik. İnsan ikisinden de sorumlu değil, geçmişinden ders alır geleceğini umut eder ama hal bugündür. İnsan bugünü iyi yaşayacak. Kendisine peygamber efendimiz tarafından yapılmış 95 yılında bir hitap var: ‘‘Ümmetime söyleyin geçmiş zamana göre değil yaşayacakları zamana göre hazırlansınlar.’’Bugünkü yaşantıyı bizlere örnek örnek açıkladı. Bunun içerisinde yemeğin nasıl yenileceği de oldu, bir aile hayatı da oldu, iş hayatı da oldu. A’dan Z’ye hayatı öğretti. Ticareti öğretti. Ticarete vadeleri kaldırdı. Peşin alıp iş yapmayı öğretti. Böyle yapan insanların kazandığını gösterdi. Tam bir sosyoloji.

20K21: Efendimize peygamber Efendimizden bir mana gelmişti. ‘‘Ümmetime söyleyin, geçmişe göre değil, yaşayacakları zamana göre hazırlansınlar.’’ diye bir hitap. Bunun üzerinde dururdu. İslam’ın günümüze göre yaşanması gerektiği yani. Hiçbir zaman teknolojiye, medeniyetten geri kalan, geçmişteki yaşantılarını devam ettiren insanlar olmamızı istemedi. Hepimizin aydın, çağdaş olmamızı istedi. Çok çalışmayı öğütledi. Hep ilerleyelim, çalışalım geri kalmayalım derdi.

22K40: Şekilci olmayın derdi. Bizlere mesela kapanın demedi hiç. Açık olanlarımız da çoktur. Yerlere kadar pardösü giymemizi istemezdi. Bizler çok rahattık. İslam'ın zorluklar değil, kolaylıklar dini olduğunu söylerdi. Zorlaştırmayın, kolaylaştırın derdi. Ama zikirlerimizin erkekler tarafından görülmesini istemezdi. Kimseyi hor görmeyin derdi. Günümüze göre yaşayın derdi. Medeniyetten, teknolojiden uzak kalmayın derdi. Kendisi mesela 80li yaşlarında hep bilgisayar kullanmıştır. Kitaplarını bilgisayarda yazmıştır. Bizim bütün hayatımızı şekillendirecek nasihatler verirdi.

Alınan cevaplara göre şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır; Maide Suresi 51.Ayet'in çevirisinde hata vardır. Evliya kelimesi, dost kelimesi olarak çevrilmiştir. Bu çeviri ayrımcılık yaratmaktadır. Kimseye Allah'a inanmadığını kendi ağzıyla söylemediği müddetçe kâfir denilemez.''Allah var.'' diyen Müslüman'dır. Teknolojiden uzak kalınmamalıdır. Teknolojiyi kullanmak gereklidir. Laiklik, cumhuriyet ve demokrasi gibi konulara uzak kalınmamalıdır. Kuran'ın Türkçe tefsirinde hatalar bulunmaktadır. Tefsir sayısı da azaltılmalıdır. Müslüman olmanın beş şartı yoktur. Beş şart denilen Muhammedi şeriatının yapmakla yükümlü olduğu ibadetlerdir. İctihatsız kalınmamalıdır. Günümüz esas alınarak içtihat yapılmalıdır. Peygamberler arasında bir ayrım yoktur. Hepsî İslam'ı tamamlamak üzere yeryüzüne gönderilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk ıslah vazifesi ile vazifelendirilmiştir ve sanılanın aksine din konusunda yeterli bir düzeyde bilgi ve inanca sahiptir.

3.15.GALİBİLİĞİ TANIMLAMA BİÇİMLERİ

1E52: Ehli 13. Hak tarik olarak Allah'ı ve O'nun emirlerini kıyamete kadar insanlara anlatmak ve tebliğ etmektir.

2E45: Rahatlık, mutluluk, geleceğe güvenle bakmak, ümitsizliğe düşmemek, her canlıyı Allah yarattı diye sevmek Galibiliktir.

3K39: Allah'ın emrettiği, Peygamber Efendimizin tebliğ ettiği gerçek İslam'ı, dinimi anlamak ve yaşamaktır.

4E50: Sınırlamanın kalktığı, evrensel bir kardeşliğin olduğu, dayanışma ve imece usulü herkesin birbirine saygı duyduğu medeni bir yaşam tarzıdır.

5K45: Tüm dünyadaki insanlara hitap eden gerçek Müslümanlığı ve İslam'ı anlatan, yobaz düşünceler bulunmayan ancak gevşek kuralları da olmayan, her şeyin Rabbimizin rahmetinden yaratıldığını anlatan ve gerçek olarak İslamı anlatan ve yaşatan bir tarikattır.

6K55: Tarikat olarak çok rahatız. Bizde katı kural yoktur. En sevdiğim yanı da budur. Herkes hoşgörülüdür. Müslümanların kardeş olduğunu bu tarikatta hissettim. Tam anlamıyla yaşıyorum. Ben mutluyum yani.

7E52: Bütün insanları kardeş olarak kabul eden 72 milleti bir gören peygamberler arasında fark görmeyen bir görüşü dervişlerine öğreten bir Galibilik yoludur.

8K22: Galibilik benim için manevi huzur ve haz dolu, sohbetimizden zevk aldığım bir yerdir.

9K45: Galibilik samimiyettir, dervişliktir. Her şey Allah içindir.

10E57: Galibilik yaşam şeklidir. Güzelliktir.

11E46: İnsanların çıkarları olmadan gönülden birbirine yardımcı olmaları, tüm insanları ayırmadan bir gözle görebilmektir. Yunus'un dediği gibi''72 milleti bir gözle görmeyen halk müderris olsa hakikatte asidir.''

12K48: Bize yol gösteren bir kişi ışığında bir yaşam tarzı olarak görüyorum. Yol gösteren kişi önemlidir. Biz Efendimizi seçtik. Memnunuz.

13E39: Bence Galibilik korkutmadan, severek, rahat ve kolaylıkların olduğu bir tarikat. Biz çok rahatız. Katı kuralımız yok. Şunu yapmadın şöylesin diyen yok. Mesela Efendimiz bizim kara çarşafı falan giymemizi istemezdi. Pardösüye bile karışmazdı. Edeplice giyinin, hanım hanımcık olun yeter derdi.

14K30: Ben Galibiliği Efendimizin yolunda gidilen, kardeşçe, çıkar gözetmeksizin, her şeyi Allah rızası için yapan bir tarikat diye tanımlarım. Bizler kimseyi hor görmeden, katı olmadan, korkutmadan yaşıyoruz dinimizi.

15K53: Ben Galibi olarak hayatımdan çok memnunum. Galibilik; birlik, kardeşlik içinde yaşadığımız bir yer. Efendim sağken hele zikirlerimiz coşkulu olurdu. Ondan çok büyük zevk alırdım. Onun yönettiği zikirler çok güzel olurdu.

16E55: Biz burada arkadaşça, dostça, birbirimize yardım ederek yaşıyoruz. Galibilik Şeyhimiz Galip Hasan Kuşçuoğlu'nun yol göstermesi ile doğru ve içime sinerek yaşadığım bir maneviyattır.

17E48: Yani, insan olarak eşref-i mahlûkat olarak, yeryüzünde Hz. Allah'ın halifesi olarak yaratmış olduğu insanı yüceltebilmek Galibilik'in en önemli meselesidir. Bunu yüceltebilmesi için de nefis terbiyesinden geçer. Nefis terbiyesi dediğimiz zaman da insanlara daha iyi, daha faydalı olacak şeylere yönlendirmek Galibilik'in temel felsefesinde vardır.

18E46: Dergâhımızın bugünkü halifesi geçtiğimiz haftalarda çok güzel bir tanım yaptı Galibilik ile ilgili ben de zevkini aldım. Galibilik tarikatı kötünün iyisi değil, iyinin daha iyisi. Kim için iyinin daha iyisi? Dini yaşamak için iyinin daha iyisi. Allah'a kulluk yapmak için iyinin daha iyisi. İnsan olmak için iyinin daha iyisi. Her şeyin daha iyisi.

19E54: Benim için Galibilik kardeşlik duygusunun olduğu bir yer. Biz sabahları ekmek dağıtıyoruz. Fakire fukaraya yardım ediyoruz. Bu birlik beraberlik, yardımlaşma, dayanışma hissimi arttırıyor. Bir de bizde katı kurallar yok, şekilcilik yok. Bu da güzel bir şey. Mutluyum.

20K21: Benim Galibi olmam yeni tabi. Ama ben kendimi yaşım gençken böyle bir hayat tarzına geçişimi beğeniyorum. Hoşuma gidiyor. Galibilik bence en güzelini, en iyisini yaşadığımız bir yoldur. İnsanlar dosdoğru yaşamak için çaba gösterirler. Ama bunu bir yol gösteren olmadan yapmak çok zor. Anne babamız gibi, maneviyatta da bizi sahiplenen ve sakınan birinin olması güzel. Bedenen burada olmasa da manevi olarak hep yanımızda olduğunu bildiğimiz bir şeyhin ışığında yürümek çok mutlu edici bir şey.

21E26: Bence Galibilik Allah'ın rızasını ve sevgisini kazanmak için yapılması gerek ne ise onu veriyor. Çok sıkmadan, insanları korkutmadan iyiye yönlendiriyor. Çektiğimiz zikirlerle kendimizi sadece Allah'a veriyoruz. Galibilik çıkarsız ve acabasız kulluk görevlerini yerine getirmenin yollarını bizlere öğretiyor.

22K40: Benim için Galibilik her şeyin Allah'tan gediğini idrak ettiğim bir yerdir. İnsanlara nasıl bakmamız gerektiğini anladığım bir yerdir. Çok şey öğrendim burada insanlık adına. Dedim ya tamamen hayatım değişti.

23K35: Ben şöyle söyleyeyim; Galibi olmadan öncesi ile Galibi olduktan sonrası eminim ki herkeste siyah ve beyaz gibidir. Bir kapı kapanıyor, bir kapı açılıyor. Bu yeni kapı insanı doğruya ve iyiye götürüyor.

24E54: Galibilik 72 milleti bir gözle görebilmenin yoludur. Kimseye hak, ayrımcılık tanımadan kardeşçe bir arada yaşamanın yoludur.

25K60: Suyu kaynağından içmek, ışığı kaynağından görmek gibi bir şey.

Görüşülen kişiler Galibi olmaktan memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Manevi olarak kendilerini yetiştirdikleri bir yer, her şeyin iyisinin yaşandığı, hayatlarında olumlu yönde değişimler yaşadıkları bir tarikat olduğunu düşünmektedirler.

Grup olarak yardımlaşma ve dayanışmanın üzerinde çok fazla durulmaktadır. Kurucunun katı kurallara karşı olması nedeniyle grup mensuplarının kendilerini rahat hissetmeleri ve büyük bir ailede yaşadıkları hissini yaşamalarında önemli bir etkidir. Aidiyet duygusu güçlüdür. Hem ibadet etmenin hem de dayanışmanın sağladığı huzur grubun genelinde görülmektedir.

Grubun ‘‘72 milleti bir gözle görme’’ şeklinde ifade ettiği, Yunus Emre’nin ‘‘72 milleti bir gözle görmeyen halka müderris ise hakikatte asidir.’’ sözüdür. Bu söz ibadethanenin duvarında da bulunmaktadır. Herkese eşit gözle bakabilmek, ayrımcılık yapmamaya çalışmak grubun genelinin düşüncesidir. Bu, katı olmadan ve korkutmadan dini yaşamak şeklinde de ifade edilmiştir.

Grup üyeleri Galibi olduktan sonra İslam’ı anladığını ve buna göre yaşadığını belirtmektedir. Bu, ‘‘Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır.’’ düşüncesinin altında yatıyor olabilir. Çünkü grupta bir mürşit ile yolda yürümekten dolayı duyulan haz bulunmaktadır.

Kuşçuoğlu, zikir törenleri ile grubu etkilemiştir. Coşkulu yapılan zikirler, insanlarda büyük bir hayranlık uyandırmış, insanları teşvik edici bir etki yaratmıştır.

Kurucunun hal ve hareketleri, üyeler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Üyeler kurucunun düşüncelerini benimseyerek ve yaşayış şekline bakarak kendilerine rol model olarak almaktadırlar. Zikir törenleri burada etkili bir işleve sahiptir.

3.16.ŞEYH GALİP KUŞÇUOĞLU ÖLDÜKTEN SONRA TARİKATIN LİDERİ

Bu soruya verilen cevap aynıdır. Bu yüzden bütün cevaplar buraya alınmamıştır. Farklı olanlara yer verilmiştir.

1E52: Şeyh Atıf Efendi ile Şeyh Ali Efendi birlikte yürütüyorlar.

17E48: Ankara’da Ali Efendi, İstanbul’da Atıf Efendiler bu göreve getirildiler.

22K40: Halifelerimiz Ali Yetkin Şekerci ve Atıf Uzunömeroğlu

Galip Kuşçuoğlu, 14 Aralık 2013’de vefat etmiştir. Vefatından sonra halife olarak vazifelendirdiği iki kişi görevlerine başlamışlardır. Bu kişiler Ankara’da yaşayan Ali Yetkin Şekerci ile İstanbul’da yaşayan Atıf Uzunömeroğlu’dur. Ali Yetkin Şekerci 1947 Gaziantep doğumludur. Lokantacılık üzerine çalışmaktadır. Atıf Uzunömeroğlu, 1952 doğumludur. Ticaret üzerine çalışmaktadır. Bu iki halife kendilerinin tanıtmak ve sohbet etmek için Antalya’ya geldiklerinde sohbetleri kayıt altına alınmıştır. Atıf Uzunömeroğlu ile bir mülakat yapılmıştır. Sohbetler şu şekildedir;

Atıf Uzunömeroğlu’nun Sohbeti

Öncelikle hoş geldiniz. Uzun zaman sonra burayı ziyarete geldim. Hep aklımda vardı ama araya başka şeyler girince kısmet bugüneymiş. Bu biraz gecikmiş bir ziyaret oldu bazı nedenlerden dolayı. Bunun için kusura bakmayın. Kısmet bugüneymiş, her şeyin bir kısmet tarafı var yani.

Öncelikle şimdi kulun aczini ifadesi vardır ya ben böyle bayan topluluğuna hitap etmekte fazla iyi değilimdir. Kusura bakmayın şimdiden. Bir tanışma babıyla geldim. Kiminle yolda yürüdüğünüzü sima olarak en azından görmeniz lazım. Cennet mekân efendimin yaptığı sohbetler gibi böyle derinlemesine bir sohbet şimdilik bizden beklemeyin. Şimdilik diyorum tertip onlara ait, manaya ait. Sizin talebinize göre bize icabet ettireceksiniz. Bu işte zerre kadar şüphem yok, bu işin sistemi böyle zaten. Şöyle bir şey var siz ne talep ederseniz, size icabet edilir, size icabet edilecek yer, sizin biat

ettiğiniz dergâhınızdır. Biz burada sizin taleplerinizi gerçekleştirmekle vazifeliyiz. Yoksa şahsi olarak sizden bir şey talep etmeyiz. “Şöyle yapın, böyle yapın.” diye ben size şahsi olarak bir şey demem. Hz. Allah’ın yaptığı, kurduğu bir tertip ve düzen varken, bu düzenin neresindeyse orada vazifemizi yapalım yeter. Öncelikle sizin anlatacağınız, soracağınız bir şey varsa onun üzerinde duralım.

Burada bir rüya gören kız rüyasını anlatıyor. “Ben bir rüya görmüştüm bundan on gün önce. Hacı Baba ile ben zaten Ankara’da tanışmıştım. Rüyamda halamla birlikte ‘Beni izleyin.’ diyordu. Halam beni evleneceğim kişi ile tanıştırmaya götürüyordu. Biz İstanbul’da bir evin içine girmiştik ama ev bir den denizin ortasında oldu. Korkuyordum ben deprem oluyor, suyun içerisinde kalacağız diye. Sonra karşımızda başka bir insan var ama o Hacı Baba imiş aslında, ‘Ben bu kılıkta geldim’ dedi. Bir takım şeyler söyledi. Daha sonra ben çok korkmaya başladım rüyamda o ev eski yerine geldi aniden. Aslında orası da dergâhmış, ben hiç bilmiyordum orayı. Halama anlattım o da size iletmemi istedi.

Atıf Bey; ‘İnşallah. Hafif bir sıkıntınız var, sallantınız var. Ama selamete olur inşallah ‘ dedi. Ardından devam etti; “Cennet mekân efendimin 90’lı yıllardayken kendisini ziyarete gitmiştik. O sırada bir rahatsızlığından dolayı babamla annemde Ankara’ya doktora gelmişlerdi. Kırıkkale’de de kardeşim vardı memur. Onların oraya götürüyorduk onları. Efendimizi ziyaret etmiştik. Ziyaretten çıktık. Onları oraya bırakmak üzere giderken düz yolda giderken araba kendi çevresinde dönmeye başladı. Yemin ediyorum sağımızda solumuzda hiçbir araba yok. Araba olduğu yerde dönmeye başladı. Karlı bir gündü. Biz arabadan aşağı indik. Biraz daha açayım. Efendim kızıyla beraber olduğu zamandı. Giderken Hacı annem ertesi gün kahvaltıya gelmemi söylemişti. Araba orda kalmasın diye bir bakayım çalıştırayım diye denedim. Öğretmen bir ablam var. Çok gücü kuvveti yerinde olan birisi değildi ama o da inmiş arabayı itmeye çalışıyordu. Aynada onu gördüm arabanın arkasında kalır bir şey olur diye ona bakarken bir Arap gördüm, neyse arabayı çıkardık. U dönüşü yaptım arabayı çıkarttım. Tabi ertesi gün kahvaltıya gidemedim. Cennet mekân efendim aradı ‘Oğlum ne var ne yok yollarda?’ dedi. ”iyi efendim bir şey yok” dedim. Tabi ben aczimi söylemezdim ona karşı. Etmedim yani, böyle oldu şöyle oldu demedim. Sonra efendim bir daha sordu “Oğlum ne var ne yok? Yollar nasıl?” dedi. “İyi efendim.” dedim. Üçüncüde sorunca

bu sefer içimden bir sıkıntı bastı “Efendim yollarda biraz sıkıntı var. Dün başımıza böyle böyle bir iş geldi.” dedim. Cennet mekân efendimiz, Hacı annemize seslendi “bak başlarına bir şey gelmiş” dedi. Anladım ki öbür taraf küsmüş. Söz verdik geleceğiz diye. Buradan size ders çıksın diye söylüyorum; Ben annemi götürüyorum ama oradaki annemizi unutmuş gibi olduk. Sonra bir araya geldiğimizde şu olayı bir daha anlat dedi. Anlattım. Sonra dedi ki, “Oğlum insanların hayatında yaşayacakları şeyler vardır. Ama dergâhın etrafında dolanırsanız hafif geçer” dedi. Yani bağınız burayla olursa öyle geçirirler. “ben yine buraya geliyorum da benim başıma şu geldi” demeyin kim bilir neler gelecekti ki bununla kurtuldunuz. Şimdi yalnız dergâha yakınlık derken bina olarak yakınlık anlamayın bunu. Binanın yakınlığı meselesi değil. Gönül yakınlığından bahsediyoruz biz.

Bizim geliş sebeplerimizde tabi ki tanışmak var. Şimdi birkaç tane işimiz var üzerinde duruyoruz. Dergâhımızın inşallah yeni yeni yerleri olacak. Efendimin İstanbul’da yaptığı külliyelerin benzerlerini değişik yerlerde yapacağız. Onlarla uğraşırken bu seyahatleri geciktirdiğimiz oldu yani. Bir de şahsım adına bir şey söyleyeyim. Efendimin verdiği görevlere eskiden beri hassasiyetim var. Görevimin olduğu zamanlarda da dışarıya pek çıkmak istemem. Efendimin talimatı olan ekmek ile ilgili bir görgümüz var. Ekmek ile ilgili görgüde, ekmekleri erkekler organize ediyor gibi görünse de hanımların tarafı etrafından komşularından daha çok haberi var. İhtiyaç sahiplerinin tespitinde sizlerin biraz daha gayretli olmanızı istiyorum. Haberdar olun. Ben bir örnek anlatmak istiyorum. Bir binada oturuyoruz. 18 daire. Dediler ki bu binada birine yardım topluyorlar biz de yardım edelim mi? Şöyle bir durdum dedim ki bu binada yardıma muhtaç kimse var mı? İki tane kiracı var birisi bir kat aşağımızda komşumuz birisi de biziz. 16 tanesi daire sahibi. Kapıda da benim arabamdan daha düşük bir araba yok. Kimmiş dedim bu kişi. Sonra bana bir anlattılar. Dedim ki bugüne kadar niye haberimiz olmadı? Yani evin 10-12 bin lira gibi bir geliri var. Ama ona göre hastaları, sigorta kapsamı dışında iki hastası var. Biri vefat etmiş, biri yatakta. Biz ona dua ettik. Yani haberimiz olsun. Ama bunu siz biliyorsunuz biz erkekler bunu bilmiyoruz. Biz komşuları dış görünüşü, sokaktaki halleriyle görüyoruz. İçlerine biraz daha vakıf olanlar sizlersiniz. Komşularından haberdar olmak bizim vazifemiz aslında. Komşuyu komşudan soracaklar. O yüzden ekmekle ilgili bir gayretimiz olsun. Sırf ekmek değil ama efendimiz bunun üzerinde çok durduğu için böyle söylüyorum. Biz bu

kadar uğraştığımız halde manada talimat veriyor. Bir ekmek kurulu kurun, istişare yapın, ekmek alanlara soru sormayın, ekmeğe el sürmeyin, yaptığınız işin kıymetini bilin, hiçbiriniz de bundan ayrı olmayın. Ayrı olmamaktan maksat bir katkıda bulunun. Buranın içerisinde burayla beraber olun. Hanımlar mesela ihtiyacı vardır, söyleyemiyordur bunlardan haberdar olmanızı istiyoruz.

Birde tabi cennet mekân efendim daha öncesinde birçok konuda sohbet ediyordu. Annesini anlatırdı. Taraf-ı etrafından nasıl haberdar olduğunu anlatırdı. Biz o nesilden geldiğimiz için manen, unutmayın. İkincisi çocuklarımıza çok sahip çıkalım. Ortılığı görüyorsunuz yani şu anda. Şu ya da bu yaştan sonra şu ya da bu şekilde olan çocuğumuzu düzeltmeye çalışacağımıza küçük yaştan sahiplenelim, o yaştan ilgilenmeye başlayalım o duruma düşürmeden. Bunun başı sevgiden geçer. Ebeveynin anne sevgisinden baba sevgisinden hatta nene dede sevgisinden uzak yaşayan çocuğun çok da verimli olacağını kimse söylemesin. Öyle bir şey yok. Oradan onu almışsa çocuk yol alıyor zaten. Çocuk sevgi ile büyür. Hatta bir pedagogun bir şeyi vardı, sohbet ediyormuş hanımlarla, hanımın birisi ‘çocuğumun eğitime ne zaman başlayabilirim’ diye sordu. demiş ki ‘‘çocuk ne zaman doğacak?’’ Kadın ‘‘benim çocuğum üç yaşında.’’ demiş. Pedagog da ‘‘e o zaman ne duruyorsun?’’ demiş. Bakın. Hamilelik sürecinde yediğiniz içtiğinizden, dinlediğiniz sohbet ve müzikten çocuğunuzun etkilendiğini unutmayın. Onun için çocuklarla ve torunlarla beraber olmaya özen gösterelim. Mesafeli durmayalım. Gelsin tepenize çıksın ya biraz hoşgörülü olalım. Resulullah Efendimizin hayatında var, Hasan Hüseyin Efendilerimiz orda secde ederken sırtına çıkıyorlarmış. O da secdeyi uzatıyormuş rahatsız olmasınlar diye. Cennet mekân efendimde gördüm. Bunun aynısı gördüm. Burada size çok görev düşüyor. Sonra bir erkek çocuğu olarak söylüyorum, annemin benim yüzümden babamla defalarca karşı karşıya geldiği için defalarca özür diledim sonradan. Şimdi 15-16 yaşlarına gelmişiz. Bir türlü sığamıyoruz kabımıza, derdimizi annemize anlatıyoruz. Babamızda belki şiddet uygulayacak duruma geliyor ama kendini tutuyor. O da ‘‘Şu çocuğuna söyle’’ diye başlıyor. Her ikimiz de ona gidiyoruz. Yani burada görevinizin çok ağır olduğunu biliyorum. Cenneti de adamın ayağının altına kolay vermiyorlar tabi. Bunu inşallah hak edelim.

Bir hanımla tanışmıştım bunu daha evvel de paylaşmışımdır, Kanada'dan gelmiş Osmanlı Bankası'nın ekonomi ile ilgili bir işi için gelmiş. Havaalanından Ulus'a giderken yol boyunda Türkiye halinden ahvalinden, yollarından, arabalarından, evlerinden bakınca geriye haber vermiş demiş ki "Bana Türkiye hakkında verdiğiniz veriler doğru mu?" Onlar da "Evet doğru'demişler. "Ama bu verilerle bu ülkenin yaşantısı birbirine uymuyor" demiş. O zaman demişler ki "Sana şu kadar zaman verelim bir araştır bakalım bunu. Belki birinci yılını falan doldurmuş bir altı ay daha uzatma var. 60 yaşları civarında bir hanımdı yalnız. O arada bir okulda İngilizce dersi veriyor. Öğrencilerle tanışıp, onlarla konuşup Türkiye hakkında malumat topluyor. Bunun içerisinde gezi düzenleyip Marmara'nın köylerine gitmek de var. Fabrikanın işçilerinin evlerine kadar gitmek de var. Bakın araştırmaya. Bende o altı aylık uzatmanın içinde olduğu bir zamanda tanıştım. Kendisinin Beşiktaş'a gideceğini söyledi bende Karaköy'e doğru gidiyordum. Kadıköy'de oluyor hadise. Sohbeta dalınca ben de Beşiktaş bileti aldım biraz konuştuk. O bana bunları anlattı. "Çok enteresan bir yapınız var" dedi. "Gelir seviyeniz çok düşük ama refah seviyeniz yüksek, bunu bilmeden yaptığınız bir şeye borçlusunuz belki de" dedi. "Bir aile bütünlüğünüz var, çalışmış emekli olmuş bir babanız var, iyi kötü bir evi var, bu evde bir oğlu ya da bir kızı ya da ikisi birden duruyorlar, bu çocukların bakımı için kreşin görevini anneleri babaları yapıyor, iki tane alınan maaş bütün olarak eve kalıyor " dedi. "Ama en verimli çocukların böyle yetişmesi" dedi. Bunu bize bir yabancı söylüyor. Ben bunun altını çiziyorum. Bugünkü sıkıntımızın temelinde bu var. Biz tarım toplumundan sanayi toplumuna geçtiğimiz zaman büyük aileyi kaybettik. Büyük aileyi kaybettiğimiz zaman herkes bir başına kaldı. "Ben ayrı ev isterim." modası çıktı. Tamam, istiyorsunuz da donanımınız yok. Çocuk gece ağladı mı sonra arayıp "Anne ne yapacağım?"deniliyor. Ya çocuğu alıp anneye geliyor, ya da anneyi alıp çocuğa gidiyor. Karadeniz'de böyle bir usul vardı. Onu da paylaşayım. Doğrudur ya da bunu yapın asla demiyorum. Ama ben bir olmanızı, yakın olmanızı, üst katta ya da karşıda olmanızı istiyorum. Ya da çocuğun yürüyerek tek başına gelebileceği bir mesafede olmanızı. Bizde 5-6 çocuklu aileler vardır. Bir tanesini evlendirirler. Diğerini evlendirirken evin yanına bir yer yaparlar, ayırırlar. Onun bir çocuğu olmuştur, büyümüştür, az çok anneden babadan bir düzen almıştır. Üçüncüyü evlendirirken, ikinciye birincinin evine geçirirler, onlara da daha uzak bir yere ev yaparlar. Bakın sırayla uzaklaştırıyorlar. Bu kırsal kesimin

yaşantısıydı ama buraya uyar uymaz. Ama mümkün olduğunca yakın olmanın insan isterse bir yolunu bulur. Sonra sizin verdiğiniz eğitim adına irfan diyorum. Bunu okullarda vermiyorlar. Ömer Seyfettin'in bir hikâyesi vardı. İlim başka irfan başka âlim başka arif başka derdi. O ilim mekteplerinde öğretilenler bir işe yarıyor mutlaka ama o irfan sahiplerinin verdikleri var ya hem dünyamızı hem ahretimizi donatan o ilim. Lütfen buraya biraz dikkat edelim.

Kadın müritlerden birisi 'Hocam derslerimizi hangi saatlerde yapsak daha sevap olur?' diye sordu. Atıf Bey de 'Öncelikle derslerinizi yapmanızı söylüyorum. Efendimin tarif ettiğini söyleyeyim. Ben efendimin söylediklerini konuşacağım, zaten başka da bir şey söylemeyeceğim. Çünkü ben 37 senedir ondan gördüm, onu talim etmeye çalıştım. Yemin ediyorum böyle bir günün geleceğini asla düşünmezdim ama böyle bir şey de verildi, yapmaya gayret ediyorum. Onun koyduğu prensipleri ben elimden geldiği kadar götürmeye çalışıyorum. Eğer bir gün bir değişiklik olursa mutlaka onun bize bildirdiği ya da mananın bize bildirdiği bir şey olması lazım. Bunu da sizinle paylaşırım. Bir sapma görürseniz ve benimle paylaşmazsanız benim iki elim yakanızdadır. Uymuyorsa efendimin prensiplerine. Ben böyle bir şey yapmam. Cennet mekân derdi ki, 'gecenin yarısından sonra kıbleye karşı yapmak çok güzeldir. Yapabilerseniz, ama babayiğit ister'' derdi. İfadesi de aynen böyleydi. Onun haricinde biraz huzurlu, acele değil de huzurlu yapın. Biraz kendinizle yalnız kalarak yapın. Hani torunlarla ilgileniyorsunuz ya, o zaman sizin konsantre olmanız engellenir. Yalnız bir şey söyleyeyim tercih meselesi olursa o çocukları tercih edin. Bakın efendimle ilgili bir şey anlatayım. Cennet mekân efendim hayatını anlatırken benim oradan çıkarttığım bazı dersler var. Oğlum derdi çocuklarınızın hakkını verin. Ben onlarla akşam otururum yemeğimi yerim yatarım. Gece kalkarım namazımı kılar dersimi yapmaya çalışırım. İşim çoksa atölyem yakınımıdaydı atölyeme gider çalışırım. Sabahleyin onların kalkma saatinde ama yine onlarla birlikte olur kahvaltımı yaparım derdi. Gece uykusundan feragat ederek işlerini yapıyordu. Çünkü gündüz iş yapamıyor şeyhi geliyor. Tabi bu efendimin kendine mahsus bir haldir. Sonra seneler geçti, tabi benim çocuklarla ilgili bir yaram var, onun için böyle üstüne düşünüyorum. Onlara verdiğiniz sözü mutlaka tutun ya da vermeyin. Yani söz verip yapmayan bir büyük olmaktansa, sözü vermeyen bir büyük olun.

Diğer adın mürit soru soruyor: ‘Gece dediğiniz imsaktan bir saat önce mi kalkmamız gerekiyor?’

Atıf Bey, geceyi size şöyle tarif edeyim. Gündüz öğleyin saat kaçsa gecenin o saati gecenin yarısıdır.

Ardından kendisine biat etmek isteyen bir kişiyle konuştu. Kendisine halasının dersini anlatabileceğini söyledi. Şartlarından bahsetti. Beş vakit namazı zamanında kılacaksın, senede bir ay ramazan orucu tutacaksın, durumunuz müsait olduğu zaman zekâtını vereceksin, imkânlar el verdiği zaman Hac vazifesini yerine getireceksin, Allah’ın emrettiği şeyleri yapıp, yasak ettiği şeyleri yapmayacaksınız, buradan alacağınız vazifeyi ömrü hayatınız boyunca 24 saatte bir abdest alarak yapacaksınız ve hata ederseniz tövbe edeceksiniz. Bu saydığım şartlar altında Pirim Sultanım Gavsü’l Azam Seyyid Şerif Hacı Galip Hasan Kuşçuoğlu Hazretlerini dünya ve ahiret şeyhliğe kabul ediyor musun? Kadın ‘‘ediyorum’’ diyor. Şahsımı da şeriatta babalığa, tarikatta rehberliğe, marifette tekellüme, hakikatte şeyhliğe mürşitliğe kabul ediyor musun? Kadın ‘ediyorum’ diyor. Ben de sizi Galibi evlatlığa kabul ediyorum. Allah korktuğunuzdan emin, umduğunuzdan nail eylesin. Cennetiyle cemaliyle bahtiyar kulları zümresine dâhil eylesin. El Fatiha diyerek biati bitirdi.

Son olarak, efendimden sonra biat etmek diye bir şey yoktur. Biz efendime biat ettik zaten. Bizim Pirimiz, bizim sultanımız, bizim babamız Galip Efendi’dir. Vazifeyi bıraktığı da aynı sizin gibidir. Ama sonra buranın sevk ve idaresi ile ilgili birini görevlendirmiş size diyor ki buraya talip olun. Yeniden biat etmek diye bir şey yok. Gönlüne uygun size iki tane vazifeli bıraktı, bu iki vazifeliden hangisiyle yola gideceğinizin tercihini de size bırakmış ama daha sonra bu yola girenlerin, tercihi bense şeyhi benim, Piri efendimiz.

Pirimizin ruhu için peygamber efendilerimizin ruhu için, peygamberimizin ruhu için Allah rızası için El Fatiha.

Atıf Uzunömeroğlu, Kuşçuoğlu’nun ölümünden sonra halife olarak sohbetler yapmaya ve kendini tanıtmaya başlamıştır. İlk olarak nasıl bir yol izleyeceğini anlattığı görülmektedir. Kurucunun kurallarından çıkmayacağını ve şeyhi ölmeden önce tarikat nasıl bir yol izliyorsa yine o şekilde yola devam edeceğini söylemektedir. Burada kendi

hayatından da örnekler vererek, dergâha yakın olmanın önemini belirtmektedir. Dergâhın etrafında, yanında ve yakınında olmanın sıkıntıları daha hafif geçireceğini söylemektedir. Bu şekilde dergâha bağlılığı pekiştirmek istemektedir.

Uzunömeroğlu, ekmek ile ilgili rüyasında şeyhinden aldığı emri söylemektedir. Bu şekilde ekmek dağıtımına verilen öneme kendisinin de hassasiyetle yaklaştığı anlaşılmaktadır. Bu konuda kadınlardan yardım istemektedir. Kadınların komşularıyla olan münasebetini erkeklerin komşularıyla olan münasebetten farklı olduğu ve kadınların etraflarından daha haberdar olduklarını düşünmektedir. Burada kadınları ekmek dağıtımına dâhil etmek istemektedir.

Kadınların annelik görevleri Uzunömeroğlu'nun takdiri ile anlatılmıştır. Anne ve babanın çocuk eğitimindeki paylaştığı rollere değinmekte, kadınların verdiği eğitime ‘‘irfan’’ adı verdiğini söylemektedir. Aile hayatı ve çocuk eğitimine önem verdiği anlaşılmaktadır. Özellikle büyük ailenin önemi üzerinde durmuştur. Aile büyüklerinden uzaklaşmayı eleştirdiği söylenebilir. Çocuğun aile büyüklerinden uzak kalmaması ve onlarla beraber büyümesinin, gelişimine katkı sağladığını düşünmektedir. Bunu da İstanbul’da tanıştığı araştırma için Türkiye’ye gelen yabancı bir kadınla yaptığı sohbet ile pekiştirmektedir. Birlikte, yan yana dayanışmalı bir yaşantıya teşvik ettiği söylenebilir. Uzunömeroğlu, mürşidi ile geçmişini de anlatmaktadır. Kuşçuoğlu’nun çocuklarını yetiştirirkenki takındığı tavrı rol model olarak anlatmıştır. Çocuğun eğitimi, sadece maddi olarak ilgilenmenin yetersizliği Uzunömeroğlu’nun özel ilgisini çekmektedir.

Sohbetin sonuna doğru yapılan bir biat bulunmaktadır. Bu, biatin nasıl yapıldığı ve nasıl olduğuna dair fikir edinimini sağlamaktadır. Biat, tarikata girmenin ilk koşuludur. Gruba girmenin şartlarının ne olduğu sorulduğunda genellikle biat etmenin gerekliliği üzerinde hemfikir oldukları görülmüştür. Biat ederken şeyhin bazı sorular sorduğunu da eklemişlerdir. Bu sorular beş vakit namaz kılmak, senede bir ay ramazan orucu tutmak, durumu müsait olunca zekât vermek, imkânlar el verdiğinde hacca gitmektir. Ayrıca yirmi dört saatte bir abdest alarak günlük virdini okumak da şartlar arasındadır. Sohbette Uzunömeroğlu bu şartları söylemektedir. Bu şartlar dışında mürşidin rolü ile ilgili sorular da bulunmaktadır. Burada dört kapıdan bahsedilmektedir. Bu dört kapıya dört mertebe de denilebilir. Şeriatta babalık, tarikatta rehberlik, marifette

tekellüm, hakikatte şeyhlik bu mertebelerdir. Bunları da kabul etmek gerekmektedir. Burada Galip Kuşçuoğlu için kullanılan ‘‘baba’’ kelimesi anlam kazanmaktadır.

Atıf Uzunömeroğlu ile Görüşme

Araştırmacı: Galibiliği neden seçtiniz? Kim veya kimlerden etkilendiniz?

Atıf Bey: Benim seçtiğimde Galibilik değildi. Galibilik 1993 senesinde oldu. Ben 1976 senesinde tasavvufu ilk defa duydum. Şam’da Muhittin Arabî türbesinden etilendim. Türkiye’de böyle birisi var mı diye sorduğumda Galip Efendi’nin var olduğunu söylediler. Tesadüfen bir sobacı dükkânında duydum adını da. Daha sonra o iz üzerinden yürüdüğümde Galip Efendi’yi buldum. Oradaki dergâhımızın ismi Kadiri-Rufai dergâhıydı. Hacı Mustafa Efendi’nin halifesiydi. Bu bir nasiptir yalnız. Nasıl nasiptir; benim hiç haberim yokken böyle şeylerden bir gün yolum Şam’a düştü. Bir görev ile ilgili gittim ben. İdari bir görev ile gittim. Bizimle gidenler Muhittin Arabi türbesini ziyaret ettiler. O zaman ben bunlardan hiç habersiz omuzlara kadar uzun bir saç, elimde fotoğraf makinesi, güzel yerlerin fotoğrafını çeken biriydim. Orada birisi bana şiddetle karşı çıktı. ‘Bu kılık nedir? Nereye geldiğini biliyor musun sen? Adam biraz geldiği yere hürmet gösterir.’ dedi. ‘Nereye geldin sen?’ dedi. ‘Ben geziyorum.’ Dedim. ‘Burada kim var biliyor musun?’ dedi. ‘Bilmiyorum.’ dedim. O da anlattı bana o sırada, sonra benim gerçekten bilmediğimi anlayınca samimiyetle anlattı. Birkaç saat sohbet ettik. Çanakkale’den gitmiş, orada hac dönüşü türbedarlık yapan birisiymiş. 6-7 senedir oradaymış. Bizim yolumuz onunla kesişti. Bu işin Türkiye’de olduğunu da bilmiyordum. Konya ile Mevlana Hazretleri’nden bahsederken bir müşterimin dükkânında ‘Keşke burada da eskisi gibi dergâhlar olsaydı’ dediğimde, ‘Hala var olmadığını kim söyledi?’ dedi orada oturan birisi. Kim var? İşte Galip Efendi var benim şeyhim Ankara’da dediler. O iz üzerine efendimi buldum yani. Bilerek bir iki tanesi arasından tercih yapmak değil de tabiri tam olursa böyle iterek önüne düşürme derler. O şekilde efendimizin önüne geldik yani.

Araştırmacı: Galibiliğin ‘‘Allah var diyorsanız Müslümansınız.’’ demesinin manası nedir?

Atıf Bey: Allah’ın varlığı kabul etmek, zaten sizin ona teslim olmanızı gerektiriyor. Çünkü onu var olarak kabul ediyorsanız, kendinizi ona teslim etmeniz de

gerekiyor zaten. O teslimiyet de zaten sizi İslam yapıyor. Sizin söylediğiniz gibi öyle çok kolay kabul eden olmuyor yalnız. Herkesin kabul ettiğini zannetmeyin. İçinden değil dışından da kabul etmeyen bir sürü insan var. Allah biraz nasip etti biraz seyahat ettik, inanın bana geceler boyunca anlatmaya çalıştık da bir türlü adam bir arpa boyu yol alamadı. Kabul edemiyor yani. Sadece bir oluşum diye düşünüyor. Bizim aşureye benzer bir tatlı ikram ettiler. Ben bu tatlının geçmişiyle ilgili bir hikâye var mı diye sorduğumda, var dediler. Anlattılar, çok değişik bir şey anlattılar. Ben de bu tatlının Nuh tufanından sonra böyle bir şeyden dolayı yapılmış bir tatlıdır çok benzer bir tatlı deyince, ‘Ha öyle mi zaten bu tatlı da oradan çıkmış’ dediler. Ama yine ahireti kabul etmiyorlar. Yani siz o kadar kolay kabul edilebilir bir şey zannetmeyin. Siz Allah vardır diyen herkesin gerçekten var olduğuna, bir olduğuna her şeyin hareki olduğuna inanabildiğini mi zannediyorsunuz? Ben size bir şey anlatayım. Üniversitede hoca olan birisi demişti, birkaç defa mana görmüş, kendisinin Beytullah üzerinden falan uçtuğunu görmüş, bunu da arkadaşlarına anlatırken, ‘Bunu bir Galip Efendi’ye anlatın.’ demişler. O da öyle şeylere pek inanmazmış. Ama ısrarla birkaç defa görünce ‘Hadi neyse gideyim anlatayım.’ demiş. Galip Efendi’nin huzuruna gelince, ‘‘Hocam Selamın aleyküm, ben bir iş için geldim. Ama baştan söyleyeyim ben Allah’a falan inanmam. Bir rüya gördüm. Size anlatmamı söylediler.’ demiş. Galip Efendi bakıp ‘Gel seni bir öpeyim. Yani bu kadar merdane bu işi diline döken biriyle karşılaşmadım. Herkes inandığını söyler de hiç kimse inanmaz. Çünkü hepsinin yanında birileri vardır ona ortak koştuğu.’ demiş.

Araştırmacı: Peki Galibi olabilmek için herhangi bir şart var mı?

Atıf Bey: Hayır, yani soracağımız üç beş tane soru var. İslam’ın yaşam prensipleri ile ilgili, bunlara söz verdiğiniz zaman kabul ederler. Bu bir gönül işi, siz kendiniz yapacaksınız, bizim size yaptıracağımız bir şey yok. Biz sizin tıkanıp kaldığınız yerde önünüzü bir şekilde açmaya çalışıyoruz. Yoksa biz dediğimiz için değil, siz istediğiniz için yapacaksınız. Bu gönül işi. Namaz kılan kişi hakikatten iç âleminden sıyrılamıyorsa, o huzura çıkabildiğini mi zannediyorsunuz? Yok öyle bir şey. Ama borcunu ödüyordur.

Araştırmacı: Antalya’ya tarikatın ikinci merkezi denildiğini duydum. Doğru mudur? Önce bunu sorayım.

Atıf Bey: İkinci büyük yapıtı burasıdır. İlkini Galip Efendi Ankara’da yapmıştır. Sonra buraya geldi. 20 yıla yakın bir zaman hemen hemen burada yaşadı.

Araştırmacı: Antalya’nın bir önemi var mıydı yani?

Atıf Bey: Manevi olarak büyükler bir yerden bir yere kendi başlarına gitmezler. Kalkıp 93 yaşında İstanbul’a gidişi de kendi başına değildi. Onların manevi bir emir ve işaretleri olmadan bir yerden bir yere gitmezler. Sonra benim pirimin hayatında da var bu seçme meselesi. Benim pirimin kayınpederi yedi tarikattan icazetli. Pirim kayınpederinin şeyhi Hacı Ali Efendi ile on yaşında ders alıncaya kadar yani yirmi beş ya da otuz yaşına kadar tanışan ve onunla iş yapan bir babanın oğludur. Bostancı Ali Efendi yani. Onun şeyhi Hacı Bekir Baba ile on ya da onbir yaşına kadar yaşamış. Yani hep yakınlarında olmuş ama dersini oralardan alamamış. Hani biraz evvel dedim ya tercihini olmuyor, seni bir yerden düşürüyorlar. Bir türlü gönlü ılımlıyor oralara. Bu bir sıkıntı olunca Hz. Allah’a müracaat ediyor. Ben yarın şeyhimi istiyorum diye müracaat ediyor. Ertesi gün bir zamanda şeyhi kapıdan içeriye giriyor. Ona ‘Ben şeyhim sen derviş olur musun?’ diye de sormuyor. ‘Kâğıt kalem çıkart gel oğlum şu dersleri çalış bakalım.’ diyor.

Araştırmacı: Galibilik nasıl bir yaşam tarzını yaşamayı öngörüyor?

Atıf Bey: Galibilik, Allah’ın emrettiği gibi yaşayıp, yasak ettiği şeyleri yapmamamızın prensibi üzerine kurulmuştur. Beş vakit namazı kılacaksınız, ramazanda oruç tutacaksınız, durumunuz müsait olduğu zaman zekâtı vereceksiniz, imkânlar el verdiğinde hacca gideceksiniz, Allah’ın yasak ettiğini yapmayacaksınız, emrettiği işlere de dikkat edeceksin, pirimizden aldığınız vazifeyi her gün 24 saatte bir yapacaksınız. Bu arada özel bir şey söyleyeyim size. Bunu da söyleyen psikologdu galiba. O da öğretim görevlisi bir kardeşimiz. Efendinin sohbetinde o mecliste ben de vardım. O zaman biz daha gençtik. Efendim sohbet esnasında bu yolun bir tertip olduğunu, bu yolda mürşitlerin gönüllerinin alınmadan Hz. Allah’ın gönlü alınmaz gibi ifade kullanınca o psikolog arkadaşımız da dedi ki: ‘efendim gönlü nasıl yapacağız?’ dedi. Cennet mekân efendim de dedi ki; ‘Sana verdiğimiz dersleri hakkıyla yap, evde kızlarımla iyi geçin.’ dedi. Tabi kendisi bay olduğu için kızlarım dedi. Yani hayatına da bağlıyor işi. ‘Ailede geçimi iyi yapın. Çoluğunuzun çocuğunuzun gönlünü edin, ihtiyaçlarını

karşılaysın. Onlar sizden razı, ben sizden razı. Allah cümlemizden razıdır. Çünkü kuruluşumuz bu.’dedi.

Araştırmacı: Atatürk’e karşı olumlu tutumunuz nasıl oluştu?

Atıf Bey: Galip Efendi Hz Allah’ın müsaadesi olmadan kimsenin bir şey başaramayacağını bilir ve bunu bize öğretmeye çalışırdı. Böyle bir icraatı kimsenin tek başına yapamayacağını bilir, bunu bize delil olarak gösterirdi. Batmış bir imparatorluktan bir devlet bir cumhuriyet çıkarıp demokrasiye geçiş sağlayan bir kişinin tek başına bir gayretten ziyade Hz. Allah’ın görevlendirdiği ıslah vazifesiyle vazifelendirildiği birisi olduğuna inanırdı. Yeryüzünde Hz Allah’ın vazifelendirdiği insanlar vardır. Kimisi ikazda, kimisi ıslaha görevlidir. Galip Efendi Atatürk’ün ıslah vazifesi ile vazifeli olduğuna şahidim dediğini biliyorum. Atatürk’ü de tanır. Galip Efendi cumhuriyetten büyüktür. Cumhuriyet 1923’te ilan edildiğinde, Galip Efendi kayıta 1921 olsa bile rivayet olarak 1917 doğumlu olduğu söylenir. Yani cumhuriyet, 6-7 yaşındayken kurulmuş. Galip Efendi Birinci Dünya Harbi’nin, Çanakkale Harbi’nin, Anafartalar’ın, Yemenin gazilerinin elinde büyümüş bir insan. Gençliğinde 17-18’li yaşlarında İkinci Dünya Harbi’ni görmüş. İkinci Dünya Harbi’nde dört yıl da askerlik yapmış birisidir. Galip Efendi Atatürk’ün devrini gördüğü gibi, İsmet İnönü’nün de dönemini görmüştür. Siyasi eleştirme yapmıyorum. Onlara vakıftır yani. Galip Efendi demokrasiye geçişi, 1950’den sonraki ülkedeki geçişi, 1960 ihtilalini de görmüştür. 1960 ihtilalinde meclisin kırılan kapısını yapmış, her yere girip çıkabiliyordum demişti. Politik olarak bir işi olmamış ama nedense tertib-i ilahi onu o işlerin ortasında tutmuş. Ama yine de o zor zamanlarda dergâhını toplamış, zikir halasını toplamış. Hatta bir sohbetinde şöyle demişti; ‘Evden çıkarken çocuklara dönüp bir bakıyordum belki bir daha göremem.’ Ondan sonra 1980 ihtilalini, Turgut Özal dönemini görmüş. Yani cumhuriyetten 6 sene evvel doğmuş, cumhuriyetten büyük bir pirdi.

Son olarak kendisinin nasıl Kuşçuoğlu’na intisap ettiğinin detaylarını anlatmak istemiştir. Dostlarım bizi Konya’ya davet etti, onların da Konya’ya hatırlı kırmamak için gittik. Efendi ile daha önce karşılaşmadık önce fikri anlamaya çalışıyorum. Önce bir öğreneyim sonra huzuruna çıkayım. Yapacak mıyım yapamayacak mıyım anlamak istedim. Sonra ben işi anladım, hakikatten güzel olması gereken bir şey. İntisap olmadan evvel de ben dergâhın derlenip toparlanması için arkadaşlara yardım ediyordum. Biz

müşterilerle toplanıyoruz. 15 kişi oluyoruz, 10 kişisi dervişti. Haber geldi Galip Efendi Konya'ya geliyormuş. O zaman da aklıma bir şalvar geliyor. Vardık oraya bir göreyim nasıl birisi huzuruna hiç çıkmadık dedim. İçeriye girdiğimde Galip Efendi'yi takım elbiseli gördüm. Ben böyle şalvarlı bir adam görecektim. Ceketini astı, kollarını da sıvadı sohbete başladı. İçimden 'benim inanacağım birisi böyle olur ' dedim. Oraya gelirken Allah şahidimdir, ders almamak üzere geldik, önce bir anlayalım dedik. Ayağa kalktık, zikir halakası kurulacak, o arada itişme kakışma oldu. Ben Efendi'nin ya birinci ya da ikinci sırasına geldim. Arkasında duruyordum aslında iyi duyayım diye, geri çekilin halaka büyük olsun denilince ben birinci halakada kalakaldım. Döndü bana 'Senin vazifen var mı?'dedi. 'Yok, efendim.'dedim. 'O zaman bir ders alda halakaya derviş olarak gel' dedi. Biraz da itiyorlar insanı. Daha önce söylediğim gibi.

Araştırmacı: Siz Galibiliği nasıl tanımlarsınız?

Atıf Bey: İyiyi kötüden ayırmak için dini tedrisata ihtiyacımız var. İki iyiden hangisinin daha iyi olduğunu anlamak için de derviş olmaya ihtiyacımız var.

Araştırmacı: Vakit ayırdığınız için teşekkürler.

Atıf Bey: Ben teşekkür ederim.

Atıf Uzunömeroğlu nasıl Galibi olduğuna dair bir hikâye anlatmaktadır. Bu hikâyede daha önce tasavvuf ile ilgilenmediği, yaşam biçiminin çok farklı olduğu anlaşılmaktadır. Şam'da bulunması ve Muhittin Arabî türbesine gitmesi dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Konya'da müşterisinin sobacı dükkânında yaptığı sohbet ile Galip Kuşçuoğlu'nun varlığından haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Ardından önce nasıl bir şeyh olduğunu anlamak için bir müddet derviş olan arkadaşlarıyla sohbetler ettiği anlaşılmaktadır. Galip Kuşçuoğlu Konya'ya geldiğinde zikir halakasında oluşan karışıklık ile yan sırasına düşmektedir. Burada aralarında geçen diyalog ile Atıf Uzunömeroğlu derviş olmaktadır. Kuşçuoğlu'nun kendisine vazifeli olup olmamasını sorması önemli bir noktadır. Bir diğer önemli nokta Uzunömeroğlu, Kuşçuoğlu'nu 'şalvarlı bir şeyh' olarak düşünmüş, fakat karşısında takım elbiseli bir şeyh görünce etkilenmiştir. Bu noktada şeyhin karizmasından etkilendiği söylenebilir.

Uzunömeroğlu, “Allah var diyorsanız Müslümansınız.” Düşüncesini açıklarken, aslında Allah’ın birliğini ve varlığını kabul etmek noktasında çok zor bir iş olduğunu düşünmektedir. Herkesin inandığını fakat herkesin bunu hissederek yaşadığını düşünmemektedir. Bunu hissederek yaşamamanın beraberinde Allah’a teslim olmayı da gerektirdiğini düşünmektedir. Allah’ın varlığının kolay bir şekilde kabul edilmediğini düşünmektedir. Bunu da hikâye ile desteklemektedir. Bu yüzden Allah’ın varlığı ve birliği konusunda içinde şüphe olmadan, şirk koşmadan inanmak kastedildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca yaşamında da buna uygun hal ve hareketler sergilenmesi de önemlidir.

Galibi olmak için biat etmek gerektiği Uzunömeroğlu’nun cevaplarından anlaşılmaktadır. Sorulan sorular olduğu ve bunları kabul etmek gerektiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Tasavvufun gönül işi olduğunu da eklemektedir. Kendi rızası ile kendi istediği için ödevlerini yapmanın önemini vurgulamaktadır.

Antalya tarikat için önemli bir yer olarak görülmektedir. Uzunömeroğlu, manevi bir emir ve işaret olmadan büyüklerin kendi başlarına bir yere gitmediğini düşünmektedir. Buradan Uzunömeroğlu’nun, Kuşçuoğlu’na manevi bir emir geldiği için Antalya’ya yerleştiği düşünüldüğü anlaşılabılır. Neden Antalya olduğu ile ilgili bir açıklama yapmamıştır. Burada “ilahi taraftan gelen mesaj”ın üzerinde durulmuştur.

Galibiliğin sağladığı yaşam tarzı için “Allah’ın emrettiği gibi yaşayıp, yasak ettiği şeyleri yapmamak” prensibi üzerine kurulu olduğu cevabı verilmiştir. Kuşçuoğlu’nun yapmış olduğu bir sohbetteki diyalogu ifade etmiştir. Buradan şeyhinin sadece mürşit olarak dini konularda yardımcı olması değil, bu konuları hayata da bağlaması sebebiyle bir hayranlık uyandırdığı söylenebilir. Şeyhinin aile ve çocuk gelişimi ile ilgili olmuş olması Uzunömeroğlu’nun takdirini kazanmasına sebep olmaktadır.

Atatürk ile ilgili Galibiliğin çok farklı düşünceleri bulunmaktadır. Bunu Atıf Uzunömeroğlu’nda da görmek mümkündür. Atatürk’ün ıslah vazifesi ile vazifelendirildiği düşünmektedir. “Batmış bir imparatorluktan bir devlet bir cumhuriyet çıkarıp demokrasiye geçişi sağlayan” kişi olarak tanımlanan Atatürk’ün, bunu tek başına yapmaktan ziyade ilahi olan taraftan bir görev olarak aldığı düşünülmektedir.

Galip Kuşçuoğlu'nun Atatürk'ü tanıdığını da söylemiştir. Cumhuriyetin ilanı, Birinci Dünya Savaşı, 1950'den sonraki ülkedeki geçiş dönemi, 1960 ihtilali, 1980 ihtilalini görmüş olduğunu ve bu zamanlarda da zikir halakasını topladığını söylemektedir. Çanakkale Savaşları, Yemen ve Anafartalar'ın gazilerinin elinde büyüdüğünü söylemektedir. Bu ortamda yetişmek Kuşçuoğlu'na Atatürk ile ilgili olumlu tutum oluşturmada etkili olabilir. Ülkedeki bütün geçiş dönemlerini yaşamış olmak da bunda etkili olabilir. Bu olumlu tutum dervişlerin hepsinde olduğu gibi Uzunömeroğlu'nda da mevcuttur.

Ali Yetkin Şekerci'nin Sohbeti

(Sohbetin ilk 10 dakikasına girilememiştir. Araştırmacının sohbet katıldığı yerden bitimine kadarki sürede yapılan sohbet verilmiştir.)

.....Şimdi yasak diyor. Mesela içkiliyken namaza yaklaşma diye bir ayet var. Namaza yaklaşma diye ayet olur mu? Ama içkiliyken diyor Cenabı Allah. İlk vahiy geldiğinde az iç diyor. İkincisinde içkiliyken namaza yaklaşma diyor. Üçüncüsünde külliyen yasak diyor yani. Ama bunu işine geldiği gibi yorumluyorlar. Taşıyan getiren satan haramdır diyor. Sen son ayete bakacaksın, son ayette yasaktır diyor. Şimdi adam kılıf arıyor ya ben rakı içtim diyor peygamber efendimizin hayatında rakı mı vardı diyor. Ama Cenabı Allah buna keyif veren maddeler diyor. E o zaman faiz mi vardı ben faizimi alırım çıtır çıtır yerim diyor. Yiyemezsin niye yiyorsun yasak diyor Allah. Zaten başımıza ne geliyorsa bu faizden geliyor, bir şekilde dönüp dolaşıp faize varılıyor. Faizin girdiği yerde de Allah'ın rahmeti olmuyor zaten. Çünkü faiz haramdır demiş Cenabı Allah. Yani şöyle yaparsan şöyle olur demiyor. Haram diyor. Haramsa haramdır. Onu kendimize helal edemeyiz. Cenabı Allah sahipsiz kimsenin hacca gitmesini istemiyor yani erkeksiz. Yani kendisine bakan kimse mutlaka olacak diyor. Yanında mutlaka nikâh düşmeyen biri olacak. Dayısı, amcası, babası, dedesi, kardeşleri gibi. Ama gidiyor yani 45 yaşından sonra bilmem ne diyor, şu şöyle diyor, bu böyle diyor adam bir şekilde kılıfına uyduruyor yani. Yok böyle bir şey yok. (Burada bir kadın mürit Diyanet İşleri'nin söylediği kuralı söylüyor. Ali Efendi diyanetin de bu işlerde çaresiz kaldığını söylüyor.)Allah'ın emri ya vardır ya yoktur. Ayetlerde yorum olmaz. Yorum yapma şansınız yoktur. Allah'ın kesin söylediği şeylerde kıyam ve fıkıha yer olmaz. Kıyam ve fıkıh emsali bulunmayan şeylerde olur. Peygamber efendimiz bir

vali tayin ediyor. ‘‘Neyle idare edeceksin Ya Muaz diyor?’’ diyor. ‘‘Allah’ın Kuran’ıyla, daha sonra sultanımızın sünnetiyle. O da olmazsa içtihadımla Ya Resulullah’’ diyor. Hz. Resulullah Efendimiz ‘‘Ya Allah benim zamanımda dahi böyle içtihat kullanan böyle kullar varken İslamiyet’e bir şey olmaz’’ diyor. İslamiyet’e bir şey olmaz kardeşim. İslamiyet’i Galibilerden öğrenecekler. Bütün Müslümanlık âlemi Galibilerden öğrenecek İslam’ı. Bunların üzerinde çok duracağız, duruyoruz. İnternete dikkat edin, internette her hafta programlarımız çıkıyor. Efendi Hazretleri bizi şimdi seyrediyor burada. İnanın buna seyrediyor yani. Tebessümle bizi izliyor. Dikenli gül bahçesi burası, haddi aşarsan o dikenler batar. Bizler bundan sonra sizlere daha çok hizmet edeceğiz. 3kişiye 5 kişiye hitap biraz abes oluyor. Onun için daha daha çoğalalım. İslam’ın sancaktarı olacağız. Bizde ben 67 yaşındayım. Küçük yaşta efendimize biat ettik. Çocuk yaşta.. Ben kebabçıydım efendi kebab yemeye geldi. Kebab satardık. ‘‘Derviş misin oğlum’’ dedi. ‘‘Hayır derviş değilim.’’ Dedim. ‘‘Gel derviş ol.’’ dedi. ‘‘Yok, gelmem.’’ dedim. Sonra kendim gittim, o gün olmadı da sonra gittim. Allah’ın izniyle derviş olacağız derviş. Şeyhlik yapanlar vardı ama taklitleriydi. Taklitleri Allah kahreylesin. Kahhar ismiyle kahreylesin. Yol kesici eşkıyalar bunlar. İnşallah çok çok gelelim daha sık gelelim. Allah’ın izniyle Allah’ın rahmetini ifşa edelim. Zikir çekeceğiz, Hatm-i Rufai yapacağız. İnşallah Allah’ın izniyle çok güzel yerlere geleceğiz, çok güzel yollara gireceğiz. Allah bugünümüzü almasın elimizden.

Kadınlarımız bizim gözümüzün nurudur. Kardeşlerimizdir, bacılarımızdır, kızlarımızdır. Sizlerin sorunları benim en büyük derdim. En büyük sıkıntım. Eskiden eve giderdim, namazımı kılardım, yapacağım ibadetleri yapardım, kafayı vurur yatardım. Dünya aklıma bile gelmezdi yani. Şimdi falanın işi ne oldu, filanın işi ne oldu, falan şöyle hastaydı işim çok yani. Hanım ‘‘Yeter artık.’’ Diyor. Hatta iki sefer kalp ameliyatı oldum arka arkaya Ankara’ya gelmem gerekti. Efendim sağdı. Ankara’ya gitmem gerekti. Sekreter hanıma telefon ettim. 750 tane çalışanımız var. İşin cevherinden yetiştik biz. Efendimizin ya sağında ya solunda ya arkasında, önüne çıkmadık hiçbir zaman. Efendim buradan bizi seyrediyor şimdi. Dedim ki efendime gideceğim. Ya iki gün önce ameliyat oldum, doktor 20 gün yatak izni verdi. Son 4-5 gün evde ayakta dolaşabilirsin dedi. Ama biz tatmin olmadık, gelmem gerektiğini gördüm. İyi ki de gelmişim Allah’a hamd olsun. Yoksa hayatım boyu kendimi affetmezdim yani. Sekreter hanıma telefon ettim, kızım bana Antalya için bilet ayırt.

Kim için ayırayım? Benim için dedim. E ama sen hastaneden çıktın iki gün önce. Kızım bana hesap mı soruyorsun? Çabuk dedim sen bana yer ayırt. Hanımı aramış. Ya sen Antalya'ya mı gideceksin? Evet dedim. Nasıl gideceksin? Ya dedim gideceğim. Bizim işyerimizin doktorları var. Hiç olmazsa bir iki tane hekim al yanına dedi. Biz Allah'a emanet olduk. Allah'a tevekkül ederek gidiyorum yetmez mi bu dedim. Hamd olsun geldik konuştuk görüştük. Tam 1 saat 45 dakika. Ondan sonra zaten efendimizin hiçbir derviş arkadaşıyla görüşme şansı olmadı. Görüşme olmadı. En son ben görüştüm 1 saat 45 dakika. Ben sonra çıktım gidiyorum "Hacı hanım hacı hanım" dedi efendim "Bak hacı gidiyor bize yemek getir." dedi. Yemek getirdi, yemek de getirdik. "Efendim ne gerek vardı" dedim. "Oğlum gereği falan var mı? Otur bakalım." dedi. Yemek de yedik. Hacıya gitmeyeceksin artık demişti. Kendini hor kullanıyorsun, ticareti de bırak dedi. Emanetleri teslim etmek için söylemiş bunları. Tamam dedim. Eğer gelmeseydim dünyam kararır. "Oğlum bu dergâhın sana ihtiyacı var." dedi. "Kendini hor kullanıyorsun, kullanma. Dergâh sana emanet." dedi. Emanet etti. "Hadi git şimdi." dedi. 10 dakika bile görüşmek yasaktı. "Kendini kullan ama kendini kullandırma" dedi. Bu ne demek safsataya yer verme demek. Bizler size hizmet için buradayız. Benim başka hiçbir şeyim yok yani. Ama hiçbir şeyden zevk almıyorum dervişlikten aldığım kadar. Bak ne güzel oturmuşsunuz dinliyorsunuz Allah daim etsin. Allah işinizde gücünüzde sıkıntınızda yardım etsin. Evlatlarınıza, kocalarınıza, sizlere akıl fikir versin. Kocalarınızı ne boş bırakın ne de çok sıkın. Boş bırakırsanız kötü yola gider, çok sıkarsanız da kaçırsınız. Gelin kaynana şeyinden uzak durun. Gelin kaynanaya Allah'ın emanetidir. Oğlun mutlu olursa sen de mutlu olursun. İnşallah Allah'ın bereketi, rahmeti üzerinizde olsun. Hayırların fethi için, şerlerin def'i için, vatanımızın devletimizin milletimizin birlik sıhhat ve selameti için, gelin kaynana davasından uzak durmamız için, kocalarla didişmemek için, sorun yokken kendimize sorun çıkarmamamız için El Fatiha. 3 İhlas 1 Fatiha okuyun efendimizin ruhuna hediye edelim.

Ali Yetkin Şekerci kadınlara verdiği sohbette içkinin haram olma konusu, faiz ve hacca nasıl gidileceği konusunda açıklamalar yapmıştır. Buna göre içki katiyen yasaktır. Bu konu ile ilgili üç ayetin geldiğini, en son ayete bakılması gerektiği ve son ayette de haram denildiğini söylemektedir. Faizin de haram olduğunu söylemektedir. Faizin girdiği eve Allah'ın rahmetinin girmeyeceğini de eklemektedir. Kadınların

yanlarında kendilerine bakan bir erkek olmadan hacca gidemeyeceğini belirtmektedir. Bu konularda yorum yapılamayacağını düşünmektedir. Çünkü çok net bir şekilde olamayacağı bildirilmiştir. İctihadın emsali olmayan olaylarda yapılacağını söylemektedir. Burada dikkat çeken nokta Kuşçuoğlu'nun yanlarında olduğunu ve onları dinlediğini, tebessümle onları izlediğini düşünmektedir. Manevi olarak izlendiğini düşündüğünü söyleyebiliriz. Haddini aşarsa "dikenli gül bahçesinin" dikenlerinin batacağını düşünmektedir. Şeyhinin bedenlen yanlarında olmasa da ruhen yanlarında olduğunu düşünmesi, grubun da manevi bir göz ile izlendiklerini düşünüp hal ve hareketlerinde sapmanın olmamasını istemesinden kaynaklanabilir. İslam'ın sancaktarı olma isteği net bir şekilde görülmektedir. Galibilerin İslam'ı yücelteceği ve bilmeyenlere öğreteceklerini düşünmektedir.

Şekerci, şeyhine biat etme hikâyesini anlatmaktadır. Buna göre Kuşçuoğlu lokantasına gelmiş yemek yemiş ve derviş olup olmadığını sormuştur. İlk olarak kabul etmemekte fakat sonra kendisinin derviş olmak için gittiğini anlatmaktadır. Bu noktada diğer halife Uzunömeroğlu ile hikâyelerde benzerlik bulunmaktadır. Her ikisine de derviş olup olmadığı ve ders alıp gelmesi söylenmiştir. Her ikisi de hemen derviş olmamış fakat daha sonra kendi istekleri ile derviş olmuşlardır.

Sohbette en dikkat çeken Kuşçuoğlu ile en son konuşan kişi olduğunu söylemesidir. Buna göre Şekerci kalbinden rahatsız olmasına rağmen manasında şeyhinin yanına gitmesi gerektiğini görmüştür. Şeyhinin yanına gidince dergâh kendisine emanet edilmiştir. Bu bir veda niteliği taşıyabilir. En son kendisinin görüşmesinin sebebi Kuşçuoğlu'nun kalbinden rahatsızlanıp hastanede yatmaya başlaması ve yanına kimsenin alınmaması olabilir. Çünkü daha sonra Kuşçuoğlu hastanede müşahede altına alınmıştır. Daha sonra da vefat etmiştir. Hastanede yatmaya başlamadan önce beraber geçirdikleri bu süre zarfında halifelik görevi bildirilmiş olabilir.

3.17. ŞEYH GALİP KUŞÇUOĞLU'NUN ÖLÜMÜNÜN TARİKATTA YARATTIĞI DEĞİŞİKLİK

1E52: Beden ölümünden sonra hiçbir şey değişmedi. Önceden gösterdiği Şeyhlerimizle yolumuz devam ediyor. Efendilerimiz hep yanımızda eksikimiz yok, şimdi fazlamız bile var. Hak yolumuza devam ediyoruz.

2E45: Önce bocalandı. Babamız öldü kolay değil. Ama şimdi toparlandı. Galip Efendi'nin verdikleri bizim önümüzü aydınlattı. İki öğretmen bıraktı. Bizde öğrenci olarak öğrenmeye çalışıyoruz.

3K39: Burukluk ve hüzün dışında bir değişiklik olmamıştır.

4E50: Hayır. Yola devam.

5K45: Bir değişim yaratmadı gelen halifelerle aynı şekilde devam etti.

6K55: Hayır. Yaratmadı. Üzüldük tabi çok Efendimiz Pirimiz ölünce. Ali ve Atıf Efendi Efendimizin çok yakınında olan insanlardı. Onlarla yola devam ediyoruz.

7E52: Hayır bence yaratmadı.

8K22: Acısını yaşadık evet ama arkasında bıraktığı iki halife bunu hafifletti. Bir değişim olmadı yani.

9K45: Galip Efendi'nin sağlığındaki bizlere yapmış olduğu tavsiyeler doğrultusunda dergâhımıza sahip çıkıyoruz. Efendim sağlığındaki tavsiyelerden biri de şu idi; "Ben ahrete irtihal ettiğimde toplantılarınızda külliyyeden okuyun." demişti. biz de bunu uyguluyoruz.

10E57: Biz hala aynı coşkuyla devam ediyoruz.

11E46: Şöyle, insan sevdiği kişiyi kaybedince üzülür tabi, ancak sistem aynı işledi.

12K48: Evet, iki efendi oldu. İki yol oldu. Bölündük

13E39: Yok yaratmadı. İki halifemiz var sadece. Beraberce yola devam edeceğiz inşallah.

14K30: Aslında yaratmadı. Biraz bocaladık. Tabi Babamız öldü. Çok üzüldük. Ölümünden sonra iki halifesi geldi. Yeni yeni oturmaya başladı her şey. Ama yolumuz Efendinin yolu bu yüzden kötü yönde bir değişim olmaz.

15K53: Çok üzüldük. Babamız bedenen öldü. Ama arkasında iki halife bıraktı. İki kişi olması bence olumsuz bir durum yaratmadı. Biz ikiden bir olmayı da öğreniriz. Galip efendimiz iki kişi bıraktıysa bir bildiği de vardır. Ben Atıf Efendi'ye tabiiyim. Ama bu demek değil ki Ali Efendi'yi dinlemiyoruz. Yok, öyle bir şey. Sadece bir yol seçmemiz gerekiyordu. Herkes seçti kendine göre bir yol. Dediğim gibi ikiden bir olacağız. Yolumuza devam edeceğiz.

16E55: Yok, biz zaten Galip Efendi'nin gösterdiği yolu yürüyoruz. Yine aynı olacaktır. Bir şüphem yok. Yola devam yani

17E48: Elbette Galip Efendi'nin ahrete intikal etmesi bizim aklımızın aldığı ama gönlümüzün kabul edemediği bir şeydir. Bu kolay değil. Hz. Resullullah ahrete intikal ettiğinde bütün sahabe inanamıyor, Hz. Ebubekir Efendimiz sahabeye diyor ki, eğer Allah'a inanıyorsanız biliniz ki Allah sağdır, ölmez. Ama Hz. Resullullah'a inanıyorsanız, Hz. Resullullah ölmüştür. O ahrete intihal etmiştir. Bu bütün böyle kurtarıcı olarak bildiğimiz, önder olarak bildiğimiz, sizin çok saydığınız, çok sevdiğiniz, babanızdan daha fazla önem verdiğiniz bir kişi ahrete intihal ettiğinde çok etkilenirsiniz. Çünkü bizim gördüğümüz bildiğimiz 13. Hak tarikin kendisine verildiğine inandığımız Pirimiz Sultanımız ahrete intihal etmiştir. Bunun boşluğu herhangi bir şekilde hiç kimse tarafından doldurulamaz. Bizdeki tek değişiklik bu boşluk olmuştur. Maddi anlamda bir boşluk değildir. İki tane halifesi vardır. Halifeleri Hz. Allah tarafından kendisine görevleri bildirilen Galip Efendi tarafından tebliğ edilen insanlardır. Bu insanlar bildikleri kadarıyla gördükleri kadarıyla, güçlerinden yettiğinden daha fazla efor sarf ederek gayret sarf ederek Galip Efendi'nin yapmaya çalıştığı hizmetleri layığıyla devam ettirmeye çalışıyorlar. İkisinden de Allah razı olsun.

18E46: Tarikat âlemi, mana âlemi şimdi ruh ve beden diye psikoloji bölümünde okutulan bir kitapta bir şeyh kendini şöyle tanımlıyor; kapkaranlık bir gecede kapkaranlık bir karıncanın ayak seslerini duymazsam şeyhliğimden utanırım. Galip Efendi böyle bir şeyhti. Kapkaranlık bir gecede kapkaranlık bir karıncanın ayak

seslerini, dervişlerin hayatını, yaşantısını, dünya bakışını her şeyini bilirdi. Bunu da bir şekilde sohbetlerinde açıklıyordu ya da anlatıyordu ya da gösteriyordu. Onun bu âlemden gitmesi bütün dervişlerde bir boşluk, herkes sudan çıkmış balık gibi şaşkın. Dolayısıyla manada boşluk, nasıl olacak ne olacak, bu yaşantı devam edecek mi? Bunun daha da ötesinde maddede de bir değişim oldu. Bir şeyh yok. Dergâhın iki halifesi var. Onların verdikleri, işleyişleri, karakterleri, mizaçları, tabi ki özüne dokunmadan tarzları var. Bizler bunlara göre mizacımıza, anlayışımıza, kültürümüze göre bu halifelerden birinin kararlarına uymak zorundayız. Başka türlü bu yol yürümez.

19E54: Yani ne olacak şimdi diye hepimiz merak ettik. Efendi çok örnek bir insandı. Eşsiz bir insandı. Öksüz kaldık. Fakat halifelerimiz var. Onlar bizim elimizden tutacaklar. Buna şüphem yok. Zaten Efendimiz de böyle olacağını bilmeseydi, halifelerini bırakmazdı. Özümüzden sapmadan yola devam edeceğiz inşallah.

20K21: Halifeleri ile işlerimiz devam ediyor. İsteyen Ali Efendi'ye, isteyen Atıf Efendi'ye tabii oldu. Seçim tamamen sizin kendinizin oluyor. Tek bir kişiyi seçebiliyorsunuz. Tek değişim bu oldu. Sadece iki kişinin olması ve birini seçmemiz gerektiği dışında bir değişim yok.

21E26: Galip Efendi kalbinden rahatsızdı. Onun ölümü bizi çok üzdü. Geriye bıraktığı halifeler ona çok yakın olan kişilerdi. Onun yolunu aynı saflığıyla yürüyeceklerdir. Herhangi bir değişim olmadı yani.

22K40: Çok üzüldük. Ölüm her insanın elbette ki kapısını çalacak ama kabullenemedik. Bedenen bu dünyayı terk ettiği haberini alınca çok ağlamıştım. Şimdi ne olacak diye düşünmüştüm. Halifelerimiz var. Onlarla devam edilecek. Fakat bir yanımız hep eksik kalacak.

23K35: Halifelerimiz bizlere yine doğru yolu göstereceklerdir. Değişime uğramayacağımızı düşünüyorum. Sadece şeyhimiz öldüğü için hüznüyoruz.

24E54: Hepimiz ne yapacağımızı şaşırdık. İçimizde bir boşluk oldu. Fakat Efendi'nin çizdiği yol ve iki halifesi var. Öksüz değil ama içimizde tarifsiz boşluk oluştu.

25K60: Herkes bir gün ölecek bunu biliyorum. Ama Efendimizin ölümü beni çok üzdü. Ölüm insanlar için kabulleniyoruz yapacak başka bir şeyimiz yok. Ali ve Atıf Efendiler

bizim halifelerimiz. Onlar da işlerini layıkıyla yapacaklardır. Özümüz bozulmadan devam ediyoruz.

Kuşçuoğlu'nun ölümünün grupta büyük bir hüznü yarattığı anlaşılmaktadır. Grubun Ali ve Atıf Efendilere olan güveninin sağlam olduğu anlaşılmaktadır. Yola aynı şekilde devam edeceklerini düşünmektedirler. Genellikle tarikatlarda tek bir halifenin olması durumuna karşılık iki halifenin olması alışılmalı bir durum değildir. Fakat grubun genelinde bunun bir sıkıntı yaratmayacağına dair bir inanç bulunmaktadır.

Dini gruplara bakıldığında genellikle karizmatik liderin varlığı görülmektedir. Kuşçuoğlu da karizmatik lider konumundadır. Karizmatik otoritenin fonksiyon karizması olarak düşünülebilir. Çünkü Kuşçuoğlu'nun düşünceleri, uygulama biçimleri kişileri etkilemiştir. Uygulama ve düşüncelerinin akli bir çizgide olması fonksiyon karizmasına yakın olduğunu düşündürmektedir. Bazı konularda yenilikler yapması, yeni fikirleri ortaya atması konusunda reformcu olarak da düşünülebilir. Kuşçuoğlu bazı konularda içtihat yapılması gerektiğini düşünen, Müslümanlık ile ilgili alışılmışın aksine ve dikkat çeken açıklamalardan bulunan bir kişidir. Bu yönleri onun reformcu olarak da düşünebileceğini göstermektedir.

Dini liderin ya da ilahi mesajın aracısının ölümü bu grupların hayatında dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Çünkü karizmatik grup, grubun kurallarını koyan ve grubu bir arada tutan liderini kaybetmiştir. Kuşçuoğlu'nun ölümü grubun yapısında önemli değişmelere yol açabilir. Bu aşamada lidere en yakın ve samimi olan, onun en çok güvendiği insanlar, grup içindeki tehlike ve güçlüklerle karşı fedakârlık gösterebilmektedir. Fakat bunlar karizmatik şahsiyetin yerini dolduramayabilir. Çünkü liderin merkezi şahsiyet olarak, grubun içindeki konumu karizmasından kaynaklanmaktadır. Gruba girenler de genellikle liderin bu karizmasından etkilenmiştir. Burada, Kuşçuoğlu'nun ölümünden sonra Ali Yetkin Şekerci ve Atıf Uzunömeroğlu'nun halife olarak göreve başlamaları grup içinde bazı sıkıntılara yol açabilir. Antalya'da yaşayan dervişler mizacına ve kafa yapısına göre sadece bir halife ile yola devam edeceklerdir. Antalya'da yaşayan dervişlerin seçtiği tek bir halife bulunmamaktadır. Karar toplu olarak alınmadığı için bireysel kararların alındığı görülmüştür. Bu kararların içinde her iki halifeden birini seçmeyenlerin de varlığı dikkat çekmektedir. İleriki zaman içerisinde bu iki halifeden birini seçenler arasında

anlaşmazlıklar ortaya çıkabilir. Bu iki halifeden birini seçenler ve seçmeyenler arasında da anlaşmazlıklar ortaya çıkabilir.

SONUÇ

Bu araştırmada kendilerine Galibi diyen bir dini grubun, dine bakış açıları, dini pratikleri ve Galip Kuşçuoğlu'nun Galibilere öğretmeye çalıştığı din anlayışı ortaya çıkartmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle 25 kişi ile görüşme yapılmıştır. Onlara sorulan sorulara verdikleri cevaplar ile kendilerini nasıl ifade ettiklerini anlatmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci problemi "Galibiliğin İslam dinine bakış açıları nelerdir? Kendilerine özgün yanları var mıdır? Varsa nelerdir?" şeklindedir. Teorik inceleme ve sahadaki çalışmalar sonunda Galibilerin dine bakış açıları şu şekildedir; Galibiler Muhammedi Müslümanlığın yaşanmasında bazı eksiklikler olduğunu iddia etmişlerdir. İlk olarak dikkat çeken düşünce, "La ilahe illallah." yani "İlla Allah vardır." anlamına denk gelecek şekilde Allah'ın varlığına ve birliğine inancı olan herkesin Müslüman kabul edilebileceğidir. Bunu gruptaki kişiler de kabul etmektedir. Kendi ağzından Allah'a inanmadığını söylemeyen hiç kimse için kâfir dememeye gayret ettikleri öğrenilmiştir. Grubun bu konuda Galip Kuşçuoğlu'nun öğüt ve tavsiyelerine uyduğunu düşünülmektedir. Allah'ın birliğine ve varlığına olan inanç Müslümanlığın temel giriş kapısı kabul edilmektedir.

İkincisi, peygamberlerin arasında herhangi bir ayrımın bulunmadığını, çünkü aslında bütün peygamberlerin İslam'ı anlatmaya çalıştığı düşüncesidir. Hz. Muhammed ile diğer peygamberler arasında ayrım yapılmamaktadır. Her peygamberin insanların anlayabileceği seviyede bir şeriata tabii olduğunu düşünmektedirler. Bu açıdan bakıldığında dinlerin bulunmadığı, tek dinin İslam olduğu, peygamberlerin kendi şeriatının içinde aslında İslam'ı yaşadıkları anlamı çıkmaktadır.

Üçüncüsü, İslam'ın 5 şartının bulunmadığını düşünmektedirler. Bunun 5 şart olarak değil, tek şart olarak düşünülmesi gerektiğini söylemektedirler. Namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek, zekât vermek Galibiliğe göre İslam'ın şartı değildir. Bu, Muhammedi şeriatının yapmakla mükellef olduğu bir durumdur. Grup Muhammedi şeriatına tabii olduğundan dolayı namaz kılmak, oruç tutmak, durumu müsait olursa zekât vermek ve hacca gitmek kendilerinin görevi olarak kabul etmektedirler. Tarikata girmenin ön koşulu olan şeyhe biat edilirken, şeyhe namaz kılacağını, oruç tutacağını,

durumu müsait olduğunda zekât verip hacca gideceğini ifade etmektedirler. Grup içinde de namaz ve oruç ibadetlerini yerine getirmeye öncelik verildiği cevabı alınmıştır.

Dördüncüsü, Maide suresi 51. Ayet'in tefsirinde bir hata olduğuna dair bir düşünce vardır. Bu hata "evliya" kelimesinin "dost" kelimesi olarak çevrilmesinden dolayı, ayrılığa düşüldüğüdür. Bu bakımdan bakıldığında tefsillerdeki bu hatanın düzeltilmesi gerekmektedir. Evliya ve dost kelimeleri çok ayrı anlamlar taşımaktadır. Maide Suresi 51. Ayette "Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin." şeklinde bir ifadenin olmadığı, aslının "Yahudi ve Hristiyanları evliya edinmeyin." şeklinde olduğu iddia edilmektedir. İlk verilen anlamının Yahudi ve Hristiyanlara karşı düşmanlık, nefret ve ayrımcılık düşüncelerini besleme sebebi olarak görülebilir. "Dost" edinmeyin demek, düşmanca tavırların sergilenmesine sebep olabilir.

Beşincisi, içtihat düşüncesine yer verilmektedir. Kuşçuoğlu, dinin günümüze göre, günümüz koşullarına göre yaşanması gerektiğini düşünmektedir. Grubun da düşüncesi bu yöndedir. Galibiliğe göre içtihatsız kalınmamalıdır, eski zamana göre yaşamak, günümüzde bir kazanç sağlamamaktadır. Kuşçuoğlu'na rüyasında Hz. Muhammed'in "Ümmetime söyleyin! Geçmiş zamana göre değil, yaşayacakları zamana göre hazırlansınlar." hitabının geldiği söylenmektedir. Bunu Kuşçuoğlu kitaplarında da yazmıştır. Bu açıdan bakılırsa içtihat Galibilik için önemli bir husustur.

Altıncısı, laiklik, cumhuriyet ve demokrasinin günümüzde yaşanması gereken değerler olduğu düşüncesi vardır. Galibiliğe göre laiklik, cumhuriyet ve demokrasi günümüzün olması gereken hususlarıdır. Bu kavramların anlamları ile yaşanması da bir gerekliliktir. Günümüzde, teknoloji, ilerleme, laik olmakla çağdaş olunabileceği düşüncesi vardır. Çağdaş bir millet olmak için bu kavramlardan uzak kalınmamalıdır.

Yedinci ve son olarak, Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili düşüncelere yer verilmiştir. Galip Kuşçuoğlu Atatürk'ün ıslah görevi ile vazifelendirildiğini söylemiştir. Atatürk'ün yanlış anlaşıldığına inanmıştır. Kitaplarında Atatürk ile ilgili kısımlar bulunmaktadır. Atatürk'ün aslında dini konularda yeterince bilgi sahibi olduğunu ve inançlı bir kişi olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Tekke ve zaviyeleri tekrar açılmak üzere kapattığını ama buna ömrünün yetmediğini düşünmüştür. Grup içerisinde de bu düşünce yaygındır. Atatürk'ün dini konulara kayıtsız kalmadığı, aksine dini konulara

önem verdiğini düşünmektedirler. Ahatlı'da bulunan ibadethanelerinde Atatürk ile ilgili Galip Kuşçuoğlu'nun verdiği demeçler bulunmaktadır. İbadethanenin içinde bulunan tasavvuf sergisinde duvara asılmış bir karikatürde, "Anlamsız Atatürk Düşmanlığı"na karşı olduğuna dair Kuşçuoğlu'nun resmi bulunmaktadır.

Buradan çıkarılan sonuç, Galibi tarikatı günümüzü temel alan, Atatürk'e değer veren, içtihadı öneren, Müslüman olmak için Allah'ın varlığının yeterli olduğunu düşünen, peygamberler arasında hiçbir ayırım gözetmeyen bir tarikattır. Tarikatın en önemli özelliği ve yapmaya çalıştığının kardeşlik, birlik ve beraberlik duygusunu aşmak ve devamlılığını sağlamak olduğu düşünülmektedir. Galibiliğin genel düşüncesi gereği, Allah'ın varlığına ve birliğine inanan herkes Müslümandır. Bu kişiler Müslüman olmalarından dolayı kendilerinin din kardeşleridir. Din kardeşliği insanların hep birlikte, birlik olarak yaşamalarını sağlamak için yeterli bir sebeptir. Bu nedenden dolayı, ibadethane herkese açıktır. İsmi bilinçli olarak ibadethane koymuşlardır. İbadethane geneli temsil etmektedir. Adı cami olsaydı sadece Müslümanların ibadet edebileceği bir yer olarak algılanabilirdi. Fakat ibadethane denilmesi ile ister Hristiyan ister Yahudi olsun herkesin burada ibadet edebileceği vurgulanmaktadır.

Araştırmanın ikinci problemi, "Galibilerin ibadet pratikleri nelerdir? Tarikat kimliğini yansıtan ibadetleri var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?" şeklindedir. Grubun ibadet pratiklerine gelince, Galibi tarikatında zikir çekimine büyük bir önem verildiği görülmüştür. Galibiler, özel dini günlerde (Kadir geces, kandiller, Perşembe akşamları) dergâhta toplanıp zikir çekmeyi önemli görmektedirler. Kadınlar Cuma sabahları zikir çekmektedirler. Fakat özel günlerde ibadethanenin üst kısmı kadınlara ayrılmış bölümdür ve buradan zikirle katılabilmektedirler. Özel dini günlerde erkekler "Haydari" adı verilen bir kıyafet giymektedirler. Haydari, kahverengi kumaş pantolon, beyaz gömlek, kahverengi bir üstlük ve kahverengi bir başlıktan oluşmaktadır. Zikir, hem bir rahatlama hem de bir arada olma yöntemidir. Zikir çeken insanlar gün içinde günlük telaşlarından sıyrılıp sadece Allah'ı düşünüp, Allah'ı anmak suretiyle manevi bir 'şarj olma' hissiyatı yaşamaktadırlar. Zikir 'manevi açlığın' doyurulmasında, Allah'a yaklaşma duygusunun tatmin olmasında önemli bir yeredir.

Galibiler, 'Muhammedi İbadetler' olarak tanımlanan namaz kılmak, oruç tutmak, durumu müsait olduğunda Hacca gitmek ve zekât vermek gibi ibadetler ile

yükümlü olduklarını belirtmektedirler. Kendilerinin de bu konuda hassas davrandıkları öğrenilmiştir. Burada dikkati çeken husus, ibadetlerin Müslümanlığın şartları olarak görülmemesi düşüncesidir. Bu ibadetler ‘Muhammedi Şeriatı İbadetleri’ olarak tanımlanmaktadır.

Günlük olarak ders şeklinde virdleri ibadet sayılabilir. Virdler günlük olarak bazı ayet ve duaların okunması ile yapılmaktadır. Virdlerin daha çok sevap kazanmak, Allah’ın rızasını kazanmak ve Allah’a daha yakın olabilmek için yaptıkları düşünülmektedir. ‘Günlük’ dersleri olan virdler, 24 saatte bir abdestli bir şekilde okunmaya çalışılmaktadır.

Grup Salı günleri Hatm-i Rufai yapmaktadır. Bu da bir ibadet çeşididir. Çeşitli duaların bazı sayılarla okunması şeklindedir. Toplu bir şekilde ibadethanede yapılmaktadır.

Araştırmanın üçüncü problemi ‘‘Galibiler nasıl bir gruptur? Grup kimliğini yansıtan ortak faaliyetleri nelerdir?’’şeklindedir. Bir dini grubun varlığından söz etmek için üç şartı yerine getirmesi beklenir. Bunlar;

1)İnançlar

2)İbadet pratikleri

3)Grup davranışları (grup kimliği, aidiyet duygusu, ortak faaliyetler, dayanışma vb.)

Galibilik tarikatına bakıldığında bu üç şartı yerine getirdiği görülmektedir. Böylece Galibi tarikatı dini bir grup özelliği göstermektedir. Grup davranışları açısından incelendiğinde, Galibilerin yaptıkları vakıf faaliyetleri bulunmaktadır. Vakfın, yardıma muhtaç insanlara kıyafet, ekmek yardımları bilinmektedir. Ekmek dağıtımının her gün yapılması ve ekmek dağıtımına daha çok önem verilmesi bakımından ekmek dağıtımını daha detaylı anlatılmaya çalışılmıştır. Burada dikkat çeken nokta, günümüzün toplumsal şartlarının da göz önüne alındığı fark edilmiştir. Bilindiği gibi Suriyeliler, ülkelerinde yaşadıkları problemlerden dolayı ülkemize gelmişlerdir. Bu durumun Galibi vakfının gözünden kaçmadığı ve Suriyelilere ekmek dağıtımı sırasında biraz daha öncelikli davranıldığı fark edilmiştir. Farklı bir yerden gelmeleri ve hiç tanımadıkları yerde

yaşamalarından dolayı onların yardıma daha muhtaç olduğunu düşündükleri söylenebilir. Ekmek dağıtımında kimsenin maddi durumunun ne olduğuna bakılmaksızın kaç ekmek istiyorsa verilmesi, kimin neye ne kadar ihtiyacının olduğunun bilinemeyeceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca isteyen hiç kimseyi geri çevirmemeye çalışma düşüncesinin de önemli bir yeri vardır. Vakfın ekmek dağıtımı sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın gerekliliği düşüncesinin bir sonucudur.

Grup içi kaynaşma ve dayanışma bakımından sohbetler önemli bir yer tutmaktadır. Kuşçuoğlu'nun vefatından sonra halifeleri sohbetler yaparak grubu bir araya getirmektedirler. Bu sohbetler müşit-mürit ilişkisi açısından da önemli bir yer tutmaktadır. Sohbetler içeriğine göre o günkü koşulların değerlendirmesi, tavsiyeler, kurucunun hayatından bazı hikâyelerin anlatılması ile kişilerin ders alması, sorusu olanların aydınlatılması gibi faaliyetleri içermektedir. Böylece hem halifelerin daha iyi tanınması sağlanmakta hem de grup içinde bir birine bağlılık pekiştirilmektedir. Gerek kurucunun geçmiş zamanlarda yaptığı sohbetler, gerekse şimdiki halifelerin yaptıkları sohbetlerin sayısının çokluğu, sohbetin önemli bir iletişim aracı olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

Bazı akşamlarda 5-6 ailenin bir evde toplanıp sohbet etmesi grup faaliyetlerinden sayılabilir. Sıra ile evlerde toplanıp bazı konularda sohbet etmektedirler. Sohbetin konusu o günkü koşullara ve gündemde olan konulara göre değişmektedir. Bazen Kuşçuoğlu'nun yazdığı kitapları okuyup tartışmaktadırlar.

Vakıf olarak bazı yerlere yapılan ziyaretler bulunmaktadır. Bunlar grup faaliyeti olarak görülebilir. Örneğin, Kuşçuoğlu'nun kabrine ziyaretler yapılmaktadır. Diğer illerdeki vakıflara ve dergâhlara ziyaretler yapılmaktadır. Vakıflar haftasında Cumhuriyet Anıtı'na çelenk koyulmaktadır. Bayramlarda çorba, helva ve limonata dağıtılmaktadır.

Özel dini günlerde (Kadir geces, kandiller, Perşembe akşamları) yapılan ibadetler grubun dayanışma ve aidiyet duygusunu pekiştirmektedir. İbadetlere katılım birlikte olmayı gerektirmektedir. Birliktelik ortaklaşa hareket etmeyi ve dayanışmayı

güçlendiren bir faktördür. Bu ibadetler, Hatm-i Rufai, Galibi Zikri, namazlar, Cuma sabahları yapılan kadınların zikridir.

Araştırmanın dördüncü problemi “Galibi dervişleri Galibi olmaktan ne anlamaktadır? Galibiliği nasıl tanımlamaktadırlar?” şeklindedir. Saha çalışmasında görüşme yapılan grup Galibi olmaktan memnuniyet duymaktadır. Kendilerinin çok rahat olduklarını, katı kuralların olmamasından dolayı memnun oldukları öğrenilmiştir. Galibiliği tanımlarken “Galibilik tarikatı kötünün iyisi değil, iyinin daha iyisi. Kim için iyinin daha iyisi? Dini yaşamak için iyinin daha iyisi. Allah’a kulluk yapmak için iyinin daha iyisi. İnsan olmak için iyinin daha iyisi. Her şeyin daha iyisi.” ifadesi kullanılmıştır. Bu düşünce grubun genelinde görülmüştür. Bir mürşit ile yolda yürümekten dolayı kendilerini huzurlu hissettikleri, Galibi olarak, manevi hayatlarında kendilerini yetiştirdikleri hissi bulunmaktadır. Gruba aidiyet duygusu güçlüdür. Manevi bir aile ortamında olduklarını düşünmektedirler. Bu, gruba bağlılığı da arttırmaktadır. İslam’ı daha iyi anladıkları ve yaşadıklarını hissettikleri ve bu yüzden de Galibiliğin sağladığı yaşam tarzını memnuniyet verici gördükleri söylenebilir.

Araştırmanın beşinci problemi “Dini grup olarak grup içi görev dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Galibilik tarikatın içerisinde bulunan sistemden bahsedilecek olursa, tarikat içinde görev dağılımının varlığı ile yapılacak bazı işlerin eksiksiz yapılmaya çalışıldığı fark edilmiştir. Sistem içinde yer alanların mertebesini şeyh belirlemektedir. Manevi görevlerin yerine getirilmesi konusundaki dikkat, mertebenin belirleyicisidir. En alttan yukarıya doğru hiyerarşik yapı söz konusudur. Bunlar, derviş, çavuş, nagip, nugaba, halife ve şeyhtir. Kadınlar sadece çavuşluk görevi alabilmektedirler. Bunlar görev ve iş dağılımının sistemleştirilmesi bakımından önemlidir. Tarikat içinde iş bölümünün yapılması, herkesin yapacağı işin belli olması tarikatın bütünlüğünün sağlanmasında önemli rol oynamaktadır.

KAYNAKÇA

- Afifi, Eb'ul-Ala, **Tasavvuf İslam'da Manevi Hayat**, Türkçesi: Ekrem Demirli-Abdullah Kartal, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Aker, Aslı, **Mevlana'dan Ruha Dokunan Düşünceler**, Lacivert Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- Aksun, Ziya Nur, **Siyasi ve Sosyal Açından Mezhepler Tarikatlar**, Marifet Yayınları, İstanbul, 2004.
- _____, **Dinin Örgütsel İklimi Dini Gruplar**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2007.
- Akyüz, Niyazi, Çapcıoğlu, İhsan, **Ana Hatlarıyla Din Sosyolojisi**, Ankara, 2012.
- Altıntaş, Hayrani, **Tasavvuf Tarihi**, Akçağ Basım Yayın Pazarlama, Ankara, tarihsiz.
- Asımgil, Sevim, **Gönül Bahçesine Giden Yol Tarikatlar**, Yasin Yayınevi, İstanbul, 1998.
- Atacan, Fulya, **Sosyal Değişme ve Tarikat Cerrahiler**, Hil Yayın, İstanbul, 1990,
- Ateş, Süleyman, **İslam Tasavvufu**, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 2005.
- Aydın, Miyase, Galip Kuşçuoğlu'nun Hayatı ve Tasavvufi Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Baba, Safer, **Tasavvuf Terimleri**, Heten Keten Yayınları, İstanbul, 1998.
- Bal, Hüseyin, **Alevi-Bektaşî Kültürü (Sosyolojik Araştırmalar)**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2002.
- _____, **Din Sosyolojisi**, Sentez Yayıncılık, Bursa, 2014.
- Bardakçı, Mehmet Necmettin, **Sosyo-Kültürel Hayatta Tasavvuf**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2000.
- Berger, Peter, **Kutsal Şemsiye**, Çev. Ali Coşkun, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2011.
- Bilginer, H.Ali, **Tasavvuf ve İhlâs**, Gonca Yayınevi, İstanbul, 2011.

Bottomore, Tom, Nisbet, Robert, **Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi**, Haz. Mete Tunçay-Aydın Uğur, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.

Cebecioğlu, Ethem, Aşkar, Mustafa, Göktaş, Vahit, Yaman, Hikmet, **Tasavvuf Tarihi**, Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları, Ankara, 2013.

Cipriani, Roberto **Din Sosyolojisi**, Yayına Hazırlayan Ali Coşkun, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2011.

Creswell, John W., **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Çeviri Editörleri Mesut Bütün-Selçuk Beşir Demir, Siyasal Yayın Dağıtım, Ankara, 2013.

Çiftçi, Adil, **Din Sosyolojisine Giriş ya da Meleklerle Ağıt**, Ankara, 2013.

Dedebaba, Bedri Noyan, **Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik**, Ardıç Yayınları, Ankara, 2006.

Doğrul, Ömer Rıza, **İslamiyet'in Geliştirdiği Tasavvuf**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2008.

Durkheim, Emile, **Dini Hayatın İlkel Biçimleri**, Çev. Fuat Aydın, Ataç Yayınları, İstanbul, 2005.

Efe, Âdem, **Dini Gruplaşma ve Cemaatleşme Olgusunun Sosyolojik Açından İncelenmesi**, Anadolu Kitap Kirtasiye, Isparta, 2008.

El-İslamboli, Yahya b. Salih, **Tarikat Kıyafetleri**, Hazırlayanlar: M. Serhan Tayşi-Mustafa Aşkar, Sufi Kitap, İstanbul, 2006.

Er, İzzet, **Din Sosyolojisi**, Akçağ Yayıncılık, Ankara, 2008.

Eraydın, Selçuk, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001.

Erkan, Arif, **İslam Dini Açısından Tasavvuf ve Tarikatlar**, Sağlam Yayınevi, İstanbul, tarihsiz.

Eröz, Mehmet, **Türkiye'de Alevilik Bektaşilik**, Otağ Matbaacılık, İstanbul, 1977.

Ertuğrul, İsmail Fenni, **Vahdet-i Vücut ve İbn Arabî**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2008.

Eyüboğlu, İsmet Zeki, **Günün Işığında Tarikatlar ve Mezhepler Tarihi**, Der Yayınevi, İstanbul, 1997.

Fırlalı, Ethem Ruhi, **Türkiye’de Alevilik ve Bektâşilik**, Selçuk Yayınları, Ankara, 1996.

Freyer, Hans, **Sosyoloji Kuramları Tarihi**, Çev. Ve Ekler: Tahir Çağatay, Haz. M.Rami Ayas, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2012.

Geylani, Abdülkadir, **Tasavvufun Esasları**, Bahar Yayınları, İstanbul, Tarihsiz.

Glesne, Corrine, **Nitel Araştırmaya Giriş**, Çev. Editörleri Ali Ersoy-Pelin Yalçınoglu, Anı Yayıncılık, Ankara, 2014.

Göktaş, Vahit, ‘‘*Tasavvufî Terbiye’nin Günümüz Din Eğitim-Öğretimine Sunabileceği İmkânlar*’’, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 52 Sayı 2, Ankara, 2011.

Gölpınarlı, Abdülbaki, **Melamilik ve Melamiler**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1931.

Gümüšoğlu, Hasan, **İslam Mezhepleri Tarihi**, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2009.

Günay, Ünver, **Din Sosyolojisi**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2011.

Güner, Ahmet, **Tarikatlar**, Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1986.

Hatip, Abdülaziz, **Allah’tan Gönüllere Sevgi Kuşağı Esmâ-i Hüsnâ**, Bsr Yayın Grubu, İstanbul, 2012.

Hulusi, Ahmet, **Esmâül Hüsnâ**, Kitsan Kitap Basım Yayın ve Dağıtım, İstanbul, 2010.

Inger Furseth-Pal Repstad, **Din Sosyolojisine Giriş**, Çev. İhsan Çapcıoğlu ve Halil Aydınalp, Birleşik Kitabevi, Ankara, 2011.

İbrahim, Abdullah Abdürrezak, **Afrika’da Tasavvuf ve Tarikatlar**, Çev. Kadir Özköse, Ensar Yayıncılık, Konya, 2008.

Jean-Louis Michon, Roger Gaetani, **Aşk ve Hikmet Yolu Tasavvuf**, Çev. Nurullah Koltaş, İnsan Yayınları, İstanbul, 2012.

Kara, Mustafa, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010.

_____, **Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar**, Sır Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Karacoşkun, Mustafa Doğan, Horozcu, Ümit, Yılmaz Sema ve Yüksel, Ayşe Şule, **Din Psikolojisi**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

Karagöz, İsmail, **Ayet ve Hadislerin Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları Esma-i Hüsnâ**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2010.

Karagöz, İsmail, **Esma-i Hüsnâ**, Diyanet İşleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011.

Karasoy, Murad, **Esma-i Hüsnâ**, Rehber Yayınları, İstanbul, 2012.

Kayıklık, Hasan, **Tasavvuf Psikolojisi**, Akçağ Basım ve Yayın, Ankara, 2011.

Kılınç, İsmail, **Esmâül Hüsnâ Hazinesi ve Esmâül Hüsnâya Göre Dualar**, Ebabel Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Knysh, Alexander, **Tasavvuf Tarihi**, çev. İhsan Duru, Ufuk Yayınları, İzmir, 2011.

Konevi, Sadrettin, **Esma-i Hüsnâ Şerhi**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Kösemihal, Nurettin Şazi, **Sosyoloji Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.

Kuşçu, Emir, **Din Fenomenolojisi Wilfred Cantwell Smith Örneği**, Sarkaç Yayınları, Ankara, 2011.

Kuşçuoğlu, Galip Hasan, **Galibi Vazifelilerin Tarik-i Müstakim Mekarim-i Ahlak El Kitabı ve İslami Tasavvuf Prensipleri**, Kuşçuoğlu Eğitim-Bilim- Kültür Yardım Vakfı Yayınları, Antalya, 2001.

_____, **Hiz. Kuran'da Tesettür, Hicap ve Edep**, Onur Basım ve Yayın, İstanbul, 2012.

_____, **Metafizik I**, Onur Basım ve Yayın, İstanbul, 2012.

_____, **Metafizik II**, Onur Basım ve Yayın, İstanbul, 2012.

_____, **Muhtaç Olduğumuz Kardeşlik**, Onur Basım ve Yayın, İstanbul, 2012.

_____, **Rahmet Damlaları**, Onur Basım ve Yayın, İstanbul, 2012.

_____, **Tasavvuf ve Zikrullah**, Onur Basım ve Yayın, İstanbul, 2012.

Kurt, Abdurrahman, **Din Sosyolojisi**, Sentez Yayıncılık, Ankara, 2013.

Küçük, Hülya, **Tasavvuf Tarihine Giriş**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2011.

Lyotard, Jean-François, **Fenomenoloji**, Türkçesi: İsmet Birkan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007.

Mauss, Marcel, **Sosyoloji ve Antropoloji**, Çev. Özcan Doğan, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2006.

Merriam, Sharan B., **Nitel Araştırma**, Çev. Editörü Selahattin Turan, Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara, 2013.

Mensching, Gustav, **Din Sosyolojisi**, Çev. Mehmet Aydın, Literatürk Yayınevi, Konya, 2012.

Morris, Brian, **Din Üzerine Antropolojik İncelemeler**, Çev. Tayfun Atay, İmge Kitabevi, Ankara, 2004.

Nar, Cemal, **Aydınlanma Yolunda Tasavvuf**, Erkam Yayınları, İstanbul, 2008

Nicholson, R.A, **Tasavvufun Menşei Problemi**, Çev. Abdullah Kartal, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Ocak, Ahmet Yaşar, **Osmanlı Sufiliğine Bakışlar**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

Okumuş, Ejder, **Toplumsal Değişme ve Din**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2010.

Öngören, Reşat, **Osmanlılar'da Tasavvuf**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Özbudun, Sibel-Şafak, Balkı- Altuntek, N.Serpil, **Antropoloji Kuramlar ve Kuramcılar**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2012.

- Özmen, İsmail, **Tasavvufa Giriş**, Parşömen Yayınları, İstanbul, 2008.
- Öztürk, Yaşar Nuri, **Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar**, Sidre Yayıncılık, Bursa, 1988.
- Schimmel, Annemarie, **İslamın Mistik Boyutları**, Yayına Hazırlayan: Mustafa Küpüşoğlu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Selvi, Dilaver, **Tefsirlerin Tasavvufa Bakışı Kur'an ve Tasavvuf**, Hoşgörü Yayınları, İstanbul, 2012.
- Sezen, Yümni, **İslam'ın Sosyolojik Yorumu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Slattey, Martin, **Sosyolojide Temel Fikirler**, Yayına Hazırlayanlar: Ümit Tatlıcan-Gülhan Demiriz, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2011,
- Sunar, Cavit, **Tasavvuf Tarihi**, Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003
- Şahin, Ahmet, **İslam Büyükleri**, Cihan Yayınları, İstanbul, 2006.
- Şehberderzade, Filibeli Ahmed Hilmi, **İslam Tarihi**, Notlar ve Editasyon Cem Zorlu, Ağaç evi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009.
- Şeker, Mehmet, **Dünyada Ahret Yörüngeli Yaşama Gayreti Zühhd**, Işık Yayınları, İstanbul, 2011.
- Şener, Âdem, **Deva ve Şifa Hazinesi Esmâül Hüsna**, Tekbir Yayınları, İstanbul, 2012.
- Taplamacıoğlu, Mehmet, **Din Sosyolojisi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları Nu:121, Ankara, 1963.
- Tekeli, Hamdi, **Tasavvuf Kültürüne Giriş**, Uludağ Yayınları, Bursa, 2011.
- Turner, Jonathan H. - Beeghley, Leonard- Powers, Charles H., **Sosyolojik Teorinin Oluşumu**, Çev. Ümit Tatlıcan, Sentez Yayıncılık, Ankara, 2010.
- Yazıcı, Yüksel, **Gönüller Sultanı Mevlana**, Kavim Yayınları, İstanbul, 2007.
- Yılal, Elif, **Esmâül Hüsna ile Yolculuk**, Sage Yayınevi, Ankara, 2013.

Yılmaz, H. Kamil, **İslam Tasavvufu**, Altınoluk Dergisi Hediyesi, Semih Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1996.

Wallace, Ruth A.-Wolf, Alison, **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, Çev. Leyla Elburuz-M. Rami Ayas, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2012.

Wach, Joachim, **Din Sosyolojisi**, Çev. Ünver Günay, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları Nu98, İstanbul, 1995.

Wach, Joachim, ‘*Din Sosyolojisi Açısından Mürşit ve Mürit İletişimi*’, Çev. Battal Arvasi, Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi, Sayı 15/ Güz, Ankara, 2002.

Weber, Max, **Din Sosyolojisi**, Çev. Latif Boyacı, Yarın Yayınları, İstanbul, 2012.

_____, **Protestan Ahlaki ve Kapitalizmin Ruhu**, Çev. Gülistan Solmaz, Alter Yayıncılık, Ankara, 2009.

_____, **Sosyoloji Yazıları**, Hürriyet Vakfı Yayınları, Türkçesi Taha Parla, İstanbul, 1993.

Zuchkerman, Phil, **Din Sosyolojisine Giriş**, Çev. İhsan Çapcıoğlu-Halil Aydınalp, Birleşik Kitabevi, Ankara, 2009.

Zehra, Muhammed Ebu, **Mezhepler Tarihi**, Çev. Sıbğatullah Kaya, Çelik Yayınevi, İstanbul, Tarihsiz.

www.galibi.com

<http://www.galibivakfi.com/galibilik-nedir.html>

EKLER**EK-1****Saha Araştırmalarında Çekilen Fotoğraflar**

Resim 1 Regaip Kandilinde Verilen Yemek

Resim 2 Kadir Gecesinde Zikir: Zikir Çekimine Başlamadan Önce Dua Edilirken.

Resim 3 Ekmek Dağıtımı

Resim 4 Antalya Ahatlı'da İbadethanenin Dıştan Görünüşü

Resim 5 Berat Kandilinde Zikir Çekilirken

Resim 6 İbadethanenin İçinde Bulunan Karikatürlerden Biri

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı: Buşra Başegit

Doğum Yeri ve Yılı: Samsun/1990

Medeni Hali: Bekâr

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Yabancı Dile(ler) ve Düzeyi:

1)İngilizce -İleri

2)-

İş Deneyimi:

1)-

2)-

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar:

-